

DICȚIONAR DE PROVERBE
ȘI ZICĂTORI ROMÂNEȘTI

CUPRINS

<i>Prefață</i>	7
UNIVERSUL, NATURA	12
Spațiul cosmic, corpuri cerești	12
Cerul	12
Soarele	12
Stelele	12
Pământul	13
Spațiul ordinar	13
Timpul, anotimurile, vremea	14
Fenomene atmosferice, geografice, climatice etc.....	20
Roci, metale, minerale.ș.a.	23
Floră, faună	23
Arbori, arbuști, erbacee etc.....	23
Plante de cultură.....	25
Animale, păsări, etc.	27
OMUL	44
Omul în general, bărbatul	44
Lumea, societatea (tematică unitară și mixtă, combinată cu alte elemente)	48
Femeia	48
Fizicul uman (părțile corpului — tematică unitară)	49
Părțile corpului (tematică complexă)	51
Cinste, onestitate (tematică unitară și mixtă, combinată cu alte elemente)	55
Învățătură, știință de carte (tematică unitară	

și mixtă, combinată cu alte elemente)	56
Înțelepciune, socoteală, minte (tematică unitară și mixtă)	58
Frumusețea fizică	59
Vorbă bună, chibzuință, tăcere (tematică pură și mixtă, combinată cu alte elemente)	60
Sârguință, hărnicie (tematică complexă)	61
Vitejie, tărie, vrednicie, dârzenie (tematică pură și combinată cu alte elemente)	61
Dragoste (tematică pură și mixtă, combinată cu alte elemente)	61
Stăpânire de sine, răbdare, cumpătare (tematică simplă și combinată cu alte elemente)	63
Calități pozitive (tematică diferită)	64
Calități negative — vicii, cusururi (tematică unitară)	65
Beția (tematică simplă și combinată cu alte elemente)	66
Lene, trândăvie (tematică directă și indirectă)	69
Frică, lașitate, slăbiciune	73
Grabă	74
Îndărătnicie	74
Îngâmfare, fală, laudăroșenie	75
Lăcomie, poftă fără măsură	75
Lingușire, viclenie, șiretenie, slugărnicie	77
Obrăznicie, neobrazare	77
A fi de rușine, de răs	77
Sărăcie spirituală (a duhului)	78
Surzenie, orbie	78
Trădare, vânzare	78
Uitucie	78
Minciună, neadevăr	78
Nechibzuință, nepricepere, nesocotință, neștiință (tematică directă și indirectă)	81
Nebunie, prostie	85
Risipă, iroseală	89
Răutate, ură, gâlceavă, zaviste, invidie	90
Vorbărie, flecăreală	92
Tâlhărie, hoție	94

Zgârcenie	96
Calități negative (tematică diferită)	97
Calități negative și pozitive (tematică mixtă)	97
ACTIVITĂȚILE OMULUI	100
Muncă, meserii, îndeletniiri	100
Fenomenologie artificială (creată prin muncă)	105
Locuința (casa), părțile ei (tematică unitară și mixtă)	112
Îmbrăcămintea (tematică unitară și mixtă)	113
Aimentația, masa (tematică unitară și mixtă)	115
Stări psiho-fiziologice	119
Mânie, supărare	119
Frică	119
Foame, sete	120
Sănătate, boală	120
Viața (tematică unitară și mixtă)	125
Moartea (tematică unitară și mixtă)	126
Viață, moarte (tematică mixtă)	129
Relații de rudenie (tematică simplă și complexă etc.)	130
Istorice, istorico-sociale	136
Patriotice	138
Juridice	138
Dreptate, nedreptate	140
Adevăr, neadevăr	140
Filozofice	142
Apartenență etnică, relații etnice	145
Relații sociale de clasă	146
Sărăcie	149
Bogăție	153
Sărăcie, bogăție (melanj)	155
FILOZOFIE, RELIGIE	157
Credințe, superstiții	157

Norocul, partea, soarta etc. (nediferențiate)	157
Păcatul	160
Mitologie precreștină	160
Mitologie ebraico-creștină	160
Sărbători religioase (creștine, musulmane, ș. a.) . . .	160
Dumnezeu	160
Sfinți	162
Îngeri	163
Rai, iad	163
Cele sfinte (tematică mixtă)	163
Dracul (diavolul) (tematică nediferențiată)	164
Biserica, cele bisericеști	167
Cele umane în tangență cu credința (jurisprudență, lege dogmatică)	170
RELAȚII, SITUAȚII	172
Posibile, imposibile, probabile, improbabile.	228
Povește, sfaturi, îndemnuri ș. a.	229
Concluzii, sentințe	235
<i>Referințe istorico-literare</i>	242
<i>Bibliografie selectivă</i>	266

PREFAȚĂ

Colecții consacrate paremiilor sunt destul de numeroase. Începând cu cele ale lui Timotei Cipariu, Iordache Golescu, Petre Ispirescu, I. C. Hințescu și continuând cu cea capitală, în 10 volume, a lui Iuliu Zanne, urmate de altele ale lui C. Bărbulescu și Gh. Ghiță, Monica Rahmil, I.-A. Candrea, Tudor Vianu și, în fine (ca să nu le enumerăm pe toate), cele ale lui Efim Junghietu, George Muntean ș. a. (vezi lista bibliografică). Majoritatea însă sunt destinate cititorului de masă, „pentru toți”, mai rar numărându-se printre ele niște volumașe destinate elevilor școlii de cultură generală. Fără îndoială, este un merit mare al alcătuitoarelor; mai ales al celor care s-au străduit să cuprindă exhaustiv materialul paremiologic.

Dar, uneori, când e vorba de nivelul și interesele școlii, străduința de a cuprinde totul este adesea în detrimentul procesului educațional, didactic. Aici, ca să folosim și mai la figurat niște paremi de felul „A trece (întrece) măsura”, „Lăcomia strică omenia” ș. a., are loc pe ici, pe colo și încălcarea normelor bunului-simț. Mai concret vorbind, colecțiile mari includ și unitățile textologice, variantele paremice licențioase, cu sensuri indecente ori confuze etc., ce sunt greu de înțeles, sau nu sunt în favoarea bunei educații a elevilor.

Scopul ediției de față, limitată ca volum (cuprinde doar lamura paremistică), este tocmai de a da școlarului o lectură bună, moral și etic sănătoasă. Deci, s-a urmat principiul proverbului „Mai bine mai puțin, dar mai bun”.

Paremiile sunt aprecieri universal morale, etice care reflectă, legiferează nescris morala, etica umană, în general umanitatea. Dar, obiectul lor este nu numai omul cu calitățile sale fizice, lumea sa interioară, spirituală etc., ci și lumea înconjurătoare (fenomenologia naturală) și umană, socială, pe care creatorul popular o reprezintă obiectiv (realist) sau/și imaginar. Acesta este specificul axiologic al paremiilor. În epoca preistorică omul nu se concepea ca ceva aparte de Natură, de fenomenologia ei însuflețită și neînsuflețită (neanimată). Totul era, la nivelul prereligiei, personalizat (personificarea inițială ce nu este încă o religie). Omul vedea fenomenele din jur ca pe sine

însuși (pentru el copacii, animalele etc. vorbeau, simțeau, doreau ș. a. m. d.). Așa se face că agenții paremiilor sunt adesea anume fenomenele Naturii, iar omul se raportează la aceste fenomene, la calitățile lor, ca și la cele create artificial prin muncă; orice pemie se referă însă figurativ la spiritualitatea umană. De aceea se disting următoarele niveluri ale reflectării în paremii: Natura cu spațiul mare (cosmosul, corpurile cerești — Soarele, Pământul, Luna etc.) și spațiul ordinar (dimensiunile mici spațiale ale activității animale, umane etc.); timpul mare (veșnicia, anul, anotimpul, ziua, noaptea ș. a.) și timpul ordinar (cât se făcea o acțiune ordinară etc.) cu clasele interne: anima — animal, organism vegetal — organism vegetal, om — animal, om — organism vegetal, fenomen neînsuflețit — fenomen însuflețit, om — fenomen neînsuflețit ș. a., om — om (și om — societatea umană — comunitatea) — relațiile umane acute și ordinare, om — fenomen (spiritual sau material) creat de om, fenomene imaginare mitice, mistice (credințe, superstiții, spirite, idoli, zei, religii ș. a.), cele sfinte (bisericească, preoți, diaconi, dascăli, preotese etc.).

În sferele creativității etnofolclorice formele mixte — de tranziție, sintetice sunt, adesea, mai numeroase decât cele unitare ca tematică, sens. Depinde și de alt factor: este proverbul dat sau altul în proces de afirmare, creștere sau declin (e un rest, o reminiscență ș. a.). Să zicem, forma „De când Hâncu și Pământu“, „La moara Hâncului“ (zicători) au un singur sens (sunt monovalente: arată un raport de timp în trecut), pe când proverbul „Vodă da, iar Hâncu ba“ este bivalent — are două nuclee tematice și două valori semantice: istorică și socială — doi agenți isotrici neordinari se văd implicați în colizie la cele două niveluri — temporal (fondalul istoric) și social (conflictul dintre Vodă și boierul răsculat la 1672 Mihalcea Hâncu cu tovarășii săi de luptă).

Pornind de la principiul naturalului, paremistica se referă în liniile cele mai mari la următoarele sfere: Natura — Natura (fenomenele ei) nemistificată, omul — Natura vie și neînsuflețită, nemistificată, omul — omul și societatea umană, omul și fenomenele create de el (lumea umană creată prin muncă ș. a.) — raporturi, acțiuni, lucruri etc., omul — divinitatea (cele sfinte cu fenomenele specifice sociale), aici impunându-se coraportate la fenomenologie relațiile, preocupările și calitățile moral-etice umane. În acest plan se deosebesc o serie de teme obiectuale, naturale ce țin de fenomenologia naturală (tematica fenomenală): „Peștele mare îl înghite pe cel mic“, „Râurile mari le înghit pe cele mici“ etc., ca și altă serie de nuclee tematice „sociale“ în sensul larg al cuvântului): erotice, istorice, juridice, filozofice, familiale și propriu-zis sociale (în sensul îngust al cuvântului: despre lupta de

clasă, inegalitatea socială — sărăcie, bogăție etc., apartenența de clasă, lupta iobagilor; șerbilor; haiducilor; răzmerițe, răscoale, războaie etc.; tot aici la sfera relațiilor-atitudinilor sociale în sens larg se alătură tematica „personală“ (când pricina metehnei moral-etice depinde de însăși persoana vizată) ca și tematica cea numenală (apocriptică) — un aspect al activității umane proiectate în ascendent — eshatologic (e vorba de toate cele sfinte: deiste, antideiste, credințe, superstiții, mitologii, religii, clericale, anticlericale).

O altă sferă o alcătuiește tematica calităților fenomenelor naturale umane: pozitive, negative, corporale, spirituale. De regulă, această tematică și semantică circulă mai rar în forme unitematice, unisemantice, deși chiar acestea sunt numeroase, în temeii fiind politematice — polisemantice.

După apartenența etnică deosebim paremii: a) românești; b) de împrumut, adaptate din fondul popoarelor vecine, din cel internațional; c) zonale (locale) românești; d) generale românești etc.; e) zonal-internaționale; f) general umane.

Termenul **parimie** (paremie), **parimii** (paremii) vine de la elenul vechi **paroimia**, adică proverb, având derivatele **paremiologie** — știință despre paremii, **paremistica** — totalitatea paremiilor; uneori însă această formă fiind și cu sensul de paremiologie. Termenul **proverb** vine din latinescul **proverbium** și este de bază, dând și derivate locale românești: **proverbial** etc. Termenul **zicătoare** vine de la verbul a zice (lat. **dicere**, fiind și el de bază). De bază este și termenul **zicală**, **zicale** ce consemnează la un nivel mai general proverbele, zicătorile ș. a. ca specii luate împreună (cu sens de **zicere**).

Există și o cantitate de termeni colaterali (laterali) și care-s secundari de origine populară: **vorbe**, **vorovae** (orig. necunoscută), **vorbe vechi** (vorbe + lat. **veclus**), **vorbe cu tâlc** (vorbe + v. slav **ТЪЛКЪ**), **vorbe proaste**, adică **simple**, **din popor** (verb + v. sl. **ПРОСТЪ**), **cuvinte adevărate** (lat. **conventum** + ad. **deverum**); este cam echivocă sintagma **povestea vorbei** aplicată de Anton Pann, ea nedesemnând strict expresia adevărată „vorba ceea“, deoarece termenul **poveste** aici e arhaic ca sens și de uz local.

Altă serie de termeni desemnează niște structuri apropiate de proverb: **maximă**, **aforizm**, **sentință**, **adagiu**, **povățuire**, **asemănare**, **idiotism** ce au respectiv următoarele origini (fr. **maxime**, gr. **ἀφορίξω + σφ. -χόμοσ**; polon. **powodca** — conducător; lat. **sententia**; lat. **adagium**; lat. **assimilare**); fr. **idiotisme**, toate însemnând contexte, exprimări scurte, compacte cu sens figurat (ales), destinat conduitei etice, morale. În mare parte acești termeni sunt sinonimi. Maximă

înseamnă și aforism, sentință, ca și povață. La fel e și cu alte nume: povață, idiotism. **Asemănarea** este o comparație ș. a.

Mai sus s-a vorbit doar în treacăt despre structura proverbului și zicătorii. Proverbul este o structură bimembră, constând dintr-o constatare („cine se scoală de dimineață“) și o concluzie-apreciere („departe ajunge“). Proverbul este un raționament complet, având subiect și predicat, zicătoarea este o concluzie-apreciere, un raționament axiomatic („I-a cântat cucul“) dat fără constatarea expusă aparte. Zicătoarea este totul: și constatarea și concluzia date într-un membru și nu în doi (mai concis).

La fel formele compozite maxima, sentința, povața ș. a. au o structură complexă ca și proverbul. Se apropie adesea de zicătoare asemănarea.

Proverbele, zicătorile (zicalele) sentințele, povețele, maximele, oricare ar fi originile lor (populare sau culte, cărturărești) sunt specii moralizatoare-etice (în ultimă instanță). De aici pe prim plan se plasează esențele calitative spirituale — (moral-etice) și aprecierile date direct (mai rar) și mai adesea figurativ, exprimate poetic cu ajutorul unor figuri cum este alegoria, simbolul, comparația, metafora etc.

Alcătuitorii

Proverbul l-a născut omul priceput

UNIVERSUL, NATURA

SPAȚIUL COSMIC, CORPURI CEREȘTI

CERUL

Când s-a lipi cerul de pământ.

Cerul curat de trăsnet nu se teme.

Cerul limpede trăsnete nu aduce.

Doară nu s-a făcut gaură în cer.

SOARELE

A apuca luna cu mâna și soarele cu picioarele.

A căuta pete în soare.

A se uita ca la soare.

Astupă soarele cu degetul.

A-și lepăda soarele kojocul.

A trecut soarele de amiază.

După ce apune soarele, laudă ziua.

E loc sub soare pentru toți.

Îi mai cald soarele când răsare, decât când asfințește.

Răsare soarele în toată ziua, dar nu se și vede întotdeauna.

Să n-ating luna

Cu mâna,

Nici soarele

Cu picioarele!

Se uită soarele îndărăt, se strică vremea.

Soare cu dinți.

Soarele, că-i soare, și nu poate încălzi toată lumea.

Soarele, de e soare, și tot nu poate lumina toate văile.

Soarele încălzește și pe buni și pe răi.

Soarele nu răsare numai pentru un om.

Soarele nu stă ziua la amiezi.

Soarele răsare, chiar dacă nu cântă cucușii.

Și tina lucește când soarele o izbește.

Unde nu intră soarele, intră boalele.

Va răsări soarele și pe ulița noastră.

STELELE

Câte-n lună și în stele.

Sus stele, jos stele,

Sărăcuța piele.

PĂMÂNTUL

A moșteni pământul.
Ca de la cer la pământ.
Cât e lumea și pământul.
De când îi lumea asta și pământul.
În pământul negru se face pâinea albă.
Numai pământul astupă gura flecarului.
Pământul bun roade bune aduce.
Pământul te naște, pământul te crește, pământul te mistuiește.
Pământului bun puțină apă îi trebuie.
Să nu simtă nici pământul.

SPAȚIUL ORDINAR

A apuca calea.
A apuca câmpii.
A ieși la liman.
A-i fi peste mână.
A lua câmpii.
A se duce unde a dus surdul roata și mutul iapa.
A se duce unde a înțârcat dracul copiii.
A-și lua valea.
A umbla șapte hotare.
Bate toba în Moldova
Și s-aude la Craiova.

Calea bătută este cea mai scumpă.
Calea de mijloc e cea mai bună.
Când aveam locul, n-aveam mijlocul; acum că am mijlocul, îmi lipsește locul.
Cât ai da cu praștia.
Cât ajungi (dai) cu praștia.
Cât bate pușca.
De o poștă.
De unde a îngenuncheat racul și a băut apă.
De unde alergi, d-acolo mănânci.
Drumul cunoscut pare că-i mai scurt.
Încetul cu încetul departe ajungi.
Nici la deal, nici la vale.
Nu-i capătul pământului aici!
Până în pânzele albe.
Peste nouă mări și nouă țări.
Se făcuse dealul vale și valea șes.
Strigă de la munte să-l audă de la Dunăre.
Unde dai și unde crapă!
Unde e ața mai subțire, acolo se rupe.
Unde e hoitul, acolo se adună corbii.

Unde gândești și unde ni-
merești.

Unde-i căpăstrul, acolo-i și
calul.

Unde îmblă câinii cu covrigi
în coadă.

Unde înserează, acolo doarme.

Unde nu-i lac, nu-s broaște.

Unde nu te doare, nu te legi.

Unde o mănâncă, acolo o
scarpină.

Unde scui pă un sat, umblă o
moară, dar unde un om, se
usucă.

Unde și-a înțercat dracu
copiii.

Unde topor nu taie.

TIMPUL, ANOTIMPURILE, VREMEA

A ajunge (veni) la spartul
târgului.

A cădea o iarnă grea.

A căuta ce n-a pierdut (ziua
de ieri).

A căuta ziua de ieri.

Acu' nu cântă cucul, ci urlă
lupul.

Adună vara, ca să ai iarna.

A face din iarnă vară.

A fi de o samă cu tătuca
tătucăi.

A intrat Alba în sat.

A intrat Murga în sat.

Ai scăpat vremea, ai scăpat
roada.

A îmbla ziua cu lumânarea.

A însera fără vreme.

Amânarea e hoțul timpului.

An s-a ars și estimp sufla.

A nu fi de ieri-alaltăieri.

Anul cu zilele nu intră în
desagi.

Are să ne întrebe iarna ce am
făcut vara.

A se culca o dată cu găinile.

A se lăsa o iarnă moscă-
lească.

A se scula cu noaptea în cap.

A tăcut cucu, a trecut vara.

A trecut Alba dealul.

A-ți părea ziua ceas și ceasul
clipă.

A veni la spălatul străchi-
nilor.

A venit luna răpciuni,
S-așază țiganii pe tăciuni.

Azi aici, mâine-n Focșani.

Bună ziua-n toată ziua.

Ca vremea nici un dascăl mai
bun.

Când a cântat ciocârlia, să fie
plugul în brazdă.

Când a crește iarbă-n barbă.

- Când a crește păr în palmă.
Când a da lapte din piatră.
Când a face plopul mere și răchita vișinele.
Când a fi bunica fată mare.
Când a ninge și-a tuna.
Când a pica frunza de pe brad.
Când a ploua cu covrigi.
Când a prinde mîța pește.
Când arde moara, și șoarecii se prăpădesc.
Când a sta oul în cui.
Când cântă cocoșul, se scoală moșul.
Când corabia se îneacă, șoarecii fug.
Când dai, când nu iei.
Când doarme și pământul sub om.
Când e minte, nu se vinde.
Când e brînză, nu-i bărbânță.
Când este în sac, este și pe masă.
Când grăiesc femeile la izvor, să știi că-i drept.
Când iese urzica, se lasă furca.
Când îi bine de trăit, atunci am îmbătrînit.
Când înfloresc salcâmii, nu mai bate bruma.
Când înflorește mărul, atunci să începi a ara.
- Când la strâns îi vreme bună, pâine multă se adună.
Când mai bine, când mai rău,
Pân' ajungi în popârnău.
Când mi-o crește iarבă-n barbă.
Când mi-o crește păr în călcăie.
Când moare ciobanul, se împrăștie oile.
Când nici nu gîndești, atunci te trîntește.
Când o face salcia mere și răchita pătlăgele.
Când o fi o boabă de mei
șapte lei,
Atunci se satură copiii tăi.
Când o prinde mîța pește,
Și coada de urs o crește.
Când or înflori căpșunile iarna.
Când or zbura porcii.
Când pleci la drum, știi, dar când ai să te întorci, nu poți chiti.
Când plouă în luna mai, plugul îi de aur.
Când puterea se sfârșește,
Inima la ce slujește?
Când seacă lacul, se vede peștele.
Când se băteau oamenii cu lipii peste gură.

- Când se culcă grâul, se scoală stăpânul.
- Când se însoară, nu-i de moară.
- Când se lasă ceața jos,
Este semn de timp frumos.
- Când se rupe o verigă, tot lanțul se desface.
- Când se va putea face bortă în apă.
- Când se vede satul, nu mai trebuie căruța.
- Când s-o întoarce Oltu înapoi.
- Când s-o mai face mama fată mare.
- Când s-o mai împreuna malul ăsta cu celălalt.
- Când s-or roade furcile pământului.
- Când și apele dorm.
- Când te doare pân' la os, uiți să mai vorbești frumos.
- Când tragi clopotele la Hotin, s-aude la Ismail.
- Când untdelemnul se isprăvește, candela se istovește.
- Când va crește la cai coarne.
- Când va înverzi tânjale.
- Când va învia bunica.
- Când vine apa la gură,
Toate trec peste măsură.
- Când vor învia morții.
- Cât ai aprinde un chibrit.
- Cât ai scăpăra din amnar.
- Cât (cum) ar bea o lingură de apă.
- Ce-am fost ieri nu sunt azi.
- Ceasul dimineții e aurul vieții.
- Ceasul pierdut nu-l întoarce anul.
- Ce e astăzi, mâine nu e.
- Ce e întâi, nu e pe urmă.
- Cine are vreme, să n-o piarză.
- Cine astăzi râde, mâine plânge, că vremea e nestatornică.
- Cine caută vreme, pierde vremea.
- Cine-i vara la ogor, iarna este la obor..
- Cine se scoală mai de dimineață (acela) ajunge mai departe.
- Cine știe ce aduce noaptea și ziua?
- Ciocârlia ne prevestește primăvara.
- Cum te-ai grăbi, dar vremea trece.
- Cumpără la timp și vei avea la nevoie.
- Cu o floare nu se face primăvara.
- Cu o rândunică nu se face primăvara.

Cu vremea toate se fac bune. După furtună vine și vreme
Cu vreme și cu răbdare și bună.
frunza de dud se face mătase. După vreme rea, și senin.
Dacă nu semeni păpușoii la E anevoie a nimeri vremea la
vreme, pune melesteul pe foc. vremea ei.
Dacă nu ți se pleacă ție Fata până-i mărita,
vremea, pleacă-te tu vremii. Zile negre vei nodă.
De când cu potopul lui Noe. Făurar cu frigul scoate din lăzi
De când cu moașa Eva. câștigul.
De când era lupul cățel și Fie iarna cât de rece, numai
măgarul vițel. Mărțișor de-ar trece.
De când lumea și Ardealul. Fie iarnă, ori nu fie, numai
De când munții ca mușu- Făurar nu vie.
roaiele și copacii ca iarba. Fie orișicât de rece, numai
De când ploua cu cârnați. Făurar de-ar trece.
De când s-au lărgit ulițele, Fie trei zile, cu cea de alal-
Au pierit credințele. tăieri.
De când se băteau urșii în Gândește de azi ce vei mânca
coadă. mâine.
De când se potcoveau pu- Greșeala unei clipe strică
ricii. bucuria zilelor de apoi.
Decât la anul un bou, mai Ianuarie începe anul, dar îi
bine astăzi un ou. mijlocul iernii.
Decât niciodată, mai bine mai Iarna-i colț de iad și vara-i colț
târziu. de rai.
Decât o mie de ani răi, mai Iarna-i grea, omățul mare, vai
bine unul bun. de omul care n-are.
Decât un an nicovală, mai Iarna lui Sucilă (Șiușilă).
bine trei zile ciocan. Iarna nu-i bună cu săracii.
Decembrie mântuie anul, dar Iarna se îndulcesc perele
începe iarna. acre.
De joi până mai apoi. Iarna tot sperie vara, dar se
Dimineața poartă aur în topește afară.
gură. I-a venit vremea, dar nu i-a
venit ceasu(l).

Îi cald de cască mâțele.

Îi frig de crapă oul corbului.

Îi ger de îngheață și cenușa în vatră.

În august se văd lunile de peste an.

Îngheață și apa-n cioc.

În luna lui Răpciuni vin copiii la tăciuni.

Încet-încet departe ajungi.

Încetul cu încetul pierzi timpul.

În noiembrie își cumpără și soarele cojoc.

Întoarce cojocul după vreme.

Întru zadar te muncești noaptea ziuă să o faci.

În vremea cea mai bună ia mantaua cu tine.

În vremea ninsorii se bucură lupii.

Îți îngheață (strânge) cămașa în spinare.

La anul, când a făta cârlanul.

La bătrânețe nu se mai prinde minte.

La bătrânețe se simte cine nu s-a cruțat la tinerețe.

La Crăciun se vede dacă-i bună nuca.

La paștele calului.

La sfântul așteaptă.

Lucrul de astăzi nu se lasă pe mâine.

Lucrul la timp făcut prețuiește îndoit.

Lungește-i, Doamne, boala până s-o coace poama.

Mai bine trăiești puțin și bine decât mult și prost.

Maiul alege, dacă păpușoi vom culege.

Maiul e luna de primblare pentru cel ce-n pungă n-are.

Maiul este luna lui Traistă-n băț.

Martie uscat, prier ud, maiul potrivit, fericit țăranul care a semănat.

Micșuneaua cât de frumoasă, dar până în vară nu ține.

Multă apă a trecut de-atunci.

Multă zăpadă — va fi roadă.

Nici cât ai da în amnar.

Nici cât să orbească un șoa-rece.

Noaptea toată vaca-i neagră.

Noapte cu soare nu s-a pomenit.

Nu aduce anul cât aduce ceasul.

Nu e praznic în toată sâmbăta.

Nu-i toată ziua duminică.

Nu pierde vremea, ca să nu te piarză și ea pe tine.

Nu se mai îngrașă porcul în ziua lui Ignat.

Nu-s vremurile sub cârma omului, da-i bietul om sub cârma vremii.

Nu știi dimineața ce te așteaptă seara.

Omățul, oprit iarna, dă mulți snopi vara.

Orice lucru îi bun la vremea lui.

O zi de primăvară hrănește un an.

Până nu te lovești cu capul de pragul cel de sus, nu-l vezi pe cel de jos.

Până nu vine primăvara, nu se face vară.

Părul, când albește,
Inima se topește.

Pe când ploua cu cărnați și lipii calde.

Pe iarnă n-o mănâncă lupul.

Pe secetă mare îi bună și grindina.

Prier fără ploaie, cheful țăranului moaie.

Prier prieste, dar și jupește.

Primăvara-i mama noastră.

Primăvara nu vine cu colaci în coadă.

Rabdă un ceas și vei trăi un an.

Revărsatul zorilor nu ține toată ziua.

Să vii pe la noi când a fi paștele joi.

Scoală-te de dimineață, dacă vrei să-ți lungеști viața.

Și-a găsit vremea a țese pânza.

Și cea mai frumoasă dimineață are seară întunecoasă.

Și cu o floare și cu zece Primăvara tot se trece.

Te-o întreba iarna ce-ai lucrat vara.

Te vei la când a ploua, te vei unge când a ninge.

Timpul care a trecut nu se mai întoarce.

Timpul cumpără paiele și nevoia le vinde.

Timpul face și desface.

Timpul învață pe aceia ce n-au școală.

Timpul pierdut nu se mai întoarce.

Toamna se numără bobocii.

Toată ziua bună partea-și adună.

Toate își au vremea lor.

Toate lucrurile trebuie să vie la vremea lor.

Toate-s cu timp și cu soroc
Și rușinea la al ei loc.

Toate-s numai până la o vreme.

Trei zile treapădul și un ceas praznicul.

Un ceas dimineața îi cât trei după amiază.

- Un ceas la vreme face cât o mie la nevreme.
- Unde înserează, nu ziuează, și unde ziuează, nu înserează.
- Un om nu-i o țară, o zi nu face o vară.
- Va fi bine și la vară cald.
- Vara cine își câștigă, Iarna nu se încârligă.
- Vara-i strângătoare, iarna-i mâncătoare.
- Vara la umbră doarme.
- Vara-și râde în nas, iarna-și plânge în gură.
- Veacul ca un râu, mereu curge la vale, da îndărăt niciodată.
- Vine toamna cea bogată, de toată lumea lăudată.
- Vine vara, te-ncălzește, Vine iarna, te răcește.
- Vremea anevoie vine și fugе numaidecât.
- Vremea arată pe cel drept, precum și pe cel nedrept.
- Vremea a tuturor dascăl și învățător este.
- Vremea de vineri nu ține.
- Vremea frumoasă nu ține multă vreme.
- Vremea rușinii nu e trecută.
- Vremea strânsului hotărăște soarta anului.
- Vremea toate le găsește și toate le topește.
- Vremea pe toate le rostuieste.
- Vremea vine, vremea trece.
- Vremea vremuieste, Floarea se pălește.
- Vremea vremuieste și omul îmbătrânește.
- Vreme e a râde, Vreme e a plânge.
- Zăpada îngrașă pământul.
- Zilele nu intră în sac.
- Ziua bună multă vreme nu ține.
- Ziua bună se cunoaște de dimineață.
- Ziua de azi n-o afli mâine.
- Ziua mare, lumânare nu trebuie.

**FENOMENE ATMOSFERICE,
GEOGRAFICE,
CLIMATICE ETC.**

- Apa când se umflă și pe munți îi cufundă.
- Apa cât de mare vine, piatra tot în vad rămâne.
- Apa, cât de tulbure, tot stinge focul.
- Apa lină face mult noroi, iar cea repede și pietrele le spală.
- Apa lină mult te-nșală.
- Apa lină rupe malul.
- Apa stătută miroase.

Apa trage la matca ei și omul
la teapa lui.

Apa trece, pietrele rămân.

Apa tulbure e bucuria pescarilor.

Apa, vântu și gura lumii nu o poți opri.

Apa vine la matca ei.

Apă limpede pân' nu vei vedea,
Cea tulbure n-o lepăda.

Apele line sunt adânci.

Apele line sunt amăgitoare.

Apele mari înghit pe cele mici.

Apele mici fac râurile mari.

Are să curgă multă apă pe gârlă.

Are să treacă multă apă pe Dunăre.

A se da după vânt.

A se sparge gheața.

A turna (ploaia) cu găleata.

Când apa se umflă, și dealuri afundă.

Când plouă, nimeni nu vântură.

Cât de mică picătura, și tot găurește piatra.

Ceea ce vântul ne-aduce, curând de la noi se duce.

Ce vânt te aduce pe la noi?

Cine cade în gârlă, de ploaie nu se mai ferește.

Cine seamănă vânt, culege furtună.

Cine se teme de brumă, să nu sădească vie.

Cu o picătură (stropitură) de ploaie pământul nu se moaie.

Dacă nu e ploaie, fie și ninsoare.

Dacă nu plouă în mai,
Nu se mănâncă mălai.

Dacă nu știi ce-i apa, nu te sui în luntre.

Dâmbovița apă dulce,
Cine-o bea nu se mai duce.

Dâmbovița, apă rece,
Cine-o bea de dor îi trece.

De nu plouă, măcar picură.

De ploaie repede să nu te sperii.

După furtună vine vreme bună.

Din pâraie se face râul.

Din vânt a venit, în vânt s-a dus.

După ploaie, și căciulă de oaie.

După ploaie vine soare.

Frig (ger) de crapă pietrele.

Gârla se ceartă cu marea.

Gerul Bobotezei.

În apa în care te scalzi, în aceea te vei îneca.

În apă lină te îneci ușor.

Îi bate vântul în traistă.

Îi fâgăduiește ce nu curge pe apă.

Îi ger de crapă pietrele.

Îl suflă vântul.

Între doi munți este o vale.

La pământul ud nu trebuie apă multă.

La vale, și-un firisor de apă vad își sapă.

Mai curge apa pe unde a mai curs.

Munte cu munte se întâl-
nește,

Dar om cu om când nici
gândește.

Muntele nu se teme de omăt.

Norul, până nu se-ngroașă,
furtună nu aduce.

Parcă a tunat și i-a adunat.

Parcă tot îi plouă și îi ninge.

Până nu plouă nu se fac
ciupercile.

Picătura cea mai de pe urmă
vasul găurește.

Picătura mică roade piatra
mare.

Picătură cu picătură face lacul
mare.

Ploaia care vine cu putere
mare nu durează mult.

Ploaia de dimineață e ca hora
de babe.

Ploaia din august răcorește
pădurea.

Ploaia mărunțică multă vreme
ține.

Râul cel mic când se varsă în
cel mare își pierde numele.

Râul lin are apă afundă.

Râul lin te îneacă curând.

Și vânturile la vremea lor sunt
foarte trebuincioase.

Toate apele în mare se varsă
și marea nu se mai umple.

Tot o apă.

Trecui balta, luai alta.

Tună și fulgeră.

Umblă gonind vânturile

Și măsurând câmpurile.

Unde vede gârlă, închide
ochii.

Va veni apa și la moara mea.

Vânt seamănă și abur va
secera.

Vântul aduce, vântul duce.

Vântul adună norii și tot
vântul îi risipește.

Vântul aprinde focul și tot el
îl stinge.

Vântul aruncă și pe cei mai
mari copaci la pământ.

Vântul ațâță focul și vorba
ațâță vrajba.

Vântul bate, câinii latră.

Vântul la pământ n-aruncă
buruieni, ci pe cei mai mari
copaci.

Vârtejul de vânt adună îm-
prejur orice înainte găsește.

Vijelia culcă și trestia, și
stejarul.

Vremea vine, vremea trece, azi
e cald și mâine rece.

Udul de ploaie nu se teme.

ROCI, METALE, MINERALE Ș. A.

A nu se alege praful de...

Aurul și în glod strălucește.

Aurul și în gunoi, tot aur
rămâne.

De fierul rău nici rugina nu se
lipește.

Diamantul se taie cu dia-
mantul.

Fier pe fier ascute.

Fieru-i fier și tot îl mănâncă
rugina.

Fierul cât de tare tot se moaie
la foc.

Focul, când se-ncinge, greu se
stinge.

Nu e aur tot ce strălucește.

Nu tot ce strălucește îi aur.

Pe oțelul vârtos rugina îl
topește.

Piatra care se rostogolește
din loc în loc nu prinde
mușchi.

Piatra când se rostogolește,
multe alte pietre trage
după ea.

Piatră moale anevoie gă-
sești.

Rugina moale roade fierul
tare.

Și aurul, cât de cinstit, mur-
dalâc într-însul tot s-a găsit.

Și fierul spuzește în fața
soarelui.

FLORĂ, FAUNĂ

ARBORI, ARBUȘTI, ERBACEE ETC.

A alege neghina din grâu.

A avea iarba fierului.

A drege busuiocul cuiva.

A fi busuioc de pus la icoa-
ne.

A fi ca mătrăguna lângă
trandafir.

A fi lemn de tufă.

A pune floricele.

A trăi cât trosnește frunza în
fag.

A umbla frunza frășinelului.

Auzi cum crește iarba.

Buruiana crește și în piatră.

Buruiana proastă crește și pe
pietre.

- Buruienile din semănătură îți iau pâinea de la gură.
- Ca iarba de leac.
- Când e un singur pelin pe imaș, de departe se vede.
- Când rădăcina se usucă, ramură verde pe copac nu se mai urcă.
- Câte flori sunt pe pământ, Toate se duc în mormânt.
- Cei mai frumoși ghiocci prin mărăcini se gălesc.
- Cine culege trandafiri trebuie să se-nghimpe.
- Cine leapădă floarea nu simte mirosul ei.
- Copacul care scârțâie nu cade degrabă.
- Copacul când se sfărâmă, Și p-alții mici cu el dărâmă.
- Copacul cu rădăcini adânci nu se teme de furtună.
- Copacul din vârful muntelui de orice vânt se clatină.
- Copacul dacă înfrunzește, umbrește și pe alții.
- Copacul mare nu se taie dintr-o lovitură (așchie).
- Copacul tăiat iară odrăselește.
- Cu gogoși de tufă nu se-negresc sprâncenile.
- Cu un copac nu faci pădure.
- Dacă floarea ți-o păzești, Rod bun dobândești.
- Dacă pădurea n-ar da coadă securei, pădurea n-ar putea fi tăiată.
- De departe trandafir, de aproape borș cu știr.
- De flori de cuc.
- De la copacul căzut și babele adună crăcile.
- Din orice lemn nu se face bucium.
- Din stejar stejar răsare.
- Dintr-un mărăcine iese un trandafir și adesea dintr-un trandafir iese un mărăcine.
- Fără rădăcini nici pelinul nu crește.
- Fiecare pai are umbra lui.
- Floarea cea mai frumoasă, dacă nu e căutată, se sălbăticește.
- Floarea, cum se deschide, se vede ce rod dă.
- Floarea, până n-o pui la nas, n-o cunoști ce miros are.
- Floare la ureche.
- Flori frumoase sunt multe, dar nu toate au miros dulce.
- Florile trandafirului se scutură, dar spinii rămân.
- Iarba în ogradă e sărăcie-n casă.
- Iarba rea nu pier.
- În cea mai bună grădină găsești buruieni.

În copacul fără roadă nimeni
nu zvârle cu pietre.

Lemnul care se îndoiește e mai
bun decât cel care se rupe.

Lemnul strâmb focul îl în-
dreaptă.

Mai mulți mă răcini decât
trandafiri.

Nici salcia cerc de bute, nici
nerodul om de frunte.

Nici salcia pom, nici dez-
mățatul om.

Nu e pădure fără uscături.

Nu e trandafir fără spini.

Oricât de nalt să fie copacul,
frunzele cad tot pe pământ.

Orice lemn își are viermele
său.

Pădurea-i mare, dar securea-i
tare.

Pădurea nu se sperie de cel
care pune multe lemne în
căruță.

Pe lângă lemnul uscat arde și
cel verde.

Plopul îi înalt, dar umbră nu
face.

Plopul mare are și crengi
uscate.

Pomul pădureț pădurețe poa-
me scoate.

Pomul se cunoaște din roadă
și omul din minte neroadă.

Rădăcina ține crengile.

Salcia, cât să căznești,
Pom nu poți s-o altoiești.

Salcia nu se face pe dealuri..

Sub copacul frumos mulți se
adăpostesc.

Sub frunza cea mai proastă,
se găsește poamă coaptă.

Și stejarul îi mare, dar ghinda
la porci o dăm.

Și plopul e înalt, dar îl spurcă
ciorile.

Tot copacul de la rădăcină se
usucă.

Toți copacii înfrunzesc, dar nu
toți dau roade.

Trestia care se pleacă vân-
tului, niciodată nu se frânge.

PLANTE DE CULTURĂ

Adesea para cea mai bună
pică-n gura porcului.

Altoiul face pomul pom și
școala omul om.

Bobită cu bobită se umple
sacul.

Bob numărat.

Cireșele trec, da' obrazul
rămâne.

De mărul cel copt se bucură
toți.

Din pomul bun roadă bună se
face.

Doar n-am mâncat ceapa-
cioarei.

- Fiecare grăunte are făină, dar are și tărâță.
- Fructul, dacă se desprinde de pom, înapoi nu se mai întoarce.
- Fructul nu cade departe de pom.
- La pomul lăudat să nu te duci cu sacul.
- Mai toți copacii înfloresc, dar nu toți rodesc.
- Mare pagubă-n ciuperci.
- Mărul nu cade departe de rădăcină.
- Mălura din grâu se alege la râu.
- Mărul cel frumos îl mănâncă porcii.
- Merele putrede strică pe cele bune.
- Merele se strică unul de la altul.
- Nu e grâu fără neghină.
- Nu o dată se altoiește pomul și se culege roada.
- Oricât de nalt să fie copacul, frunzele tot pe pământ cad.
- Para după ce se coace trebuie să cază (cadă).
- Para bună pică-n gura scroa-fei.
- Păcat de floare că-i în spini.
- Pe deasupra măr frumos, da-năuntru viermănos.
- Pentru fragă și frunza ți-e dragă.
- P-între grâu mălura crește.
- Plopul cât îi de înalt și tot îl clatină vântul.
- Plopul e destul de mare, dar pe dânsul poame n-are.
- Plopu-i pomu-ăl mai voinic, dar nu-i bun nici d-un otic!
- Plopul nu face pere, nici răchita vișinele.
- Poama coaptă nu se caută după față, ci după dulceață.
- Pomii cu mult rod ramurile și le pierd.
- Pomul după roadă se cunoaște.
- Pomul neroditor se taie și în foc s-aruncă.
- Se mărită pomătul cu grădina.
- Spicul plin stă aplecat.
- Spicu-ncărcat e aplecat, ăl gol e ridicat.
- Spun nucile că din rodul lor sunt migdalele.
- Strici orzul pe găște.
- Tot bostanul cu sâmburii lui merge devale.
- Varza nu se învoalve cu o foaie.
- Via cere săpă adâncă și deasă, ca să ne dea nouă leac de viață.

- Via zice: „Vezi-mă, că să te văd și eu pe tine.“
- Vița de vie tot învie, cea de boz pică jos.
- Vița ce n-aduce rod se taie.
- ANIMALE, PĂSĂRI ETC.**
- A ajunge nici cal, nici măgar.
- A ajuns lupul de jocul câinilor.
- A ajuns oul mai cuminte ca găina.
- A avea apucături de vulpe și suflet de lup.
- A avea burtă de vițel sărac.
- A avea curaj de curcă beată.
- A avea casa cucului.
- A avea îmbletul câinelui.
- A avea ochi de lup.
- A băga musca-n lapte.
- A călca șarpele pe coadă.
- A căuta iepuri în biserică.
- A cere lapte de la o vacă stearpă.
- A crește pui de năpârcă.
- Acu din altă parte cântă cucul.
- A cui e iapa, e și mânzul.
- A cui e vaca să-și ție vițelul.
- A da iepurele la imaș.
- A da năvală ca porcul.
- A da oile în paza lupului.
- A da strechea în cineva.
- A dat peste mierea ursului.
- A da vrabia din mână pe cioara din par.
- A dormi iepurește.
- A duce câinii la apă.
- A face brânză de pupăză.
- A face din iepure leu.
- A face din țânțar armăsar.
- A făcut puiul aripi.
- A fi cal de bătaie.
- A fi cal de dârvală.
- A fi (a ajunge) cal de poște.
- A fi cap de cuc.
- A fi câine cu oala-n cap.
- A fi câine de uși multe.
- A fi câine plouat.
- A fi coadă la (de) câine.
- A fi cuc.
- A fi cuc și altă pasăre.
- A fi cu gărgăuni în cap.
- A fi cu găscă-n barbă.
- A fi cu musca pe căciulă.
- A fi cu ochi de lup și urechi de vulpe.
- A fi găscă de jumulit.
- A fi iepure de hotar.
- A fi iepure de nouăzeci de hotare.
- A fi lup bătrân.
- A fi mătă blândă.
- A fi oaie între lupi.

- A fi o gărgăriță.
A fi rugumat de vacă.
A fi șiret ca oaia.
A fi vrabie bătrână.
A fi vulpe bătrână.
A fi vacă de muls.
A fugi de câini și a da peste lupi.
A fugi de lup și a da peste urs.
A fugi iepurește.
A găsi găscă de jumulit.
A împăca (a păstra) capra și varza.
A intra mânzul în cineva.
A intrat în borta șarpelui.
A intrat lupul în coșar.
A intrat vulpea în sac.
A i se năzări cai verzi pe pereți.
A-i veni cuiva musca la nas.
A încăleca pe la coada calului.
A încălzi șarpele la sân.
A închide lupul în staulul oilor.
A învăța găscă să înoate.
A învăța vulturul să zboare.
Albina are și miere, are și fiere.
Albina cea bună nu se pune pe o floare veștejită.
Albina e cuminte cât ai minte.
- Albina te duce la miere și musca la scârână.
A lua două piei de pe un cârlan.
A lua purcica de coadă.
A mâna porcii la jir.
A mâncat cucul cireși.
A murit boul și-a răpus jugul.
A murit găscă care făcea ouăle mari.
A nu face purici într-un loc.
A nu fi bun nici de ciori.
A nu mai face boi bălțați.
A paște bobocii.
Apără-mă de găini, că de câini nu mă tem.
A poruncit câinelui și câinele pisicii și pisica șoarecelui, iar șoarecele de coadă și-a atârnat porunca.
A prinde cu mâța-n sac.
A prinde prepelița de coadă.
A prins ciocârlanul de coadă.
A prins lupul (vulpea) la rană.
Apucă-l pe porc de urechi, că mai tare va țipa.
A rămâne ca câinele de-a nimănu.
A rămâne vițel întreg.
Arde casa și șoarecii-și iau masa.

- Are văz de lup și auz de vulpe.
Are gustul muștelor.
Are ochi de vultur.
Are și el omenie ca cățeaua lui Ilie.
Ariciul cu meșteșug se prinde, și vrabia cu mei.
Ar împușca iepurele, dar n-are cine i-l presura cu sare pe coadă.
Armăsarul când îmbătrânește, ajunge la rășniță.
A scăpa porcii în păpușoi.
A scăpa porcii în țarină.
A scoate (oaia) din gura lupului.
Ascultă cucul până îți cântă.
A se aduna ca albinele la miere.
A se arunca în gura lupilor.
A se ascunde în bortă de șarpe.
A se pune musca cu măgarul.
A se uita ca la urs.
A se vâri ca musca la rană.
A se zbate ca mîța în sac.
A speria lupul cu pielea oii.
Asta-i altă găscă (zeamă, brînză, căciulă).
A strica orzul pe găște.
- A trântorilor urlete a albinelor sunete astupă.
Așa ia și ursu(l) cașu(l).
A șede ca câinele în târg.
A șede cloșcă.
A șede cuc.
A tăcea chitic.
A trăi ca broasca sub roată.
A trăi ca mîța cu șoarecele.
A trăi ca peștele în apă.
A trăi ca viermele în rădăcina hreanului.
A trece ca găscă prin apă.
A ține lupul de urechi.
A ține prepelița de coadă.
A ține ursul de coadă.
A umbla calea mînzului.
A umbla cu mîța-n sac.
A umbla după cai morți.
A umbla după cai morți să le iei potcoavele.
Ba e rață, ba-i rățoi.
Bată-l cucul!
Bate hloaba să priceapă iapa.
Bate șaua să se priceapă iapa.
Belciug de aur la râtul porcului.
Bivolița este neagră, dar laptele ei este alb.

- Bivolul** nu se teme de purice. **Calul bun** se cunoaște în mers, omul bun se cunoaște în prietenie.
- Bobocii** învață găștele a înota. **Calul bun** se vinde din grajd.
- Bobocii** vor să ducă găștele la păscut. **Calul de dar** nu se caută în gură.
- Boii** ară și caii mănâncă. **Calul e** cu patru picioare și tot se-mpiedică.
- Boii bătrâni** fac brazda dreaptă. **Calul este** aripa omului.
- Boii uniți** la pășune, lupul nu-i poate răpune. **Calul merge** la iesle, nu ieslea la cal.
- Boul** are limbă mare, dar nu grăiește. **Calul potcovit** niciodată nu lunecă pe gheață.
- Boul** cu bivolul anevoie trag la jug. **Calul râios** găsește copacul scorțos.
- Boul hrănit** nu se culcă pe brazdă. **Calul se cată** de dinți și omul se cată de părinți.
- Bou** la bou rage, prost la prost trage. **Calul singur** nu știe să-și aleagă drumul.
- Boul** nu treieră cu gura legată. **Calul trage** la traista cu ovăs și omul la crâșma cu vin ales.
- Boul** se leagă de coarne și omul de limbă. **Calului** să-i dai mâncare cu sacul și să-l mâi ca pe dracul.
- Brânza** de capră strică și pe cea de oaie. **Calul unde** se trânteste, acolo bate-l.
- Brânză** de iepure. **Ca** măgarul celor trei frați.
- Broasca** mică face gură mare. **Capra** care zbiară o măncă lupul.
- Broasca** s-a mâniat pe baltă. **Capra** cât de bătrână, vrea să lingă și ea sare.
- Bufnița** nu clocește privighetori. **Capra**, cât de râioasă, tot ține coada sus.
- Cal** de bătaie. **Capra e** vaca săracului.
- Calu-i** bun și învățat, rău călăreț l-a încălecat.
- Calu-i** gândul omului.

Capra nu merge de bună voie
la iarmaroc.

Capra roade unde o legi.

Capra sare masa, iada sare
casa.

Capra face, oaia trage.

Caprei îi pică coada de râie și
ea tot sus o ține.

Capul măgarului nu albește
niciodată.

Ca să ardă șoarecii, nu da foc
morii.

Catârii cu mult mai buni decât
măgarii cei mai buni.

Ca ursul la prisacă.

Cămila, cercând coarne, ure-
chile și-a pierdut.

Căprioara, orice frunză gă-
sește, cu aceea se hrănește.

Câine de două uși.

Câinele bătrân de nimic nu-i
bun.

Câinele care latră nu mușcă.

Câinele care latră nu mușcă
pe furiș.

Câinele care s-a înțeleș cu
lupii, nu păzește turma.

Câinele, că-i câine, dar și el
își ia lumea în cap de la o
vreme.

Câinele când are să turbeze
începe să urle cu o săptămână
înainte.

Câinele când e mai sătul
turbă.

Câinele ce stă la bucatărie nu
e pentru vânătorie.

Câinele, de este câine,
Și tot oprește pe mâine.

Câinele de stârvuri nu moare.

Câinele flămând visează
oase.

Câinele flocos numai lui își
ține cald.

Câinele fugă nu de-mbucătură,
ci de zburătură.

Câinele îmbătrânește de drum
și (iar) nebunul de grija
altora.

Câinele latră, hoțul tace și
fură.

Câinele latră, iar lupul tace și
face.

Câinele latră, ursul merge.

Câinele mic până la bătrâne-
țe-i cățeluș.

Câinele mort nu mai mușcă.

Câinele neamțului mănâncă și
mere pădurețe.

Câinele nu fugă de colac, dar
de ciomag.

Câinele nu intră dacă nu-i ușa
deschisă.

Câinele opărit fugă și de apă
rece.

Câinele pe lup de gât l-apucă,
iar pe porc de ureche.

Câinele sătul nu degeaba fugă
de la ușa stăpânului.

Câinele toată iarna își face casă, iar vara se duce la umbră.

Câinelui care zace nici mă-măliguța nu-i place.

Câine pe câine latră și nici unul nu aude.

Câinii latră, ursul joacă.

Câinii latră, vântul bate.

Când ai pisică bătrână, șoa-recii-n casă-ți fac stână.

Când ai vreo grabă, atuncea se sperie calul.

Când ar face toate muștele miere, ar fi pe toți pereții faguri.

Când ar fi după corbi, toți caii ar fi morți.

Când ar fi pe pofta câinilor, n-ar rămâne vite-n sat.

Când avem în casă smântână, să ne păzim de mâța bă-trână.

Când câinii veghează, lupii nu cutează.

Când e bolnav leul, iepurii îi sar în spinare.

Când găștele (găinile) păzesc stratul, puțin rămâne grădi-narului.

Când joacă măgari împre-ună ,
Se strică vremea cea bună.

Când mor vitele de boală, toate javrele se îngrașă.

Când pisica nu-i acasă, șoa-recii joacă pe masă.

Când seacă lacul, se vede peștele.

Când se bat cap în cap berbecii, numai oaie să nu fii!

Când se cosește calul de picioarele de dinapoi, să-i dai în cap potcovarului; când se cosește de picioarele de dina-
inte, să-i dai în cap calului.

Când se ivește lupul, vulpea își caută gaura.

Când se tund oile, tremură mieii.

Când taurii se bat în baltă, broaștele pe mal saltă.

Când vezi doi iepuri, uită de unul; când vezi trei, uită de doi.

Când zburdă măgarii, se strică vremea.

Cât de blând să fie motanul, tot zgârie când se mânie.

Ce a mâncat lupul, e bun mâncat.

Ce ar mai fi dacă ar juca ursu de bună voie.

Cei din neam șoricesc tot saci ciuruiesc.

Ce intră în gura lupului, ane-voie iese.

Ce naște din mâța, șoareci mănâncă.

- Ce naște din ogar, tot iepuri
prinde.
- Ce vierme te roade la inimă?
- Cine câinele și-l iubește, n-are
frică de tâlhari.
- Cine e mușcat de șarpe, se
păzește și de șopârlă.
- Cine-i azi purcel, porc se face
mâine.
- Cine încalecă măgarul, trebuie
să-i suferă și năravul.
- Cine n-are găini, de vulpe nu
se păzește.
- Cine porci hrănește, porci va
avea.
- Cine se face oaie, îl mănâncă
lupii.
- Cine se ia după muscă, ajun-
ge la bălegar.
- Cine se simte cu musca pe
căciulă, n-are hodină liniștită.
- Cine trăiește la un loc cu
porcii, miroase rău la toți
câinii.
- Cine umblă după doi iepuri,
nu prinde nici unul.
- Cine vrea să se facă oaie, se
găsește cine să-l despoaie.
- Cine vrea să miluiască un
câine, găsește câteva fără-
mituri în casă.
- Ciocârlia cu primăvara și
rândunica cu vara.
- Cioară albă nu se poate.
- Cioara e tot cioară, ia pruna
și zboară.
- Cioara în loc de privighetoare
nu se poate vinde.
- Cioară la cioară trage.
- Cioară mândră și flămândă.
- Cloșca cu ouă multe nici un
pui nu scoate.
- Cocoșească-se găina unde a
vrea, numai să se ouă acasă.
- Cocoșul care cântă toată
noaptea, îl mănâncă vulpea.
- Cocoșul cântă și sub covată.
- Corbii simt hoitul de departe.
- Corb la corb nu scoate ochii.
- Corbul niciodată nu aduce
veste bună.
- Corbul numai la oameni morți
scoate ochii, iar lingușitorii la
cei vii.
- Cucul cântă, iar leneșul stă și
numără.
- Cucul cântă, te-asurzește,
Vrabia ouăle clocește.
- Cucul își cântă numele.
- Cucul, până nu vede mugur,
nu cântă..
- Cu fuga nu prinzi iepurele.
- Cu miere se prind muștele.
- Cu o rândunică nu se face
primăvară.
- Cu o vacă singură nu faci
cireadă.

Cu papuci în picioare nu prinde pisica șoarecele.

Cu pui și cu ouă și cu cloșcă grasă nu poți fi.

Cu râma mică se prinde peștele mare.

Curcă plouată.

Cu un chitic, tot calic.

Cu un grăunte nu se îngrașă găina.

Cu un rac, tot sărac.

Dacă ar crește mintea pe toate cărările, ar paște-o și măgarii.

Dacă ar face cocoșul ouă, ar fi găină.

Dacă ar face toate muștele miere, s-ar găsi faguri și sub coada calului.

Dacă câinele se învață vara după căruță, se ia și iarna după sanie.

Dacă găina ar cânta „cucurigu”, ar fi cucuș.

Dacă lupul s-ar teme de ploaie, ar purta manta.

D-aia n-are ursu coadă și vulpea d-abia o duce.

Dă voie porcului împrejurul stogului că el se suie deasupra.

De aceea ursul n-are coadă.

Decât o săptămână vrabie, mai bine o zi șoim.

Decât un an cioară, mai bine șoim o vară.

De lupul bătrân câinii își bat joc.

De multe ori dintr-o iapă bună iese un catâr.

Departate coteiul de iepure.

De pe un bou nu poți lua două piei.

De s-ar teme lumea de vrăbii, n-ar semăna mălai.

De te latră vreun câine, astupă-i gura cu pâine.

De unde nu gândești, d-acolo sare iepurele.

Din coadă de câine sită de mătase nu faci.

Doi câini nu se-mpacă la un os.

Două mâțe-n sac nu încap.

După cântec se cunoaște pasărea cea mai dulce.

După ce leul moare, mulți se găsesc să-l jupoaie.

După gheare se cunoaște leul.

E cât un țânțar și se crede armăsar.

E mai mare porcul decât cotețul.

Fiecare măgar cu povara lui.

Fiecare oaie își duce lâna ei.

Fiecare pasăre cu pana ei se laudă.

Fiecare vierme găsește boricica lui.

Floare la ureche.

Foamea gonește pe lup din pădure.

Fură oul de sub găină și vițelul din vacă.

Furnica, când îi vine moartea, scoate aripi și zboară.

Furnica, cât e de mică, dacă o calci pe picior se întoarce și ea să te muște.

Furnică cu furnică, fie cât de mică, face mare mușuroi.

Furnica își strânge hrană de cu vară pentru iarnă.

Găina bătrână face zama bună.

Găina bătrână face zama bună, dar și zama de pui proastă nu-i.

Găina care cântă nu ouă.

Găina care cârâie de cu sară, nu face ou a doua zi.

Găina care clocește niciodată nu e grasă.

Găina care cotcodocește mult nu face ouă.

Găina când va oua, aude o mahala.

Găina cu grăuntele umple gușa de bucate.

Găina, cum face oul, la clocit gândește.

Găina curătură visează și vrabia mei.

Găina înaintea cocoșului nu cântă.

Găina, nu se poate cu două — și cu pui și cu ouă.

Găina pân' nu scurmă nu se ține sătulă.

Găina p-un ou face atâta zgomot, cât o aude vulpea.

Găina se hrănește de unde scurmă.

Găina vecinului totdeauna-i curcă.

Ghici, boule, pricepe-te, măgarule.

Glasul măgarului nu se aude în cer.

Greierile în vremea agoniselei cântă și iarna cere să se împrumute.

Greu îi să împaci oaia cu lupul.

Hrănește-l pe lup cât l-ai hrăni, el tot la pădure se trage.

I-a cântat cucul în față.

I-a ieșit lupul înainte.

I-a ieșit ursu-n cale și-i pare că pușca-i moale.

I-a mâncat cioara colacul.

I-a ouat găina-n căciulă.

Iapa flămândă își uită de mânzi.

Iepurașul nu-i fricos, numai că se cam dă la dos.

Iepurele, de unde sare, urmă n-are.

- Iepurele din frigare e mai bun decât gliganul din pădure.
- Iepurele în culcușul său se-nve-selește.
- Iepuroaica fată și iepurele de inimă se vaietă.
- Iese ca șarpele la drum.
- Îi ca și câinele în carul cu spini.
- Îi ca un câine ținut în lanț.
- Îi cântă puricele în ureche.
- Îi mai învățat puiul decât cioara.
- Îi mai hâtru oul decât găina.
- Îi mănâncă rațele din buzunar.
- Îi pare mâța cât ursul.
- Îi urlă câinii la casă.
- Închide lupul în stână.
- În coșul gol nu-și fac șoarecii cuib.
- Încuie grajdul, după ce i-a mâncat lupii boii.
- Într-un sat fără câini buni de pază, mulți musafiri nepoftiți s-ar plimba.
- Jivinelor le stă bine în pădure și oamenilor între oameni.
- Joacă ursul prin vecini.
- La bătrânețe s-a călugărit motanul.
- La calul năvălit, pinten ascuțit.
- Lac de ar fi, broaște sunt destule.
- La fân mai mult decât la aur poștește măgarul.
- La lupul mort câinii nu latră.
- La mâncare lup și la treabă iepure.
- La mâncare lup și la treabă vulpe.
- La munte măgarul e mai bun ca armăsarul.
- L-a mușcat albina de limbă.
- L-a mușcat șarpele de inimă.
- Lapte de cuc.
- La târg nu se vinde peștele rămas în apă.
- Lăcusta-i mititică, dar tare mult strică.
- Lăcuste nesătule sunt în țară destule.
- Lâna cea bună prin spini rămâne.
- Leagă prietenie cu câinele, numai nu lăsa bâta din mână.
- Legea — ca pânza de păianjen: tăunul o sparge, iar musca se prinde.
- Leoaica numai un pui face, și bun.
- Leul nu prinde muște.
- Leul nu se uită când îl latră un cățel.

Leului nu i-a fost ciudă că l-a lovit vânătorul, ci că l-a lovit măgarul.

Limba bouului e mare, dar nu poate grăi.

Lipsa pisicilor, bucuria șoarecilor.

Lup îmbrăcat în piele de oaie.

Lupii nu se mănâncă între dânșii.

Lupii se țin după oi și corbii după hoit.

Lupul, când îi flămând, și din ochi îi fură oaia ciobanului.

Lupul, când îmbătrânește, îl latră și câinii.

Lupul, când îmbătrânește, și șoarecii încalecă pe el.

Lupul, când vrea să se apropie de turmă, latră ca câinii, până prinde oaia.

Lupul cioban și capra grădinar.

Lupul cu mielul nu pot paște împreună.

Lupul cu slugi nu face gâtul gros.

Lupul își pierde măselele, dar nu obiceiurile.

Lupul își schimbă părul, dar năravul ba.

Lupul moare de bătrân și de rele tot e bun.

Lupul nu caută că oile sunt numărate.

Lupul nu mănâncă, cât strică.

Lupul plătește cu pielea lui oaia mâncată.

Lupul s-ascunde de multe ori sub piele de oaie.

Lupul sătul și oaia cu doi miei.

Lupului bătrân îi plac mieii tineri.

Lupului d-aceea îi este ceafa groasă, pentru că singur își gătește de masă.

Lupul, unde a mâncat mielul, nouă ani cearcă a-și găsi hrana.

Lupul, unde a mâncat oaia, a trepădat nouă ani.

Mai bine o zi cocoș, decât o vară găină.

Mai bine un măgar care te poartă decât un cal care te trântește.

Maimuței fes îi lipsește.

Mare-i puterea bouului, dar și un copil îi pune funia-n coarne.

Măgarul când bolește, atunci numai nu-ți muncește.

Măgarul duce povara altuia.

Măgar s-a dus, măgar s-a întors.

- Mănânci, calule, orz?
Mâța blândă zgârie rău.
Mâța când îmbătrânește, șoareci mititei dorește.
Mâța cu clopoței nu prinde șoareci.
Mâța, dacă nu ajunge la slănină, zice că pute.
Mâța îngrășată nu prinde șoareci.
Mielul blând sugă la două oi.
Miluiește câinele, de vrei să nu te muște.
Moartea lupului — sănătatea oilor.
Moartea pisicilor — bucuria șoarecilor.
Molia pe tăcute roade chilimul.
Motanului bătrân îi plac puii de șoareci.
Mulți câini latră pe urs, dar nici unul nu-l mușcă.
Musca când își vâra capul în miere, acolo și-l lasă.
Musca, deși nu mușcă tare, tot ți-aduce supărare.
Musca trece prin flori și se pune pe toate scârnelle..
Nici cal, nici măgar.
Nici curcă, nici curcan.
Nici din câine slănină, nici din cățea smântână.
Nici oaia cu doi miei, nici lupul flămând.
Nici oaie între lupi, nici lup între oi (să nu fii).
Nici o frică de furnică, de țânțar — nici habar.
Nu bea porcul apă din ulcior.
Nu crede capra că nu va roade pomul.
Nu-i numai un câine scurt de coadă.
Nu-i place mâței peștele.
Nu îi sunt toți boii acasă.
Nu îmbia câinele cu colaci!
Nu întărâta viesparul, că te mușcă mai rău decât albinele.
Nu se întovărășește albina cu trântorul.
Nu se mai vâra găina în oul din care a ieșit.
Nu te speria de câinele care latră, ci de cel care se apropie pe furiș.
Nu tot ce zboară se mănâncă.
Nu trezi șarpele care doarme.
Oaia care nu poate să-și ție lâna trebuie tăiată.
Oaia care rămâne de turmă, o mănâncă lupii.
Oaia, cât de hoață ar fi, nime n-o va bănuî.

- Oaia se duce la scai, nu scaiul
la oaie.
- Oaia unde paște, acolo își
pierde lâna.
- Oare ce muscă te-a mușcat?
- Ochii de oaie, da inima de
lup.
- Oile grămadă merg, iar capre-
le se aleg.
- Omul la tinerețe ca calul fără
frâu.
- O oaie râioasă strică toată
turma.
- Oricâtă apă bea un pește,
toată o scoate pe urechi.
- Orice cal ajunge gloabă.
- Osul gol nici câinii nu-l rod.
- Parcă are orbul găinilor.
- Parcă grăiesc găștele.
- Pasărea în cuibul său nu
piere.
- Pasărea-n aer, cârțița-n pă-
mânt și leneșul în rugină
trăiește.
- Pasărea se cunoaște după
cântec, și omul după vorbă.
- Pasărea se prinde cu grăunțe,
omul cu minciunile.
- Pasărea vicleană dă singură în
laț.
- Păduchele leșinat mai tare
pișcă.
- Păsările fripte nu se găsesc în
parii gardului.
- Păzește găștele când se spo-
vedește vulpea.
- Până treci gărla, spui mă-
garului și „moșule”.
- Pe cal să nu-l crezi că nu te-a
trânti, pe câine — că nu te-a
mușca.
- Pe caii cei buni îi mănâncă
hamul.
- Pe dinafară miel se vede, pe
dinăuntru lup întreg.
- Pe lup mulți câini îl latră, dar
puțini îl încolțesc.
- Pe lup nu-l crede nimeni că-i
flămând.
- Pe lup picioarele-l hrănesc.
- Pentru be-he-he îi prăpădi și
pe me-he-he.
- Pe măgar unde-l legi, acolo
rămâne.
- Pentru capră o pățește oaia.
- Pentru carnea lupului trebuie
dinti de câine.
- Pentru o muscă își dă palme.
- Pentru pizmaș găina vecinului
totdeauna e curcă.
- Pentru un purice nu azvârli
plapuma în foc.
- Pe leul mort și șoarecii se
cațără.
- Pe unde sunt turme blânzi,
sunt și lupi mereu flămânzi.
- Pe unde trece lupul, i se
cunoaște urma.

- Peștele caută unde-i mai adânc, iar omul — unde-i mai bine.
- Peștele cel mare înghite pe cel mic.
- Peștele cu apă nu se prăjește.
- Peștele de la cap se-mpute.
- Peștele mare cu îmbucătură mică se prinde.
- Pește, pește, mămăliga prăpădește.
- Pică, pară mălăiață, în gura lui Nătăfleață.
- Pisica, cum o dai, tot în picioare cade.
- Pisica răzgâiată nu prinde șoareci niciodată.
- Porc la porc cel mai curat se pare, și măgar la măgar cel cu glas mai frumos.
- Porcul, dacă se satură, răstoarnă treuca.
- Porcul îl bați și el zice că-l scarpini.
- Porcul, ori încotro face, lui tot noroiul îi place; din ce e nu-l poți preface.
- Porcul strânge untură pentru alții.
- Porcul tot strânge, se-ngrașă bine, dar pentru alții, nu pentru sine.
- Porcului, dacă-i pui sârmă-n bot, nu rămă.
- Porcului îi place în glod, iar bețivului în crâșmă.
- Porumbeii nu zboară fripți în gură.
- Puica se cunoaște după creastă.
- Puii care vor să zboare înaintea de vreme, cad și se prăpădesc.
- Puricele cât de mic, dar sare cât o căprioară.
- Racul înainte nicicum se-nvață a merge.
- Racul nu-și schimbă mersul.
- Rață deșelată.
- Rău i-a cântat cucul.
- Râde rața de baltă și baba de fată.
- Roiul care matca părăsește ușor se prăpădește.
- S-a dus bou și s-a întors vacă.
- S-a dus câine surd la vânat.
- S-a dus lupul să îngrădească stâna și vulpea să îngrijească găinăria.
- Se ceartă pe umbra măgarului.
- Se pune țânțarul cu măgarul.
- Se risipesc ca puii de potârniche.
- Se scoate miere din orice floare.
- Se sfădesc ca vrăbiile pe mălaiul altora.

- Se strânge ca melcul în coaja lui.
- Şade pielea ursului în târg şi ursul în pădure.
- Şarpele, când îl doare capul, iese la drum.
- Şarpele cât de mult îl vei mângâia, el tot te va muşca.
- Şarpele nu-şi arată niciodată coada înainte.
- Şarpele până nu-l calci, nu te muşcă.
- Şarpele până nu-l calci pe coadă, nu se-ntoarce să te muşte.
- Şarpele se prinde cu mâna nebunului.
- Şi câinele iese din iarnă, dar numai pielea lui ştie cum.
- Şi cel mai tare stejar la topor se pleacă.
- Şi cu oile toate şi cu lupii prieteni nu se poate.
- Şi cu porcul gras în băătăură şi cu slănina-n pod nu se poate.
- Şi dintr-o iapă ursărească poate ieşi o dată un armăsar boieresc.
- Şi lupul sătul şi mielul întreg nu se poate.
- Şi lupul sătul şi oaia în-treagă.
- Şi măgarul are patru picioare, dar nu e cal.
- Şi măgarul câteodată binişor şi el se poartă.
- Şi măgarul se vinde tot în oborul armăsarilor.
- Şi o găină chioară scurmând găseşte câteodată mărăgăritare.
- Şi păianjenul ţese pânză, dar din pânza lui nu se fac haine.
- Şi pentru calul şchiop se găseşte surugiu.
- Şi pisicii îi place peştele, dar când trece puntea închide ochii.
- Şi porcul măncă jirul, da nu se poate sui în fag după el.
- Şi râma, când o calci, ridică capul să te muşte.
- Şoarecelui nu-i lipseşte, Că din vreme-şi grămădeşte.
- Şoarecii, când au pace cu pisica, se primejduiesc bucatele.
- Şoarecii şi fierul îl rod.
- Toată fiara-şi are lupul ei.
- Toată pasărea pe limba ei pierde.
- Toată vaca viţelul îşi linge.
- Tot boul l-am mâncat şi la coadă ne-am ostenit.
- Tot cocoşul pe gunoiul lui cântă.

- Tot un cuc nu ne cântă în toată vremea. Unde umblă cârțița, i se cunosc urmele.
- Toți câinii bat, iar el șede-n pat. Unde vulpea nu ajunge, zice că-i ajunge.
- Trage ca și calul la iesle. Urâtă pasăre este aceea care își spurcă cuibul.
- Trage nădejde ca ursul de coadă. Urma lupului de a câinelui puțin se osebește.
- Trăiește, murgule, până la Paști, Ursu-i în pădure și-i vinde
Ca să-ți dau iarbă verde să paști. pielea în târg.
- Trăiești cu lupii, urlî ca lupii. Ursul, când n-are de mâncare, își mușcă din labe.
- Țara-i plină de nevoi și vulturii — furi la miei. Ursul nu joacă de bună voie.
- Țânțarul crede că el duce carul. Vaca bună din ocol se vinde.
- Țânțarul cu cântări te sărută. Vaca care dă cu piciorul în doniță poate să nu fie lăptoasă.
- Țânțarul pișcă armăsarul. Vaca rea dă cu piciorul când umple ciubăru(l).
- Ține capra de coarne și jură că-i șută. Vacă la casă — laptele-i pe masă.
- Unde a sărit capra, sare și iada. Vacă pe vacă se linge și porc pe porc se scarpină.
- Unde cântă cocoși mulți, acolo întârzie a se face ziuă. Vaci n-avem, brânză mîncăm.
- Unde lipsește păunul, cioara se pare pasărea cea mai frumoasă. Vai de dobitoc când nu-l vede stăpânul.
- Unde nu e iarbă verde, nu pasc oile. Vai de oaia ce nu-și poate duce lâna!
- Unde nu e pisică, șoarecii steag ridică. Vai de pasărea ce scapă din colivie și cade în laț!
- Unde nu sunt boi, ieslele sunt curate. Vai de târla fără câini și de casa fără stăpâni.

- Vierme se găsește și-n mor-
mânt de piatră. Vulpea care doarme nu prinde
găini.
- Viespea după ce miere nu face,
mai și împunge. Vulpea când n-ajunge la stru-
guri zice că sunt acri.
- Vita se culcă cu un ban și se
scoală cu doi. Vulpea când n-ajunge la găini
zice că sunt spânzurate.
- Vitei care treieră nu i se leagă
gura. Vulpea când se prinde, se
prinde de câte patru picioare.
- Vitele se adapă cu apă și
oamenii cu vorbe adânci. Vulpea, după ce a îmbătrânit,
s-a făcut găinăriță.
- Vițel s-a născut, bou a murit. Vulpea după moarte de cojo-
cari are parte.
- Vorbești de lup și lupu-i la
ușă. Vulpea găini visează.
- Vrabia-i tot pui, dar dracul o
știe de când este. Vulpea moartă-n cale o vezi și
tot parcă nu o crezi.
- Vrabia îi pui toată viața ei. Vulpea nu se teme de vânătorul
care se laudă seara.
- Vrabia mălai visează și lene-
șul praznic. Vulpea putere ca leul nu are,
dar cu vicleniile ei întrece
puterea leului.
- Vulpea a mâncat mierea, iar
lupul trage durerea. Vulturul când îi tai penele
rămâne de batjocură.
- Vulpea bătrână nu se prinde
cu păsăruicile mici. Zăbala de argint nu face mai
bun calul.

OMUL

OMUL ÎN GENERAL,
BĂRBATUL

A fi o dată om.

A fi un om și jumătate

A vorbit și nea Ion, că este și el om.

Bine că nu a dat Dumnezeu omului mai multe guri.

Ce drac mai mare, mai rău și mai fără inimă decât omul?

Chipul omului e oglinda sufletului.

Dacă omul cade, îi piere și umbra.

De-ar ști omul ce-ar păți, nici din casă n-ar ieși.

De la omul cinstit e destul un cuvânt.

După poamă se cunoaște pomul, și după faptă omul.

Fapta bună laudă pe om.

Ferească Dumnezeu pe om de gura satului.

Fericit omul care se mulțumește cu ceva mai puțin decât are.

Găsi om meșteșugos a-i ciopli obrazul gros.

La voie bună oamenii s-adună.

Mai bine să fii o dată om, decât de două ori nimic.

Nu averea face pe om, ci omul averea.

Nu întotdeauna îi așa cum vrea omul.

Numai omul rău la inimă poate vorbi pe alții de rău.

Nu se cumpără omul pe căciulă.

Nu tot omul e om.

Oamenii buni te învață să duci apă și cu ciurul.

Oamenii în sat nu întrebă de casa frumosului, da de-a mintiosului.

Oamenii se cunosc după ochi.

Om bun, dar cu năravul dracului.

Om cu dare de mână.

Om de cuvânt.

Om de paie.

Om drept cu funia-n traistă.

Om în trup destul de mare și minte de copil are.

Om la om trage nădejde.

Omul alunecă lesne la vale.

Omul are două urechi și o limbă: de două ori mai multe să auzim decât să vorbim.

Omul are un dulce și un amar.

Omul astăzi este, mâine nu-i.

Omul bătrân și nebun, leagă-l de gard și-i dă fân.

Omul blând ca apa lină.

Omul blând fuge de gălceavă.

Omul blând încape oriunde.

Omul bun e ca pâinea cea de grâu.

Omul bun nu are dușmani.

Omul calic și fudul și lui Dumnezeu i-i urât.

Omul calic și obraznic merge nepoftit la praznic.

Omul ca lumânarea, când luminează, atunci se sfârșește.

Omul ca oul, cum îl atingi îndată se sparge.

Omul care este harnic totdeauna are praznic.

Omul care-i prost n-are nici un rost.

Omul caută leac unde simte că-l doare.

Omul, când e să se înece, se agață și de un pai.

Omul, când îmbătrânește, copilărește.

Omul, când își pierde drumul, nu găsește nici cărarea.

Omul, când n-are ce lucra, își face de lucru.

Omul, când n-are ce să mănânce, mănâncă și pui fripți.

Omul, când se bolnăvește, cel mai mic îi poruncește.

Omul, când se pornește, știe, da când a veni — ba.

Omul, când se pricopsește, la ai săi nu se gândește.

Omul, cât îl lași, atâta se întinde.

Omul, cât trăiește, dușmanii-i sporește.

Omul cel mai iscusit uneori e păcălit.

Omul cu meșteșug nu pierde.

Omul cu meșteșug trăiește din belșug.

Omul cuminte își vede de treabă.

Omul cuminte liniște aduce.

Omul cu nădejde îi tare ca oțelul.

Omul cu pagubă e și cu păcate.

Omul cu știință are pocăință.

Omul cu toate se deprinde, numai să vrea.

Omul dacă se păzește și Dumnezeu îl grijește.

Omul dator de multe ori trebuie să mintă.

- Omul, dând peste nevoie, multe face fără voie.**
- Omul de ce-i place, de aceea se îngrașă.**
- Omul de n-ar ofta, cu totul s-ar venina.**
- Omul de nimic nu se teme ca de bătaie.**
- Omul de omenie crede omului de omenie.**
- Omul de omenie se află la greu.**
- Omul deștept cumpără vara sanie și iarna căruță.**
- Omul după grai, ca clopotul după sunet, îndată se cunoaște.**
- Omul e ca un puț cu apă: cu cât face mai mult bine, cu atât mai mult îi vine.**
- Omul e dator când nu e dator nimic.**
- Omul e dator să cerce și bune și rele.**
- Omul e dator să muncească, să nu-l găsească moartea șezând.**
- Omul e dator să-și măsoare lungul nasului.**
- Omul e născut să umble, și pasărea — să zboare.**
- Omul este ca oaia, lesne se ia după altul.**
- Omul este mai slab ca o floare și mai tare ca o piatră.**
- Omul este nesățios: cu cât are, tot ar vrea să mai aibă.**
- Omul este tare ca fierul și slab ca oul.**
- Omul face banii, nu banii pe om.**
- Omul fără amici e ca stânga fără dreapta.**
- Omul fără boi e ca robul legat de mâini.**
- Omul fără dușmani, ca râul fără bolovani.**
- Omul fără muiere, ca un om fără cămașă.**
- Omul fără noroc e ca tămâia fără foc.**
- Omul fără soție, ca o casă pustie.**
- Omul fricos totdeauna umblă cu gheata în sân.**
- Omul harnic caută a aduna la bogății ca furnica la mușuroi.**
- Omul harnic n-are praznic.**
- Omul harnic plânge nu de sărăcie, ci de sănătate, ea e avuție.**
- Omul inimos ca un pom frumos: el te umbrește, el te hrănește, el te încălzește.**
- Omul inimos e ca un pom frumos.**
- Omul în copilărie lesne-nvață orice fie.**

Omul în lume cât trăiește ca fusul se învârtește, de aceea orice greșeală lesne de el se lipește.

Omul își schimbă mintea ca o haină-n toate zilele.

Omul la mânie cade-n ne-bunie.

Omul la nevoie se cunoaște.

Omul la nevoie se prinde și de ascuțișul săbiei.

Omul la rău aleargă cu armă-sarul și la bine merge cu carul.

Omul lung e rar la carne.

Omul moare, dar faptele sale se pomenesc în veci.

Omul muncitor e ca un pom roditor.

Omul nebun găsește de lucru.

Omul nepățit chiar văzând nu vede.

Omul nevoiaș se îneacă pe uscat.

Omul nu caută ce-i în inimă, ci ce-i în gură.

Omul nu iese cu dosul la oameni, ci cu obrazul.

Omul numai o dată-n viață dă cu norocul față.

Omul nu se pricopsește până nu muncește.

Omul nu trăiește să mănânce, ci mănâncă să trăiască.

Omul oricât trăiește, învățând se folosește.

Omul poate povățui pe altul, dar pe sine niciodată.

Omul prea bun e nebun.

Omul prost bun odor la casă a fost.

Omul prost crede tot.

Omul prost, dacă nu e fudul, nu are nici un haz.

Omul prost tot de necaz a fost și va fi cât va trăi.

Omul rău ți-e frate la crâșmă și străin la pagubă.

Omul să poarte nădragii și femeiea — fustele.

Omul sărac are oglindă mică, dar se vede tot în ea.

Omul sărac e tot de răs.

Omul sărac tot de necaz a fost.

Omul seamănă cu apa – dacă stă mult, se strică.

Omul se culcă unde-i moale.

Omul se deprinde cu răul ca viermele în hrean.

Omul se îndreaptă după oameni.

Omul se ține de cuvânt și boul de coarne.

Omul sfințește locul, nu locul pe om.

Omul șade lângă un gard și tot mătură împrejur.

Omul trage la om și dobitocul la dobitoc.

Omul trage la teapă și apoi la matcă.

Omul trăiește cu speranța.

Omului cu stăruință toate îi sunt cu putință.

Omului doar coarne-i lipesc.

Omului îi plac toate, dar să le roadă nu poate.

Omului înțelept sfaturile-i sunt zadarnice.

Păcatele-s pe oameni, nu pe butuci.

Pe om în viață pățaniile-l învață.

Pe omul bun îl calcă și vacile.

Pe omul bun nici câinii nu-l latră.

Scump îi omul, ieftin îi omul.

Tot omul bun prinde carne.

Tot omul, când e tânăr, e frumos.

Tot omul e dator să ție o dată satul de vorbă.

Tot omul e împărat în casa lui.

Tot omul greșește.

Tot omul trăiește pentru sine.

Una spune omul și alta face Domnul.

LUMEA, SOCIETATEA (tematică unitară și mixtă, combinată cu alte elemente)

Dacă n-ar fi povești în lume, cum ar trăi biata lume?

De când îi lumea.

Gura lumii și borta vântului nu poți astupa.

Lumea-i mare și capăt n-are.

Lumea nu-i cât se vede prin fereastră.

Lumea nu-i numai cât se vede cu ochii.

Lumea nu s-a făcut într-o zi.

FEMEIA

Bine este să ascuți și sfatul unei neveste.

Casa e casă, când ai o gospodină în casă.

Curățenia este darul de căpetenie al femeii.

Femeia bună e plug de aur în casa omului.

Femeia cinstită e soarele casei.

Muirea cu ochi frumoși pe toți îi face voioși.

Muirea curată de miros te-mbată.

Muirea înțeleaptă, coroana bărbatului.

Muierea tânără, ca vinul nou fierbe.

Nevasta nu e cârpă să o descoși și să o lepezi.

Nu toate femeile cu cheile în brâu sunt gospodine.

FIZICUL UMAN
(părțile corpului —
tematică unitară)

A avea gura slobodă.

A avea urechi lungi.

A cădea în palmă.

A crăpa fierea în cineva.

A da din coadă.

A dat urechile la păscut.

A duce de nas.

A fi brațul drept al cuiva.

A fi cap sec.

A fi cu două fețe.

A fi cu inima împăcată.

A fi cu ochii în patru.

A fierbe sângele în cineva.

A fi tare de cap.

A fi ușor de cap.

A freca chelia cuiva.

A-i lăsa cuiva gura apă.

A-i râde mustața.

A-i sări inima din loc.

A-i veni cuiva inima la loc.

Ales pe sprânceană.

A-l lua gura pe dinainte.

A lua (cam) peste picior.

A mânca capul cuiva.

A mânca palma pe cineva.

A muri de inimă rea.

A nu avea la inimă pe cineva.

A o lua la musteață.

A o lua la picior.

A pune umărul.

A rămâne cu buzele umflate.

A sări din piele.

A scăpa cu fața curată.

A se duce cu călcâiele înainte.

A se lăsa pe-o ureche.

A se sui în capul cuiva.

A se șterge pe bot.

A i se tăia cuiva picioarele.

A se topi d-a-n-picioarele.

A se uita în gura cuiva.

A sta cu brațele încrucișate.

A sta în capul oaselor.

A suci capul cuiva.

A-și bate picioarele.

A-și călca pe inimă.

A-și cunoaște lungul nasului.

A-și face de cap.

A-și lega capul.

A-și linge degetele.

A-și lua în cap.

A-și pierde capul.

A-și plânge în pumn.

A-și răci gura degeaba.

A tăia ca dinții babei.

A trage cu urechea.

A trage de limbă.

A umbla cu nasul pe sus.

A unge ochii cuiva.

A vorbi cu două guri.

A vorbi cu jumătate de gură.

Bun de gură.

Buzele cele mute vorbesc pe tăcute.

Capul face, capul trage.

Cască gura cât poți înghiți.

Când va face spânul barbă.

Cât ai clipi din ochi.

Chelul lesne se tunde.

Cine are urechi, să audă!

Cine n-are cap, nu-l doare.

Cine n-are cap, să aibă picioare.

Cu ochii în patru.

Cu obrazul curat.

Cu un gând să se ducă, cu zece nu.

Dă din mâini să nu te îneci.

Din băierile inimii.

Doi ochi văd mai bine decât unul.

Dușmanul cel mai aproape omului este limba, și prietenul cel mai dulce tot ea.

E numai gura de el.

Este tare de urechi că n-are două perechi.

Fiecare este stăpân pe capul lui.

Fiecare știe unde-l doare măseaua.

Fugiți, călcâie, că vă calc!

Gura îndulcește, gura amărește.

Gura lumii nu o poți opri.

Gura mereu curățată, de dureri este cruțată.

Gura nu cere chirie, poate vorbi orice fie.

Gura tăcută nu umblă bătuță.

I s-au aprins călcâiele.

Îi mai mare urechea cea pe care iese, decât aceea pe care intră.

Între patru ochi.

L-a luat gura pe dinainte.

Limba când greșește, adevărul grăiește.

Limba dulce mult aduce.

Limba îndulcește, limba amărește.

Limba lungă ușor se scurtă.

Limba nu asudă.

Limba tocmește, limba strică.

Mai bine cu capul netuns decât cu el tăiat.

Mâna care dă nu se mușcă.
 Mâna omului tot către el
 trage.
 Nici cât îi negru sub unghie.
 Nici în coate nu mă doare.
 Nici în ruptul capului.
 Nu dorm toți câți au ochii
 închiși.
 Ochii care nu se văd se uită.
 Ochii înțeleptului văd mai
 departe.
 Parcă umblă cu ochii legați.
 Patru ochi văd mai bine decât
 doi.
 Pe-o ureche intră și pe alta
 iese.
 Pe sub mână.
 Pe urechea cu care aude s-a
 culcat, că-n aialaltă de auzit
 s-a lăsat.
 Pielea groasă greu se du-
 bește.
 Pielea rea și răpănoasă ori o
 bate ori o lasă.
 Rabdă inimă și taci, că tu
 toate mi le faci.
 Rabdă inimă și taci, ce-ai
 făcut să nu mai faci.
 Stomacul plin nu învață bu-
 curos.
 Și-a făcut nasul mătură.
 Și fără cap și fără picioare.

PĂRȚILE CORPULUI (tematică complexă)

Barba lasă să se ducă, capul
 să trăiască.
 Barbă lungă, minte scurtă.
 Bine zice moș Arvinte: vai de
 cap unde nu-i minte.
 Brațe multe aduc mai multă
 roadă.
 Bucate noi în gură veche.
 Burta omului n-are fereastră
 să se vadă ce e în ea.
 Cap ai, minte ce-ți mai tre-
 buie.
 Capul cel tâmpit hodorogește
 ca un butoi dogit.
 Capul face, trupul trage.
 Capul fără griji cât un bostan
 crește.
 Capul iscusit la vreme de
 nevoie se cunoaște.
 Capul să fie sănătos, că bele-
 lele curg gărlă.
 Ce are în mână are și-n gură.
 Ce intră-n gură nu e păcat, ci
 ceea ce iese din gură, aceea e
 mare păcat.
 Ce spui la ureche, în pădure
 se aude.
 Chelului nu-i trebuie apă
 multă.
 Chip frumos la un cap prost.
 Cinci degete la o mână și nu
 seamănă unul cu altul.

- Cine are barbă, să-și cumpere și pieptene.
- Cine nu deschide ochii, deschide punga.
- Cine scuipă în vânt, își scuipă barba.
- Cireșele trec, dar obrazul rămâne.
- Coada cap când ajunge crede că poate împunge.
- Cu capul nu spargi zidul.
- Cu limba poți face răul cel mai mare.
- C-un picior în groapă și cu altul afară.
- Cu obrazul gros și semeț și cu gură de orbeț.
- Cu o falcă în cer și alta în pământ.
- Dacă ai picioare, cată-le și încălțare.
- Dai un deget și-ți ia mâna toată.
- Degetele să-mi trăiască, inele se gălesc.
- De multe ori ai gură și n-ai limbă.
- De multe ori limba taie mai rău decât sabia.
- De nu era nasul beleai obrazul.
- Din gură te unge, și din inimă te frige.
- Din inimă rea, rău gând porcede.
- Dintele când te doare, cu cleștele se domoale.
- Dinții i-au ieșit, mai sunt ochii.
- Doar nu-s tuns, nici ras pe cap.
- După ce-ți degeră urechea degeaba mai pui căciulă.
- După gură, lingură.
- E bătut la cap, tocmai ca un țap.
- Fierbe sângele în el, ca într-un rac mort.
- Gândul nebunului — la capătul pământului.
- Gura aduce ura.
- Gura de om și de câine caută aceeași pâine.
- Gura desfrânată mai tare aleargă decât piatra din deal răsturnată.
- Gura e ca apa și vântul: greu se oprește.
- Gura nu cere chirie, poate vorbi orice fie.
- Gura omului numai pământul o astupă.
- Gura omului sparge cetății.
- Gura priponește mâna.
- Gura rea, inimă rea.
- Gura sacului o legi, da a satului niciodată.
- Gura se satură, dar ochii niciodată.
- Gura taie mai mult decât sabia.

Gura vorbește adevărul și minciuna.
Gura zice, vântul duce.
Gură multă, treabă puțină.
I-a căzut inima în călcâi.
I-a făcut capul oboroacă.
I-a sărit țandăra-n nas.
Inima când se-nveselește, fața înflorește.
Inima sănătoasă este viața trupului.
Inima și limba sunt de o palmă una de alta.
I se bate limba-n gură ca (și) calicii la pomană.
I se face gura pungă.
Îi cere și lui inima mere acre.
Îi crapă pielea de al dracului ce-i.
Îi e gura pusă la loc rău.
Îi joacă șoarecii-n călcâie.
Îi merge gura ca melița.
Îi merge gura ca o moară hodorogită.
Îi tremură mâinile de mult ce a dat de pomană.
Îi umblă gura ca o moară (stricată).
Încearcă marea cu degetul.
Întâi capul să gândească ș-apoi limba să vorbească.
Își pune gura în pod.
La așa cap, așa căciulă.

La așa obraz, așa brici.
Lacrimile moaie de multe ori și pietrele.
La măseaua care te doare, te lovește limba mai des.
Laudă-mă gură, că ți-oi da friptură, că de nu mă-i lăuda, nici mâncare nu ți-oi da.
Laudă-te gură, că alții nu se-ndură.
La urechi mari nu trebuie cercei.
Lesne a atârna tigva de coadă, dar anevoie a o purta.
Limba e dulce ca mierea și amară ca fierea.
Limba-i lucrează înaintea capului.
Limba nebunului este o moară fără grăunțe.
Limba nu are oase, se îndoaie după gând.
Limba oase n-are, dar oase sfărâmă.
Limba oase n-are, dar unde atinge, doare.
Limba rea este cuțit cu două tăișuri.
Limba scapă-n gură, spatele rămâne la măsură.
Limba ta e capul tău.
Limba taie mai rău ca sabia.
Lui îi crește barba și sub dânsul iarba.

- Lung în mână, scurt în vână.**
- Mai aproape-i pielea decât cămașa.**
- Mai bine să cred ochii decât urechile.**
- Mai bine să pierzi un deget decât mâna toată.**
- Mai credincioși ochii decât urechile.**
- Marea că e mare și încă are fund, dar inima omului!**
- Mâna altuia nu te scarpină cum îți place.**
- Mâna care nu știe să scrie dă vina pe condei.**
- Mâna delicată sapa nu poartă.**
- Mintea nu se cumpără cu bani.**
- Multe mâini fac sarcina mai ușoară.**
- Mură în gură.**
- Noaptea ochi n-are.**
- Nu ceea ce intră-n gură spurcă pe om, ci ceea ce iese din gură.**
- Nu e carne fără oase.**
- Nu pune degetul între ciocan și nicovală.**
- Obrazului fără nas îi stă rău.**
- Ochii sperie, picioarele bucură.**
- Ochii sunt oglinda inimii.**
- Ochii sunt oglinda sufletului.**
- Ochii văd, inima cere, dar e rău când n-ai putere.**
- Ochi pentru ochi și dinte pentru dinte.**
- Ochiul omului e rupt din mare.**
- O mână spală pe alta și amândouă — obrazul.**
- Orice fir de păr își are umbra lui.**
- Parcă se bat calicii la gura lui.**
- Părul când albește, inima se topește.**
- Pânțele se satură, dar ochii — niciodată.**
- Pânțele se umple și cu paie și cu fân.**
- Pe cap bun stă bine și o căciulă ruptă.**
- Peretii au urechi și străzile ochi.**
- Pe unde iese graiul, iasă și sufletul.**
- Plini de barbă și goi de minte.**
- Se oblojește la nas, ca să-i treacă de deget.**
- Stomacul cel tare și pietre mistuiește.**
- Sub mânășă stă ascunsă și cea mai urâtă mână.**

Șede cu capul pe tipsie.

Și-a făcut nasul mătură.

Și capul de împărat tot cu sabia e tăiat.

Și nasul miroase florile cele mai frumoase și din el iese zeama cea mai urâtă.

Taci, limbă, că nu te doare capul.

Tot obrazul își are necazul.

Ține capul jos, da inima sus.

Unde nu-i cap, vai de picioare.

Un picior sănătos e mai cu puțință decât două catalige.

Vai de cap, când talpa-i mâncată pân' la os.

Vai de picioarele care poartă cap nebun.

Zicând numai: „miere”, gura nu se face dulce.

CINSTE, ONESTITATE
(tematică unitară și mixtă,
combinată cu alte
elemente)

Bani au mulți, însă cinste n-au toți.

Cinstea cu rușinea nu pot sta împreună.

Cinstea e cea mai mare avere a omului.

Cinstea fără bani e sărăcie goală.

Cinstea-i cum și-o face omul.

Cinstea-i mai scumpă decât toate.

Cinstea-i pasăre sălbatică — dacă o scapi, n-o mai prinzi.

Cinstea îi răsplata muncii.

Cinstea nu se cumpără, nici nu se vinde.

Cinstea odată pierdută, greu se capătă iară.

Cinstea preț n-are, fericit e cel ce-o are.

Cinstea se adună greu, dar se risipește ușor.

Cinstea se câștigă prin muncă și fapte bune.

Cinstea și hărnicia — iată omenia.

Cinste dai, cinste ai.

Cinste dai, cinste găsești.

Hoțul își bate joc de cinste, dar la nevoie o cerșește.

Lucrul cel mai scump e cinstea, dar ce folos — unii o vând prea ieftin.

Pe omul cinstit nici capul nu-l doare.

**ÎNVĂȚĂTURĂ,
ȘTIINȚĂ DE CARTE**
(tematică unitară și mixtă,
combinată cu alte
elemente)

A avea patru clase și un
coridor.

Acela-i mai sărac, care n-are
învățatură.

A da (cuiva) o școală bună.

A fi cu buche.

A fi om cu carte.

A fi plin de carte.

Ai carte, ai parte; n-ai carte,
n-ai parte.

A învăța ce-au uitat alții.

A învăța înseamnă a munci.

A învăța niciodată nu e târziu.

A lega cartea de gard.

A mânca cărțile cu mămă-
ligă.

A nu se lăsa dat la școală (de
către cineva).

A nu ști o boabă de carte.

A scrie pe apă.

A se ține de buchia cărții.

A se uita în carte ca pe apă.

A spune ca de pe carte.

A ști câte în lună și în stele.

A ști și la deal și la vale.

A ști și toaca din cer.

A te învăța minte.

Banii nu aduc învățatură, ci
învățătura aduce bani.

Cel ce caută știința caută
viața.

Cel mai bun învățator este
pășania.

Ce n-a învățat Ioniță, nu mai
învață Ion.

Ce știi, nu duci în spate.

Cine are carte, are-n viață
parte.

Cine învață la tinerețe, se
odihnește la bătrânețe.

Cine muncește și învață, devine
om deștept în viață.

Cine nu învață la tinerețe, va
plânge la bătrânețe.

Cine știe carte, ajunge de-
parte.

Cine știe carte, are patru
ochi.

Cu cât mai multe vezi, cu atât
mai multe înveți.

Cu învățătura omul nu moare
de foame.

Cunoștințele multe cu răbdare
se adună.

Dacă-i mai ști de toate, îm-
bătrânești fără vreme.

Dăscălița sărăcie învață pe om
meserie.

Decât ar fi un sac de carte și-o
mână de minte, mai bine o
mână de carte și un sac de
minte.

De cine nu învață, relele se
agață.

- Degeaba ai trăit, dacă nimic n-ai citit.
- Doftorul bun știința în cap, iar ierburile în câmp le are.
- E bine să fii învățat, dar și umblat.
- E bine să înveți chiar de la dușmani.
- Fără silință nu-i știință.
- Învăț de mititel, că ți-a fi mai ușurel.
- Învățătura dată rău se sparge în capul tău.
- Învățătura e cea mai bună avuție.
- Învățătura e lumină ce-ți face viața mai senină.
- Învățătura mintea îmbogățește, iar neștiința o sărăcește.
- Învățătura nu se câștigă cu bani, dar se câștigă cu ani.
- Învățul are și dezvăț.
- Înveți învățând pe alții.
- La un car de învățatură e bună și o lingură de minte.
- La un car de învățatură trebuie zece care de minte.
- Lesne e a învăța, greu a face.
- Mai multe știe Stan Pățitul, decât toți cărturarii.
- Mâna care nu știe să scrie dă vina pe creion.
- Meșteșugul cere vreme și învățătura răbdare.
- Meșteșugul vreme cere, nu se-nvață din vedere.
- Multe greșești, multe înveți.
- Mult umbli — mult înveți.
- N-am învățat carte, și tot am mâncat sărat.
- Nevoia învăță pe om și nuiaua pe copil.
- Nimenea nu poate să zică: „acum le știu pe toate“.
- Nimeni nu se naște învățat.
- Nu câte știi, ci cum le știi.
- Nu cine trăiește știe multe, da' cine învăță.
- Nu e învățat cel ce citește, ci cel ce știe ce citește.
- Nu e omul niciodată bătrân, când e vorba de învățatură.
- Nu e orfan cel fără tată și fără mamă, ci cel fără învățatură.
- Nu e rău omul să știe.
- Nu învățăm pentru școală, dar învățăm pentru viață.
- Nu să grăiești, ci cum să grăiești să te silești a învăța.
- Oamenii cei buni te-or învăța să duci apă și cu ciurul.
- O carte aleasă e un bun prieten.
- Om cu carte.
- Omul care știe carte, de toate are parte.
- Omul cât trăiește învăță și tot neînvățat moare .

- Omul fără învățătură e ca pământul fără udătură.
- Omul învățat are stea în frunte.
- Omul învățat, dar nepățit, e ca pușca fără praf.
- Omul învățat poartă întotdeauna averea cu dânsul.
- Omul neînvățat e ca un copac neîngrijit.
- Omului cu învățătură îi curge miere din gură.
- Până nu dai cu capul de toți pereții, nu te îndrepti.
- Poartă condei la ureche, ca să se arăte învățat.
- Practica bate gramatica.
- Precum apa inima ți-o răcorește, așa și învățătura mintea ți-o limpezește.
- Rădăcina învățaturii e amară, dar rodul ei e dulce.
- Să înveți pentru tine, dar să știi și pentru alții.
- Să nu te rușinezi a învăța ceva și de la cel mai mic.
- Școala este locul unde îți țevi norocul.
- Școala face omul om și-altoiul pomul pom.
- Și cel învățat moare neînvățat.
- Știe carte până la genunchiul broaștei.
- Știe multe, dar mărunte.
- Știe și el o mână de carte și-un sac de minciuni.
- Știința este hrana sufletului.
- Știința făclia adevărului este.
- Toată lumea este o școală.
- Toată lumea să te învețe, dar din minte să nu-ți ieși.
- Ucenicul vrea să învețe pe dascăl.
- Unde școala se ivește, pământul se-mbogățește.
- Vorbele plăcute înmulțesc învățătura.
- Vremea învață pe cei ce n-au învățatură.

**ÎNȚELEPCIUNE,
SOCOTEALĂ, MINTE
(tematică unitară și mixtă,
combinată cu alte
elemente)**

- A avea clavir la cap.
- A avea glagore în cap.
- A avea grăunțe în dohotniță.
- A avea mintea lui Solomon.
- A avea un car de minte.
- A avea un ochi după ceafă.
- A fi ascuțit la minte.
- A fi copt la minte.
- A fi cu scaun la cap.

A fi cu stea în frunte.

A fi în toată mintea.

A fi om cu bour în frunte.

Capul iscusit la vreme de nevoie se cunoaște.

Cel înțelept învață din înșelăciunea cea dintâi.

Chibzuința e soră cu iscusința.

Cine are minte, nu se amestecă în gâlceava altora.

Cine păgubește, se înțelepțește.

Cugetul bun e cea mai moale pernă.

Cugetul curat nici se dă, nici se ia.

Foaie verde-a bobului, scumpă-i mintea omului.

Gura înțeleptului când se deschide, tu închide pe a ta.

Inima înțeleptului e în limbă și a nebunului în gură.

Înțeleptul adună și prostul risipește.

Înțeleptul făgăduiește și nebunul trage nădejde.

Înțeleptul învârtește de șapte ori limba în gură înainte de a vorbi.

Înțeleptul tace și face.

La un car de minte e bine să fie și un dram de noroc.

Mai multă înțelepciune găsești în fețele cele urâte, decât în cele frumoase.

Mintea domnește, mintea 'mpărățește.

Mintea nu-i dată tuturor.

Ochii înțeleptului văd mai departe.

Omul înțelept face ce poate, nu ce vrea.

Omul înțelept își cumpără vara sanie și iarna căruță.

Omul pân' nu pătimește, nu se mai înțelepțește.

Pățita mult e pricepută.

Pe omul umblat nu-l poți amăgi.

Prea multă minte strică; prea puțină nu-i bună de nimică.

Socoteala deasă e frăție-aleasă.

Un om deștept face cât doi.

FRUMUSEȚEA FIZICĂ

A avea (fi cu) obraz subțire.

A avea pe (a fi plin de) vino-n-coace.

A fi ca o rohmăncuță.

A fi ca o zână.

A fi coz de frumoasă.

A fi frumoasă de s-o sorbi într-un pahar de apă.

A fi frumos ca un crai.

A fi frumos ca un irod.

A fi frumos ca un păun.

A fi frumos ca un soare.

A fi plăcut ca o grădină.

A fi rupt din soare.

A fi scăldat în lapte dulce.

A fi și frumoasă, și hăzoasă.

Are fața scrisă în icoane.

Ce e frumos poartă și ponos.

Ce e gras e și frumos.

Chipul cel frumos tare-i drag
și lipicios.

Cine-i frumos îi tot frumos și
din față, și din dos.

Cu frumusețea nu ții casa.

Decât un car de frumusețe,
mai bine un dram de minte.

De s-ar mânca frumusețea cu
lingura și tot nu s-ar sătura
nimeni de ea.

Fete urâte la șaptesprezece ani
nu sunt.

Fetișoara mărită fetișoara.

Fieștecare pizmuiește ce-i mai
frumos decât el.

Frumosul la frumos trage, dar
noi sluiții ce vom face?

Frumusețea cui nu-i place? Dar
nu știi în ea ce zace!

Frumusețea fără înțelepciune
este ca o floare în tină.

Frumusețea la om, ca floarea
la pom.

Frumusețea nu se mănâncă cu
lingura.

Frumusețea nu se pune pe
masă.

Frumusețea vestejește, dar
înțelepciunea crește.

La soare te poți uita, da la
dânsa ba.

Nu-i frumos ce-i frumos, da-i
frumos ce-mi place mie.

Nu-i frumos cine se ține, îi
frumos cui îi stă bine.

Puiu, chiar de drac, și tot e
frumos.

**VORBĂ BUNĂ,
CHIBZUINȚĂ, TĂCERE
(tematică pură și mixtă,
combinată cu alte
elemente)**

A avea limba de aur.

A avea scaun la vorbă.

A avea slovă frumoasă.

A fi cu lipici la vorbă.

A-i curge miere din gură.

A sta drept și a vorbi strâmb.

A unge la inimă cu miere.

Cine vorbește seamănă, cine
ascultă culege.

De grăiești puține și bune,
arăți înțelepciune.

De vorbă bună nu te doare gura.

O vorbă înțeleaptă e un bun prieten la vreme de nevoie.

Răspunsul blând înlătură mânia.

Tăcerea e de aur.

Vorba unui om cinstit face mai mult decât un zapis.

Vorbele cele ferite, în piață și-n moară-s vorbite.

SÂRGUINȚĂ, HĂRNICIE (tematică complexă)

A se da în vânt după trebi.

Cu răbdare și cu sârguință la om toate-s cu puțință.

Gospodarul bun de la poartă se cunoaște.

Sârguința e muma norocului.

VITEJIE, TĂRIE, VREDNICIE, DÂRZENIE (tematică pură și combinată cu alte elemente)

A da prin foc și prin apă.

A fi copt la oase.

A fi tare de fire.

A fi tare de înger.

A nu se pierde cu firea.

A nu-și pierde curajul.

A se face Dunăre.

Cine e viteaz, în urma războiului se cunoaște.

Cu curaj și cu silință, izbutești la orice te îndeletnicești.

Cu voință de oțel, totdeauna ajungi la țel.

Nici de Vodă nu-i pasă.

O mie de fricoși nu fac cât un viteaz.

Omul vrednic se face luntre și punte și iese la mal.

Se hrănește și în piatră seacă.

Voinicul găsește unde fricosul prăpădește.

Voința inimii dă aripi picioarelor.

Vrednic este muncitorul de plata sa.

Vrednicia fără înțelepciune e ca o frumusețe fără ochi.

Vrednicia omului se cunoaște după port.

DRAGOSTE (tematică pură și mixtă, combinată cu alte elemente)

A cădea cu tronc la inimă.

A da peste miera ursului.

A fi cu lipici.

A-i fi drag ca sufletul.

A-i mirosi (cuiva) a catrință.

- A i se lipi de inimă.
Amândoi mănâncă dintr-un blid.
A purta (pe cineva) în brațe.
A trăi ca doi hulubași.
A văzut-o întâia oară și-a dat în săptămâna chioară.
Când iubești, să ai răbdare.
Când n-ai ochi negri, săruți și albaștri.
Cât e baba de bătrână, tot dorește voie bună.
Ce folos de chip frumos, dacă nu e lipicios?
Cine iubește, iartă.
Cine se iubește, în tot locul se-ntâlnește.
Cine te iubește, acela te lecuiește.
Cu dragostea nu-i de glumit.
Degeaba ai trăit, dacă pe nimeni n-ai iubit.
Depărtarea dragostei nu amestecă.
Dragoste chioară pe rogojină goală.
Dragoste cu sila nu se poate.
Dragostele înșelate strigă-n veci după dreptate.
Dragoste pe-nnoite ca bucatele-ncălzite.
Dragostea are un dar — când e dulce, când amar.
- Dragostea cea veche îți șoptește la ureche.
Dragostea de apoi e mai dulce decât cea dintâi.
Dragostea de nevastă — ca garoafa din fereastră.
Dragostea de un' se-ncepe? De la ochi, de la sprâncene, de la sân cu drăgănele.
Dragostea e oarbă.
Dragostea e treaba celor fără de treabă.
Dragostea îi oarbă, dacă căsătoria îi găsește leacul.
Dragostea înțelege toate limbile.
Dragostea n-are răbdare.
Dragostea n-are rețete.
Dragostea nu are ochi.
Dragostea nu e o moșie, ca să o iei cu chirie.
Dragostea nu se face cu sila.
Dragostea nu se vinde la kilogram.
Dragostea scurtă e cu suspin lung.
Dragostea seacă cui dracu' să placă?
Dragostea trebuie cucerită și nu cerșită.
Dragu-mi-e bădița spân, că-i și tânăr și bătrân.

Iubește cât ești tânăr, că
dacă-i muri, nimeni nu te va
iubi.

Iubirea-i ca și focul: se aprinde
și se stinge.

Iubirea nu-i pojar, dar când
se aprinde, n-o mai poți
stinge.

Iubirea nu se cumpără, ea vine
de la sine.

Iubirea peste măsură aduce la
ură.

În dorul amorului, săruți gura
cuptorului.

Își face de dragoste cu bu-
ruiene de urât.

Mai bine legumă puțină și
dragoste multă.

Nu-mi place că-i frumos,
da-mi place că-mi place.

Ochii văd, inima cere.

Parcă are năvalnic.

S-a găsit dor cu dor.

Tânăr lângă tânără, ca paiele
lângă foc.

Toată lumea are dor.

Unde e dragoste multă e și
urâciune multă.

Unde-i dragoste, e și cear-
tă.

Unde-i dragoste puțină, lesne-i
a găsi pricină.

**STĂPÂNIRE DE SINE,
RĂBDARE, CUMPĂTARE
(tematică simplă
și combinată cu alte
elemente)**

A-și ține inima cu dinții.

Ca răbdarea la necaz, nici un
leac mai bun.

Cine nu poate răbda, nu
mănâncă poamă coaptă.

Cumpătul nu strică umble-
tul.

Cumpătul ține sănătatea omu-
lui și hărnicia — averea.

Cu răbdare și cu tăcere se face
agurida miere.

Cu răbdarea treci și marea,
dar cu răul nici pârăul.

Doftorul cel mai bun este
cumpătul.

Răbdarea are și ea marginile
ei.

Răbdarea e cea mai bună
doctorie.

Răbdarea-i din rai.

Răbdarea la locul ei îi bună.

Răbdarea nu înseamnă ză-
bavă.

Unde-i minte multă, e și
răbdare multă.

CALITĂȚI POZITIVE (tematică diferită)

A avea ferestre și prin vârful casei.

A arde locul sub ei.

A avea cap.

A avea cap de fier.

A avea gură de aur.

A avea mâna curată.

A avea obraz.

A avea obraz subțire.

A avea obraz (urechi) de saftian.

A despica (a tăia) firu-n patru.

A fi ajuns de cap.

A fi ca argintul viu.

A fi cătană bătrână.

A fi cu cap pe umere.

A fi miez de om.

A fi numai ochi și urechi.

A fi om cu cheag.

A fi om cu scaun la cap.

A fi om de nădejde.

A fi om de zahăr.

A fi om dintr-o bucată.

A fi om, nu tureată.

A fi Păcală întreg.

A fi spornic ca sarea.

A fi stup de bani.

A fi tare de cap.

A fi tare în coș.

A fi un fagure de miere.

A fi un stup neretezat.

A fi ușor de mână.

A fi veșnic cu căciula pe cap.

A găsi capac la toate.

A-i curge din mână numai miroznă.

A-i fierbe (cuiva) capul.

A nu fi om de lepădat.

Are casa sub căciulă.

Aude cum crește iarba.

Aurul se încearcă în foc și prietenul la nevoie.

Averea cea mai de preț a omului e bunătatea și omenia.

Binele de rău te scapă, să-l arunci chiar și în apă.

Binele întotdeauna împacă răul.

Binele nu se îneacă.

Binele te scapă de foc și de apă.

Blândul moștenește pământul.

Bogăția cea mai mare a omului este modestia.

Bucuria mare îi cea mai scurtă.

Bunătatea e mai prețuită decât bogăția.

Ceea ce e curat, n-are trebuință de spălat.

Cel târziu la mânie e mai mare decât un viteaz.

Celui cu economie suta îi este o mie.

Cine nu este dator, este foarte bogat.

Cine trage a mare, mare ajunge.

Este mai scumpă omenia decât avuția.

Darea umple marea.

Dă-i cu cinstea să piară rușinea.

Decât un car de frumusețe, mai bine o căruță de minte.

E bărbat la gură.

Fapta bună laudă pe om.

Fapta bună vorbește de la sine.

La fapta bună puțini s-adună.

Nimeni nu întreabă de om frumos, dar de om înțelept și harnic.

Nimeni nu întreabă în sat de casa frumosului, dar de casa harnicului și înțeleptului.

Nu căuta ce am fost, ci vezi acum ce sunt.

Nu orice adevăr e bun de spus.

Omenia, omenie cere, și cinstea — cinste.

Rușinos, dar sănătos.

S-a născut în zodia veseliei.

Și cu slănină-n pod, și cu curechiul uns.

Unde este nădejde multă, acolo este și deșertăciune.

Unde-i frică, îi și rușine.

Unde-i minte, îi și noroc.

Unirea biruiește pe cel mai tare dușman.

Voiește și vei putea.

CALITĂȚI NEGATIVE — VICII, CUSURURI (tematică unitară)

A face (pe cineva) albie de porci.

A fi bun de trimis cu găștele.

A fi cu caș la gură.

A fi cu lapte.

A fi fecior de ghindă fătat în tindă.

A fi mătă blândă.

A fi nesărat.

A fi obială.

A fi un foc de paie.

A nu fi nici Tanda, nici Manda.

A pierdut cărarea, că s-a întâlnit cu desfrânarea.

A șede os.

De spălată ce-i, o ling mățele.

- Ca necinstea — nici o pe-deapsă mai grea.
 Capul ca maiul, gâtul cât îi paiul.
 Chelului scufie de mărgăritar îi trebuie.
 De obiceiurile rele greu te dezbari.
 E om frumos, dar năravul îl strică.
 E foarte cinstit când doarme.
 Eu am ajuns de răs și tu de ocară.
 Îi cioplit numai din bardă.
 În vas spurcat orice-ai pune, ca vasul se spurcă.
 Minciună cu coarne.
 N-are nici cap, nici coadă.
 Năravul din fire n-are lecuire.
 Năravul din născare leac n-are.
 Nu este om fără cusur.
 Nu face parale.
 Nu-l speli cu tot Prutul.
 Pocitului oglindă-i lipsește.
 Un nărav rău trage după sine un altul mai rău.

BEȚIA

(tematică simplă și combinată cu alte elemente)

- A bea cât șapte.
 A bea la botul calului.
 A bea la botul resteului.
 A bea pe credință.
 A cerca vinu pe-o ureche.
 A da paharul peste cap.
 A face gâtul leică și pânțele balercă.
 A fi afumat.
 A fi aghesmuit.
 A fi beat criță.
 A fi beat lemn.
 A fi beat turtă.
 A fi ciocârlan de beat.
 A fi clei.
 A fi cu chef.
 A fi cu drojzii în cap.
 A fi înfrățit cu păhărelul.
 A i se împletici limba.
 A lua un cap de vin.
 A merge pe două cărări.
 Arama omului la beție se arată.
 A se aghesmui.
 A se face cuc.
 A se îmbăta ciatlău.
 A se îmbăta și cu apă.
 A se pili.
 A se pune pe cinste.
 A se trece cu cinstea.
 A suga ca un burete.
 Așa-i omul — dacă moare, nu mai bea.

A-și bea mințile.

A-și bea și căciula din cap.

A-și bea și cămașa.

A-și îneca amarul.

A trage la mustață

A trage (suge) la măsă.

A zace de boala suptului.

Băutura cine-o iubește, la sfârșit se prea căiește.

Băutura e mai bună la cârciumă decât acasă.

Băutura e sămânță de vorbă.

Bea cu oala să fugă boala și cu ploschița să-și ude gurița.

Bea de zvântă.

Bea până cade în șanț.

Bea până-și înecă pipota.

Beția e întotdeauna nebunie.

Beția e mare sărăcie pe capul omului.

Beția e nebunie cu voie.

Beția e sărăcie grozavă.

Beția este mai rea decât moartea.

Beția este ușa tuturor răutăților.

Beția îi mama relelor.

Beția nu e frumoasă și nici sănătoasă.

Beția o vindecă sapa și lopata.

Beția pierde omenia.

Beția tinereții întrece pe a vinului.

Bețivanul când merge pe punte, închide ochii să nu cadă.

Bețivul cu un gând și cârciumarul cu alt gând.

Bețivul își bea și straietele, și mințile.

Bețivul se învață cu beția, ca tâlharul cu hoția.

Bețivului și dracul îi iese cu ocaua înainte.

Bețivului tot la vin îi e gândul.

Când doi spun că ești beat, du-te și te culcă.

Când văd vinul în balercă, umblu eu ca o suveică.

Cârciuma te pune pe drumuri.

Ce-a câștigat într-o vară, a băut într-o seară.

Ce e în inima treazului, stă în gura beatului.

Ce face la beție, se căiește la trezie.

Cine bea, își bea banii, mintea și sănătatea.

Cine bea pân' la-mbătare, nume bun în lume n-are.

Cine bea vin, își bea punga, și mintea, și sănătatea.

- Cine intră în cârciumă, nu intră să se închine.
- Crâșma cui îi place, boi în jug nu face.
- Cu bărbatul băutor, nu faci pită în cuptor.
- Cu beția vine singură sărăcia.
- Darul beției este cel mai rău.
- De beau la băutură, mă toc-mesc la cătătură.
- De ce beau la băutură, de ce am inimă bună.
- De fiecare pahar plin, bețivul trage câte-un suspin.
- De la pâine — putere, de la spirt — durere.
- De te potrivești paharului, nu ești om.
- Fericit este acel ce nu bea, căci din vin fără vină iese capăt de pricină.
- Îi cată mustățile spre fundul oalei.
- Își înoată gura în vin până dă dintr-însul.
- La apă cu măsura, la vin fără măsură.
- La beție omul este pisică, maimuță și la urmă porc.
- La cel beat ce-i în inimă e și pe limbă.
- Mai mulți se îneacă în băutură decât în apă.
- Mândra bea și chefuiește, mândrul tace și plătește.
- Nu e bețiv cine bea, ci cel ce se îmbată.
- Nu-i bețiv, dar setea îl omoară.
- Nu-i place băutura, ca la cățeluș untura.
- Nu vorbește el, ci tescovina.
- Omul beat nu știe ce face.
- Omul beat se trezește, dar prostul niciodată.
- Omul bețiv la beție scoate din gură ceea ce are la trezie.
- Omul, când e beat, se crede împărat.
- Omul de-ar fi cât de bun, vinul îl face nebun.
- Omul la beție cade-n nebulie.
- Omul la beție uită de sărăcie.
- Omul se îmbată și de inimă rea și de inimă bună.
- Pe bețiv toți îl arată cu degetul.
- Pentru băutură dă și calul, și trăsura.
- Picioarele nu-l mai țin, și el strigă: „Adă vin!”
- Rachiul nu te întărește, dar te calicește.
- Rugăciunea bețivului nu mult ajunge.

S-a îmbătat căciula mea, și
capul de-abia, de-abia.

S-a jurat pe vin să nu mai bea
rachiu.

Saltă, bețive, și te veselește,
îmbată-te și te tăvălește.

Să bea omul vin până va ține
leul de ureche, nu până-i va
scoate ciorile ochii.

Să bei vinul, dar să nu te bea.

Ș-am să beau, ș-am să mă-m-
băt, ș-am să spun la lume tot.

Și-a băut mintea.

Și-a băut și căciula din cap.

Te spune nasul că-ți place
vinarsul.

Tot cu glaja și paharul stâm-
peri flacăra și jarul.

Trezia pe om îl întărește, iar
beția îl slăbește.

Țara moare de tătari și el bea
cu lăutari.

Umblă noaptea pe drum beat,
ca un câine turbat.

Unde intră vinul, rușinea iese
d-acolo.

Vinu-i bun și dulcișor, dar te
vără-n iarnă gol.

Vinu-i capătul minții: îmbată
și sfinții.

Vinul ai îndrăgit — casa ți-ai
prăpădit.

Vinul dulce rău te-aduce.

Vinul îl bei de bun și el te face
nebun.

Vinul întâi te înveselește, iar
pe urmă te nebunește.

Vinul îți iese pe nas.

Vinul, țuica cui îi place, n-are
cu ce să se îmbrace.

Vin, vinarsul cui îi place, om
de treabă nu se face.

LENE, TRÂNDĂVIE (tematică directă și indi- rectă)

A aduna surcele unde altul a
tăiat lemne.

A ajuta pe cineva la somn.

A aștepta să-i cadă mere
mălăiețe în gură.

A bate apa în piuă.

A bate câinii prin sat.

A bate câmpii.

A bate drumurile.

A bate lăturile.

A bate țurca.

A căra vânt cu sita.

A căsca gura.

A fi bun de trimis după moarte.

A fi pierde-vară.

A fi un cioflingar.

A fi vântură-lume.

A îmbla huciu-marginea.

A înnoda coada la câini.

A lăsa lucrul baltă.

- A lătra la lună.
Amânarea e hoțul timpului.
A merge cu pași de melc.
A nu da din pas.
A nu face nici o brânză.
A nu face nici o ceapă degerată.
A nu fi bun de nici o brânză.
A nu fi bun de nici o treabă.
A număra pietrele.
A o lua hăisa.
A paște bobocii.
A paște vântul.
A scuipa în vânt.
A se culca pe-o ureche.
A se duce la prășit fără sapa.
A se lăsa pe-o ureche.
A se lăsa pe tânjală
A se lua cu luleaua.
A se muta de pe vatră pe cuptor.
A se uita cu un ochi la gaie și cu altul la tigaie.
A sta cu burta la soare.
A sta cu mâinile în buzunar.
A sta cu mâinile încrucișate.
Asudă mâncând și îngheață lucrând.
A ședea în coada sapei.
A tot cerne și a nu mai frământa.
- A trage chiulul.
A turna său în carne grasă.
A umbla bătând câinii.
A umbla brambura.
A umbla creanga.
A umbla cu șoalda.
A umbla de-a nimica.
A umbla de-a zbranca.
A umbla de flori de cuc.
A umbla de florile mărlui.
A umbla de frunza frășinelului.
A umbla după borta vântului.
A umbla după cai verzi.
A umbla gonind vânturile și măsurând câmpurile.
A umbla handralău.
A umbla harhageaua.
A umbla în bobote.
A umbla în dorul lelii.
A umbla întărâtând câinii prin mahala.
A umbla lela.
A umbla pe urlați.
A umbla șapte hotare.
A umbla teleleu Tănase.
A umbla terchea-berchea.
A umbla tralea-valea.
A umbla vâj-margina.
A vorbi de clacă.
Bate laturile.

- Căile celor ce şed fără lucru sunt acoperite cu spini.
- Când aud de zi de lucru, mi se îngrelează trupul.
- Când cei, n-are, când dai, n-are.
- Când îl cuprinde pe om lenea, sărăcia i se suie-n spate.
- Cel ce doarme rămâne cu dinţii la stele.
- Cine cerne toată ziua nu mănâncă mămăligă.
- Cine e întâi la masă e pe urmă la lucru.
- Cine-i leneş şi tot doarme, când îl caţi moare de foame.
- Cine la tinerete e leneş, suferă la bătrâneţe.
- Cine se codeşte mult, face puţin.
- Cine vara petrece cântând, iarna rămâne flămând.
- Cine ziua e leneş, să mâne flămând pe noapte.
- Cucul cântă, iar leneşul stă şi numără.
- Cu leneşul nu te pricopseşti.
- Cum se culcă, iar adoarme, cum se scoală, iar i-i foame.
- Cu omul leneş mori de foame.
- Dacă şade el degeaba, gândeşte că toţi n-au treabă.
- D-alde terchea-berchea, trei lei perechea.
- De fus sari în sus; de furcă îţi faci năluca.
- De la sobă pân' la foc pentru leneş e mult loc.
- De la uşă pân' la prag, înapoi obielele mă trag.
- De lene ochi-şi închide şi buzele-şi deschide.
- De leneş ce este, nici nu poate mânca.
- De lucru e lenoasă, la joc nu are soaţă.
- Din trândăvie se nasc toate relele.
- Face groapă sub el.
- Hodor, hodor, şi în pod mica.
- I-i a lucra ca şi câinelui a linge sare.
- Îi e lene să şi vorbească, dar încă să mai şi muncească.
- În casa leneşului totdeauna e sărbătoare.
- În casa trândavului e sărăcie lucie.
- Înconjură lucrul şi cearcă mâncarea.
- Întreabă pe leneş, să te înveţe minte.
- În ziua lucrului vine boala trupului.
- La casa cu două fete mor piscicile de sete.

- La cântare e vestită, însă nu ști face pită.
- La cel ce joacă bine, coasa nu taie.
- La cumătrul lăudat șede fânul ne-adunat.
- La horă mă îndes, iar de furcă fug cât pot.
- La joc e ca focu, la lucru ca butucu.
- La lelița jucăușă stă gunoiul după ușă.
- La o treabă când se scoală parcă are ouă în poală.
- Lenea doarme și sărăcia o apără de muște.
- Lenea e cucoană mare care n-are de mâncare.
- Lenea e începutul răutăților.
- Lenea e la om ca și rugina la fier.
- Lenea face pe bogatul a i se urî și pe săracul în nevoie a se târî.
- Lenea-i începutul sărăciei.
- Lenea încet pășește, dar sărăcia degrabă o ajunge.
- Lenea pierde vremea.
- Lenea scurtează viața, iar munca o lungeste.
- Lenea te lasă muritor de foame.
- Leneșă când se scoală, pare că are ouă în poală.
- Leneșii se înțeleg între ei.
- Leneșul are gura-mpiedicată, dar o taină o spune îndată.
- Leneșul cată de lucru, dar nu dorește să-l găsească.
- Leneșul, când îi este lene, visează că s-a înțepat.
- Leneșul e frate cu cerșetorul.
- Leneșul la toate zice că nu poate.
- Leneșul mănâncă puțini colaci.
- Leneșul nici nu s-a sculat și iar trage la pat.
- Leneșul nu știe decât a boli.
- Leneșului i-i greu să se apuce de lucru, căci de lăsat se lasă oricând.
- Leneșului orice treabă îi pare grea.
- Lenosul mult vorbește, dar puțin lucrează.
- Lucră de-ngheață și mănâncă de-asudă.
- Muieteți îs posmagii?
- Multe știe, multe croiește și nici una nu isprăvește.
- N-ai o para chioară și lenea te omoară.
- Ne învață a nu judeca după înfățișare.
- Nici nu pune, nici nu ia.
- Nu poate închide ușa de gunoi.

Nu știi să torci, nici să țeși,
numai la horă te-ndeși.

Omul leneș e bou la mâncare
și vulpe la treabă.

Până calcă, seacă balta.

Pân' se-ncață, soarele se-nalță.

Pân' se gătește, soarele-asfin-
țește.

Până soarele se-nalță, Ioniță
abia se-ncață; de la ușă pân'
la pat, obielele toate cad.

Presoară gunoiul cu sare, ca
să nu se împuță.

Pute locul pe unde umblă.

Sârguința țese pânza, iară
lenea pierde vremea.

Se culcă devreme, ca să se
scoale târziu.

Somnul pentru leneș e pâinea
cea de toate zilele.

Șapte fete, nouă vedre și le
arde gâtul de sete.

Șederea-i neaverea, odihna-i
rugina.

Șezi azi, șezi mâine, lucrul tot
'napoi rămâne.

Toată ziua doarme și noaptea
spune că-i trudit.

Trage mîța de coadă.

Trîndăvia e muma tuturor
răutăților.

Trântorul mănâncă miere de-a
gata.

Vara-ntins la umbră doarme și
iarna moare de foame.

Vătășel de mahala a plecat a
colinda.

Vede arzând pe el casa și i-e
lene ca să iasă.

Viermii te mănâncă de viu.

FRICĂ, LAȘITATE, SLĂBICIUNE

A avea curaj de curcă beată.

A avea curaj de pâslă.

A avea inimă de ceară.

A avea inimă verde.

A da bir cu fugiții.

A fi o babă.

A fi o mămăligă.

A fi slab de înger.

A fi un fricos și jumătate.

A fugi iepurește.

A-i intra frigul în oase.

A-i îngheța măduva în cio-
lane.

A-i tremura balamalele.

A-i țâțâi vinele.

A nu fi bun de nici o brînză.

A o lua la papuc.

A pune coada pe spinare.

A purta frică de furnică.

Are harțag la mămăligă
rece.

- A se teme (a-i fi frică) și de umbra lui.
- A-și lua călcâiele de-a ume-re.
- A șterge putina.
- A umbla cu frica-n sân.
- Când să fugă și el, s-a terminat pământul.
- Cel fricos îi înfricoșează și pe alții.
- Cine mai mult se teme, acela uită ușa deschisă.
- Cine se tot teme, nimica nu face.
- După bătălie (război), mulți viteji se arată.
- Frica are ochi mari.
- Frica mai mare decât spaima.
- Frica totdeauna aduce primejdie.
- Fricosu' se teme și de umbra lui.
- Fuga-i rușinoasă, da-i să-nătoasă.
- La plăcinte înainte și la război înapoi.
- La pomană navală, și la război înapoi.
- La război coadă și la fugă fruntea.
- Leac de frică nu-i.
- Nu merge la soare de frică să nu i se topească nasul.
- O mie de fricoși nu fac cât un viteaz.
- Până la luptă face gură și-apoi se teme de-mpușcătură.
- Poartă căciulă degeaba.
- S-ar duce în pădure, dar se teme de șarpe.
- Se face viteaz, când îl bat alții.
- Se teme de toate buruienile.
- Suflă și în lapte acru.
- Taie mămăliga-n două de viteaz ce e.
- Toată lumea e voinică când dușmanul fuge.
- Voinic la danț și la război în șanț.
- Voinicos, dar cam fricos.

GRABĂ

- Cine se grăbește, se poticnește.
- Graba strică treaba.

ÎNDĂRĂTNICIE

- A fi îndărătnic ca un catâr.
- Omul îndărătnic și pizmaș ca racul își mănâncă carnea singur.
- Omul îndărătnic toate le face pe dos.

**ÎNGÂMFARE, FALĂ,
LĂUDĂROȘENIE**

A avea ceață (fum) în creieri.

A avea fumuri în cap.

A da bani de ciubotă.

A fi buricul pământului.

A fi mare brânză.

A fi tare (fudul) de urechi.

A-i plăti ciubote roșii.

A nu-și încăpea în piele.

A se îmbrăca cu pene de păun.

A se înfla în pene.

A se înfoia ca varza.

A se lăuda cu pielea lupului din pădure.

A-și înfla nările.

A-și lua nasul la purtare.

Atât l-au lăudat, până i-au crescut coarne.

A ține nasul sus.

A umbla cu capul mare.

A umbla cu ciubote roșii.

A umbla cu nasul pe sus.

Cine pe sine se laudă, acela mai tare se-njosește.

Cine se laudă că nu e minci-nos, trebuie crezut pe jumătate.

Fala mare traistă n-are.

Fală goală, traistă ușoară.

Fudulia mare mămăligă n-are.

Lauda aduce pagubă.

Lauda de sine nu miroase a bine.

Lauda nu-i cu bani.

Laudă mare, și-n traistă n-are.

Laudă-mă, gură, că ți-oi da friptură.

Lăudărosul trage adesea rușine.

Lăudărosului îi pute gura de minciuni.

Mândrului îi stă Dumnezeu împotriva.

Nu-i ajungi cu prăjina la nas.

Omul fudul face toate numai de ochii lumii.

S-a ales cu fudulia goală.

Umblă cu capul pe sus, ca spicul cel gol.

**LĂCOMIE, POFTĂ FĂRĂ
MĂSURĂ**

A avea burtă de iapă.

A dori câte-n lună și-n stele.

A face burta butie și gura pâlnie.

A fi cu un ochi la făină și cu altul la slănină.

A fi sac fără fund.

- A lins până a pus vasul cu fundul în sus.
- A mânca banii cu lingura.
- A mâncat pită din nouă cup-toare.
- A mâncat și mielul, și purcelul, și peștele călugărului, și tot mai vrea.
- A pune lumea în pânțece.
- Are să zică pânțelece c-a-nne-bunit gura.
- A scoate două piei de pe o oaie.
- Azi ai mânca un cal, mâine doi.
- Bucățița mare trece cu 'ne-care.
- Cică mălaiul nu-i copt, și el înfulecă cât opt.
- Cine apucă multe, puțin are.
- Cine are mână lungă, pierde și ce are-n pungă.
- Cine ia o brazdă lată, rămâne cu ea nearată.
- Cine îmbrățișază multe, puține grămădește.
- Cine lăcomește, nu se pri-copsește.
- Cine mănâncă lacom, nu-i ticnește.
- Cine mușcă bucata mare, singur se-neacă.
- Dă cu o mână și ia cu amân-două.
- Decât să rămâie brânza, mai bine să crape rânza.
- De ce are, de ce mai vrea să aibă.
- Dobânda lungă rupe ciochi-na.
- Îl doare în burtă și mănâncă o turtă.
- Îl scurmă paralele în pungă.
- Lacomii sunt de unde n-are mărul coajă și cireașa sâmbure.
- Lacomul mai mult pierde și leneșul mai mult aleargă.
- Lacomul nici sie, nici altuia nu e de folos
- Lacomul se plânge de gură, că n-are măsură.
- Lacomul, și sătul, flămând este.
- Lacomului, cât să-i dai, el nu zice ba.
- Lăcomia de la aur la gunoi și de la diamant până la sticlă se întinde.
- Lăcomia este rea și păgu-bitoare boală.
- Lăcomia pierde omenia.
- Lăcomia sparge sacul.
- Lăcomia strică omenia.
- Mănâncă și bucățița calicu-lui.
- Pânțelece se satură, dar ochii niciodată.

Poftele omului n-au hotar.
Să curgă ca Dunărea și tot nu-i
ajunge.
Se închină pântecelui.
Vrea să fie și cu pui, și cu ouă,
și cu găina grasă.

LINGUȘIRE, VICLENIE, ȘIRETENIE, SLUGĂRNICIE

A avea cătătură de vulpe.
A avea suflet pestriț.
A fi cu două fețe.
A fi în doi peri.
A fi taler cu două fețe.
A fi un linge-blide.
A linge cizmele cuiva.
Cățel de două uși.
Fățarnicul e ca un cărbune
acoperit care pe neștiute te
arde.
Linge melesteul.
Linge talere.
Lingușeala dulce mult adu-
ce.
Lingușitorul adoarme cu gân-
dul numai la sine.
Lingușitorul este izvorul min-
ciunilor.
Lingușitorul își apără numai
pielea lui.
Lingușitorul îți unge buzele cu
miere și-ți sfășie inima cu
ghearele.

Lingușitorul numai la îm-
bogățirea lui se gândește.
Lingușitorul nu se pripășește
pe lângă cei săraci.
Omul viclean se îmbracă când
în piele de oaie, când în piele
de vulpe.
Șiret pe șiret cunoaște.
Viclenie pentru viclenie.

OBRĂZNICIE, NEOBRĂZARE

A avea obraz de scoarță.
A fi gros de obraz.
A fi neobrazat (cu două obra-
ze, cu alt obraz).
A-i crăpa (plesni) obrazul de
rușine.
A se sui în capul (cuiva).
E obraznic, nu-i ca porcul.
Musafirul obraznic scoate
gazda din casă.
Nepoftitul scaun n-are.
Obrazul gros aduce pântecelui
folos.
Omul obraznic merge nepoftit
la praznic.

A FI DE RUȘINE, DE RÂS

A ajunge de răsul curcilor
(găinior).
A-i arde (cuiva) obrazul.
A intra în pământ de rușine.

A pune nasul în pământ.

A se da de rușine.

A-și păta numele.

A umbla cu dangaua pe frunte.

E rușine pentru acel ce linge unde a scuipat.

I-a crăpat obrazul, dar rușinea tot nu i-a pierit.

Râde ciob de oală spartă.

Rușinosul linge osul.

Rușinosul roade osul.

SĂRĂCIE SPIRITUALĂ (A DUHULUI)

A fi mic la suflet.

A fi sărac cu duhul.

SURZENIE, ORBIE

A avea apă (bumbac) în urechi.

A avea perdea la ochi.

A face pe surdul.

După ce că e surd, nici n-aude.

Pe o ureche-i intră și pe alta-i iese.

Poți da cu tunul la urechea surdului.

TRĂDARE, VÂNZARE

Inima de vânzător e venin otrăvitor.

UITUCIE

A uita de la mână până la gură.

A uitat ce-a mâncat aseară.

Nu ține minte de la gură până la nas.

MINCIUNĂ, NEADEVĂR

A despica firu-n patru.

A dezlega sacul cu minciuni.

A face orz din grâu.

A fi cusut cu ață albă.

A fi sacul cu minciunile.

A înghițit un ac și a scos (o să scoată) un fier de plug.

Amăgește de usucă pământul.

A o coase cu gherghef, să meargă călare pe sârmă.

A pierdut cinstea în ocolul cu minciuni.

A spune că laptele-i negru.

A spune minciuni gogonate.

A tăia la chiroane.

A umbla cu cioara vopsită.

A umbla cu gura căscată după minciuni.

A umbla cu minciuna-n
dinți.

A umbla cu traista cu min-
ciuni.

Când se întetesc minciunile, se
apropie nașterea.

Când spui minciuna, să o crezi
pe jumătate.

Când spui o minciună, tre-
buie singur pe jumătate s-o
crezi.

Cel ce ascultă la minciuni e
ca și cel ce paște vânt.

Cine a mințit o dată, nu se mai
crede nici când spune ade-
vărul.

Cine a mințit o dată și-a
mâncat credința toată.

Cine înșală o dată, înșală și a
doua oară.

Cine mințește, lumea de el se
ferește.

Cine poartă burluiul cu min-
ciuni, i se sparge odată-n
drum.

Cine se laudă că nu-i minci-
nos, trebuie crezut pe jumă-
tate.

Cine se-nvață mincinos, când
spune adevărul se bolnăvește.

Cine spune minciuna, e ca și
cel care fură.

Cine spune minciună, întâi
obrazul își rușinează, iar mai
pe urmă sufletul își ucide.

Cine umblă după minciuni,
nu mănâncă nici gras, nici
dulce.

Cu cartea-n mână și cu min-
ciuna-n gură.

Cu minciuna îți merge până
la un timp.

Cu minciuna prânzești, de
cinat nu cinezi.

Cu-o minciună boierească treci
în țara ungurească.

Dă cu negru peste verde, că
stăpânul nu ne vede.

De la adevăr până la minciună
e un lat de palmă.

De multe ori din țânțar lumea
face armăsar.

Din gura mincinosului nici
adevărul nu se crede.

E un mincinos de n-are mar-
gini.

E un vânător că-ți nimerește
musca în ochiul stâng.

Face din lână laie, lână albă.

Face noaptea zi și ziua noapte.

Frumoasă poveste, dar mare
minciună.

Îi întrebi de bob și-ți răspund
mazăre.

Îi merge minciuna în pi-
cioare.

Înceagă apa în fântâni.

Lauda mincinosului, bucuria
nebulului.

- Mincinos pe mincinos greu înșală.**
- Mincinos pe mincinos nu poate înșela.**
- Mincinosul când spune, adevărul se bolnăvește.**
- Mincinosul, cu d-a sila, face musca cât cămila.**
- Mincinosul face ziua noapte și noaptea zi.**
- Mincinosul încornorează țânțarul și-l mărește cât măgarul.**
- Mincinosul încoronează țânțarul, de ți-l face cât măgarul.**
- Mincinosul mult pierde.**
- Mincinosul se cunoaște pe față.**
- Mincinosul se îmbolnăvește dacă nu spune minciuni.**
- Minciuna are picioare scurte.**
- Minciuna are și ea loc pe unde se trece.**
- Minciuna are și ea măsură.**
- Minciuna a umblat cât a umblat, până i s-a înfundat.**
- Minciuna, ca glonțul, în apă se afundă.**
- Minciuna măgulitoare place celui rău.**
- Minciuna nu te duce la bine.**
- Minciuna se afundă ca plumbul.**
- Minciuna se afundă ca plumbul și iese ca frunza.**
- Minciuna sparge case de piatră, dar alteori prețuiește mai mult ca un adevăr nespus la locul lui.**
- Minciuna sparge și case de piatră.**
- Minciuna uneori îi bună.**
- Minciuna zboară ca glontele.**
- Minciună cu coadă.**
- Minciună cu coarne.**
- Minciunile una pe alta se ajung.**
- Minte de se-ncheagă apa.**
- Minte ca din carte.**
- Minte de îngheață apele.**
- Minte de se-ncheagă apa.**
- Minte de stă soarele în loc.**
- O minciună bine ticluită face mai mult decât un adevăr.**
- O minciună mică poate da naștere la o primejdie mare.**
- O minciună spusă cere alte șapte, ca să fie acoperită.**
- O să se mântuie el odată sacul cu minciuni.**
- Pentru o minciună se face moarte de om.**
- Și minciuna-i vorbă.**
- Și minciuna prinde loc.**
- Și-o dezlegat sacul minciunilor.**

Toarnă la minciuni de merg
cu picioarele.

Ține capra de coarne și jură
că-i șută.

Umblă cu plosca cu min-
ciuni.

Vede colac și zice mălai.

**NECHIBZUINȚĂ,
NEPRICEPERE,
NESOCOTINȚĂ, NEȘTIINȚĂ
(tematică directă și indi-
rectă)**

A aduce apă după ce s-a stins
focul.

A ajunge slugă la măgar.

A aluneca cu mintea.

A apuca cu dinții.

A bate apa să se aleagă unt.

A băga funia navei prin ure-
chea acului.

A căra apa cu ciurul.

A căra apă la fântână.

A căra apă la râu.

A căra lemne în pădure.

A căuta acul în carul cu fân.

A căuta ou cu toartă.

A căuta peri în palmă.

A căuta pete-n Soare.

A căuta potcoave de cai
morți.

A cânta surzilor.

A cere lână de la broască.

A clădi pe nisip.

A culege pere din prun.

A da cal și a lua măgar.

A da cu bâta-n baltă.

A da cu botu-n baltă.

A da cu căciula-n câini.

A da cu măciuca-n baltă.

A da cu oiștea-n gard.

A da cu roata în pod.

A dat burduful de brânză în
sama câinilor.

A face chiroane.

A face din cal măgar.

A face din teie curmeie.

A face gaură în apă.

A face gaură în cer.

A fi bun să încâlcească fu-
ioare.

A fi cu luna-n cap.

A fi un calcă-n străchini.

A fugit în pod să nu-i cadă casa
pe cap.

Ai priceput și tu cât a priceput
ciomagu' lui moș Neagu.

A-i zbură mințile pe dealuri.

A încăleca pe la coada calu-
lui.

A învățat carte până la glez-
ne.

A învățat ce au uitat alții.

Ajunge din vlădică popă.

Aleargă la lauda mare.

A lega calul de coada ciu-
percii.

- A lega cartea de gard.
A-l paște pe cineva bobocii.
A merge alături cu drumul.
A merge cu pușca goală la vânat.
A merge la București pe Lotru.
A mișcat orice piatră, neștiind sub care este pește.
A nu avea nici cap, nici coadă.
A nu mai ști unde-i stă capul și picioarele.
A nu pricepe nici o boabă.
A nu spune nici laie, nici bălaie.
A nu ști nici bechi.
A nu vedea mai departe de lungul nasului.
A o apuca hăisa.
A pleca la vânat cu pușca goală.
A plecat călare și se întoarce cu șaua în spinare.
A pofți urdă de curcă.
A pornit cu coasa să taie vântoasa.
A prinde căscăuni.
A prinde muște.
A prinde pește cu cușma.
A pune carul înaintea boilor.
A pune căpăstru în coada calului.
- A purta chiua-n spate.
A pus oala cu mănășa către foc.
Ar pușca iepurele, dar n-are cine i-l presăra cu sare pe coadă.
Ar vrea să facă ceva și el, dar nu știe în ce fel.
A sărit din apă în ciubăr.
A scoate luna din fântână.
A scrie cai verzi pe pereți.
Ascute coasa cu ața mă-măligii.
A se arunca în gura lupului.
A se arunca în urma trenului.
A se duce fără pușcă la răz-boi.
A se juca cu coada ursului.
A se pune în buza trenului.
A-și lua inima în dinți.
A tăia frunze la câini.
A trăi cu capu-n sobă.
A turna gaz în foc.
A turna iaurt peste smân-tână.
A umbla ca căscatul din om în om.
A umbla cu câine surd la vânat.
A umbla după icre verzi.
A umbla în dodii.
A umbla să dezgroape (înno-iască, învie) morții.

A vântura făină.

A vinde castraveți la grădinar.

A vinde peștele în baltă.

Baba bătrână are șapte vineri pe săptămână.

Baba călătoare n-are sărbătoare.

Bate apa să iasă unt.

Bate crângu' să sară iepurii.

Belește boul până a nu-l tăia.

Borșul la foc și peștele în iaz.

Cară apă-n Dunăre.

Cată Nanea iapa, călare pe ea.

Caută luleaua și ea e în dinți.

Caută să împletească lâna pe sub mătase.

Când de multe te apuci, mai pe toate le încurci.

Când se duce, parcă vine.

Când ți-a spune că plouă, crapă lumea de sete.

Câte fete se ridică, nu pot face o mămăligă.

Cel ce începe multe, nu isprăvește nimic.

Cel ce tot alege, pe urmă culege.

Cine deschide ochii după ce cumpără, cumpără totdeauna marfă proastă.

Cine nu știe cărarea, nu știe nici drumul.

Cine umblă pe drum cu gândul acasă, își pierde căciula în târg.

Cumpără șă și calu-i în târg.

Cunoaște la cai breji.

Dă brânza pe pește.

Dă bună dimineața găștelor.

Dă cu barda în lună.

Dintr-un fus de moară face o coadă de teslă.

Duce pământ din vale-n deal.

Duce soarele în casă cu obo-rocul.

După fete tot alergii și nasul nu știi să ți-l ștergi.

După ploaie, căciulă de oaie.

E gata să deie pentru un ban și opincile din picioare.

Eu îl trimit la foc și el îmi aduce busuioc.

Fă-mă, mamă, cu noroc
Și m-azvârle-apoi și-n foc.

Frământă făina cu picioarele și lutul cu mâinile.

Fuge la deal cu plinul ca' n vale cu deșertul.

I-a dat Dumnezeu bogăție, numai nu i-a dat minte.

I-au crescut ciuperca în urechi.

I se pare dealul vale.

Împiedică la deal și despiedică la vale.

- Încearcă marea cu degetul. Pentr-un petic de moșie se strică un sac de hârtie.
- În mână ce-i pică, sparge tot și strică. Pentru un lucru de nimică joacă baba de se strică.
- În ziua de Paști s-a dus să vânză fasole. Pe o ureche îi intră și pe alta îi iese.
- Își caută umbra lui. Plânge râsul de-astă vară.
- L-a lăudat de l-a pricopsit. Pune căpăstrul în coada calului.
- Le crede pe toate lăptoase. Pune pușca jos și prinde iepurele.
- Loc de casă în curtea bisericii. Pune strajă măța la lapte.
- Măsoară marea cu degetul. Râde ca mirele cel surd.
- Mânzu-i în iapă, dar căpăstru-i gata. Râde vârșa de vârșog.
- Mișcă toate pietrele. Râde vârșa de baltă și nu vede că-i putrezește coada într-însa.
- Mulți nerozi pasc vântul. S-a dus la păscut cu viței și a venit cu bobocei.
- N-are după ce bea apă și el se scobește în măsele. Satul arde și baba se piaptână.
- Nesocotitul găsește bucurie în a face rele. Sărbătorile le face zile de lucru și zilele de lucru sărbători.
- Nu știe a face deosebire între oaie și berbec. Seamănă bob pe sobă și mazăre sub laiță.
- Nu știe încă cum se mănâncă mămăliga. Seamănă castraveți pe păreți.
- Nu știe să încurce două paie. Se culcă în tindă ca să-și scurteze din cale.
- Nu știe să lege două paie. Se duce la fântână fără căldare.
- Nu știe să-și numere degetele. Se duce la vie cu struguri în poală.
- Nu te pricepi să împarți un pai la doi boi.
- Oala la foc și iepurele în pădure.
- Omul neslujit e ca lemnul necioplit.
- Pe carte nu prea poate, pe de rost știe cam prost.

- Stinge focul cu paie. A avea minte de cimpoiaș.
- Șede pe măgar și caută măgarul. A avea orbul găinilor.
- Știe cât au uitat ceilalți. A avea păsărele.
- Toarnă foc peste pară. A călca prin străchini.
- Toate pe dos și nunta marțea. A căra apă cu ciurul.
- Tot alege, pân 'culege. A căra apă la puț.
- Toți sapă, da el duce câinii la apă. A căra lemne la pădure.
- Trage targa pe uscat. A cere lână de la broască.
- Una spune și alta face. A da în gropi.
- Vinde moșia și cumpără sanie. A da în gropi ziua în amiaza mare.
- Vinde via pe stafide. A da prin băț.
- Vrând să-și facă sprâncenele, și-a scos ochii. A da sabia în mâna celui nebun.
- Vrea să facă fântână în pod. A fi bălțat.
- NEBUNIE, PROSTIE** A fi bătut cu lopata.
- A ajunge în mintea copiilor. A fi bătut de brumă.
- A asculta cu o ureche. A fi bou încălțat.
- A avea cap de cuc. A fi bun de dus la balamuc.
- A avea cap de fag. A fi bun de dus de căpăstru.
- A avea cap de găscă. A fi bun de pus în cânepă.
- A avea cap de întors furci. A fi ca apucat.
- A avea cap fără hartă. A fi (cam) într-o parte.
- A avea capul ca dovleacul. A fi cam sărit din grăunțe.
- A avea fluturi în cap. A fi cam zurliu la minte.
- A avea fumuri în cap. A fi cap de bou.
- A avea greieruși la cap. A fi călcat de cireadă.
- A fi ciocnit.
- A fi de dârloagă.
- A fi făcut din topor.
- A fi gură-cască.

- A fi hop pe-o parte.
A fi întors de la țâță.
A fi într-o doagă.
A fi într-o dungă.
A fi într-o ureche.
A fi lovit cu leuca.
A fi pălit din născare.
A fi prost ca propca.
A fi sărit din balamale.
A fi sărit din țâțâni.
A fi smucit din botez.
A fi stricat la cap.
A fi Tănase.
A fi tidvă goală.
A fi trăsnit.
A fi tulbur la cap.
A fi verde la cap.
A fluiera în biserică.
A-i crește cuiva coarne.
A intrat vițel și a ieșit de nu-i încap coarnele pe ușă.
A-i lipsi o doagă.
A-i răsări cuiva luna în cap.
A încerca vadul cu nebunul.
A-l linge iepurii.
A-l râde (pe cineva) și cioarele.
A mâncat ceapa-ciorii.
A nu avea grăunțe în cap.
A nu fi dat la rindea.
A schimba calul pe măgar.
- A se face de basm.
A se face într-o ureche.
A se face Tănase.
A-și pierde capul.
A umbla cu capul în traistă.
A umbla cu capul între urechi.
Au pierdut deșteptii mintea și proștii au găsit-o.
Barbă mare, minte n-are.
Cap ai, minte ce-ți mai trebuie?
Cap de crap, creieri de iepure.
Cap la tine, minte la alții.
Cap mare, minte puțină.
Capul lui a mai fost la o cioată de răchită.
Când te iei după un prost, mai mare prost ești.
Ce face un prost nu pot desface zece înțelepți.
Ce folos de noi veșmânte, dacă deloc nu ai minte?
Ce poți face, dacă ai bani și n-ai minte?
Chiar prostul, tăcând, de înțelept toți îl cred.
Chip frumos la un cap prost.
Cine nu cunoaște pe prost, e mai prost decât el.
Cine se naște breaz, breaz moare.
Citește în stele și dă în gropi.

Copilul râde și când nu e de răs.

Crede că tot ce zboară se mănâncă.

Cu alifia nu se lecuiește prostia.

Cu omul prost n-o mai scoți la capăt.

Cu omul prost să nu ai a face nici în clin, nici în mânăcă.

Dă două jumătăți pe una întreagă.

Dă foc casei ca să arză șoa-recii.

De mare, mare, dar minte n-are.

De omul prost râd și câinii.

Din nebunia străină te înveți minte.

După ce că e prost (sărac, slut) îl mai cheamă și Vlad.

E greu când ajungi să cumperi orz de la găște.

E smintit din botez și lovit cu capul de cristelniță.

Fiecare nebun știe să câștige bani, dar nu știe să-i păstreze.

Frunză verde solz de pește, apa-n vale nu cotește, omul prost nu-mbătrânește.

Gânduri multe fără treabă, dovedește minte slabă.

Gură-cască — minte proastă.

I-a fugit un iepure din cap.

Ișlicul e mare, dar capul e mic.

Iuțeala la mânie cade-n ne-bunie.

Îi curg mucii pe nas și el zice că-i untură.

Îi cu vânt în cap.

Îi lipsește o doagă.

Îi mănâncă câinii din trai-stă.

Îi zboară mințile pe dealuri.

Înalt ca bradul și prost ca gardul.

La așa cap, așa chiulaf.

La orice îi sare glasul și râde nebun cu ceasul.

Lovit (bătut) în cap cu leuca.

Mintea de-ar crește pe toate cărările, ar paște-o și măgarii.

Mintea prostului se cântărește cu prostia deșteptului.

Minte la nebun, cât glas la un pește.

N-are obezile toate.

Nebunia din naștere leac n-are.

Nebunii tulbură apa și înțelepții pescuiesc.

Nebunul bate balta și tot pe el se stropeste.

Nebunul nu asudă nici la deal, nici la vale.

- Nebunul nu râde de ce vede, ci de ce-și aduce aminte.
- Nebunul nu știe șapte.
- Nebunul se laudă cu nebunia lui.
- Nebunului nici să-i faci, nici să-ți faci.
- Nerodul frământă făina cu picioarele și lutul cu mâna.
- Nerodul întâi o croiește, apoi se gândește.
- Nerodul la orice fie pe loc zice că știe.
- Nici bleg, nici om întreg.
- Nu e botezat cu toată apa.
- Nu e nebun cine e nebun, ci e mai nebun cine se pune cu nebunul.
- Nu-i ajunge o sâmbătă.
- Nu-i nevoie că-i nalt, bine că-i prost.
- Numai prostul se supără de adevăr.
- Numai proștii se tem de moarte.
- Nu vede mai departe decât lungul nasului.
- Omul prost bun argat la cas-a fost.
- Omul prost crede tot.
- Omul prost nu vede pădurea din cauza copacilor.
- Omul prost se mânie repede.
- Ori gură, ori vâgăună, prostului îi e totuna.
- Parcă a mâncat mătrăgună (mășălar).
- Parcă are mintea în călcâie.
- Parcă ești făcut la meliță.
- Parcă-i aruncat din furcă.
- Pe cât îi de prost, pe atâta-i și de fudul.
- Pe cel prost bate-l cu toată pădurea, că tot prost rămâne.
- Pentr-un boț de mămăligă, râde prostu de se strică.
- Pe proastă mintea n-o doare; ea se plânge de picioare.
- Pe prost nu-l poți aduce la adevăr.
- Poți să despici lemne pe capul lui.
- Prăpădește un bou pentru un ou.
- Proasta se duce la moară și se-ntoarce cu grăunțele-n poală.
- Prost cu prost când trăiește lesne se îngăduiește.
- Prostia din nascare leac nu mai are.
- Prostia e boierie mare.
- Prostia și nerozia se rudesc cu nebunia.
- Prost se naște, prost crește, prost moare.
- Prostu-i prost și în ziua de Paști.
- Prostul când îl bagi în seamă, se înalță în sus de-o palmă.

Prostul când s-a făcut împărat, mai întâi pe tată-său l-a spânzurat.

Prostul cearcă gărla-n glumă și se-neacă înadins.

Prostul crede pe oricine mai prost decât dânsul.

Prostul este ca orbul când dă de părete.

Prostul face ce vede și ce aude crede.

Prostul intră râzând și iese plângând.

Prostul îmbătrânește de grija altuia.

Prostul încearcă gărla în glumă și se îneacă înadins.

Prostul întâi vorbește și-apoi se gândește.

Prostul nici să-i faci, nici să-ți facă.

Prostul nu râde de ceea ce vede, da' de ce-și amintește.

Prostul prost rămâne.

Prostul râde fără să știe de ce.

Prostul râde singur de prostia lui.

Prostul se bagă-n frunte, cumintele stă de-o parte.

Prostul se cunoaște după răs și mers.

Prostul se cunoaște după vorbă și șiretul după ochi.

Prostul socotește că le știe pe toate.

Prostul spune tot ce știe.

Prostul taie copacul ca să-i mănânce rodul.

Prostului nu-i stă bine dacă nu-i și fudul.

Proștii nu se seamănă, dar răsar singuri.

Râde ca prostul la pomană.

S-a dus la păscut viței și s-a întors cu bobocei.

Se face prost și-i prinde bine.

Se pricepe ca măgarul la cântar.

Șarpele se prinde cu mâna nebunului.

Și-a bătut un cui în cap.

Taie tăietei cu barda.

Tare e deștept, când tace.

Tontul nu știe ce-i contul.

Toți proștii răstoarnă pământul.

Un nebun aruncă piatra în baltă și zece cumiți n-o pot scoate.

Zvârle nucile-n pod cu furca.

RISIPĂ, IROSEALĂ

A arunca banii în vânt.

A fi mână spartă.

A fi sac spart.

A risipi poate, a aduna —
ba.

- Averea strângătorului trece în mâna cheltuitorului. A căuta ceartă cu lumânarea aprinsă.
- Banii strângătorului intră în mâna cheltuitorului. A căuta peri în palmă.
- Câștigă opt și mănâncă zece. A da (a zvârli) cu barda-n lună.
- Ce-a strâns într-o vară a cheltuit într-o seară. A face de mascara (pe cineva).
- Cine cheltuie peste ce câștigă, nare-n casă mămăligă. A fi (a avea) mațe-negre.
- Cine nu cruță paraua, nu cruță nici galbenul. A fi bună bucatăică.
- Cine nu se îndură de un cui, pierde și potcoava. A fi bună poamă.
- Strânge cu acul și risipește cu lopata. A fi cu colții lungi.
- Verși cu pumnul și aduni (culegi) câte unul. A fi cu draci.
- Vinde cu toptanul să ia banii la anul. A fi de cei ce pușcă-n lună.
- RĂUTATE, URĂ, GÂLCEAVĂ, ZAVISTE, INVIDIE** A fi de răs până-n prânz și de ocară până-n sară.
- A arunca cuiva șperlă în ochi. A fi lup în piele de oaie.
- A ascunde ac în miere. A fi negru la inimă.
- A avea inimă de câine. A fi poamă bună (rea).
- A avea inimă de piatră. A intra dracii în cineva.
- A avea nagăț. A lua în balon (pe cineva).
- A avea peri răi în ochi. A lua la rost (pe cineva).
- A bruftui pe cineva. A mânca lut și pământ.
- A căta capăt de gâlceavă. A nu fi prea mers la biserică.
- Apucă luna cu dinții.
- A pune ochiul pe ceva.
- A scoate cuiva peri albi.
- A se face foc și pară.
- A se mesteca în toate, ca sarea în bucate.
- A se sparge toate străchinile în capul cuiva.
- A stoarce lapte din piatră.

A ședea cu buza pe dos.
A-și arăta unghiile.
A-și da arama pe față.
A-și face de cap.
A-și lua piper în nări.
A-și pune carul în pietre.
A tuna și fulgera de mânie.
Bea apă clocotită și mănâncă foc.
Ce apucă se usucă.
Ce au căutat pe la nas le-a dat.
Cine-i de treabă cu cei răi nu se adună.
E bun numai când doarme.
Fapta cea rea, cândva, se pedepsește.
I-a ieșit cuțitul prin sac.
Iute la minte, rău la fire.
Îi crapă pielea de al dracului ce-i.
Îi ies ghearele prin sac.
Îi pârjol pe unde trece.
În care cămașă s-a mâniat, într-aceea s-a desmânia.
Lucrul rău piere greu.
Lucru' rău nu piere cu una cu două.
Mănâncă pământul.
Mânia de cu sară s-o lași pe dimineață.
Ochii zavistnicului văd și ceea ce nu este.

Omul la mânie cade-n ne-bunie.
Omul rău se cunoaște de la o poștă.
Omului rău dă-i și cămașa și fugi.
Pe oamenii răi nu-i iubește nimeni.
Pe tot ce pune mâna se usucă.
Pielea rea și răpănoasă ori o bate ori o lasă.
Pizma este ca (și) cariul în inima copacului.
Răul ce și-l face omul singur, nimenea altul n-ar putea să i-l facă.
Răul întotdeauna își primește pedeapsa.
Răul nu rămâne nepedepsit.
Răul nu trebuie răsplătit cu rău.
Răul se învață lesne.
Rupe mârta-n două.
S-a mâniat Neagu pe sat și trei zile n-a mâncat.
Sfada și gâlceava aduc nenorociri.
Te vorbește de bine și dă cu barda-n tine!
Ura naște ură.
Ura, zavistea și frica nasc vicleșugul.
Zace de inimă de bun ce este.

Zavistea muma tuturor ră-
utăților în lumea aceasta
este.

VORBĂRIE, FLECĂREALĂ

A apuca cu gura înainte.

A arunca praf în ochi.

A asculta la gura cuiva ca la
o carte.

A avea apă în gură.

A avea gâdilici la limbă.

A avea gura împuțită.

A avea gura slobodă.

A avea limba lată.

A avea mâncărici la limbă.

A avea peri pe limbă.

A bate apa-n piuă.

A bate gura de clacă.

A face slova cu piciorul de
furnică.

A face spume la gură.

A fi bun de gură și rău de
lucru.

A fi buruienos la gură.

A fi cu limba lungă.

A fi gură (limbă) de clopot.

A fi gură-spartă.

A fi rău de gură.

A fi scump la vorbă.

A fi talanca târgului.

A grăi cam peste deal.

A grăi pleavă.

A-i crește păr pe limbă.

A-i ieși limba de-un cot.

A-i face (cuiva) capul calen-
dar (oboroacă).

A-i îngheța limba-n gură.

A-i rămâne vorba în vânt.

A-i umbla gura moartă.

A îndruga (spune, tăia, vorbi)
verzi și uscate.

A jurui cerul și pământul.

A le spune calde.

A lua piatră în gură.

A lucra cu limba.

A o lua razna.

A o ține morțiș.

A prăpădit cheia de la gură.

A purta poșta (ștafeturile).

Are limbă lungă și minte
scurtă.

Ascultă-l, dacă ai vreme.

A spune brașoave.

A spune gogoși.

A spune povestea cu cocoșul
roșu.

A spune povești.

A spune toate din fir în păr.

A spune vorbă din torbă.

A sta la povești.

A-și da drumul la gură.

A tăcea ca peștele.

A umbla întărâtând câinii prin
sat.

A vorbi cai verzi pe pereți.
A vorbi câte-n lună și-n stele.
A vorbi în dodii.
A vorbi până ți s-a strâmba gura la ceafă.
A vorbi prin întuneric.
A vorbi tam-nisam.
A vorbit și nea Ion, că și el e om.
A vorbi una de la Răsărit și alta de la Apus.
Bate toba la Moldova că-și mărită Stroe fata.
Bolnavul multe zice, doftorul face ce știe.
Bună ziua, căciulă, că stă-pânul n-are gură.
Butoiul deșert sună mai tare.
Când sfetnicii se iau cu limbuția, prăbușesc împărăția.
Cel care vorbește mult, face treabă puțină.
Ce mai atâta vorbă pentru un căuș de tărățe.
Cine spune multe, spune mai puțin decât cel ce tace.
Cine vorbește multe, ori știe multe ori minte multe.
Cine vorbește mult, vorbește și prostii.
Cu cuvântul te mângâie, dar cu gândul te sfredelește.

Cu limbutul ești în vânt, cu mutul în mormânt.
Dacă limba femeii ar fi mai scurtă, zilele bărbatului ar fi mai lungi.
Dacă multe grăiești — flecar te numești.
De vorbă bună nu te doare gura.
Din gură în gură are să ajungă până la urechile lui vodă.
Din ochi miere, din gură fiere.
Din vorbă în vorbă iese adevărul.
Din vorbă-n vorbă îți aprinzi paie-n cap.
Dulce la limbă, amar la inimă.
Grabnic la auzire, zăbavnic la grăire.
Grăiește gura fără dânsul.
Grăiește până îi ajunge gura la ureche.
Gura aduce ura.
Gura care singură pe sine se laudă, pute.
Gură are de vorbit, dar cap n-are de trăit.
Haideti să vorbim degeaba, că tot n-avem nici o treabă.
I-i drag a grăi.

Îi toacă gura melițoiul.

Îi umblă gura fără el.

În față te linge, în dos te frige.

În față te unge și în dos te frige.

Latră la lună.

L-au mușcat albinele de limbă.

Leagă tei de curmei și vorbe fără temei.

Limba lungă — treabă scurtă.

Lumea o vede cât oul și o face cât boul.

Nici somn lung fără visuri, nici vorbă multă fără minciună.

Nu-i scoți vorba nici cu cârligul.

Numai cu vorba nu se face ciorba.

Numai gura-i de el.

Nu spun nimănu, numai în piață și la moară.

Nu știe să lege două cuvinte.

Omul care e flecar hodorogeste ca un car.

Parcă-i surd și mut.

Parcă se bat calicii la gura lui.

Pe șleau.

Spune multe și mărunte.

Tot înșiră la gogoși, spunând despre moși, strămoși.

Una vorbește și alta gândește.

Unde auzi vorbă multă, acolo-i spor puțin, că șiretlicul o îneacă.

Unde-i vorbă multă, acolo neștiință cu mult mai multă.

Vorba de rău mai lesne se crede.

Vorba dulce mult aduce.

Vorba goală nu umple sacul.

Vorba multă nu e fără minciuni.

Vorba multă o rublă nu face.

Vorba spusă n-o mai poți prinde.

Vorbă de clacă.

Vorbă multă, sărăcia omului.

Zice și el când și când câte un cuvânt, să nu-i fie de urât.

TÂLHĂRIE, HOȚIE

A avea clei la mână.

A avea degete lungi.

A avea mâna lungă.

A cumpăra un lucru cu cinci degete și o cătătură rea.

A fi cu mâna în buzunar. Hoț de hoț se teme.
A fi tâlhar cu funia în sac. Hoțul de la hoț învață.
A se face mort în păpușoi. Hoțul jură și iar fură.
A se face mort în păpușoi cu Hoțul nu se gândește la
sacul legat la gură. păcat.
A trage la stânga. Hoțul prinde pe păgubaș.
A-ți fura ceva din ochi. Hoțul zice c-a glumit când
Azi o ceapă, mâine o iapă, vede că l-a zărit.
poimâine herghelia toată. I se cam lipește de mână.
Azi un ou și mâine un bou. Lucrul furat nu încălzește.
Bagă-l în casă — te fură, dă-l Lui tetea curca nu-i place, dar
afară — te înjură. nici în gard n-o lasă.
Bani și tâlharii au, cinste Noaptea fură, ziua jură.
n-au. Ori fură, ori ține sacul, e tot
Cei ce fură, aceia mai tare lotru.
jură. Ori fură, ori ține sacul, tot
Cine fură azi o ceapă, mâine hoț e.
fură și o iapă. Pentru hoțul cel mare și ziua
Cine fură azi un ac, mâine fură și noaptea-s lucrătoare.
un gânsac. Pentru un ban furat pierzi o
Cine fură azi un ou, mâine fură mie din cei munciți.
(și) un bou. Tâlhar pe tâlhar nu fură.
Cine fură își ia răsplata. Tâlharul cel mic se spânzură
Cine fură, nu cumpără, dar și cel mare scapă.
nici cinste nu are. Tâlharul din casă nu-l vei păzi
De când s-a învățat a fura, i-i niciodată.
rușine a cumpăra. Tâlharul niciodată nu se
Din furat — tot sărac. procopsește.
Fură cloșca de pe ouă. Te fură ziua în amiaza
Fură oul de sub găină și vițelul mare.
din vacă. Toate i se prind de mână.
Fură și jură. Tot ce se fură iese la soare.
Fură și se dă de păgubaș.

ZGÂRCENIE

A fi cu brânza în garafă.

A fi cu mațele peștrițe.

A fi dintr-acei ce coc cartoafe în cenușă udă.

A fi zgârie-brânză.

A lega paraua cu zece noduri.

A mânca mucul lumânării.

Are nouă baiere la pungă.

A-și mânca negrul de sub unghie.

Calcă de două ori într-o urmă.

Când îi dai, îi fată iapa, când îi ceri, îi moare mînzul.

Cel ce are avere e mai zgârcit ca cel ce n-are.

Cel zgârcit moare cu pâinea-n traistă.

Cu brânza în șip și cu mă-măliga de-mprejur.

E scump la tărățe și ieftin la făină.

Face mămăligă în burlui și o scoate cu fusul.

În casa zgârcitului nici șoarecii nu se duc.

În loc de inimă zgârcitul are o pungă mare.

Își mănâncă bucățica de sub dânsul.

Își mănâncă de sub tălpi.

Își mănâncă de sub unghii.

Mai degrabă o vacă stearpă ți-ar da lapte decât zgârcitul vreun ban.

Mănâncă numai vinerea, și atunci de post.

Pentru o perjă alungă cioara trei hotare, și dacă n-o prinde, o dă de sufletu' taică-său.

Pentru un cui pierzi o potcoavă.

Pentru un urcior de zară pune pisica în fiară.

Pune brânza în sticlă și întinge pe dinafară.

Pune brânza, laptele în strachină și întinge aiurea.

Pune pisica-n fiare când mulge vaca.

Sacul zgârcitului gură n-are și al risipitorului fund n-are.

Scump la tărățe și ieftin la făină.

Scumpii laolaltă nicicând nu se pot înțelege.

Scumpul, în vis când cheltuiește, toată ziua se tânguiește.

Scumpul mai mult păgubește și leneșul mai mult aleargă.

Scumpul nu e stăpân pe banii lui, ci banii îl stăpânesc pe dânsul.

Scumpul pentru bani ar lua și pe fata dracului.

Și-o mâncat lumânarea cu feștilă cu tot.

Vrea să fie și grâul scump și făina ieftină.

Zgârcitul are două mâini: una lungă, cu care vrea să ia, și alta scurtă, cu care ar vrea să dea.

Zgârcitul cumpără scump, rău și prost.

Zgârcitul e totdeauna sărac.

Zgârcitul mai mult prăpădește și leneșul mai mult aleargă.

Zgârcitul n-are prieteni.

Zgârcitul numai stângă are, dreapta îi e uscată.

Zgârcitul orice apucă se usucă.

Zgârcitul se bucură luând, iar darnicul se mângâie dând.

Zgârie-brânză.

CALITĂȚI NEGATIVE (tematică diferită)

Ce mi-e prostul, ce mi-e nebunul.

De la nebun și de la beat adevărul e greu de aflat.

Fala și beția aduc sărăcia.

La mâncare — lup, la lucru — vulpe.

La toate porc de câine, numai la treabă dobitoc.

Lauda minciunosului — bucuria nebunului.

Obraznicul trage folosul și fricosul ponosul.

Ocara cu necinstea îi totuna.

Prostia are de mamă fudulia.

Râsul are trei frați: pe nebun, pe nerod și pe tine însuși.

Supărarea aduce boli rele.

Unde nu-i frică, rușinea nu se-ncurcă.

Viclenia, răutatea și nebunia surori sunt.

CALITĂȚI POZITIVE ȘI NEGATIVE (tematică mixtă)

A avea venin la inimă.

A dat cinstea pe rușine.

Adunările rele strică deprinderile bune.

A fi croit rău și cusut bine.

A fi cu suflet viteaz și cu trup leneș.

A fi hoțul hoților.

A fi îmbrăcat ca domn și a nu avea minte de om.

A-i cădea cuiva bucuria în scârbă.

- A mânca cinstea cu lingura și rușinea cu pumnii.
- A minți câte-n lună și în soare.
- A pierdut cinstea în ocolul cu minciuni.
- A prinde orbul găinilor.
- A se întâlni cu scârba-n drum.
- A-și pierde rușinea și obrazul.
- Barbă lungă până-n burtă, și minte până-n gât scurtă.
- Bucuria de sârg se întoarce în scârbă și scârba în bucurie.
- Bucuria și scârba sunt două surori care una după alta aleargă.
- Ca femeia biată, nici o vedere mai de plâns.
- Calic și fudul.
- Cap ai, minte ce-ți mai trebuie.
- Cartea cum o lași, te lasă și ea îndată.
- Ce e drept nu-i păcat.
- Ce e frumos la toți place, dar nu știe în el ce zace.
- Ce folos că ești frumos, dacă ești căpățânos.
- Ce folos de statul tău, dacă ți-e năravul rău?
- Cel înțelept ca albina: din toate alege ce e mai de folos.
- Cu cumpăna dreaptă, dar în mâna stângă.
- Cu ochii pe la icoane și cu gândul la cucoane.
- De-ar fi Oltu' cât de adânc, tot o să trec să mă duc.
- De departe — trandafir, de aproape — borș cu știr.
- Dobitocului îi este frică de bici, omului de cuvânt, iar îndărătnicului nici de una, nici de alta.
- E om frumos, dar năravul îl strică.
- Face pe prostul, da-i prinde bine.
- Face treabă cât o gheabă.
- Fățarnicul, ca o sătană, te cumpără de pomană și te vinde cu poftă avană.
- Fericirea și sărăcia nu pot sta împreună.
- Frumusețea grăiește și când tace.
- Fudulia e soră bună cu prostia.
- Fudulul are doi tovarăși: prostia și sărăcia.
- Gură are de vorbit, dar cap n-are de trăit.
- Hoțul învață la hoție și bețivul la beție.

Înțeleptul adună și prostul risipește.

Își face de dragoste cu buruine de urât.

Jocul îi e plăcut, dar de lucru-i cam uituc.

La Ilie-n prăvălie, joacă șoa-recii-n călcâie, joacă și mărturisesc că nici mălai nu găesc.

La joc foc, la lucru ioc.

La mâncare lup și la învățătură butuc.

Mănâncă cinstea cu lingura și rușinea cu pumnul.

Minciuna, hoția și dragostea nu se pot ascunde niciodată.

Murdăria pierde omenia.

Nu-i frumos cine-i frumos, da-i frumos cine-i drăcos.

Obraznicu' mănâncă praznicu', rușinosu' roade osu'.

Omul șmecher nu-i niciodată om deștept.

Silința taie pânza, iar lenea pierde vremea.

Și urâtul șade unora frumos.

Unde-ai văzut copii buni și babe frumoase!

Un nebun aruncă o piatră în apă și zece înțelepți nu o pot scoate.

Vicleanul făgăduiește, nebunul trage nădejde.

ACTIVITĂȚILE OMULUI

MUNCĂ, MESERII, ÎNDELETNICIRI

- A aduce și lapte de cuc.
 A ajuns un papugiu, țipă ca un surugiu.
 A alerga în sus și-n jos.
 A avea condei bun.
 A avea de lucru până în gât.
 A avea mâini de aur.
 A avea meserie în sânge.
 A avea putere ciobănească.
 A cădea în brânci.
 A da din mâini și din picioare.
 A fi caimacan la trebi.
 A fi cioban fără oi.
 A fi de la coarnele plugului.
 A fi doctor de apă dulce.
 A fi foc.
 A fi harnic nevoie mare.
 A fi născut în zi de lucru.
 A greșit croitorul și s-a spânzurat dulgherul.
 A-i arde (cuiva) călcâiele de lucru.
 Ai lucrat bine vara, ai și grâu și secară.
- A învăța bărbieria pe capul altuia.
 A luat meșterul ilăul, strică bun și face răul.
 A lucra cât patru.
 A lucra din noapte în noapte.
 A lucra în sudoarea frunții.
 A merge treaba strună.
 Am eu meșteșug să împlânzesc și pe dracul.
 A munci ca un hamal.
 A nu mânca pâinea degeaba.
 A nu se prea omorî muncind.
 A plecat la muncă călare pe piuă.
 A prinde iepurele.
 A pune (pe cineva) la plug.
 A pune umărul la roată.
 A răsturna dealuri.
 A răsturna munți.
 Arătura bună pururea îți dă în gură.
 A scoate (apă, bani, lapte) din piatră seacă.
 A se rupe la mațe muncind.
 A se scălda în sudoare.
 A se scula cu noaptea în cap.

A ședea degeaba e păcat.

A-și îndoi spinarea.

A-și pune osu' la muncă.

A trage la sapă.

A trăi din brațele sale.

Averea crâșmarului în fundul paharului.

Banul muncit nu se pierde.

Când omul se silește, și Dumnezeu îl ajută.

Cârciumarului îi place bețivul, dar fata după dânsul n-o mărită.

Cârmaciul bun scapă din furtună.

Câtă pânză ai lucrat, apusul soarelui ți-o arată.

Câte sate a umblat, atâtea meșteșuguri a învățat.

Ceasul e bun, până n-a fost pe mâna ceasornicarului.

Cel ce la seceriș nu se le-nevește, pâinea din gură nu-i lipsește.

Cel ce lucrează la pământ, înalță stoguri pe pământ.

Cel ce muncește, acela trebuie să guste mai întâi din muncă.

Cel ce nu lucrează ziua, flămânzește noaptea.

Celui cu meserii multe casa-i este fără curte.

Chiria deșteaptă pe cărauș.

Chiria face pe chirigiu.

Cine adună la tinerețe, are la bătrânețe.

Cine aleargă mult, mănâncă unt.

Cine are o meserie, are o moșie.

Cine are-un meșteșug, nu trage ca vita-n jug.

Cine lucră, are, cine șede, rabdă.

Cine lucrează și tace, mai multă treabă face.

Cine mai adânc ară, mai mult cară.

Cine muncește, hrană agonisește.

Cine muncește la tinerețe, are la bătrânețe.

Cine muncește și învață, om deștept devine-n viață.

Cine nu lucrează vara, n-are ce mânca iarna.

Cine nu muncește, nu știe ce-i odihna.

Cine nu știe nici o meserie, e ca ursul în vizunie.

Cine nu vrea să lucreze vara, n-are ce mânca iarna.

Cine se scoală mai dimineață, se scobește în dinți, cine târziu — se scarpină în cap.

Cine șede, coada-i cade, cine mișcă, tot mai pișcă.

Cine toamna muncește, iarna huzurește.

- Cine trăiește din muncă, nu duce lipsă.
- Cine treapădă, capătă.
- Cine vara a lucrat, are totul de iernat.
- Cine voiește să se îmbogățească din plug trebuie să-l poarte de coarne.
- Cinstește munca câmpului, ca să nu pieri de foame.
- Ciobanul bun păzește turma și noaptea.
- Ciubotarul nu umblă cu încălțăminte bună.
- Cizmarul pentru cizme răspunde, iar nu și pentru nădragi.
- Cizmarul umblă cu cizmele sparte.
- Cosașul mai mult face cu cutea, decât cu virtutea.
- Croitorul bun nu bucățește materialul.
- Croitorul bun nu leapădă nici un petec.
- Croitorul umblă cu haina descusută.
- Croitorul umblă rupt și ciubotarul desculț.
- Cu două bucătărese iese ciorba prea sărată (nesărată).
- Cu hărnicia se alungă sărăcia.
- Cum e marfa, și mușteriu.
- Cum îi ciobanul, așa-i și turma.
- Cu meșteșugul nu mori de foame.
- Cu păcurarul când trăiești, trebuie să te mânjești.
- Cu șederea nu faci averea.
- De-ar fi după gura ciobanului, toate oile le-ar mânca lupul.
- De câștigi, de păgubești, tot negustor te numești.
- Decât zece trebi și rele, mai bine una și bună.
- De mocanul care face multe mătăanii ferește-ți calul.
- De muncit nu cade coada nimănu.
- Deși trudește, pe vânt nu-l întrece.
- Din bucățele cojocarul blană mare face.
- Dintr-o meserie cât de mică, dacă nu curge tot pică.
- Doctorul cu o buruiană cea mai mare boală o scoate afară.
- Doctorul scurtează boala.
- Douăsprezece meserii — trei sprezece sărăcii.
- Fără topor nu-i tâmplar, fără lopată nu-i grădinar.
- Femeia harnică ține casa cu fusul.

Hărnicia poartă gospodăria.

În casa lăutarului fiecare joacă.

La omul harnic sărăcia se uită pe fereastră, dar nu îndrăznește să intre în casă.

La o treabă când se scoală, parcă are ouă-n poală.

La treabă se vede omul ce poate.

La vânători sărăcia le roade opincile.

Lăutarul cântă mai bine când își cântă lui.

Lăutarul coarde vede, coarde visează.

Lucru din topor.

Lucrul are rădăcini amare, dar fructe dulci.

Lucrul bine început e pe jumătate făcut.

Lucrul bun nu se face iute.

Lucrul bun nu se întrebă în cât timp e făcut.

Lucrul de azi să-l faci azi, da' mâncarea de azi poți s-o lași pe mâine.

Lucrul de dimineață îți face față.

Lucrul de tovărășie miroase a sărăcie.

Lucrul făcut în grabă nu-i de nici o treabă.

Lucrul făcut nu se mai poate desface.

Lucrul la timp dăruit prețuiește îndoit.

Lucrul lăsat de azi pe mâine așa rămâne.

Lucrul lungeste viața, iar lenea o scurtează.

Lucrul merge găitan (strună).

Lunea, marțea n-am lucrat mai de când m-am măritat.

Lungește, Doamne, boala, pân' s-a mântui lucrul.

Mai bine cu sapa-n mână, decât cu mâna-ntinsă la milă.

Mărgăritarul îl cunoaște giuvaiergiul, nu fierarul.

Mâini multe fac sarcina ușoară.

Meseria-i brățară de aur.

Meseria nu cere de mâncare.

Meșterul cel bun umblă ca banul din mână în mână.

Meșterul e totdeauna cu banul în mână.

Meșterul rău niciodată nu-și găsește scule bune.

Meșterul strică și drege de frică.

Meșteșugul e brățară de aur și gâtul pâlnie de argint.

Meșteșugul vreme cere, nu se nvață din vedere.

Morarul, când are apă la moară, bea vin, și când n-are apă, nu bea nici apă.

- Munca aduce bogăție, iar lenea — sărăcie.**
- Munca arată destoinicia omului, ca focul mirosul tămâiei.**
- Munca, când ți-o cauți bine, e și Dumnezeu cu tine.**
- Munca, cinstea și economia sunt izvor de bogăție.**
- Munca e blagoslovită— când te ții de ea, ai pită.**
- Munca este mama săracilor.**
- Munca îl încoronează pe cel ce o cinstește.**
- Munca înalță pe om.**
- Munca ne scapă de trei mari rele: de urât, de fapte rele și de neavere.**
- Munca nu e de rușine.**
- Munca pe om îl hrănește, iar lenea îl păgubește.**
- Munca sfințește locul.**
- Munca și cruțarea sunt izvoarele bogăției.**
- Munca și economia izgonesc sărăcia.**
- Munca te întărește, iar lenea te ofilește.**
- Munca te ridică, lenea te strică.**
- Muncești astăzi ca să mănânci mâine.**
- Muncitor cu gura.**
- N-are să-mi ieie meseria din mână.**
- Nădejdea fără muncă îi ca fântâna fără apă.**
- Negustorul fricos nu face câștig.**
- Nici o muncă nu-i mai grea, ca vara cu coasa rea.**
- Nici pâine fără muncă, nici muncă fără pâine.**
- Nici un lucru nu-i greu, când îl faci din cheful tău.**
- Nici un zugrav mai bun ca oglinda.**
- Nimenea nu se naște meșter.**
- Nu e meșter cel care gătește, ci cel care pune sarea.**
- Numai cine se ferește de trudă nu asudă.**
- Nu munca, ci necazurile îl îmbătrânesc pe om.**
- Olarul pune toarta unde-i vine.**
- O meserie plătește cât o moșie și gâtul cât o vie.**
- Omul care muncește mănâncă și gras și dulcișor.**
- Omul care muncește mult are și noroc mult.**
- Omul deprins a face un lucru bun, nu știe a lucra prost.**
- Omul harnic merge la lucru și când plouă, și când spulberă.**

Omul harnic n-are praznic.
 Orice fel de meserie nu-i rău
 omul ca s-o știe.
 Orice slujbă cere cinstea ei.
 Până nu tragi râșnița, nu-ți
 ungi gătița.
 Plugul când taie adânc, pă-
 mântul își deschide sânul.
 Rana dogarului în capul
 ciocanului.
 S-a deocheat munca.
 Silința țese pânza, iar lenea
 pierde vremea.
 Strânge omul ca furnica, când
 moare, nu ia nimica.
 Șapte lei suta de raci și pescarii
 tot săraci.
 Știe ciobanul ce înseamnă
 banul.
 Și cel mai bun cărăuș răs-
 toarnă carul pe cel mai bun
 drum.
 Tot ce-mi place, fac cum se
 cade; tot ce nu — din mâini
 îmi cade.
 Unul adună, altul risipește.
 Urât meșter a croit-o, rău
 ciocan a ciocănit-o.
 Vai de turma fără păstori.
 Vânător cu punga lungă și fără
 parale în pungă.
 Vânătorul, dacă ar ști unde-i
 iepurele, nu l-ar căuta.

Vânătorul își pregătește arma
 de cu seară.
 Vizitiul prost bate calul bun.

FENOMENOLOGIE ARTIFICIALĂ (creată prin muncă)

A alege brânza de zăr.
 A arunca banii (în baltă, pe
 fereastră) în vânt.
 A arunca la coș.
 A avea multe coarde la arc.
 A călca din pod.
 A căuta acul în carul cu fân.
 Ac de cojoc.
 Acesta mi-i plugul.
 A cheltui mult și fără nici o
 socoteală.
 Acul este mic, dar scumpe
 haine coase.
 A da de fundul sacului.
 A destupa o altă puțină.
 A face cuie.
 A face din cămașă izmene.
 A fi (se face) coadă de topor.
 A fost o dată la moară și de
 două ori la râșniță.
 A-i da oala în foc.
 A ieși cuiva părul prin căciu-
 lă.
 A-i pune perdea la ochi.
 A-i sta cuiva plugul.

- A încresta în grindă.
A încropi din tei curmei.
A încurca ițele.
Ajunge un ciomag la un car de oale.
A lega tei de curmei.
Alta făcută cu dalta.
Altă făină se macină acum la moară.
A luat cheia, dar lăcata a rămas.
Aluatul cât de mic, toată frământătura o dospește.
Am văzut mai multe ciocane frânte decât nicovale sparte.
A noua spiță la roată.
A nu avea nici în clin, nici în mănecă.
A nu-i sparge cuiva banii buzunarul.
A nu-i tăia coasa cuiva.
A pica coasa în marmură.
A prinde mămăliga coajă.
A pune potcapu(l) în cap.
A pune sub saltea.
A purta portul cuiva.
A rămâne (ca) scris pe perețe.
A rămâne tablou.
Arde focu-n paie ude.
Are stofă (bună).
Arvuna te leagă și plata te scapă.
- A sări pârleazu(l).
A scăpat pălăria pe apă.
A se afla între ciocan și nicovală.
A se da după perdea.
A se întoarce roata.
A se juca cu banii.
A se simți (cineva) în apele sale.
A strica banii pe ceva.
Așchia nu cade departe de trunchi.
A-și cumpăra cineva a doua lingură la casă.
A-și pune sacii în car.
A turna ulei în foc.
Ața lungă face noduri.
A umbla cu opinci de fier.
A venit obada cea rea deasupra.
Averea e ca o baltă, cum îi faci un șanțuleț, toată se scurge.
A vinde moara pe făină.
A vorbi între patru pereți.
Bani ai, parale ce-ți mai trebuie?
Bani cheș.
Bani gheață.
Banii fac bani.
Banii îi găsești în drum și tot trebuie să-i numeri.

- Banii înșală ochii.
Banii învie morții.
Banii mei și ai tăi stau în cui.
Banii nu aduc învățătură, dar învățătura aduce bani.
Banii nu cer de mâncare.
Banii nu se culeg de la trunchi ca surcelele.
Banii pe om îl învață ce să facă-n viață.
Banița nu se umple cu vorbe.
Banul ascuns în pământ nici crește, nici rodește.
Banul deschide ușile fără chei.
Banul e o mică roată, ce-nvârtește lumea toată.
Banul este ochiul dracului.
Banul face omenia, banul face rușinea.
Banul îi cu două fețe.
Banul întunecă și cea mai ageră minte.
Banul la ban trage.
Banul muncit nu se prăpădește.
Banul n-are miros.
Banul și pe prieteni îi face vrăjmași.
Bate apă în puiă să se aleagă unt.
Bățul scurt se rupe greu.
- Blidul gol se ia la bătaie cu lingura.
Brânza de capră strică și pe cea de oaie.
Brânză bună în burduf de câine.
Bună cușmă, dar nu-i nimeni sub dânsa.
Bun ciocan te-a ciocănit, că frumos te-a potrivit.
Butea îți dă vinul ce are într-însa.
Butoiul cu paharul se deșartă.
Butoiul plin nu hodorogeste.
Buturuga mică răstoarnă carul mare.
Buțile goale mai mult zgomot fac.
Calea bătută este cea mai scurtă.
Carboava nu-i carboavă fără câteva copeici.
Car cu două proțapuri.
Carul care scârțâie, acela ține mai mult.
Carul gol hodorogeste.
Carul plin merge încet, cel deșert aleargă șuchiet.
Cămașa cât de proastă, acoperă rușinea.
Cărbunile, ca să trăiască, în cenușă se-nvelește.

- Când clopotul cel mai mare se trage, celelalte nu se mai aud.
- Când îți intră paraua în mână, leag-o cu zece noduri.
- Când se ridică șaua, se văd coastele.
- Câștigul și paguba — frați de cruce.
- Ce e în gușă — și după ușă.
- Cei mai răi bani sunt cei neîntrebuințați.
- Ce-i scris cu penița nu se taie cu bărdița.
- Cheia umblată nu ruginește.
- Cine are piper mult, pune și în mămăligă.
- Cine bate fierul rece, nimic nu folosește.
- Cine se amestecă în lături, îl mănâncă porcii.
- Cine va să mănânce miezul, trebuie mai întâi să spargă coaja.
- Ciocanul fără gălăgie nici un lucru nu săvârșește.
- Coasa rea, cosașul rău, bate-rea lui Dumnezeu.
- C-o picătură ce cură butea se umple până-n gură.
- Corabia cu doi cârmaci se îneacă.
- Corabia mare, și valuri mari o bat.
- Cot de-un ort și ață de-un zlot.
- Cu acul le strânge și cu lopata le risipește.
- Cu bani găsești și lapte de pasăre.
- Cu ciocanul se face banul.
- Cu doba nu prinzi iepuri.
- Cui cu cui se scoate.
- Cuiul lui Pepelea.
- Cu izmenele pe băț.
- Cu o scânteie casa nu vei lumina.
- Cu resteu la brâu nu se poate face nimic.
- Cutea vârtoasă nu se teme de coasă.
- Dacă e să te frigi, apoi să te frigi măcar cu o ciorbă bună.
- Dacă se taie hrinca de la pâine, înapoi n-o mai lipești.
- D-aia nu-mi fierbe mie oala în vatră.
- Dai cu banița și scoți cu lingura.
- D-ar fi plugul ca grapa, și grapa ca ogorul și ogorul ca mămăliga, ar fi și țiganul gospodar.
- De-a fir-a-păr.
- De când n-am văzut paraua, am uitat cum i-i turaua.
- Decât doi saci deșerți, mai bine unul plin.

De haram a venit, de haram
s-a dus.

De la cinci pâini miezul și de
la nouă coaja.

De securea fără coadă n-are
frică pădurea.

Dezlega-voi sacul, vedea-vei
pe dracul.

Din bun — și bun și rău, ca
dintr-un lemn — și cruce și
măciucă.

Din codină rea făină.

Din doi tăciuni nu se fac
cărbuni.

Din lipsa unui cui se desface
căruța.

Din pagubă nu se poate scoate
dobândă.

Dintr-un lemn nu se face
bucium.

Donița se umple cu țârâitul,
fusul cu sfârâitul.

Două ouă când se tot cioc-
nesc, unul trebuie să se spar-
gă.

Două pietre tari nu macină
bine.

Drumul bun face carul mai
ușor.

După arc, și săgeată.

După ce răstoarnă carul,
atunci vede drumul cel bun.

După oală, și capac.

După ploaie vine și el cu
ipingeaua.

După sac — și petec.

E lesne a zice plăcintă, dar îi
mult până se face.

Face vânt carului la vale.

Fân bun din iarbă proastă îi
anevoie a căpăta.

Ferestrele au ochi, iar pereții
— urechi.

Fiecare pâine are fărămiturile
ei.

Fiecare pune bucuros șaua pe
iapa vecinului.

Fiecare sac își găsește pe-
tecul.

Fierul neîntrebuințat rugi-
nește.

Fierul rău, de ce-l bați, de ce
crapă mai rău.

Firele când se încurcă, anevoie
se descurcă.

Focul acoperit arde înăbușit.

Focul în pădure din scânteie
mică s-aprinde.

Focul scormolit mai multă
pară dă.

Frânele de aur nu fac calul mai
bun.

Gardul cu poprele cade pe
vânturi grele.

Gardul rău învață vita vi-
cleană.

Halal de marfă, dar păcat de
parale.

- Hambarul gol nu are șoa-reci.**
- Hârbului gol toți îi dau cu piciorul.**
- Hârtia multe rabdă.**
- Hora nu ține tot balul, mai sunt și alte jocuri.**
- Îi pare gardu' pârlează.**
- Îl bagă sub pat și-l pune să cânte cocoșește.**
- În coșul gol nu-și fac cuib șoarecii.**
- Încotro-i acul, într-acolo-i și ața.**
- În dorul scrobului lingi coada tigăii.**
- În oala acoperită nimene nu știe ce fierbe.**
- Între ciocan și nicovală.**
- Între doi saci goi alegi p-ăl cu paie.**
- Lacătul nu se pune la ușă pentru hoți, ci pentru oameni cinstiți.**
- La față veche nu trebuie căptușeală nouă.**
- Lâna cea bună prin spini rămâne.**
- Lesne-i a face cârlig, dar să ai ce agăța de el.**
- Lingura mare strică gura, dar drege fața.**
- Lopata grămădește și sapa risipește.**
- Lumânarea se aprinde pen-tru cei ce văd, nu pentru cei orbi.**
- Mai bine să-ți spargi papucii decât să-i ții înveliți.**
- Mai mare daraua decât oca-ua.**
- Marfa găță bani așteaptă.**
- M-aș duce și-mi stă calea cruce.**
- Mătura veche ajunge la grajd.**
- Mână apa la moara lui.**
- Mergi pe cărare lină și dai drept în tină.**
- Nodul ușor se face, dar greu se desface.**
- Nu e bună coada care a mai slujit la un topor.**
- Nu e câștig fără pagubă.**
- Nu e mai grea boală decât punga goală.**
- Nu e vin fără drojdie.**
- Nu face pielea cât dubala.**
- Nu poți ascunde sula-n sac.**
- Nu sună banul când e unul singur în pungă.**
- Oala și țucalul tot dintr-un lut amândouă.**
- O nucă singură nu sună în sac.**
- Opinci rupte și zile pierdute.**
- Osia neunsă scârțâie.**
- Oțetul tare își sparge singur vasul.**

- Papucii de lac mănâncă păpușoii din săiac.
- Pădurea de coada toporului moare.
- Până nu faci foc, nu iese fum.
- Până nu te lovești cu capul de pragul de sus, nu vezi pe cel de jos.
- Pe cărarea bătută nu crește iarbă.
- Pentru bani își vinde sufletul.
- Pentru un cui pierzi o potcoavă.
- Pe unde tăiam lemne, acum adunăm surcele.
- Pilda rea strică obiceiurile cele bune.
- Plosca nu se cată pe dinafară.
- Printr-o crăpătură mică străbate apa în corabia cea mare.
- Punga mică tot în cea mare ajunge.
- Punga-n care banii nu sună nici de petice nu-i bună.
- Râde ciob (hârb) de oală spartă.
- Râde ciocanul de nicovală.
- Râde cofa de căldare, da ea întâi se prăvale.
- Râde oala de ceaun, dar singură-i neagră împrejur.
- Rufele murdare se spală acasă.
- Sabia de aur taie mai tare decât cea de fier.
- Sacul cu două guri nu-l poți umple.
- Sacul gol nu stă în picioare.
- Sacul plin în curând se varsă.
- Sarea nu e bună în toate bucatele.
- S-a strâns funia de par.
- Se laudă oala că va sparge căldarea.
- Se mărită casa cu via.
- Se-nvelește cu ipingeaua și se scarpină cu surceaua.
- Sita cât e nouă stă în cui; la urmă umblă și pe sub pat.
- Surcica nu sare departe de la trunchi.
- Și-a nimerit coasa gresia.
- Și coada securii face rău pădurii.
- Și la cuptorul mic se face foc mare.
- Toporul fără coadă nu taie.
- Tot cuiul își află gaura lui.
- Tot două oale-mi fierb: una seacă și alta goală.
- Tot sacul își găsește petecul.
- Trei corăbii încărcate n-așteaptă pe una deșartă.
- Ulciorul nu merge de multe ori la apă.

Unde se grămădesc banii, vin și grijile.

Vasul deșert mai multă gălăgie face.

Vasul gol cântă a foame.

Vasul plin se cearcă des.

Vasului gol toți îi dau cu piciorul.

Voind să poarte cercei mai buni, își pierde urechile.

LOCUIȚA (CASA), PĂRȚILE EI

(tematică unitară și mixtă)

Acela strigă, căruia îi arde casa.

A face bordei cu cineva.

A face casă cu cineva.

A fi ca acasă.

A nu face casă bună cu cineva.

A-și avea casa sub cușmă.

A sparge (strica) casa cuiva.

Așa mai vii de-acasă.

A trăi pe cuptor.

Bordeiul îi rău, da-i al meu!

Ca acasă la tine nu-i nicăieri bine.

Ca buna orânduială în casa omului nu-i nimic mai de folos.

Casa lor este cu ușa prin pod și cu ferestrele pe sub pat.

Casa fără conduri, ca o casă pustie.

Casa fără perdele, ca femeia fără sprâncene.

Casa nemăturată oaspeți așteaptă.

Casă cu două rânduri: sus câinii, jos stăpânii.

Câte sate și bordeie, atâtea obicei.

Ce-i afară îi și în cămară.

Ce știe satul, nu știe bărbatul.

De când lumea și pământul, pe cuptor nu bate vântul.

Ferestrele au ochi, iar gardul și pereții — urechi.

Iarbă în ogradă — sărăcie-n casă.

În casa unde e înțelegere și dragoste, chiar cele ce lipsesc prisosesc.

În vatra ta și cenușa arde.

La satul ce se vede călăuză nu trebuie.

La toată casa bate coasa, numai la mine n-are cine.

Nici acasă n-am de coasă.

Nimenea nu întreabă de casa frumosului, ci de casa vrednicului.

Nu mai scârțâie ușa degeaba.

Om cinstit în casa goală.

Pe-afară pereți-s noi, în casă nu poți intra de gunoi.

Primiți-mă în casă, până ce veți găsi dumneavoastră alta.

S-au aprins paiele de pe casă și lui nici nu-i pasă.

Ulița te face fără casă.

Un bordei să ai, numai să fie al tău.

Unde iese fum, găsești și mâncare, și foc pentru lulea.

Ușa deschisă pe oricine primește.

Vai de casa cu mulți stăpâni.

Vai de casa omului, când dracul își vâra coada.

Vai de casa unde cotcodăcesc găinile și cocoșul tace.

Vara toată tufa dă sălaş.

ÎMBRĂCĂMINTEA (tematică unitară și mixtă)

A coase petic la petic.

Acul îmbracă casa.

A fi îmbrăcat ca o păpușă.

A fi împodobită ca o floare.

A fi manta de vreme rea.

A fi scos din cutie.

A îmbrăcat cămașa dracului.

A rămas badea fără suman, că l-a dat pe suliman.

A umbla rupt ca croitorul și desculț ca ciubotarul.

Cămașa bărbatului e cinstea femeii.

Cel dezbrăcat e gata să deie zece ierni pe o vară.

Cine hainele și le păstrează, le are pe jumătate.

Cine mănâncă sămânța de cânepă, își mănâncă cămașa.

Cine nu cârpește spărtura mică, are necaz să dreagă borta mare.

Cine-și ține hainele ne-mbrăcate, ale lui sunt numai pe jumătate.

Cine umblă cârpindu-se, mai rău se rupe.

Cu tortul se ține portul.

Cu ciubotele dintr-o vacă și cu tălpile din alta.

Cum ai da, îi tot cu ruptura la călcâi.

Dacă n-ai papuci, sunt bune și opincile.

Despuiatului mănuși îi lipsesc.

După coajă se vede pomul, după haină se cunoaște omul.

După ploaie nu mai trebuie căciulă.

E croit rău și cusut bine.

Fie-opinca cât de bună, ca ciubota nu mai sună.

Gata ca o cămașă de soacră.

Gol de haine, puturos, așa-i omul cel lenos.

- Goliciunea înconjură, da** Mâna mânecă singură-și coase,
foamea dă de-a dreptul. toporul coadă singur își face.
- Goliciunea te vâără în casă, da'** Nu da cămașa pentru altu',
foamea te scoate. ca tu să rămâi în pielea
goală.
- Haina asta străină a ta este?**
- Haina deschide ușa, da' banul** Nu după sucman trebuie ju-
vorbește. decat omul.
- Haina face pe om.** Nu face fața cât ața.
- Haina nu face pe medic.** Nu face omul cât haina.
- Haina nu face pe om, da omul** Nu se caută haina, ci cel din
pe haină. haină.
- Haina să-ți fie cum e sacul și** Nu te uita ce-i pe cap, da' ce-i
peticul. în cap.
- Haina străină nu încălzește.** Om urât cu haine bune ca și
grâul cu tăciune.
- Haine de Anglie, petice o mie.**
- Hainele împrumutate nu țin de** Pantalonii vechi îi fac pe cei
cald. noi.
- Hainele nu fac pe om mai de** Paralele îl învață pe om a
treabă. grăi, da' hainele — a merge
pe drum.
- Hainele proaspete nu se boțesc** Pe deasupra spoială, pe de
de dimineață. desubt — cămașă nespălată.
- Haine scumpe pe spinare bagă** Pe față numai ață; pe dos tei
omu-n lipsă mare. pucios.
- Îi strâmtă în șale și largă în** Pe unde scoți cămașa?
poale. Pune-ți petic după gaură.
- Îmbrăcat pistol.** Râde ruptul de cârpit, că el e
mai potrivit.
- Îmbrăcat subțire și tremură** Straiul vechi, unde-l dregi,
gros. alătura se rupe.
- Mai bine un suman periat și** Și păianjenul țese, dar din
cârpit decât un beniș zdren-
țuros și tăvălit.
- Mai mult ață decât față.** Și pânza lui nu se fac haine.

Te-au cam strâns în chingi
bietele opinci.

Toată fața-i bună, dacă căp-
tușeala-i călduroasă.

Unul taie și croiește, ș-altul stă
și potrivește.

Veșmântul bun face pe om.

Voind să te cârpești, mai rău
te rupi.

ALIMENTAȚIA, MASA (tematică unitară și mixtă)

A bea ceai cu mămăligă
rece.

A bea vin de unde cântă
broasca.

A boteza vinul.

A cădea lipcă pe mâncare.

A face mămăliga cu ciomege.

A fi în capul bucatelor.

A fi trecut cu paharul.

A-i fi tare soacra.

A înghiți cu noduri.

Am avut noroc cu terciul, că
mâncam mămăliga goală.

A mânca ca cu gura altuia.

A mânca ca un cosaș.

A mânca cât șapte.

A mânca pâinea degeaba.

A mânca pâine amară.

A mânca pâinea și sarea
cuiva.

A mâncat pâine din mai multe
cuptoare.

A mânca pâină ce te faci
cimpoi.

A mânca praj.

A mâncat rușinea cu mă-
măligă.

A mânca scrob cu polonicul.

Am mâncat de parcă m-am
dat pe gheață.

A nu avea cu ce sătura un
șoarece.

A nu duce la ureche.

A nu pune nafură în gură.

A pune la inimă.

A pune numai pe un dinte.

Are și cuțitu(l), și pâinea în
mână.

A se căuta (vinde) ceva ca
pâinea caldă.

A strica mâncarea degeaba.

A-și pune gura la cale.

Azima mai coaptă mai buni
oaspeți așteaptă.

Baba bătrână nu se teme de
pâinea moale.

Băutura cere mâncare, și
mâncarea băătură.

Bucatele fură bune, dar n-a
știut nașa a le pune.

Bucățica ține vițica.

Bucură-te, pânțece, că ți-oi da
plăcinte.

- Bun îi vinul, nu-i ca apa, nici friptura nu-i ca ceapa.**
- Ca dorul de mămăligă nici un dor nu te strică.**
- Carnea de lângă os e cea mai dulce.**
- Când e brânză, nu-i bărbântă.**
- Când ești poftit la vreo masă, pleacă sătul de acasă.**
- Când mănânci numai fasole, ai vrea să mănânci și curechi.**
- Câte îmbucături, atâtea înghițituri.**
- Câți se spală, toți la masă vor să șadă.**
- Cel cu masa e dator să poftească, cel străin să nu îndrăznească.**
- Cel sătul de dulce vrea și amar câteodată.**
- Cică mălaiul nu-i copt și el înfulecă cât opt.**
- Cine are piper mult, pune și-n covașă.**
- Cine e întâi la masă e pe urmă la lucru.**
- Cine mănâncă puțin, mănâncă mai de multe ori.**
- Cine n-are ce mânca știe când e post.**
- Cine n-are vara minte, iarna nu mănâncă plăcinte.**
- Cine s-a ars cu ciorbă, suflă și în iaurt.**
- Cine se culcă nemâncat se scoală fără vreme.**
- Cine socoate câte foi intră în plăcintă, niciodată nu mănâncă.**
- Cine-și mănâncă sămânța de cânepă, rămâne gol.**
- Cine ține pâinea în sânul altuia, de multe ori rabdă de foame.**
- Cu mâncarea nu prăpădești cărarea, dar cu berea-ți prăpădești averea.**
- Dacă nu e colac, e bună și pâinea.**
- De ai venituri mititele, mai oprește din măsele.**
- Decât bucate stricate, mai bine mațe sparte.**
- De la o vreme numai miezul pâinii îți place.**
- De plăcinte gura râde, de vărzare și mai tare.**
- De rușine aș mai mânca o pâine.**
- Din pumni străini nu te saturi când bei apă.**
- Două mâncări nu strică, ci nici una strică.**
- După cum ți-e gura, să-ți fie și îmbucătura.**
- E pe ducă și tot îmbucă.**

Eu umblu cu pâinea după el
și el cu ciomagu' după mine.

Fă bucătura cât ți-e gura.

Friptura bună nu se face la
fum.

Halal de ce mănâncă, păcat
de ce poartă.

I-a căzut lapte (miere) în
păsat.

Îi băiat hrănaci, pânțele
ca coșu'.

Îi dai pâine și el te blestemă.

Îl așteaptă cu plăcinte calde.

Îmbucă de pare că se bat lupii
la gura lui.

Îmbucătura cea mare se în-
ghite cu-necare.

Îmbucătura mare s-o vâri în
gură, da' vorba mare să n-o
scapi din gură.

Îți dă — mănâncă, te bate —
fugi.

La altu-n casă nu te-nghesui
la masă.

La lucru cu priponele, la
mâncare cu opintele.

La lucru uituc, la mâncare
numai lup.

La masa gata se adună mulți
mușterii.

La mămăliga mare vin multe
haimanale.

La mâncare ca lupul și la lucru
ca butucul.

La mâncare leu și la lucru
bou.

La mâncare lup, la treabă
vulpe și la somn butuc.

La mâncare să ai cumpăta-
re și la băutură să fii cu mă-
sură.

Lapte acru-n călimar, chiu și
vai prin buzunar.

Laptele tinerilor e vinul bătrâ-
nilor.

Lesne-i a zice: plăcintă! da
anevoie se face.

Mai bine două mâncări decât
o bătaie.

Mai bine mâncare puțină
decât boală lungă.

Mai bucuros ar mânca decât
ar sta.

Mai multă pâine mănânci cu
miere decât cu oțet.

Mal de mămăligă și pârau de
lapte nu s-a văzut.

Masa nu-i pentru cine se
gătește, da' pentru cine se
nimerește.

Mămăliga-i stâlpul casei,
pâinea-i cinstea mesei.

Mămăliga nesărată e ca nunta
fără lăutari.

Mănâncă brânză cu mămăligă
goală.

Mănâncă răbdări prăjite.

Mănânci linte, crești la
minte.

Mâncarea de dimineață lun-
gește viața.

- M**âncarea de dimineață și însurătoarea de tânăr nicio-dată nu strică.
- M**âncarea străină întotdeauna îi mai bună.
- N**-are baba nici un bai, are pită și mălai.
- N**ici ou copt să nu-i mănânci.
- N**imic nu e mai scump decât pâinea.
- N**u bea omul să se-mbete, dar bea să-și facă prieteni.
- N**umai cu apă și cu sare nu se fac vărzare.
- N**u netezi calul cu biciul, da' netezește-l cu ovăsul.
- N**u se mănâncă în toate zilele plăcinte.
- N**u stau colacii pe garduri.
- N**u știe ce a mâncat aseară.
- N**u vasul, dar ce pui în el miroase.
- O**aspetele nu mănâncă ce gândește, ci mănâncă ce găsește.
- O**mul trăiește cu ce bagă în gură.
- P**ahar fără fund la masă nu se pune.
- P**âinea coaptă buni oaspeți așteaptă.
- P**âinea nu vine singură la tine.
- P**âinea te întărește, vinul te înveselește.
- P**âinea uscată satură casa.
- P**âine cu sare e gata mâncare.
- P**âine peste pâine nu strică.
- P**ână nu mănânci usturoi, nu-ți miroase gura.
- P**e cât poate, pâinea-și scoate.
- P**ește — mămăliga prăpădește.
- P**e om mâncarea îl ține.
- P**ilda-i plăcinta, da-i mai bună învârtita.
- P**ocalele des ardicate, te fac fără bucate.
- P**oftim la masă cu mâncarea de acasă.
- R**ău mâncai, bine mă săturai; nici nu fuse, nici n-ajunse; dacă mai era tot nu strica.
- R**ău te hrănești cu mâncarea în traista altuia.
- R**ânza mare face prânzul mic.
- S**-alege urda din zăr.
- S**-a ospătat până a crăpat.
- S**ătutul nu crede celui flămând.
- S**tomacul ca moara, când n-are ce măcina, atunci se strică.

Și sătul, și cu punga plină nu se poate.

Tare-ar mai mânca, dacă i-ar da cineva.

Tot el la masa altuia și la masa lui nimenea.

Tu îl tragi la masă și el se vără sub masă.

Unde mănâncă doi, mănâncă și al treilea.

Unde-s masă și pahare, acolo și Stan călare.

Unul mănâncă aguridă și altuia i se strepezesc dinții.

Vai de acela ce are pâine și n-are dinți s-o mănânce.

Vântul alege gunoaiele din bucate.

Vinul alege pe om.

Vinul din bobită merge bine la guriță.

Vinul din viță de vie te învie.

Vinul e toiagul bătrânețelor și nebunia tineretelor.

Zece feluri de bucate, tot fasole mestecate.

STĂRI

PSIHO - FIZIOLOGICE

MÂNIE, SUPĂRARE

A avea sprâncene posomorâte.

A nu fi în duși buni.

A nu-i fi cuiva boii acasă.

A se face negru de mânie.

A-și ieși din fire.

A-și ieși din pepeni.

A-și ieși din răboj.

Ciuda te orbește.

Fierbe sângele într-însul.

Mânia mațe varsă.

Nu i-s boii acasă.

Parcă tot îi plouă și-i ninge.

FRICĂ

A fi cu frica-n sân.

A fi cu gheața în spinare.

A i se sui părul în vârful capului.

A rămâne ca lovit de trăsnet.

A rămâne lemn (a înlemni).

A se pierde cu firea.

A-și pierde inima.

Cine mai mult se teme, acela uită ușa deschisă.

Când ajunge furca aproape de ochi, anevoie mintea să ți-o ai la loc.

De frică îi pare cușma picică.

De frică nu vede lumea.

Frica-i din rai.

Leac de frică nu-i.

Nu mă tem, dar tot mi-i frică.

FOAME, SETE

A avea (a fi cu) inima aproape de gură.

A da flămândului scobitoare.

A fi flămând ca un lup.

A flămânzi dormind.

A-i cânta (cuiva) șoarecii în pântece.

A-i chiorăi mațele de foame.

Aici și-a rupt foamea gâtul.

A-i juca mazurca în pântece.

A i se lipi pântecele de spinare.

A-i spânzura inima de foame.

A-i sta soarele drept inimă.

A-l roade (pe cineva) la inimă.

Ar mânca și cu ochii.

A se usca de sete ca gaia.

A sta cu dinții la stele.

Când ți-e foame, nu cați că mălaiul e în cuptor.

Cât trece cioara peste gard, copilul flămânzește.

Cel flămând n-are urechi de ascultat.

Cel flămând se visează mândând.

Cu bunătatea mori de foame.

Cui e flămând, pita-i e în gând.

De foame i se lungesc urechile.

E mare necaz când foamea nu-ți dă răgaz.

Flămând ca un lup.

Flămândul codri visează.

Flămândului și o bucată de mămligă rece i se pare plăcintă.

Foamea e cel mai bun bucătar.

Foamea e soră bună cu setea.

Foamea face bucatele bune.

I-a mas șoareci în burtă.

Mi-e foame de nu te văd.

Nasul sfor, iar mațul gol.

S-a întâlnit foamea cu setea.

Setosul bea apă din orice lac.

SĂNĂTATE, BOALĂ

A apuca răcorile pe cineva.

A avea bragă în sânge.

A avea căldură la cap.

A avea dinți de papură.

A avea inimă verde.

A avea mătrăgună în creier.

A avea o piatră pe inimă.

A dormi butuc.

A dormi ca mielul.

A dormi dus.

A dormi iepurește.

- A face ochi mari.
A face zîmbre.
A fi bătut de brumă.
A fi bubă coaptă.
A fi cu grija-n spate.
A fi cu inima cârcel.
A fi cu inima de petică.
A fi cu sufletul în palmă.
A fi galben ca ceara.
A fi mai mult mort.
A fi numai o gearbă.
A fi numai osul și pielea (oase înșirate, copt la os, cu oasele peștrițe).
A fi numai piele și oase.
A fi parcă fiert în oală.
A fi rupt în coș.
A fi sănătos ca un cal.
A fi trecut (a se întrece) cu dedeochiul.
A-i cânta cuiva puricele în ureche.
A-i fluiera vântul prin oase cuiva.
A-i intra cuiva boala pe gură.
A-i luci (cuiva) ochii ca la mătă.
A-i sări (cuiva) inima din loc.
A i se duce (cuiva) inima-n călcâi.
- A i se lua (cuiva) picioarele.
A i se rupe (cuiva) băierile inimii.
A i se tăia cuiva picioarele.
A-i sfârși inima (cuiva).
A-i slăbi cuiva balamalele.
A-i sta inima în loc cuiva.
A-i suna cuiva doagele.
A-i trece (cuiva) ciolan prin ciolan.
A-i veni (cuiva) inima la loc.
A-i veni (cuiva) leș la inimă.
A împleti coadă albă.
A-l apuca damblaua (pe cineva).
A-l apuca (pe cineva) năbă-dăicile.
A lăsa cu inima arsă.
A lua (a pune) la inimă.
A lupta cu cei flămânzi.
A nimerit orbul Brăila.
A nu fi în toate apele.
A nu fi în toate mințile.
A nu fi nici de zeama ouălor.
A nu fi nici viu, nici mort.
A nu-i trece (cuiva) nici prin vis.
A nu mai avea scuipat în gură.
A nu se ține decât de un fir de ață.
A nu vedea înaintea ochilor.

- A obosi ca un cal.
A rămâne cu gura căscată.
A rămâne cu inima friptă.
A rămâne încremenit.
A rămâne numai sufletul în cineva.
A rămâne numai umbra (cui-va).
Are și-ar mai avea, c-a-ncăput la boală grea.
A scormoni o rană veche.
A se bate cu gândurile.
A se face covrig.
A se face dobă de plâns.
A se lega ca boala de om sărac.
A se umple de suflet.
A simți gheață în spate.
A-și mușca buzele.
A-și răcori inima.
A-și rupe părul din cap.
A-și uita anii.
Aș plânge da' nu pot de răs.
A trage la aghioase.
A trage un somn la opt sute.
A trece un șarpe rece prin corp.
A vedea verde înaintea ochilor.
A veni cu sufletul la gură.
Bătrânețele nu aduc nimănu frumusețe.
- Bătrânii ajung în mintea copiilor.
Boala cunoscută e pe jumătate vindecată.
Boala de om se leagă ca vița de par.
Boala din fire n-are lecuire.
Boala intră cu carul și iese pe urechea acului.
Boala lui ca sănătatea mea.
Boala niciodată nu se dă vinovată.
Boala nu îngrașă pe om.
Boală lungă — moarte sigură.
Boli de-ar fi, că leacuri se găsesc destule.
Bolnavii de friguri de vară — galbeni ca turta de ceară.
Bolnavul multe zice și sănătosul face ce știe.
Bolnavul nu se întrebă.
Bucurați-vă cu cei ce se bucură și plângeți cu cei ce plâng.
Capul când te doare, tot trupul bolește.
Căscarea cea dintâi cere căpătâi.
Când îmbătrânești, nu-ți trebuie nimic.
Cârna fără nas moare de necaz.
Ce folosește bolnavului patul de aur?

Cel bolnav nu e bucuros nici de pat de aur.

Cel sănătos n-are nevoie de doctor.

Celui bolnav și mierea i se pare amară.

Celui flămând pâinea-i în gând.

Chiorul între orbi este împărat (rege).

Cine doarme în asfințit de soare, capul îl doare.

Cine doarme mult, trăiește puțin.

Cine-i sănătos e destul de bogat.

Cine se culcă târziu și doarme dimineața, își scurtează viața.

Cine se grăbește, ostenește.

Cin' va mânca multă miere, o să verse și fiere.

Cu toată gemătura duce lina la gură.

Dacă nu ești sănătos, nimănui nu-i ești de folos.

Decât să rămână-n hârgău, mai bine să-mi fie rău.

De o umbră, de-o nălucă frigurile îl apucă.

De multe ori necazul îmbatâ mai rău decât orice băutură.

Din sgâibulița (cea) mică, bubă mare se ridică.

Doctoria babelor: nici nu-l scapă de boală, nici nu-l lasă să moară.

Două bețe în pantalon — imitație de om.

Durerile mari sunt mute.

E bolnav: dintr-o pâine numai cuțitul îi rămâne.

E gras de-i numeri coastele.

E într-o doagă.

E slab de-l bate vântul (dă vântul jos).

Fiecare boală își are leacul ei.

Fiecare se leagă acolo unde-l doare.

Galben de gras, de-i curge untura pe nas.

Haina bătrânului îi grea.

I-au obosit papucii.

Iapa flămândă își uită de mână.

I s-au încălzit urechile.

Îi trage cu oala, ca să treacă boala.

Îi ține saț ca calului; trecând drumul iar flămânzește.

Îl doare un deget, dar nu știe care.

În trup sănătos, minte vioasă.

La bătrânețe mă tem de poale crețe.

La bătrânețe mintea se strică.

- La bătrânețe nu se mai prinde minte.
- La bătrânețe se simte cine nu s-a cruțat la tinerețe.
- L-a lovit damblaua.
- La lucrătorul rău toamna inima plânge.
- Leac să fie, să nu fie, plata babei se știe.
- Leacul îi câteodată mai rău decât rana.
- Mai tare și mai vrăjmașă jiganie decât foamea nu este.
- Mănâncă și mere pădurețe.
- Nădușala scoate boala.
- Nici o boală mai grea ca boala bătrânețelor.
- Nici somn lung fără visuri, nici vorbă lungă fără minciuni.
- Nici viu printre vii, nici mort printre morți.
- Nu-i boală fără leac.
- Numai acel de suferă știe ce-i durerea.
- Nu mă doare nici capul.
- Nu te întrece cu dedeochiul.
- O boală vindecă pe alta, când vine una după alta.
- Obrinteala răniilor de pe margini se cunoaște.
- Omul caută leac unde simte că-l doare.
- Omul, când îi sănătos, își caută singur boala.
- Omul dacă îmbătrânește, fă-i sicriu de odihnit.
- Omul de chinuri și necazuri îmbătrânește.
- Omul la mânie cade-n nebulie.
- Orbul când dă de perete socotește că s-a isprăvit lumea.
- Orbul cu întrebarea a nimerit Brăila.
- Orbului degeaba îi spui că s-a făcut ziuă.
- Parcă a tras în plug.
- Parcă i-au luat pânza de pe obraz.
- Pe durerea mare alta mai mare o tămăduiește.
- Rana cât de mică, dacă nu ngrijești de ea, curând se face mai rea.
- Rana dacă se deschide, anevioie se închide.
- Rana obrintindu-se și patima învechindu-se, a se vindeca cu nevoie va fi.
- Rana se vindecă, dar semnul rămâne.
- Rana veche ușor sânge-rează.
- Sara te culci plângând și dimineața te scoli râzând.
- Sănătatea e cea mai bună avuție.

Sănătatea e mai bună ca toate.

Sănătatea face banii și banii sănătatea.

Sănătatea goală, ca o oală goală.

Scârba e boala cea mai greu de lecuit.

Scârba pe om mai tare îl îmbolnăvește decât boala.

Slab de-l bate vântul.

Somnu-i rupt din moarte.

Somnul dulce nimic n-aduce.

Somnul dulce viață ne-aduce.

Somnul e (oglanda) pilda morții.

Stomacul când chiorăiește, la demâncare gândește.

Surdul nu aude, dar o (le) potrivește.

Și-a uitat anii.

Și-a uitat și zilele.

Tacu-i leacul!

Tare-i bine și frumos, când e omul sănătos.

Te găsește boala gălbinării și frigurile pungii.

Toată boala are leacul ei.

Tusa și junghiul îs surori.

Uită-te la obraz și mă-ntreabă de necaz, uită-te la față și mă-ntreabă de viață...

Umblă după somn ca șerpilii după lapte.

Voinic, sănătos, numai galben de vârtos.

Vorbele nu potolesc foamea.

VIAȚA

(tematică unitară și mixtă)

A avea nouă vieți (suflete).

A avea zile câte buruiene.

A avea zile cu carul.

A călca iarbă verde.

A fi cu zilele în mână.

A fi văzut de Soare.

A se ține într-un fir de ață.

A trăi ani împrumutați.

Cine se grăbește, puțin trăiește.

După viață — și mândreață.

Îi stă viața într-un fir de ață.

Viața e scumpă orișicui.

Viața fără nădejde îi ca noaptea fără zori.

Viața-i din bucăți.

Viața îți petreci, cu nădejtile seci.

Viață cârpită cu ață, de toate zilele îți vine greață.

Viață legată cu ață.

MOARTEA**(tematică unitară și mixtă)**

A avea leac numai zama de hârleț.

A avea moarte întunecată.

A avea oase moarte.

A băga pe cineva în mormânt.

A bea paharul morții.

A da colac și lumânare.

A da gene-n gene.

A da (lăsa) ortu popii.

A da mâna cu moartea.

A da ochii cu moartea.

A da ochii peste cap.

A făcut larg în casă.

A fi cu un picior în groapă și cu unul pe mal.

A fi dus cu sania.

A fi dus cu țolul.

A fi dus pe năsălii.

A fi în gura morții.

A fi în mâna morții.

A fi mort de viu.

A fi oale și ulcioare.

A fi pe ducă.

A fi pe lumea cealaltă.

A fi pe patul de moarte.

A fi uitat de moarte.

A-i cânta aleluia.

A-i cânta aghiosul.

A-i cânta cucul în spate.

A-i cânta cucul rău.

A-i cânta popa.

A-i cădea steaua.

A-i cunoaște (cuiva) moartea.

A-i da colac și lumânare.

A ieși cu tălpile înainte.

A-i intra zilele în sac.

A-i mânca cioara colacul.

A-i mânca coliva (cuiva).

A-i muri cuiva moartea.

A intra în anul morții.

A-i pune crucea la cap.

A-i putrezi ciolanele (cuiva).

A i se apropia (cuiva) funia de par.

A i se curma firul vieții.

A i se întuneca steaua.

A i se mântui ața de pe ghem.

A i se năzări sania.

A i se rupe calea-n cruce.

A i se trece becul.

A-i suna ceasul.

A-i suna coliva în piept.

A-i suna scândura.

A-i veni doctor după moarte.

A înceta din viață.

A închide ochii.

A închide ochii sub cei patru coți de pământ.

A închina steagul.	A se da de ceasul morții.
A întinde picioarele.	A se duce cu călcâiele înainte.
A lăsa ceva cu limbă de moarte.	A se duce cu zile în mormânt.
A lepăda potcoavele.	A se duce de veci.
A-l lua dracul pe cineva.	A se duce la zarzări.
A-l pupa pe cineva hârca.	A se duce pe apa sâmbetei.
A mânca colacul (cuiva).	A se duce pe ceea lume.
A merge cu picioarele în sus.	A se duce pe drumul neîntors.
A moșteni pământul.	A se duce s-o vadă pe bunica.
A muri cu zile.	A se însura cu șase scânduri de brad.
A muri fără lumânare.	A se sfârși.
A murit înghesuit la pomană.	A se trece.
A murit și a putrezit foarte de mult, de s-a făcut curat pământ.	A sta cu țărâna în gură.
A nu-l mai durea dinții.	A-și da duhul.
A nu-l mai vedea Soarele.	A-și da rada.
A nu mai avea zile.	A-și încheia catastihul.
A nu mai bea apă rece.	A-și juca ultima carte.
A nu mai vedea Soarele.	A-și pune capăt zilelor.
A nu se alege nici cenușa din cineva.	A-și trage sufletul.
A pune coasta la pământ și fața la răsărit.	A trăit și a vecuit, nu e păcat să moară.
A pune corpul în pământ.	A trăi un trai și jumătate.
A pune mâinile pe piept.	A trece drumul în cealaltă împărăție.
A pune ochii în grindă.	A vedea moartea cu ochii.
A pupa pământul rece.	A veni cu mâinile pe piept.
A se agăța ca moartea de om sănătos.	Bun om, păcat că mor alții înaintea lui.
A se bate cu moartea.	

- Ce apucă pământul, lesne se uită.
- Cel de se teme de moarte, aleargă după ea.
- Cine a murit an, an s-a îngropat.
- Cine moare, groapa lui și-o astupă.
- Cine moare, nu mai vine.
- Cine se învață, moartea îl dezvăță.
- Coșciugul acoperă greșelile doctorilor.
- Cu limbă de moarte.
- Cu nădejdea te duci și-n groapă.
- Cu plânsul nu se înviază morții.
- Dacă moare nevasta mea, se duce lumea jumătate; dacă mor și eu, se isprăvește lumea.
- D-aci înainte ciobu' și lumânarea.
- De-aici înainte sapa și lopata.
- De ar muri omul de câte ori se bolnăvește, n-ar mai fi oameni pe pământ.
- De-ar ști omul când are să moară, și-ar săpa groapa singur.
- De moarte nimeni nu e gata când sosește ceasul.
- De omul viteaz și moartea face haz.
- După moarte, pocăință.
- După ultima baie, scapi de toate grijile.
- Era să-l ieie buha.
- Fiecare-i dator c-o moarte.
- Fiecare moare pentru el.
- Gol ai venit, gol te duci, cu tine d-aici nimic duci.
- I-a apus steaua.
- I-a cântat veșnica pomenire.
- I-a mâncat scândurile fața.
- I-a suflat în lumânare.
- I-a venit doctorul după moarte.
- I-a zis popa cu cadelnița la cap.
- Ieșiți, morți, din gropi, să intrăm noi viii.
- I s-a curmat firul vieții.
- Îl caută moartea pe acasă și el umblă prin vecini (sat).
- Își aprinde lumânare d-amândouă căpătaiele.
- Lacrimile nu s-ar mai usca, dacă morții nu s-ar uita.
- La groapa altuia e ușor să cânti aleluia.
- Mai bine să mori mâine, nu azi.
- Mângâierea săracului e moartea.

Moare calul, îi rămâne șaua,
moare omul, îi rămâne nu-
mele.

Moartea îi împacă pe toți.

Moartea le închide gura la
toți.

Moartea nu alege.

Moartea nu mai are moarte
cât o fi pământul.

Moartea nu spune când vi-
ne.

Moartea nu va să știe de averi,
de bogăție.

Moartea nu vine la noi când o
chemăm.

Moartea ocolește pe cel vi-
teaz.

Moartea totdeauna își caută
pricină.

Mortul nu se (mai) întoarce de
la groapă.

Morții cu morții, viii cu viii.

Morții nu se vorbesc de rău.

Nimenea n-o să trăiască lumea
să o moștenească.

Nu fac viii ce zic morții.

Numai când moare omul se
cunoaște ce-a fost.

Numai de nu i-ar muri mulți
înainte.

Numai moartea-i fără leac.

Numai mortul nu-și mai schim-
bă portul.

Numai proștii se tem de moarte.

O dată moare omul.

O moarte are omul.

Omu-i cu moartea după cap.

Parcă i-a luat pânza de pe
obraz.

Parcă i-a luat umbra.

Până la moarte sunt toate.

S-a dus baba cu colacii.

S-a dus înainte de a-i bate
ceasul.

S-a dus să-și vadă moartea cu
ochii.

Somnul cu moartea frați
gemeni s-au născut.

Somnul peste măsură este
fratele morții.

Și-a dat mult de pomană.

Și-a mâncat norocul ca țiganul
biserica.

Și-a trăit traiul, și-a mâncat
mălaiul.

Treci zi, treci noapte, apropie-
te moarte.

VIAȚĂ, MOARTE (tematică mixtă)

A muri și a învia.

A trăi un trai și cu al morții,
două.

Azi tare, mâine mare, poi-
mâine pe spinare.

Cât de rău să trăiască omul,
tot nu se îndură să moară.

- Câte-n lume se nasc, mor toate.
- Ce înghite pământul, viață nu mai are.
- Ce se naște, moare.
- Cine se teme de moarte, și-a pierdut viața.
- Cine vede nașterea, vede și moartea.
- Decât viață cu necaz, mai bine moarte într-un ceas.
- De moarte nu te teme și de viață nu fii cu grijă.
- De moarte și de nuntă nimeni, niciodată, nu poate fi gata.
- La însurătoare și la moarte nu se poate să n-ai parale.
- Mai bine moarte cinstită, decât viață pricopsită.
- Mai bine să te însori de două ori decât să mori o dată.
- Moartea unora este viața altora.
- Moartea voinicului — din mâna calicului.
- Nașterea omului e pentru alții; moartea e a lui.
- Nici cu viii, nici cu morții.
- Nici n-am la ce muri, nici la ce trăi.
- Nu-i viață fără vină și moarte fără pricină.
- Nuntă fără răs și moarte fără plâns nu se poate.
- Nuntă fără vorbe și moarte fără bănuială nu se poate.
- Nu se știe cine moare și cine trăiește.
- Omul, cât de bătrân să fie, tot nu vrea să moară.
- Omul cât să-mbătrânească tot cere să mai trăiască.
- Omul și din necătare moare, și zile când are.
- Omului mare îi sună clopotul și la viață și la moarte.
- Vai de moarte fără răs și de nuntă fără plâns!
- Viața-i scurtă, moartea-i veșnică.
- Viața urăște, iar moartea împacă.

RELAȚII DE RUDENIE
(tematică simplă și complexă etc.)

- A căutat cât a căutat, dar soacră bună și-a căpătat.
- Aduci nora cu scripca și n-o poți scoate nici cu sapa.
- A fi (cuiva) și mamă, și tată.
- A fi cușmă în casă.
- A fi dintr-un aluat.
- A fi pentru unii mumă și pentru alții ciumă.
- A fi piatră de moară în casă.

A fi stâlpul casei.

A fi un suflet în două trupuri.

Ai copii, ai griji mii, iar cel ce nu are cu dorul lor moare.

Ai copii, ai și necaz.

A intrat nora-n blide.

Ai știut a săruta, trebuie să știi și a legăna.

A nu cunoaște neamurile.

A nu-i fi jale nici de mamă-sa.

Argintu' șede-n ladă și urātu' jos pe vatră.

Ascultă învățătura tatălui tău și nu uita povețele maicii tale.

A se împăca ca frații.

A se lua (a fi) frați de cruce.

Astăzi copilul te vinde într-o lingură de apă.

A-și căuta cal de mire.

A-și căuta soacră.

Azi joacă nașu(l) la mine, mâine la tine.

Bărbat bun și usturoi dulce nu se poate.

Bărbatul are ochi să vadă, femeia are ochi să fie văzută.

Bărbatul duce greul, dar femeia e temeiu.

Bărbatul mână boii și ară, nevasta doarme-n cămară.

Bărbatul poartă pălăria și nevasta gospodăria.

Bărbatul să aducă cu sacul, muierea să scoată cu acul.

Binecuvântarea părinților întărește casa fiilor.

Blestemul de mumă, ca gheara de ciumă.

Blestemul de tată, ca stana de piatră.

Blestemul părinților e ca piatra munților.

Bogăția șede-n ladă și toanta șede pe vatră.

Care o fi, tot un bărbățel mi-o fi.

Casa fără femeie îi pustie pe dinăuntru, casa fără bărbat îi pustie pe dinafară.

Cată nevastă să-ți placă ție, nu altora.

Cămașa copilului arată ce mamă are.

Când eram la mama, și eu știam să cos, că mama împungea, și eu trăgeam cu acul.

Când se naște băiatul, râd pereții; când se naște fata, plâng pereții.

Când se-nsoară, nu i-i de moară.

Când te însori, să te însori, iar nu să te măriți.

Ce a făcut mama și tata, o să facă fiul și fata.

Ce naște din pisică, șoareci mănâncă.

- Cinci degete sunt la o mână și nu seamănă unul cu altul.
- Cine are bătrân, să-l vândă, și cine n-are — să-l cumpere.
- Cine are fete multe, adună nebunii de pe drumuri.
- Cine are fete multe, se închină la oricine.
- Cine caută nevastă fără cusur, neînsurat rămâne.
- Cine nu se îndură de vargă, pierde copilul.
- Cine se bucură la avere, ia fără plăcere.
- Cioarei i se par puii ei de păun.
- Cocoșul nici mumă, nici soră are.
- Copiii îs cinstea părinților, iar părinții — lauda copiilor.
- Copii mici — griji mici, copii mari — griji mari.
- Copilul cu moașe multe rămâne cu buricul netăiat.
- Copilul nepedepsit ajunge neprocopsit.
- Copilul spune că-i bătut, dar nu spune de ce.
- Crește puii tăi, că de ei ai să piei.
- Cu bani găsești și tată și mamă.
- Cui i-e milă de copil, nu-l iubește.
- Cu lăuta și cu toabe adusei în casă gloabe.
- Cum e tata, așa-i și fiul.
- Cu neamurile să mănânci, să bei, daraveri să n-ai cu ei.
- Dacă badea ar avea cosițe, i s-ar zice lele.
- Dacă limba femeii ar fi mai scurtă, zilele bărbatului ar fi mai lungi.
- Dacă moare finul, se pierde cumetria.
- De ar muri socru', ca să-i apuc locu'!
- De rămâneai, îmi erai ca un frate, iar de nu, îmi ești ca doi.
- Din fata cea haină nu mai faci gospodină; iar din una sărăcuță faci bună gospodinuță.
- Din părinți se trag și copii răi, și copii cumiști.
- Ea poate țese sub pat, c-are milă de bărbat.
- E tată-său în picioare.
- Eu îi sunt nașu(l).
- Fata care-alege mult, se mărită după mut.
- Fata cea mai mare mărită pe cea mai mică.
- Fă-mă, mamă, și pe mine, să mă fac frumos ca tine.
- Fă-mi, mamă, o cușmă bună, să-ți aduc o noră strună.

- Fără bărbat îi pustie ograda,
fără femeie — casa.
- Fecior de după gard.
- Femeia bună e bărbatului
cunună.
- Femeia bună e plug de aur la
casa omului.
- Femeia care-i cuminte îi mai
mare decât un bărbat.
- Femeia cine-și lovește, norocul
își oropsește.
- Femeia cinstită — piatră
neprețuită.
- Femeia curată te îndeamnă la
viață.
- Femeia înțeleaptă își zidește
casa.
- Femeile nemăritate, ca bu-
catele nesărate.
- Fericit este bărbatul care are
o femeie bună.
- Fie ca o naibă, numai bani să
aibă.
- Fiecare naș își are nașul.
- Fiecăruia i se pare că copilul
său e mai frumos, de-ar fi cât
de urâcios.
- Fie un băț descojat, tot se
numește bărbat.
- Fine, fine, dar porc de câine.
- Flăcăul care se ține, ia fata
care rămâne.
- Frate, frate, dar până unde se
poate.
- Fratele de cruce, când te vede,
fuge.
- Fratele îți scoate ochii.
- Frumoasă noră dobândiși, dar
se uită cam pieziș.
- Hârtoapele mărită toantele,
ponoarele mărită chioarele.
- Ieri se juca între fete ș-astăzi
șade-ntre neveste.
- Îl trag copiii de poală.
- Îl trage vița.
- Împreună cu apa zvârle și
copilul.
- În față mumă și în dos ciu-
mă.
- Între ai mei am fost și ai mei
nu m-au cunoscut.
- Își cunoaște moșul nepoții.
- Jupâneasa ține casa, dar
jupânul ține drumul.
- L-a băgat mumă-sa în ladă și
l-au mâncat moliile.
- La culcare, fată mare, lasă
nora să mai toarcă, să facă
câmeși de soacră.
- L-a îmbrobodit femeia.
- La unii mumă și la alții ciu-
mă.
- Lelea joacă până-n noapte, iar
bărbatu-i e pe moarte.
- Lesne a se însura și greu a se
dessura.
- Mai aproape dinții decât
părinții.

- Mai bun este prietenul cel de aproape, decât fratele de departe.**
- Mai mulți întreabă de mama decât de tata.**
- Mai mulți se uită la mireasă decât la mire.**
- Mama bate, mama pupă.**
- Mama bună își ceartă băiatul.**
- Mama, când m-a dat, tot m-a învățat.**
- Măritișul te leagă de mâini și de picioare.**
- Mângâie copilul numai când doarme.**
- Mi-i ca și un tată.**
- Mireasa vede masa.**
- Moșiile mărită momâile, sutele mărită slutele.**
- Muierea când lipsește, casa se risipește.**
- Mulți aleargă la nuntă, dar numai mirele se folosește.**
- Mulțimea copiilor — averea omului.**
- Muma cea bună nu întreabă pe copii de le este foame.**
- N-are taica (tetea) că ți-ar da.**
- Nașul botează, nașul cutează.**
- Nevasta cu mintea bună e bărbatului cunună.**
- Nevasta nu-i un petic, să-l coși și pe urmă să-l descoși.**
- Nevastă mai poți găsi, dar mamă ba.**
- Nici un părinte nu-și înecă copiii.**
- Numai tată și mamă nu poți cumpăra pe bani.**
- Nu pomeni pe tatăl tău cu coliva altuia.**
- Nu s-a însurat cu fata, ci cu banii.**
- O dată vede nașul buricul finului.**
- Omul cu rude nu piere.**
- Palma de la neam te ustură mai rău decât cea de la străin.**
- Parcă am omorât pe mama.**
- Păcatele părinților — pe-deapsa pruncilor.**
- Părintele cu un copil numai, ca orbul cu un ochi.**
- Pâinea cât de proaspătă, vinul cât de vechi și nevasta cât de tânără.**
- Până nu m-oi vedea cununată, nu mă țiiu că sunt măritată.**
- Pentru bani ia și pe fata dracului.**
- Podoaba la părinți — copiii cei mulți.**
- Pui de lele.**
- Puiul cel bun se cunoaște după creastă.**

Rău e când plâng părinții.

Rubedenie la rubedenie tra-
ge.

Ruda la vreme de nevoie se
cunoaște.

S-a săturat soacra de poamă
acră.

Sărace bărbate, că aseară
muriși și nu te mai putui uita.

Sărmanul bărbatul prost, bun
odor la casă-a fost.

Să-ți iei nevastă de casă, nici
urâtă, nici frumoasă.

Sângele apă nu se face.

Sângele nevinovat cere răz-
bunare.

Se leapădă și de tată-său.

Se plâng cele măritate că nu
au de bărbați parte, dar cele
văduve ce să zică când la
inimă le pișcă.

Se scaldă în zestrea muierii.

Soacră, soacră, poamă acră!
De te-ai coace, cât te-ai
coace, tot dulce nu te-ai mai
face.

Soră de scoarță.

Spune-mi cine-i mamă-sa, ca
să-ți spun cine-i fiică-sa.

Sunt rude după iapa cea
albă.

Sunt rude, pentru că au uscat
cămășile la un soare.

Șapte frați pe un copac.

Și cioara-și laudă puii.

Și fiara cea mai crudă cinsteș-
te neamul său.

Știu că mă-nsor la vară, dar
mie-mi trebuie diseară.

Tatăl adună paiele ca aurul,
fiul risipește aurul ca paiele.

Te iubește soacră-ta.

Tinerică o luai, de-o sută
cincizeci de ai.

Toată a lui nerozie e de la
părinți moșie.

Toată pasărea își apără
puii.

Toată vaca vițelul își linge.

Tot cam după neam merg
toate, din ce este nu-l poți
scoate.

Tot nașu-și are naș.

Trăiesc ca frații și se iubesc ca
dracii.

Uită-te la mumă-sa și cunoaște
pe fie-sa.

Umbla cu mămăliga-n traistă
și nu-și găsea mireasă.

Unde dă mama, carnea crește.

Unde nu-i bărbat în casă, nu e
nici pâine pe masă.

Un tată poate să hrănească
zece fii, dar zece fii nu pot să
hrănească un tată.

Vai de nuntă, când lipsește
mirele!

Vecine, s-a dus bărbatu-meu la moară; nu știu, să mă mărit sau să-l mai aștept.

Vezi mama, apoi ia fata.

Via și moșia mărită urgia.

Viața necăsătorită, la bătrânețe e cea mai urâtă.

Vinde și pe tată-său.

Vorbesc soacrei, să priceapă nora.

Zestrea șade în ladă și el cu sluta în vatră.

Zestrea toate le astupă; ea și pe dracu-l pupă.

Zi că nu ți-e mamă.

ISTORICE, ISTORICO –SOCIALE

A da bir cu fugiții.

A da sfară în țară.

A fi Alexandru Macedon.

A fi beșleagă.

A fi cârjaliu.

A fi de pe vremea lui Ciubărvodă.

A fi Ducipal.

A fi după legea lui Carage*.

A fi joimir.

A fi Novac.

A fi oastea lui Papuc-Hogea-Hogegarul.

A-i trage cuiva ca la Sevastopol.

A încălecat pe breazu', ca un Mihai Viteazu'.

A lua un lucru pe răboj.

A mânca pita lui vodă.

A pune pe vodă în scaun.

A scoate (vinde) la mezat.

A se deprinde cu toate ca ogarul turcului cu mere pădurețe.

A spune după răbuș.

A-și aprinde paie în cap.

A-și aprinde rogojina în cap.

A-și pune cenușă pe cap.

A șterge de pe răboj.

Atâta pagubă-n Țara Moldovei!

A trăi ca Bimbașa-Sava.

A vedea pe Bâcu.

A veni cu brazda în cap.

A veni cu jalba în proțap.

Bate toba la Craiova, de s-aude în Moldova.

Bate vântul din Balcani de o mulțime de ani.

Belu belește, Goleșcu golește, Manu jupuiește*.

* Aluzie la codul de legi instaurat de domnitorul Caragea; prin extinderea sensului, a fi de lege veche, om învechit.

* Aluzie la boierii cu acest nume care, fiind mari demnitari în timpul lui Caragea-vodă, jefuiau poporul. Prin extensivitate, satiră la adresa spoliatorilor.

Binele l-a luat turcu'.
Ca în codrul Vlăsiei.
Ca în țara lui Papuc.
Ca pe vremea lui Lăcustă-
vodă.
Ca pe vremea lui Pazvante.
Ca pe vremea turcului.
Ca și când au trecut turcii.
Când era Cuza, ardea focul și
spuza.
Când tragi clopotele la Hotin,
se-aude la Izmail.
Cât Hâncu și pământul!
Cum e turcul, și pistolul.
Cum îi arcul, așa-i și tăta-
rul.
De când cu zavera.
De pe vremea lui Ciubăr-
vodă.
De pe vremea lui Papură-
vodă.
Din gură în gură, are să
ajungă până la urechile lui
vodă.
Din vremea lui Han-tătar.
Doar nu-i țara-n jac!
Dreptatea a luat-o turcul.
Dreptate turcească.
Fuge, de parcă-l mână turcii
din urmă.
Gerul lui Marcoci.
Ho! stai, că nu dau turcii.

I-a crescut nasul cel tăiat*
În urma zaverei mulți viteji se
arată.
La moara Hâncului.
Nici turc, nici turlac.
Numai Dunărea știa câte țara
suferea.
Nu mai e timpul turcului.
O iarnă de-a lui Han-tătar.
Parcă-i în țara lui Han-tătar.
Parcă-i în țara lui Papură-
vodă.
Parcă-i pașa din Rusciuc.
Sara ghigar, dimineața spă-
tar.
Schimbarea domnilor — bu-
curia nebunilor.
Se bat turcii la gura lui.
Se fură ca în (pe) vremea lui
Caragea**.
Se lasă în nădejde ca turcu(l)
în sabie.
Se trage de la Ciubăr-vodă, pe
care l-au mâncat guzganii.

* Aluzie la obiceiul de a se
cresta conspiratorilor preten-
denți la domnie nasul. Prin
aceasta ei erau scoși pentru
totdeauna din competiție.

** Aluzie la boierii cu acest
nume care, fiind mari demnitari
în timpul lui Caragea-vodă,
jefuiau poporul. Prin extensiu-
ne, satiră la adresa spoliatorilor.

Turcii gonesc iepurele cu carul.

Turcul, de e turc, și tot te lasă întâi să mai mănânci și apoi te omoară.

Turcul plătește!

Turcul te bate, turcul te judecă.

Turcul te taie, turcul te juipoaie.

Turcului să-i dai bani și să-i scoți ochii.

Țara moare de tătari, Sdroanța pune lăutari.

Țara pierde de tătari, Stanca bea cu lăutari.

Vinovatul plătește dinții (judecata) turcului.

Vodă da, Hâncu ba.

Vodă vrea și Hâncu ba.

PATRIOTICE

Ajută-ți țara, precum și ea te ajută.

Bine sau rău, dar e pe locul tău.

Cine caută spre străin, înstrăinat va rămâne.

Cine patria nu-și iubește, dușmanul ei se numește.

E mai bine în coliba ta, decât în palatul altuia.

Fie pâinea cât de bună, nu-i bună-n țară străină.

Fie pâinea cât de proastă, tot se cheamă țara noastră.

Locul natal ți-i mamă dragă.

Mai bine în satul tău cu mălaiul cât de rău.

Mai bine pâinea mai proastă, să se zică-n țara noastră.

Mai bună hula din satul tău, decât lauda din satul străin.

Pe dușmanii țării tale să-i socoți ca pe ai tăi.

Prin străini să fie miere și zahăr, că tot îi amar.

JURIDICE

A băga la apă (pe cineva).

A pune pravilă.

A-și face lege.

Ca să ne bucurăm de libertate, trebuie să știm să ne supunem legilor.

Când ai vreo judecată, pregătește-te de plată.

Câte bordeie, atâtea obicei.

Cea mai bună judecată îi împăcăciunea.

Cel ce plânge înaintea judecătorului își pierde lacrimile.

Cerul, pământul, focul și apa n-au judecată.

Chiar omul cu judecată greșite câteodată.

Cine fuge de judecată, dreptate nu are.

Cine legea nu-și cinstește, fără lege se numește.

Cine se judecă adesea, ori pierde un bou, ori câștigă o pisică.

Cine umblă după judecată, să nu crezi că moare la el acasă.

Cum e țara, și obiceiul.

Dacă n-ai treabă, fă-te martor.

Dă-i cu judecata, nu cu lopata.

De atunci se-nmulțesc lotrii de când se-nmulțesc și legile.

Decât o judecată dreaptă, mai bine o învoială strâmbă.

Din judecată-n judecată, a rămas fără o postată.

El judecă, el spânzură.

Întâi judecă-te pe tine și apoi judecă pe altul.

Îți judecă pe dracul și ți-l scoate și dator.

Judecata e ca o trăsură cu două oiști — când înainte, când înapoi o poți mâna.

Judecata e în capul omului.

Judecata-i cu nasul de ceară.

Judecata lui Papuc.

Judecata nu o poți face cu lopata.

Judecată după sprânceană.

Judecătorul când îți e potrivit, cu cine o să te judeci?

Judecă întâi pe om și apoi îl spânzură.

Judecă-mă drept și bate-mă strâmb.

Judecătorii mănâncă miezul și împricinații coaja nucii.

Judecătorul ca osia carului: cum o ungi, nu mai scârțâie.

Judecătorul e ca șarpele, niciodată nu umblă drept.

Judecățile știi când le pornești, dar nu și când le oprești.

Justiția e oarbă.

Legea — ca pânda de păianjen: tăunul o sparge, iar musca se prinde.

Legea-i lege.

Legile le fac oamenii.

Lesne-i a judeca pe altul.

Lipsa frânge legea.

Lupul te pâărăște, lupul te judecă.

Mai bună-i o pace decât o sută de procese.

Nevoia schimbă legea.

Nu-i cu barda, ci-i cu judecata.

Nu-i cu lopata, ci cu judecata.

Nu judeca, ca să nu fii judecat.

Nu judeca după cuvinte, judecă după fapte.

Nu mi-e că m-a chiorât ciocârliă, dar mi-e că m-a judecat corbul.

Nu se judecă omul de la prima vedere.

Nu te vârî în judecăți.

Obiceiul legii are putere.

Obiceiul slujește ca lege.

O să mă judec până-n pânzele albe.

Să n-ajungi pe ușa tribunalului.

Să ședem strâmb și să judecăm drept.

Uită-te în față și judecă-i viața.

Ușor te-ncurci într-o judecată, dar greu scapi de ea.

DREPTATE, NEDREPTATE

A fi om drept la vorbă.

Ai dreptate, dar n-ai s-o iei.

Ai dreptate, numai nu ți-o cauți.

Cel ce iubește nedreptatea, urăște sufletul său.

Cel ce suferă pe nedreptate, se întărește.

Cine nu are dreptate, acela țipă mai tare.

Dreptatea a pierit din lume.

Dreptatea, cinstea și cugetul curat sunt cele mai bune calități ale omului.

Dreptatea n-are nevoie de laudă.

Dreptatea nu moare niciodată.

Dreptatea pe toate le biruiește și adevărul decât toate mai tare este.

Dreptatea trebuie să ți-o faci singur.

Mai bine puțin cu dreptate decât mult cu strâmbătate.

Nedreptatea răstoarnă scaunele puternicilor.

Omul nedrept se teme de toți.

Pentru dreptate se aruncă în foc.

Rar are numai unul dreptatea și atunci greu și-o câștigă.

Umblă pe calea dreptății, dacă vrei să te numești drept.

ADEVĂR, NEADEVĂR

Adevăru-i mai luminos decât soarele.

Adevărul a grăi să nu te sfiști, măcar că de prea puțini vei fi ascultat.

Adevărul când cercetezi, părținirea s-o îndepărtezi.

- Adevărul de minciună se desparte, că nu-i place în spate s-o poarte.
- Adevărul de multe ori doare.
- Adevărul e dulce ca mierea, iar neadevrul e amar ca pelinul.
- Adevărul e frumos ca primăvara.
- Adevărul e mai bun decât orice jurământ.
- Adevărul e mai scump decât aurul.
- Adevărul este cum te văd și cum mă vezi.
- Adevărul este iubit de toți, dar nu toți îl primesc.
- Adevărul e urma dreptății.
- Adevărul iese deasupra ca untdelemnul.
- Adevărul în deșert și nedovedit a rămâne nu poate.
- Adevărul într-un cuvânt, iar minciuna în mii și sute.
- Adevărul n-are nevoie de judecată.
- Adevărul n-are teamă de judecată.
- Adevărul nu-l poți ascunde în sac.
- Adevărul nu-și schimbă fața niciodată.
- Adevărul rănește.
- Adevărul și dreptatea locuiesc împreună: de dai de unul, dai și de celălalt.
- Adevărul și dreptatea nu se veștezesc niciodată.
- Adevărul și dreptatea sunt frați de cruce.
- Adevărul-l știe satul, dar nu-l știe împăratul!
- Adevărul umblă cu capu' spart.
- A pune mâna pe inimă.
- A scoate adevărul din piatră seacă.
- Atâtea drumuri a bătut după adevăr, că n-are pe cap atâtea fire de păr.
- Cel mai drept pe lume este adevărul.
- Cine ascunde adevărul, acela vinde minciuna.
- Cu cât adevărul e mai amar, cu atât e mai dulce.
- De la adevăr până la minciună e un lat de palmă.
- Din vorbă în vorbă iese adevărul.
- Iubește adevărul, dar iartă greșeala.
- Lucrul cel mai cinstit este adevărul.
- Nu călca adevărul în picioare, dacă vrei să ai trecere la oameni.
- Să nu te pui în poară cu adevărul și dreptatea.

FILOZOFICE

A alege din două.

A cunoaște unde te doare
buba.

Adesea, una adăstăm și alta
întâmpinăm.

A face bortă în apă.

A face umbră pământului
degeaba.

A fi bun de pus la bubă.

A-i da de fund.

Albă, neagră — asta e!

A nu cădea nu se poate, dar
cinste îți face, când cazi, să te
scoli.

Asta nu-i nici cea dintâi, nici
cea din urmă.

Astăzi ești, mâine nu ești.

A-și vedea visul cu ochii.

Ața, unde-i mai slabă, acolo
se rupe.

A zgândărî focul.

Ba că-i teacă, ba că-i pun-
gă.

Ba e albă, ba e neagră.

Binele așteaptă și rău.

Binele cu bine se răsplătește.

Binele se uită mai lesne decât
răul.

Bine peste bine nu strică.

Calea bătută este cea mai
scurtă.

Carnea fără ciolan nu se
poate.

Ca să te aperi de fum deseori
te arunci în foc.

Când te găsește una, te găsesc
mai multe.

Câte capete, atâtea păreri.

Câți oameni, atâtea năra-
vuri.

Ce-a fost, a trecut, ce-o mai
fi, o mai veni.

Ce-a fost verde s-a uscat, ce-a
fost copt s-a scuturat.

Ce-ai spus, s-a dus.

Ce e întâi, nu e pe urmă.

Ce-i prea mult, nu-i sănătos.

Chelului scufie de mărgăritar
îi trebuie.

Chipul omului e oglinda
sufletului.

Cine nu suie dealul, nu co-
boară coastele.

Cu binele se face totul, da cu
de-a sila — nimic.

Cu nimic nu faci nimic.

Cu peștele mic prinzi pe cel
mare.

Dacă nu curge, tot pică.

Decât o sută de ani și răi, mai
bine zece, da buni.

Decât să trăiești murind, mai
bine să mori trăind.

Decât un filozof ofticos, mai
bine un măgar sănătos.

Decât un înțelept mort, mai bine un măgar viu.
De ce fugi, nu scapi.
De ce te teni, de aceea nu scapi.
De haram a venit, de haram s-a dus.
De tăceai, filozof rămâneai.
De unde iei, nu pui.
De unde nu-i, de acolo nu se varsă.
De unde tot iei și nu pui, curând se isprăvește.
Două și cu două fac patru.
Două și cu trei fac șapte.
După bine vine rău.
După noapte vine ziua.
Este scară de suit, dar este și de coborât.
Este și viață, este și moarte.
Face albul negru și negrul alb.
Ferice de cel ce se mulțumește cu puținul ce-l are.
Fiecare grăunte are făină, dar are și tărâță.
Firea, decât deprinderea, mai veche este.
Foc după foc, rău după rău.
Încălzește-te cât arde focul.
În cea mai frumoasă grădină găsești și buruieni.
Începutu-i anevoie; urma vine de la sine.

În dar a venit, în dar s-a dus.
La deal greu, la vale rău.
Lasă să fie, bine că nu-i.
Las' că-i bine, cu toate că-i rău.
La toate urma alege.
La tot răul este și un bine.
La vale lesne aluneci, iar în sus anevoie te urci.
Mai bine ceva decât nimic.
Mai bine să întrecă decât să nu ajungă.
Mintea de-ar crește pe toate cărările, ar paște-o și măgarii.
Nădejdea este mângâierea oamenilor.
Negru pe alb.
Nenorocirea, când vine pe capul omului, nu vine singură, ci mai trage și altele după ea.
Nici albă, nici neagră.
Nici carnea cu oase, nici frigarea arsă.
Nici carne fără oase, nici pădure fără uscături.
Nici călare, nici pe jos.
Nici hăisa, nici cială.
Nici în car, nici în căruță.
Nici în ciur, nici în veșcă.
Nici laie, nici bălaie.
Nici ploaia îl udă, nici focul îl arde.

- Nici una, nici alta,
Nu se face cu una cu două.
Nimenea nu poate ști cât e de
adâncă borta șarpelui.
Nimeni nu știe ce-i în sacul
legat.
Nimeni nu știe zilele omului.
Nu-i cum trebuie, îi bun cum
este.
Nu-i deal fără vale.
Nu-i rău fără bine.
Nu-i suiș fără coborâș.
Nu-i totdeauna cum se chitește,
ci-i cum se nimerește.
Nu sunt vremile sub cârma
omului, ci bietul om sub
vremi.
Omul are multe valuri în
viață.
Omul azi este, mâine nu-i.
Omul, cât are zile, nu se
pierde.
Omul nu trăiește cât lumea.
Ori la unul, ori la o sută, tot o
lumânare luminează.
Pe lângă cele uscate ard și cele
verzi.
Piatra care nu se mișcă prinde
mușchi.
Rău cu rău, dar mai rău fără
rău.
Răul cu rău se alungă.
Răul vine iute, binele încet.
- Râde bine cine râde la urmă.
Scrie pe lumânare pentru
neuitare.
Sub piatra cea mai frumoasă,
scorpia ascunsă zace.
Șezi strâmb și grăiește
drept.
Și azi și mâine, în urmă nimică
rămâne.
Și răul câteodată prinde bine
la ceva.
Te lasă una și te găesc altele
zece.
Toată greșeala are iertarea
ei.
Toate își au leacul.
Toate își au vremea lor.
Tot ce e prea mult nu e să-
nătos.
Tot începutul are și sfârșit.
Tot vine și cel ce întârzie.
Totu-i nou și totu-i vechi.
Țărână ești și în țărână te vei
întoarce.
Una dreaptă și zece strâmbe.
Unde a fost, are să mai fie.
Unde dai și unde crapă!
Unde e ața mai subțire, acolo
se rupe.
Unde e calabalâc, e și bucluc.
Unu-i una, și două-s mai
multe.
Unul trage să moară ș-altul
joacă, se-nsoară.

Vorba-i de argint, tăcerea-i de aur.

Vor veni bătrânețile să-l întrebe unde sunt tinerețile.

Vremea vremuiește și omul îmbătrânește.

Zilele omului sunt ca floarea câmpului.

APARTENENȚĂ ETNICĂ, RELAȚII ETNICE

A brodit-o ca țiganul miercurea la stână.

A cădea (a ședea) muscal pe capul cuiva.

A fi cazac.

A fi deprins cu nevoile, ca țiganul cu scânțele.

A fi român nu glumă.

A-i fi milă ca țiganului de pilă.

A mânca cât un turc de cei săraci.

A nimerit (brodit) ca țiganul miercurea la stână.

A nimerit ca țiganul la împărat.

A o păți ca țiganul cu iapa.

A păți ca țiganu' când s-a culcat în tindă ca să scurteze din cale.

Arapul de n-ar vedea pe tatăl său și pe moșu-său negru, s-ar omorî.

A se schimba (în ceva) ca țiganul în cai.

Ca în traista țiganului.

Că bietul român, săracul, îndărăt tot ca racul.

Crapă pietrele de frig și țiganii în ilic.

Cum e țiganul, așa și ciocanul.

De-a valma ca țiganii toamna.

Dumnezeu să te ferească de român ciocoit și de țigan boierit.

Dumnezeu să te păzească de țiganul turcit și de mojiicul grecit.

Mintea moldoveanului (românului) cea de pe urmă.

Munții noștri aur poartă, noi cerșim din poartă-n poartă.

Munții noștri cu aur plini și noi slugi pe la străini.

Nu da obraz lui Ivan, că se suie pe divan.

O dată au vrut otreii să plece la seceră și s-a întâmplat să fie sâmbătă.

Parcă ești turc.

Parcă se bat turcii la gura lui.

Românul e tăcut, dar e de temut.

Românul nu piere.

Românul știe multe-a suferi, dar nu uită.

Românul tace și face.

Românului poți să-i iei cu de-a sila, dar să-i dai nu.

Stai cu țiganul, înveți țigănește, cu turcul turcește, cu neamțul nemțește.

Tata rus, mama rus, iar Ivan moldovan.

— Tată, am prins un tătar!

— Lasă-l și vino-ncoace!

Tot țiganul își laudă ciocanul, dar eu barosul meu, că e mai greu.

Tot țiganul își laudă ciocanul și țiganca nicovala.

Turcul te bate, turcul te judecă.

Turcului să-i dai bani și să-i scoți ochii.

Țiganul a cerut și el la popă un sfânt ca să-l poată prăznui.

Țiganul când a ajuns la mal, atunci s-a înecat.

Țiganul când s-a văzut împărat, întâi pe taică-său l-a spânzurat.

Țiganul cântă de foame.

Țiganul dă cu ciocanul și capătă banul.

Țiganul după ce și-a dat căciula pe apă a zis: să fie de sufletul tatii!

Țiganul mănâncă când are, românul când îi e foame.

Unguru-i lăudăros, numai că-i fricos.

Urma străinului s-o arzi cu nouă care de lemne.

— Vai, sărace neamțule, cum îți cură zdrențele!

— Las' să cure, că-s destule.

RELAȚII SOCIALE DE CLASĂ

Abia am scăpat de coasă și ne-a pus la seceră.

Acela-i mare, care-i tare.

Ac și ață, c-a venit zapciul în sat!

Adormi duman și te trezești mare ban.

A fi vită de beilic.

A-i lua (cuiva) și lâna, și pielea.

A-i lua cuiva și lemnul de pe foc.

Ai rămas crai pe baltă.

A-i scoate și bucata din gură.

A jupui de viu.

A-l mânca (pe cineva) Hotinul.

A lua cuiva și cenușa din vatră.

A lua șapte piei de pe cineva.

A lucra de beilic.

A pune la Gherlă.

A pune pe cineva la gloabă.

Argat vrednic cine are, se cunoaște pe mâncare; când mănâncă, îi trosnesc fălcile.

A se primbla ca un ciocoi.

A spăla cuțitu' în cineva. A spăla cuțitu' în cineva.

A-și bate capul cu împărățiile.

A șterge de pe răboj.

A tăia și a spânzura.

A trage la jug.

A trage pe cineva pe roată.

A trăi pe spinarea cuiva.

A umbla în opinci de fier.

Averea bogatului mănâncă bucățica săracului.

A vinde la darabană.

Boala bogatului îi ca sănătatea săracului.

Bogatul a greșit și săracul îi cere iertăciune.

Bogatul cu săracul nu pot trăi laolaltă.

Bogatul ia și cămașa de pe sărac.

Bogatul nu crede celui sărac.

Bogăția-i gard de nuiete, sărăcia-i gard nestricat.

Boierii țin fumul de pe urma săracului.

Boierul îi ca dracul: te lasă să te prăpădești, nu-i pasă de tine ca de câine.

Capul plecat sabia nu-l ia, dar nici soarele nu vede.

Capul plecat sabia nu-l taie.

Când bogatul vorbește, lumea amuțește.

Câte slugi ai, atâția dușmani hrănești.

Ce-i ciocoi — tot ciocoi.

Cei mici muncesc pentru cei mari și cei săraci pentru cei bogați.

Cel tare despoaie pe cel slab.

Cine caută stăpân, devine slugă.

Cine e mare, e și tare, cine e mic, tot nimic.

Cine-i slugă, nu-i domn.

Ciocoiul ca câinele de multe uși.

Ciocoiul este ca răchita, de ce-l tai, de ce răsare.

Cu greu se mănâncă pita lui vodă.

Cum e boierul, și sluga.

C-un caftan de domn taie cap de om.

Decât catană-n șirag, mai bine-n codru pribeag.

- Decât slugă de trei lei, mai bine stăpân de-un ban.
- Decât slugă la ciocoi, mai bine cioban la oi.
- Decât slugă mare, mai bine stăpân mic.
- Decât stăpân calic, mai bine slugă bogată.
- De la vlădică până la opincă.
- Dreptatea-i cum o fac domnii.
- Făgăduința domnilor, nădejdea nebunilor.
- Ferice de cel ce nu deschide ușa domnilor.
- Glasul norodului este cea mai mare putere.
- Hoții nu sunt azi prin păduri, sunt prin cancelarii.
- I-a pus jugul după cap.
- Îi ia boii și-l lasă cu carul în drum.
- Îi trage pielea de pe el.
- Îi tunde lâna cu piele cu tot.
- Îl strânge în chingi.
- În casa bogatului intri lesne, dar ieși anevoie.
- În loc de plată spatele-ți arată.
- În urma dijmașilor multe bârfesc babele.
- Jugul când ți l-ai pus de gât, trebuie să suferi.
- La domn n-ai ce căuta cu mâna goală.
- Mă duc să-mi caut stăpân; dă Doamne să nu gălesc.
- Nici din salcie cerc de bute, nici din ciocoi om de frunte.
- Nu e stăpân fără stăpân.
- Nu pot încăpea două săbii într-o teacă și nici doi domni într-o țară săracă.
- Nu poți sluji la doi stăpâni deodată.
- Nu te încrede în ciocoi.
- O dat peste calul boierului.
- Pe lanul cuconului primești vârca bastonului.
- Plouă cu bulbuci — hodină la slugi.
- Satul mic îl ajunge podvoada des.
- Sărac îi cine muncește și bogat cine jupuește.
- Schimbarea domnitorilor, bucuria nebunilor.
- Se bat cei mari și rabdă cei mici.
- Sluga bună nu duce lipsă de stăpân.
- Sluga nevrednică stăpânii des își schimbă.
- Slugă veche, mascara bătrână.
- Solului nu i se taie capul.
- Stăpân nu poți ajunge, dar slugă totdeauna.

Și piperu' e negru, dar mă-nâncă vodă cu el la masă.

Țara taie scara.

Un bogat când moare, săracul fluieră.

Unde-ți stau picioarele, îți va sta și capul.

Unul te tunde și altul te rade.

Vai de cel ce arată minte, când la temniță îl trimite.

Vechilul ca omida, pe ce se pune tot istovește.

SĂRĂCIE

A ajunge de la moară la rășniță.

A ajunge la sapă de lemn.

A ajunge la resteu de alun.

A apuca sărăcia de coadă.

A avea casa cucului.

A avea coastele lipite.

A avea doi strujeni în trei căruțe.

A cere (umbla) cu talerul.

A da de fundul sacului.

A duce o viață de câine.

A face un lucru și a nu căzni nu este cu puțință.

A fi cu pielea și cu mâinile în buzunar.

A fi cu șerpar de ață.

A fi cu traista-n băț.

A fi fără căpătai.

A fi îmbrăcat ca broasca în păr.

A fi lulea.

A fi sărac nu e rușine, ci a fi necinstit.

A fi un mațe goale.

A-i bate vântul în pungă.

A-i bate vântul în traistă.

A-i cânta cucul în pungă.

A ieși la covrigi.

A ieși părul din căciulă.

A-i fi întuneric în pungă.

A-i fi punga ofticoasă.

A-i ieși părul prin pălărie.

A-i îngheța cenușa sub foc.

A i se oua (cuiva) găina în căciulă.

A i se zbate sufletul în tindă.

A-l mânca câinii sub garduri.

A mânca ciuperci.

A mânca omăt fript.

A mânca răbdări fripte.

A nu avea cu ce chiorî o gă-ină.

A nu avea cu ce-și stropi măseaua.

A nu avea decât ciomagul.

A nu avea de ce-l trage câinii.

A nu avea după ce bea apă.

A nu avea nici casă, nici masă.

A nu avea nici cățel, nici purcel.

- A nu avea nici o lețcaie. Bucătăreasa săracului e nevasta.
- A nu avea (nici) o para chioară. Casa săracul o are, tot ca melcul, în spinare.
- A nu avea nici o para frântă. Caș mâncăm săraca ceapă, și bem vin săraca apă.
- A nu avea nici sare de mă-măligă. Când gândești să trăiești bine, atuncea e vai de tine.
- A nu avea nici un ban la suflet. Când mălai are, n-are sare, când sare are, mălai n-are.
- A nu avea unde să-și pună capul. Când n-are cu ce săracul, răbdarea îi este leacul.
- A o duce câine-câinește. Când se însoară săracul, noaptea-i mai mititică.
- A prăji urzicile cu zama mămăligii. Cât îi pe mine, atâta-i și-acasă, ferească Dumnezeu de foc!
- A pune dinții pe poliță. Câți peri în palmă, atâta blagă în casa lui.
- A rămâne cu ața mămăligii. Ce folos de cușmă lungă, dacă nu-s parale-n pungă?
- A rămâne cu traista-n băț. Cinci câștig, șapte mănânc, ce rămâne bag în pungă.
- A rămâne pe drumuri. Coadă lungă, sapa lată, și cu haina ruptă-n spate.
- Are o potcoavă și-i mai trebuie trei și calul. Copilul sărman unde găsește mănâncă.
- A sufla în fundul oalei. C-un finic, tot calic.
- A ședea cu dinții la stele. Cu o fâșie, tot n-avem moșie.
- A-și lua lumea în traistă. Cu un rac tot sărac, c-un chitic tot calic.
- A-și lua traista și ciubucul. Dacă ești sărac, ai mâini și picioare să muncești.
- A tăia din poale și a pune la umăr. Dacă n-ai, din umeri dai.
- A umbla cu doi bani în trei pungi.
- Băgai mâna-n buzunar, doar cremene și amnar.
- Boala și sărăcia nu le poți ascunde.
- Bogatul se scarpină și săracul crede că se caută să-i dea.

Decât ar fi omul calic, mai bine să n-aibă nimic.

De coate goale și de mațe flămânde nime nu se vaită.

De sărac ce e, nici cenușă în vatră n-are.

De sărac ce-i, nici unghii n-are să se scarpine.

De sărăcie nu-mi pasă, că șede sub pat acasă; a ouat ș-acum clocește.

Din casa lui n-o să mai iasă popa cu fărâmituri în barbă.

Din doi săraci s-a făcut o pereche de calici.

După ce e sărac, mai e și cu nasul pe sus.

E cu casa în spinare ca melcul.

E de neam mare, dar crescut în sărăcie.

E negură în pungă.

Fă hatâr calicului că-i duci traista.

Fericirea și sărăcia nu pot sta împreună.

Geaba binele cu sacul după ce a murit săracul.

Gospodar cu moara în tindă.

Haine noi, de joi până apoi.

Îi bate vântul în traistă.

Îi cântă greierul în sobă.

Îi suflă vântul cenușa.

În casa lui să învârtești o mătă de coadă, n-are de ce s-apuca.

În casa săracului nu se nasc șoarecii.

Încălțat cu ghetete de la boțez.

La cel nevoiaș stă bruma pân' la Ispas.

La cel sărac nici luleaua nu arde.

La cel sărac nu se ține banul.

La cel sărac și câinii parcă bat mai tare.

La cel sărac și mătă-i chioară.

La cel sărac și noaptea-i mică.

Lacrimile săracilor nici soarele, nici vântul nu le poate usca.

La omul sărac nici boii nu trag.

La omul sărac toate nevoile trag.

La rău sărmanul aleargă cu poșta, iar la bine merge cu carul.

La ușa săracului nu vine nici un câine.

Lăcașul săracului foc și viața pară de foc este.

Mai bine sărac curat decât negustor încurcat.

Mai bine sărac și curat.

Mă uitai în fundul pungii, văzui ața mămăligii.

N-are cu ce sătura un șoa-rece.

N-are nici o lețcaie chioară.

N-are pe sine nădragi și își cumpără desagi.

Năpasta cade tot pe omul sărac.

Nici cerul cerc de bute, nici mojiul om de frunte.

Nu este sărac acela ce nu are bani, dar acel ce nu are minte.

Numai cu vitele se scoate sărăcia din casă.

Oi albe n-are nici una, dar negre mai puține.

Omul nevoiaș se îneacă pe uscat.

Omul sărac atunci face paș-tele, când îmbracă cămașă nouă.

Omului sărac nici boii la jug nu-i trag, nici lemnele în foc nu-i ard.

Oropsiților nu le arde de glume.

Pâine, apă, ceapă, sare — patru feluri de mâncare.

Pâine și sare — toată mân-carea.

Pe cel sărac nici somnul nu-l prinde de gânduri și de voie proastă.

Peste cel sărac toate năpastele dau.

S-a dus de la moară la răș-niță.

S-a suit sărăcia pe coada cociorvei.

Să fii cât de sărac numai să ai bani mulți.

Sărac la sărac aleargă.

Sărac lipit pământului.

Sărac nu-i acel care muncește, da cel care risipește.

Săracul când capătă, atunci mănâncă.

Săracul, cât de sărac, dac-a prins un comănac, scoate coarne ca de drac.

Săracul cu gândul se îm-bogățește.

Săracul cumpără mai scump.

Săracul dobândit se mira ce l-a găsit.

Săracul n-are nici haină, nici la inimă vro taină.

Săracul n-are soare, nici zile de sărbătoare, numai zile lucrătoare.

Săracul niciodată nu mănâncă să se sature.

Săracul nu se teme de tâlhari.

Săracului nu-i trebuie pungă.

Sărăcia află meșteșuguri.

Sărăcia când ți-e-n vatră e ca o stană de piatră.

Sărăcia este de nouăzeci și nouă de feluri.

Sărăcia intră pe ușă și dragostea iese pe fereastră.

Sărăcia învață pe om.

Sărăcia învață pe om ca să fie econom.

Sărăcia nu-i rușine.

Sărăcia nu-ți iese din casă nici până te îmbraci.

Sărăcia stă în coșnița pescarului și în tolba vânătorului.

Sărăcia unde s-a-ncuibat, anevoie de scăpat.

— Sărăcie, ce-ai cu mine?

— M-am avut cu tat-tău bine și nu mă-ndur nici de tine!

Sărăcie cu ciucuri.

Sărăcie lucie.

Sărmanul fără nădejde ca o candelă fără untdelemn.

Sub pălărie toată gospodăria.

Suspinul săracilor nu rămâne în deșert, măcar cât de târziu.

Și făină ș-aluat, tot împrumutat.

Și sătul și cu punga plină nu se poate.

Toată vara „hăis“ și „cea“, da-n chimir nici o para.

Toată vara la ogor și iarna cu tăgârța la obor.

Tot calabalâcul, traista și ciubucul.

Traista goală te omoară.

Trăiesc bine, dar necăjesc rău.

Trăiește ca paraua în punga săracului.

Țăran de la țară cu limba amară.

Țăranu-i ca răchita, unde-l pui îi priește.

Unde e sărăcie, e și sfadă.

Viața săracului îi legată cu ață.

Vorba de om sărac nimeni n-o ascultă, fie cât de scumpă.

BOGĂȚIE

A avea ce pune pe masă.

A avea și lapte de pasăre.

A fi ca floarea între urzici.

A fi chiabur cu trei cămăși.

A fi crescut în divan de puf.

A fi cu său la inimă.

A fi dobă de bani.

A fi fecior de bani gata.

A fi gros la pungă.

A fi plin de bani, ca râpa de bolovani.

A fi putred de bogat.

A măsura banii cu dimerlia.

A mânca aur cu lingura.

A mânca banii cu lingura.

A râni banii cu lopata.

A se culca pe bani.

A slăbit „săracul“, că nu-l încape cămașa.

Averea bogatului — mâinile satului.

Averea-i ca o baltă: cum îi faci un șanțuleț, se scurge toată.

Averea-i câine ușernic: azi e la mine, mâine — la tine.

Bogatul are inimă de câine.

Bogatul cât trăiește, niciodată nu se mulțumește.

Bogatului i se arată multe rude.

Bogații stau la masă numai cu lingușitorii

Bogația ațâță poftele hoților.

Bogația strică pe om.

Bogația strică pe omul slab.

Bogația trece dealu' și eu rămân cu amaru'.

Bogațiile trec, dar faptele bune rămân.

Boieria și prostia cu mare cheltuială se țin.

Cel bogat doarme și noaptea cu banii-n pat.

Celui bogat și dracul îi leagănă copiii.

Cine a avut, o să mai aibă.

De la masa bogatului te scoli flămând.

De la masa boierească scapi cu fuga pe fereastră.

E ușor a fi bogat, dar greu a fi fericit.

Fecior de bani gata.

Ferește-te de boierii noi și de fetele bătrâne.

Greșeala bogatului o astupă punga, da' greșeala doctorului o astupă pământul.

La cel bogat merge și dracul cu colaci.

Lacom la bogăție și sărac la minte.

Nu dă bogatul, ci dă vinovatul.

Numai lapte de pasăre îi lipsește.

Omul cel bogat e mai lăudat.

Ori ploaia să-și verse apa în mare, ori să-i dai bogatului mâncare.

Prin gardul bogatului nu bate nici vântul.

Punga boierească n-are fund.

Trăiește de nu-și încape în piele.

SĂRĂCIE, BOGĂȚIE
(melanj)

Arde lumânarea săracului ca să scotocească banii bogatului.

Are cal, n-are livadă; are livadă, n-are cal.

A scăpa deasupra nevoii.

Averea bogatului mănâncă bucatăca săracului.

Averea-i gard de nuiele, sărăcia-i zid de piatră.

Azi are, satura zece, mâine flămând petrece.

Azi cu bani, mâine fără bani.

Beteșugul bogatului e ca sănătatea săracului.

Bogatul greșește și săracul cere iertare.

Bogatul ia cu dânsul în pământ toată sărăcia sufletului său.

Bogatul mănâncă când voiește și săracul când găsește.

Bogatul nu crede nevoile săracului.

Bogatul nu crede niciodată celui sărac, nici sătulul celui flămând.

Bogatul se plânge mai rău decât săracul.

Bogatul trăiește cu averea, săracul cu nădejdea.

Boieria-i cu bani, sărăcia-i pe degeaba.

Boierii se bat, da' penele sar de pe cei săraci.

Boierul cât de sărac, tot își odihnește bucatele după masă.

Boierul păzește pe țaran să nu îmbogățească și să nu mai înmulțească de la o vacă și doi boi.

Când e sare, nu e făină, când e făină, nu e sare, și când le împreună pe toate, iese apa în vatra focului.

Cel bogat face cum vrea, cel sărac — cum poate.

Cel încălțat cu papuci nu-l cunoaște pe cel cu opinci.

Cine schimbă stăpânii, slugă îmbătrânește.

Dacă țaranii nu i-ar hrăni, boierii ar mânca bani.

Decât bogat și bolnav mai bine sărac și sănătos.

Decât la boier după câștig, mai bine cu mațul cârlig.

De la bogat să n-ai să iei, săracului să n-ai să dai.

Fudulia intră-n casă, sărăcia-i după ușă.

Greu e să te ții cu cei mari, rău e și cu mojiicii să fii.

Greu îi e săracului a trăi și bogatului a muri.

Îi sărac, dar trăiește bine.

- La cel bogat și dracul cară, iar la cel sărac nici boii nu ară.**
- Lacom la bogăție și sărac la minte.**
- Mai bine sărac și curat, decât bogat și pătat.**
- Mai bine săraci cu fruntea înălțată, decât bogăția cu înjosire câștigată.**
- Mai bine să trăiești în sărăcie, decât să fii bogat din hoție.**
- Mai bine țăran în picioare decât boier în genunchi.**
- Mai bine un țăran viu, decât un împărat mort.**
- Mai multă fericire e în bordeiul săracului decât în palatul bogatului.**
- Necazul nu-i numai de un fel.**
- Nevoia frânge fierul.**
- Nevoia intră și prin urechea acului.**
- Nevoia te duce și pe unde nu ți-e voia.**
- Nevoile alungate pe o poartă se întorc înzecite prin alte porți.**
- Nu plătește bogatul, ci săracul.**
- Până ce grasul scade, cel slab detot cade.**
- Până vine cheful bogatului, îi iese sufletul săracului.**
- Pielea boierului nu se întinde pe gard ca a săracului.**
- Răzeș c-un sac de hârtie ș-un petic de moșie.**
- Săracul numără averea bogatului.**
- Săracul sapă și muncește, boierul bea și chefuieste.**
- Săracul ține vaca, da boierul o mulge.**
- Sărăcia este zid de piatră și bogăția gard de nuiete.**
- Sărăcia strică domnia.**
- Și nenorocirea îi câteodată bună.**
- Țăranu-i gât de găină, iar boierul picior.**
- Țăranul paște vaca și arendașul o mulge.**
- Un bogat când moare, săracul fluieră.**
- Unde stăpânul e tare, și țăranul e fudul.**
- Un stăpân avut când are, la mai mulți dă de mâncare.**
- Vai de boierul ce se roagă mojiului.**

FILOZOFIE, RELIGIE

CREDINȚE, SUPERSTIȚII

A călcat în loc rău.

A-i fi cuiva bobii numărați.

A se scula cu piciorul stâng.

A trage bobii.

Corbul niciodată nu aduce veste bună.

De ce te temi, de aceea nu scapi.

NOROCUL, PARTEA, SOARTA Ș. A. (nediferențiate)

A avea mai mult noroc decât minte.

A avea noroc câtă frunză și iarbă.

A avea noroc cât păr în palmă.

A avea noroc cu carul.

A da norocul peste cineva.

A da peste noroc.

A dat mâna cu (a prins) norocul.

A dormit, dar norocul nu i-a dormit.

A fi om cu norocu-n spate.

A fi plin de noroc ca broasca de păr.

A-i arăta (cuiva) valea norocului.

A-i cădea brânza în barbă.

A-i cânta cucul din stânga.

A-i cânta cucul în casă.

A-i cânta cucul în față.

A-i curge norocul gărlă.

A-i dormi norocul.

A-i fi norocul pleșcat.

A-i fi norocul târcat.

A-i ieși norocul în cale.

A-i merge ca din apă.

A-i merge norocul ca piatra la deal.

A-i merge plugul bine.

A-i nimeri norocul în palmă.

A-i râde cuiva norocul.

A-i sta norocul.

A întoarce roata norocului.

A-l ajunge norocul.

A-l păli norocul.

Am avut noroc cu terciul că mâncam măămăliga goală.

A mânca norocul cu lingura.

- A nu-i rămâne cuiva peștele pe uscat.
- A pus piciorul în pragul soartei.
- A se întoarce roata norocului.
- A se naște în cămașă.
- A se naște în zodia rațelor.
- A se naște în zodia porcului.
- A se ține norocul de cineva ca pulberea după câine.
- A sta călare pe noroc.
- Așa i-a fost partea și norocul.
- Așa i-a fost zodia.
- A-și arunca norocul în gărlă.
- A-și mânca norocul.
- A vorbi într-un ceas bun.
- Cată norocul înaintea mrejei.
- Când ai bani, ai și noroc.
- Când îi merge omului, îi merge în toate.
- Când norocu-și schimbă pasul, n-aduce anul cât aduce ceasul.
- Când s-au dat noroacele, eu eram cu vacile.
- Când sunt zile și noroc, scapi din apă și din foc.
- Ce-a da târgul și norocul și lelea cu iarmarocul.
- Cine noroc are, pune-n piatră și răsare.
- Cine are noroc, seamănă și pietre și crește, da cine n-are noroc — nici busuioc nu răsare.
- Cine-i cu noroc, e și cu minte.
- Cine n-are noroc — să-l caute.
- Cine șede, își leagă norocul.
- Cui i se croiește rău, rău îi merge.
- Cum ți-i partea și norocul, așa ți-i pe lume locul.
- Dac-ai ști unde-ai cădea, măcar paie ți-ai așterne.
- Dacă are omul noroc, măcar să samene și cărbuni și tot se face.
- Dacă n-ai noroc și parte, degeaba te scoli de noapte.
- Dacă nu-i cap, nu-i noroc.
- Dacă nu-ți merge de dimineață, să știi că nu-ți merge ziua întreagă.
- Decât un car de minte, mai bine un dram de noroc.
- Fă-mă, mamă, cu noroc și m-azvârle apoi și-n foc.
- Fiecare cu norocul lui trăiește.
- Fuge de noroc ca dracul de tămâie.
- Fugi de noroc, da' el după tine.
- I-a bătut ceasul norocului.

I-a ieșit iepurele înainte.

Îl ține norocul de păr.

La casa cu noroc fierbe oala
fără foc.

Mintea e bună dacă e soră și
cu norocul.

Munca omului noroc îi aduce.

N-a pierdut nimenea norocul,
să-l gălesc eu.

Nenorocul se ține de om ca
umbra.

Nici nu știi unde te așteaptă
norocul.

Nici nu-ți trebuie să fii frumos,
când ești norocos.

Norocu-i ca o scară: unul
când se suie, altul se co-
boară.

Norocu-i după cum și-l face
omul.

Norocul ajută pe cei îndrăz-
neți.

Norocul calcă în urma min-
ții.

Norocul e nimic, înțelepciunea
e totul.

Norocul e schimbător: când nu
știi să-l ții, el te lasă.

Norocul îi orb.

Norocul întâi râde, apoi
plânge.

Norocul nu fuge după om, ci
omul după noroc.

Norocul nu împarte cu obo-
rocul, ci unora varsă, iar
altora nici pică.

Norocul nu stă în drum.

Norocul ocolește locul,
unde-i sfadă și batjocură.

Norocul prostului.

Nu cu ghiocul se face noro-
cul.

Numai degeaba te iei la trântă
cu pârdașnica soartă.

Numai de noroc să nu te
plângi.

Nu sta, că-ți stă norocul.

Nu va scăpa omul de ce e ursit
să pățească.

Om frumos fără ponos nu se
poate.

Omul cât trăiește de noroc se
plânge.

Plin de noroc ca oaia de
curnuți.

Prost să fii, noroc să ai.

Prostului nici norocul nu-i
ajută.

Se va întoarce ea, roata
norocului.

Șede, da norocul îi crește.

Și-a mâncat norocul fript..

Unde intră cearta-n casă, de
acolo norocul iasă.

Unde-i tot la loc, este și no-
roc.

Vai de omul fără noroc.

PĂCATUL

A-l împinge păcatul.

A-l trage păcatul.

Ce-i drept, nu-i păcat.

Îl paște păcatul.

Păcatele-s pe oameni, nu pe butuci.

Păcatul intră râzând și iese plângând.

Păcatul mărturisit este pe jumătate iertat.

Păcatul vechi aduce rușine nouă.

Parcă ești de pe vremea lui Noe.

Și-a pierdut credința ca și Eva raiul.

SĂRBĂTORI RELIGIOASE (creștine, musul- mane ș.a.)

A face ramazan.

A fi născut în ziua de Paști.

A trage un bairam.

Crăciunul sătul, Paștele fudul.

Sărbătorile învrednicesc pu-
torile.

MITOLOGIE PRECREȘTINĂ

A fi baba Dochia.

Baba Dochia își scutură co-
joacele.

Parcă e Muma-Pădurii.

Zorilă până se scoală, se duce
zama din oală.

MITOLOGIE EBRAICO- CREȘTINĂ

A face comorile lui Iov.

A fi Iuda.

A fi luat de rusalii.

A-l tot mâna de la Ana la
Caiafa.

A trăi ca în sânul lui Avram.

DUMNEZEU

A dat Dumnezeu boale, dar a
dat și leacuri.

A fi (sta) după spatele lui
Dumnezeu.

Ai început să te uiți numai la
Dumnezeu ca găina când bea
apă.

A i se părea (cuiva) că l-a
apucat pe Dumnezeu de pi-
cioare.

A nu avea nici sfânt, nici
Dumnezeu.

A nu fi de nici un Doamne
ajută.

A se lua cu luleaua lui Dumne-
zeu.

A se lua de piept cu Dumne-
zeu.

Aşa-i când n-are Dumnezeu stăpân.

A vorbit într-un ceas rău că l-a lăsat Dumnezeu.

Berzei oarbe îi face Dumnezeu cuib.

Când dă Dumnezeu, dă, iar când ia, apoi îţi ia şi cenuşa din vatră.

Când Dumnezeu nu-i acasă, sfinţii îşi fac de cap.

Când îi dă Dumnezeu, nici dracul n-are ce-i face.

Când te-a scăpa Dumnezeu, dracu' te şi apucă.

Când te bate Dumnezeu, nu te mai poate milui nimeni.

Ce-i drept, şi lui Dumnezeu îi place.

Cine e bun, place şi lui Dumnezeu.

Cine începe cu Dumnezeu, cu Dumnezeu sfârşeşte.

Cine n-are belea, Dumnezeu să-i dea.

Cine-ntr-altă lege sare, nici un Dumnezeu nu are.

Cine nu îşi va binele, să nu i-l dea Domnul.

Cu gândul la Dumnezeu şi cu mâna prin sânul meu.

Dacă Dumnezeu ar fi dat porcului coarne, răsturna pământul.

Dă Doamne cui ai mai dat,

că de-i da cui n-ai mai dat, s-o mira ce l-o aflat.

Dă-mi, Doamne, puterea tânărului şi mintea bătrânului.

De când urzea Dumnezeu pământu'.

De nu ştii ca Christos, batâr ca Sfântul Petru!

De unde nu-i, nici Dumnezeu nu are ce lua.

De unde nu-i, nici Dumnezeu nu cere.

Dumnezeu aşa împarte: la unul — prea mult, la altul — nimic.

Dumnezeu dă, dar nu aduce acasă.

Dumnezeu dă, Dumnezeu ia.

Dumnezeu dă omului, dar în traistă nu-i bagă.

Dumnezeu dă tot la cel ce are mai mult.

Dumnezeu giuruieşte şi ne-bunu' trage nădejde.

Dumnezeu nu bate cu ciomagul.

Dumnezeu nu rămâne la nimeni dator.

Dumnezeu nu răsplăteşte ca duşmanul, ci goneşte cu anul.

Dumnezeu să te păzească de ţiganul turcit şi de mojicul grecit.

Dumnezeu te fereşte până te nimereşte.

- Fiecare pentru sine, Dumnezeu pentru toți.
- I-a pus Dumnezeu mâna în cap.
- Iartă-l, Doamne, că nu știe ce face.
- Iuda pentru treizeci de arginți a vândut pe Hristos.
- Îi arăți pe Dumnezeu și zice că e dracu'.
- Mai bine roagă-te la Dumnezeu decât la sfinți.
- Mare e Dumnezeu, dar meșter e și dracul.
- Mărul cel creșesc e dumnezeiesc.
- N-a apucat să-i iasă sufletul și-i dă cu „Dumnezeu să-l ierte“.
- Nimene n-a dat zapis cu Dumnezeu cât o să trăiască.
- Nu-i cum gândește omul, ci cum vrea Domnul.
- Numai la Dumnezeu e dreptate.
- Nu-mi da, Doamne, cât pot răbda.
- Nu toate maicile sunt surorile lui Hristos.
- Om al lui Dumnezeu cu coarne.
- Omu' lui Dumnezeu cu firea (gândul, năravul) dracului.
- Până ajungi la Dumnezeu, te mănâncă sfinții.
- Până la Hristos iese pielea lui Bedros.
- Pân' s-ajungi la Dumnezeu, mii de sfinți în drumul tău, toți cu mâna-ntinsă ceu.
- Roagă-te lui Dumnezeu și muncește tot mereu.
- Sângele Domnului strică mintea omului.
- Și-a uitat Dumnezeu de el, numai dracu-l mai ține în slavă.
- Și câinii mănâncă din fărâ-măturile ce cad de la masa Domnului.
- Știe Dumnezeu al cui e sacul cu făină și podul cu slănină.
- Știe numai Dumnezeu și vaca.
- Unde Dumnezeu nu se pomeneste.
- Unde este pace și lui Dumnezeu îi place.
- Unde nu este stăpân, nu este nici Dumnezeu.
- Un Dumnezeu dă și zece iau.

SFINȚI

- A fi sfântul zilei.
- A fi Toma necredinciosul.
- A-i cânta Isaia dântuiește.
- A nu ști la ce sfânt să se închine.

A se închina la toate icoanele.

Cine este sfânt, pe așternut moale nu doarme.

Cine se duce să se roage sfântului, să-i ducă lumânare și tămâie.

Cum e sfântul, așa-i și tămâia.

De sfânt, sfânt să fii, dar de frică tot să știi.

Fiecare sfânt trage cu mâna către el.

Fiecare sfânt vrea o lumânare.

La Drăgășani și sfinții sunt cu nasurile roșii.

Mai știe sfântul și de frică.

Nici un proroc nu se cinstește în patria sa.

Nu foarfecele bune fac croiala dreaptă, și nu te ruga sfântului care nu te ascultă.

Nu te închina până a nu ști cine-i sfântul.

Nu te ruga de sfântul care nu-ți ajută.

Nu toți sfinți-s deopotrivă.

Parcă-i bătut de toți sfinții.

Pe față sfinți, pe ascuns draci cumpliți.

Și sfântul ca să-ți ajute trebuie să-i aprinzi candelă.

Și Sfântul Petru vămuiește cu aur la porțile raiului.

Tot în via Fotii bate piatra.

Voiește să dezbrace un sfânt și să îmbrace pe altul.

ÎNGERI

Din înger curat se face drac întunecat.

Înger de baltă cu sulia de papură.

RAI, IAD

A fi cu sufletul în rai.

A trăi ca în iad.

Cu chei de aur și de argint se deschid porțile raiului.

Cu vrajba și cu urgia raiul n-o să dobândești.

Dar din dar se face raiul.

În zadar numai cu postul raiul vei nădăjdui.

Multe până la rai, dar până-n iad e numai un gard ș-ăla-i tot spart.

Nici la rai nu-i bine singur.

Raiul după viața rea.

S-a dus la rai cu cerga-n cap.

CELE SFINTE (tematică mixtă)

A avea fața scrisă în icoane.

A bea apă neînceptură.

A cădea cerul pe cineva.

A-i da cu cădelnița pe la nas.

A-i lua mirul.

A-i pune cruce.

A lua cuiva mirul.

A mânca joia post și vinerea carne.

A pune pirostiile în (pe) cap.

Aude clopotul, dar nu știe de unde.

A umbla chiraleisa.

Când se trage clopotul cel mare, cele mici nu se mai aud.

Clopotul numai atunci sună, când îl tragi.

Cu dreapta pe Vanghelie jură și cu stânga fură.

Dă din mâini, și ceru-ți va ajuta.

De aude toaca în cer.

Dreptul e dușmănit de toți păcătoșii.

Greșeala are și iertare.

Iartă pe toți, numai pe tine nu.

Iertarea e răz bunarea cea mai bună.

La ce-i bună pocăința după moarte?

O venit vremea de-apoi, în-cărcată cu nevoi.

Rabdă, sufletele, și la bune și la rele.

Răbdarea-i mântuire.

Toată greșeala are iertarea ei.

Trupul, sluga sufletului.

Unde e pomana aia.

Unde vezi mătăni multe, departe să nu te muște.

DRACUL (DIAVOLUL) **(tematică nediferențiată)**

A arde dracului tămâie.

A avea pe dracu-n pungă.

A avea spiriduș.

A căuta pe dracul.

A da de dracul.

A da mâna (a fi înșurat) cu dracul.

A dezlegat sacul și a văzut pe dracul.

A dormi ca dracul pe ciulini.

A face pe dracul ghem.

A face pe dracul în patru.

A fi comoara dracului.

A fi dracu(l) gol.

A fi jucat la nunta dracului.

A fi talpa iadului.

A fugi ca dracul de tămâie.

A-i vârî pe dracu' în cămașă (în sân).

Am scăpat de dracul și am dat peste tată-său.

A se uita la cineva ca dracul la popă.

A sparge cojocul dracului.

A trage pe dracul de coadă.

A trăi ca dracul cu popa.

Aurul este ochiul dracului.

A vândut pe dracul și a cum-
părat pe mă-sa.

A vrut să fugă de Stana și a
dat peste Satana.

Baba e calul dracului.

Baba e talpa iadului.

Caută pe dracu' și nu-l gă-
sește.

Când geme mortul și dracul
moare de necaz.

Când ți se pune dracul pe
țundră, trebuie au s-o tai, au
să i-o lași.

Cându-i să te ia dracul, te ia
și din biserică, ca pe Ma-
cehală.

Ce-și face omul singur, nici
dracu' nu-i desface.

Cine caută pe dracu', întot-
deauna îl găsește.

Cine nu caută pe dracul, îl
găsește, darmită cine îl caută?

Cine pune cu dracul în plug,
scoate boii fără coarne.

Cine se joacă cu dracu', dă și
peste tat-său.

Cu dracul n-o poți duce-n
capăt.

Cum îi dracu', așa-i și tată-
său.

Decât sărac, mai bine drac.

De la dracul tămâie nu
scoți.

Drac mort n-a văzut nimenea
(vreodată).

Drac pe drac nu se trag de
cap.

Dracul când a îmbătrânit,
atunci s-a călugărit.

Dracul când n-are de lucru, își
aprinde luleaua.

Dracul când n-are de lucru, își
cântărește coada.

Dracul își ține capul în poalele
mășii și cu coada răstoarnă
carele.

Dracul nu e așa de negru cum
îl zugrăvesc oamenii.

Dracul nu face biserici nici
puțuri pe la răspântii.

Dracul numai oaie nu se poate
face.

Dracul șade și în vârful
acului.

Dracul toate ar vrea să fie,
numai ucenic nu.

Dracului la crâșmă-i place, că
la biserică n-are ce face.

Dracului nu-i pasă dacă faci
una sau mai multe cruci.

Dracu' stă în deal și prăvale
carul în vale.

Dracu-și bate joc de om la
bătrânețe.

- Dracu' zace în inima prostului.
- E bine să fii stângaci ca să împuști pe dracu'.
- Făina dracului se preface toată în tărățe.
- Fă-te frate și cu dracul, până treci podul.
- Fă-ți cruce mare, că e dracu' bătrân.
- Fuge ca dracul de scaldătoare.
- Fuge ca dracul de tămâie.
- Fuge de dracu' și dă peste satana.
- I-a dat dracul cu coada pe la nas.
- Ia pe dracu-n brațe până treci gârla.
- I-a pierdut dracul măsura.
- Iese dracu' dintr-o bortă c-un papuc și c-o ciubotă.
- Îl fură Aghiuță.
- În balta liniștită trăiește dracul.
- În inima omului tăcut stă dracul ascuns.
- În inima smeritului șede dracul grecește.
- În tacul zace dracul.
- Înveți pe dracu' să dea cu pușca.
- La dracu 'n praznic.
- L-a luat Aghiuță.
- Mănâncă sfinți și fată (scuipă) draci.
- Mic ca acul și rău ca dracul.
- N-a rupt dracul degeaba opincile până i-a adunat.
- Nepotul e salba dracului.
- Nu-i așa de negru dracul, cum îl fac babele.
- Nu-i dracul drac, ca străinul în conac.
- Nu poți fi și cu dracul în buzunar și cu sufletul în rai.
- Nu se fură tămâie de la dracu'.
- Nu te băga-n cârd cu dracul.
- Omul când suspină, și dracului i-e milă.
- Parcă a arat dracul cu ei.
- Parcă i-a înjugat dracul.
- Parcă-i naiba pe uscat.
- Parcă-i scapără dracu-n fălci.
- Pe dracu' a căutat, pe dracu' l-a găsit.
- Pe dracu du-l la cruce ori nu-l duce, om de pace nu-l vei face.
- Pe dracu' nici să-l vezi, nici să te vadă.
- Râde dracul de porumbrele negre și nu se vede pe el.
- Râde om de om și dracul râde de toți.
- Sai și în spatele dracului până vei trece gârla.

S-a spânzurat ca dracu-n cânepă.

Scoate, drace, ce-ai furat că te bat spânzurat, cu măciuca tot în cap.

S-o suit dracu' pe casă.

Șede ca dracul pe comoară.

Șede dracul în baltă și râde de altul.

Și-a băgat dracul coada între ei.

Și-a găsit dracu' capacu'.

Și-a pus dracul coada pe el.

Și-a rupt dracul opincile.

Și dracul pare frumos când e tânăr.

Trăiește ca dracu-n apă mică.

Trăiește ca dracu' n spini.

Trebuie să dai câteodată o lumânare și dracului.

Ți-e milă de dracul și el scoate coarne.

Ucigă-l-toaca.

Unde baba face, dracul nu desface.

Unde-i mai mare sfada, acolo-și vără dracul coada.

Unde și-a înțarcat dracul copiii.

Unul trage la dracu' și altul la tată-său.

Ziua se arată sfântă și noaptea ține pe dracul în brațe.

BISERICA, CELE BISERICEȘTI

A avea burtă de popă.

A avea meteahna popii.

A cădea (a fi) popa' n belea.

A căuta popă țigănesc.

A cânta ca un popă aghez-muit.

A da (a fi purtat, a-l purta) cu capul pe la icoane.

A da cu crucea peste cineva.

A fi botezat cu zeamă de varză.

A fi botezat de-un popă beat.

A fi cruce de biserică.

A fi flămând ca un popă.

A fi frați de cruce.

A fugit de popa și a dat peste dracul.

A i se duce vestea ca de popă tuns.

A-i zice popii „măi“.

A juca ca popa în porumbrei.

A mânca ca un popă.

A nu fi prea mers la biserică.

A-și pune capul sănătos sub Evanghelie.

A umbla ca fuiorul popii.

A umbla cu crucea-n sân și cu dracu(l) în inimă.

Burtă de popă.

Ca paraua-n punga popii.

Câinele uneori intră în biserică, dar nici biserica nu se spurcă, nici câinele nu se sfințește.

Când popii n-au de lucru, botează viței.

Când va Domnul vine și dracul cu colaci.

Cântă dracu' în casa popii.

Câte un colac, câte un pitac, popa umple un sac.

Cele sfinte nu se spurcă.

Ce mi-e popa Stan, ce mi-e Stan popa.

Cine altarului slujește, din altar mănâncă.

Cine botează, cutează.

Cine caută iepuri în biserică, se întoarce fără vânat acasă.

Cum nu-s eu popă.

Cotoiul s-a călugărit și s-a jurat că nu mai mănâncă șoa-reci.

Creștin cu crucea-n sân și cu dracul de-a spinare.

Cu crucea-n mână și cu piatra în sân.

Cu dreapta-și face cruce, iar cu stânga se ține de mână cu dracul.

Cu Dumnezeu pe buză și cu dracu' pe inimă.

Cu gândul la Maica Domnului și cu mâna în traista omului.

Cu popa și cu țiganii totdeauna să trăiești bine.

Cu trupul în biserică și cu gândul la dracu(1).

Dascălul îi cu ochii la Dumnezeu și cu mâna în punga omului.

Dă-ți, popă, pintenii și bate iapa cu călcâiele.

De popă nu scapi nici mort.

De pupat, de sărutat, popa nu ne dă păcat.

Desagii popii sunt totdeauna plini.

Dracul nu face biserici.

Dumnezeu face casa, dracu' aduce musafirii.

El popă, el preteasă.

Era să-i cânte popa, dar a sărit groapa.

Eu nu-s prea dus la biserică.

E ușor cu foalele plin a predica de post.

Ferește-te de popă spân și fără nevestă.

Fiecare caută să aibă icoană la care să se închine.

Fiecare voiește a avea biserica lui.

Gâtul popii, litră dreaptă.

Gustul dascălului nu-i ca al pretesei.

Hatârul popii hotar n-are.

Hopa, hopa, joacă popa, u-iu-iu și dascălu'.

Ia de pe vii și de pe morți.

I-a ieșit popa în cale.

În burta unui popă s-a găsit și un fier de plug.

Închină-te la Dumnezeu, dar nu te strica nici cu dracul.

În gură cu Dumnezeu și în inimă cu dracul.

Îs lungi poalele vlădichii.

Lucrul dracului în casa popii (a nănașului).

Mai bine eu cu pandurul și el cu popa, decât eu cu popa și el cu pandurul la cap.

Mănâncă cât un popă în sărbători.

Mâine vom vedea cine-i popă și cine-i porc.

Nici toate ale doftorului, nici toate ale duhovnicului.

Nimenea nu e ușă (lemn) de biserică.

Nimeni nu-i cheie de biserică.

Nu i-a înălbit barba de cărările bisericii.

Nu-i nici ușă de biserică, nici lemn de icoană.

Numai popă n-am fost.

Numai popa poate umbla cu cădelnița.

Nu m-a mâncat calea bisericii.

Nu te face popă în biserică străină.

Nu te juca cu năravu(l) popii.

Nu tot ce poartă rasă și camilafcă e călugăr.

Omul cu credință dreaptă scapă din război.

Omului sărac i se stinge lumânarea în biserică.

Pe calea bisericii mi-am sclintit piciorul.

Pe dinapoi bun de popă se crede, pe dinainte măgar se vede.

Pe dracu' la cruce nu-l poți duce.

Pentru o babă surdă popa nu toacă de două ori.

Popa are mână de luat nu de dat.

Popa bat și Ivan nici gustat.

Popa când slujește în altar, tot nu uită de buzunar.

Popa când tămâiește, la banii tăi gândește.

Popa-i cântă aleluia și el trage cu ochiul la femeia altuia.

Popa legat nu face bucluc.

Popa mănâncă la două pomeni și tot flămând este.

Popa mănâncă și de pe viu și de pe mort.

Popa ni-i bosumflat că n-are slujbă în sat.

Popa până și-n pridvor cată să aibă izvor.

Popa plânge când nu are morți de îngropat.

Popa se duce la biserică, punând piedici la fete.

Popa spovedește și oițele zăpăcește.

Prost popă l-a mai botezat.

Rasa nu te face călugăr.

Râde dracul de porumbe negre, și pe dânsul nu se vede.

Ruga păcătosului n-ajunge la cer.

S-a călugărit de mult motanul.

Sacul popii îi fără fund.

Să crezi în Dumnezeu, dar nici pe dracul să nu-l uiți.

Să te ferească Dumnezeu de fată de popă și de moșie lângă cale.

Sătul ca șoarecele în biserică.

Seamănă cu tat-so, numai potcapul îi lipsește.

Se bucură ca popa la clopot.

Se închină la icoane și cu ochii la cucoane.

Se scarpină dracul în deal și trăsnește păduchele în vale.

Sus, părinte, că se udă Evangelia!

Și-a găsit icoană să se închine.

Știe bine un vlădică pe cine ia de chică.

Știe vlădica pe cine popește.

Tăicuța face la biserici și nenea le surpă.

Tipicul se învață călcând des pragul bisericii.

Trebuie dus pe la biserică.

Țăranul paște vaca și popa o mulge.

Uite popa, nu e popa.

Unde a dus mutul iapa, surdul roata și călugărul baba.

Unde sunt popi mulți, moare pruncul nebotezat.

Unuia îi place popa și altuia preteasa.

Unul merge la biserică, altul nu merge la crâșmă.

Văzut-ai vreun drac popă?

Zvârli cu bățul într-un câine și lovești un popă.

CELE UMANE ÎN TANGENȚĂ CU CREDINȚA (jurisprudență, lege dogmatică)

Acel cu pricină șede în odihnă și cel fără vină, plânge și suspină.

A fi cusut cu ață albă.

A fi drept ca lumina cea dreaptă.

A jura cu traista în cap.

A nu se pune de pricină.

A pune degetul.

A răspunde cu capul.

A scoate pe cineva basma curată.

A strânge în chingi pe cineva.

Așa-i obiceiul pământului.

A trage (cuiva) butucul.

A vorbit adevărat și-a venit cu capul spart.

Ce-i al tău e pus de-o parte.

Cei ce fură, aceia mai tare jură.

Ce-i drept, nu-i minciună.

Ce-i drept, nu-i păcat.

Celui fără de lege, cel fără de suflet îi vine de hac.

Cine a face ca mine, ca mine să pățească.

Cine cutează să spună adevărul, poate lesne umbla bătut ca mărul.

Cine e chezaș, e și pățimaș.

Cine jură, lesne minte.

Cine moștenește, plătește.

Cine nu înțelege de cuvânt, nu înțelege nici de ciomag.

Dacă n-ai treabă, fă-te martor.

De n-ar fi hoți, n-ar trebui temniță.

Înmulțindu-se păcatul, se naște pedeapsa.

La unul fără suflet trebuie unul fără-de-lege, și la unul fără lege trebuie unul fără suflet.

Limba dreptății este de argint.

Mai bine puțin cu dreptate, decât mult cu strâmbătate.

Minciuna umblă-n lume, iar dreptatea stă la un loc.

Nu-i faptă fără răsplată.

Nu-i vinovat cine mănâncă șapte pite, ci cel ce le dă.

Obiceiul învechit nu-i ușor de lecuit.

Orice pravilă cu deosebirea ei.

Osânda nu iartă, nici trece pe om.

Păcatul își caută vinovatul.

Până o fi să iasă dreptul, îmi plesnește mie pieptul.

Pedeapsa la cel nebun, ca doftoria la cel bolnav.

Pe roată de aur se învârtte legea.

Pricinile mici gâlcevi mari pornesc.

Răul nu rămâne nepedepsit.

Și minciuna e vorbă, dar vremea descoperă adevărul.

Tot păcatul își cată vinovatul.

Vinovatul mai mare gură face.

RELAȚII, SITUAȚII

- A aduce (a ajunge, a rămâne) la sapă de lemn.
A aduce cuiva și lapte de cuc.
A aduce pâine de la iepuri.
A aduce pe cineva cu nasul la teică.
A ajunge cuțitul la os.
A ajunge de batjocura lumii.
A ajunge de clacă.
A ajunge de poveste în țară.
A ajunge de râsul curcilor (găinilor, lumii).
A ajunge din cal măgar.
A ajunge în mintea copiilor.
A ajunge la aman.
A ajunge la ușa străinilor.
A ajunge obială.
A ajunge până la (în) pânzele albe.
A ajunge pe cineva cu târgul.
A ajunge slugă la dârloagă.
A ajuns la lulele.
A ajuns la mucuri de țigări.
A ajuns treaba (vremea) să nu se mai încreadă omul nici în cămașa lui.
- A albit (înțărcat) și pe dracu'.
A alege una din două.
A alerga (a aștepta) cu limba scoasă.
A alerga într-un picior.
A alerga la colaci.
A alerga (veni) tot într-un suflet.
A ales până a cules.
A aluneca alătura cu drumul.
A aprinde făclia cuiva.
A apuca cap de funie.
A apuca cu mâna de sabia goală.
A apuca foc cu gura.
A apuca hăisa.
A arăta călcâiele.
A arăta cu degetul pe cineva.
A arăta (cuiva) ușa.
A arde (pe cineva) la ficați.
A arunca (azvârli) banii pe fereastră.
A arunca bani în vânt.

- A arunca cu piatra-n șatră A avea gură mare.
A arunca cu pietrele în cineva. A avea inimă de piatră.
A arunca cu scaldă și copilul. A avea în mână și pâinea și
cuțitul.
A arunca dinții în pod. A avea mâna lungă.
A arunca piatra în grădină străină. A avea mână ușoară.
A arunca sare-n ochi. A avea mila cucului.
A arunca umbră asupra cuiva. A avea multe pe spinarea sa.
A asculta la fereastra altuia. A avea nas.
A asuda șezând. A avea nădejde în cineva ca în
șapte boi.
A aștepta mură-n gură. A avea nădejde în cineva ca
într-un cui de tei.
A aștepta pe cineva cu colaci calzi. A avea nouă băieri la pungă.
A aștepta să-i pice mură-n gură. A avea obraz de cioric.
A atârna (cuiva) ceva de coadă. A avea ochi răi.
A atinge ambiția (cuiva). A avea o coastă de drac.
A atinge (pe cineva) cu cuvântul. A avea o limbă de un cot.
A atinge (pe cineva) unde-l doare. A avea o piatră pe inimă.
A auzi cu urechea altuia. A avea pâinea și cuțitul în
mână.
A avea ac de cojocul cuiva. A avea (pe cineva) la cheremul
său.
A avea (a fi cu) mâinile legate. A avea pe cineva la inimă.
A avea bășău. A avea poxie* pe cineva.
A avea bătaie de cap. A avea proptele.
A avea ceva pe suflet. A avea său la rărunchi.
A avea de ceva nevoie ca de vântul care bate. A avea spete.
A avea de furcă cu cineva. A avea șapte vineri într-o
săptămână.
A avea un cui la inimă. A avea un cui la inimă.

* Necaz, ciudă

- A avea (un) ochi la spate (la ceafă).
A bate capul cuiva.
A bate din picior.
A bate în retragere.
A bate măr.
A bate mâna.
A bate obrazul (cuiva).
A bate palma.
A bate pragurile.
A bate toba.
A bate (toca) la papuc.
A bate vată în urechi.
A băga (cuiva) frica-n oase.
A băga fiori în oase.
A băga în buzunar (pe cineva).
A băga în draci (pe cineva).
A băga în răcori (pe cineva).
A băga în sac (pe cineva).
A băga în vătălă (pe cineva).
A băga (pe cineva) cu zile în pământ.
A băga pe cineva de păr în rău.
A băga (pe cineva) în boale.
A băga pe cineva în păpădii.
A băga pe cineva în sperieți.
A băga (pe cineva) în viteză.
A băga pe cineva sub covată.
A băga sula în coastă.
A boi pe cineva.
- A (cam) băgat-o pe mânecă.
A cădea (a pica) cerul pe cineva.
A cădea (a prinde, a se prinde) în capcană.
A cădea cu inima pe cineva.
A cădea cu tronc la inimă.
A cădea în capcană.
A cădea în gura cuiva.
A cădea în mâna cuiva.
A cădea la picioarele cuiva.
A călători în rele ape.
A călca pe bătăture (pe cineva).
A călca pe bec.
A călca pe cineva în picioare.
A călca pe coadă.
A călca pe colțul ișlicului.
A călca pe jărătic.
A călca strâmb.
A căptuși pe cineva.
A căta cu coada ochiului.
A căta să găsească urme pe mare.
A căuta ceartă cu lumânarea.
A căuta clenci în pepene.
A căuta cuiva în barbă.
A căuta cu lumânarea Ziua în amiaza mare.
A căuta în cinste cuiva.
A căuta în carnele cuiva.

- A** căuta nod în papură și pe-te-n soare.
A căuta potcoave de cai morți.
A căuta să îmbete lumea cu apă rece.
A căuta sămânță de vorbă.
A căuta sfada cu lumânarea.
A căuta ziua de ieri.
A căzut cu nasul în terci.
A câștiga borta covrigului.
A câștiga mânecile de la jiletcă.
Acela ce n-are milă de dobitoc nici de om n-are deloc.
Acel oaspete este mai scump, care știe când să plece.
A cere cât dracul pe tată-său.
A cere luna.
A cerut traista să golească desagii.
A chiorî pe cineva.
Aci se duce, aci se-ntoarce.
Aci te bucură, aci te scutură.
A coace pe cineva la inimă.
A coborî milităria din pod.
A colăci pe cineva.
A crede după răboj.
A cui e iapa, e și mânzul.
A cunoaște (pe cineva) ca pe un cal breaz.
A cunoaște (pe cineva) de urât și de frumos.
A da (a se da) de gol.
A da (a se da) pe brazdă.
A da bani pe miere.
A da buzna.
A da ca în popușoi.
A da cărțile pe față.
A da chiorii (chiorâș) unii peste alții.
A da chișca la toți.
A da cinstea pe rușine.
A da colb în ochi.
A da cu (a pune) gheara peste cineva.
A da cu barda-n lună.
A da cu față în glod.
A da (cuiva) cu genunchiul.
A da (cuiva) bobârnace.
A da (cuiva) de țâțână.
A da cuiva frâu liber.
A da cuiva în obraz.
A da cuiva nas.
A da cuiva peste nas.
A da cuiva și pe nas și pe gură.
A da cuiva un ciolan de ros.
A da cu mâna în foc.
A da cu mâna prin șperlă.
A da cu ochii în foc.
A da cu oiștea în gard.

- A da cu o mână și a opri cu cealaltă.
A da cu țărână în ochii cuiva.
A da de (a se certa, a sta, a ține) furcă.
A da de bucluc.
A da de gât pe cineva.
A da de miere.
A da de nod.
A da de pradă.
A da de sminteală.
A da din coadă.
A da din colț în colț.
A da din groapă în groapă.
A da din sită prin dârmoi.
A da hățurile în alte mâini.
A da inima din cineva.
A da în gropi.
A da în obraz cuiva.
A da în surle.
A da mâna cu cineva.
A da o mână de ajutor (cuiva).
A da o raită pe la cineva.
A da pânză pe fuioare.
A da (pe cineva) la brazdă.
A da (pe cineva) prin ciur și prin dârmoi.
A da peste calul vătafului.
A da peste cineva cu nasul.
A da peste nas (cuiva).
- A da și bucățica de la gură.
A dat urechile la imaș.
A da un lucru pe față.
A dejuca la rea moară.
A deschide urechile în patru.
A descoase pe cineva.
Adeseori în dosul unei vorbe dulci se ascunde o inimă otrăvită.
Adevărul este cum te văd și cum mă vezi.
Adevărul umblă cu capu(l) spart.
A dezlega calul de la gard.
Adio și-un praz verde!
A dogorî obrazul cuiva.
A dormi (ca un) buștean.
A dormi sub streșină.
A drege busuiocul (cuiva).
A duce (a pipăi) vorba cu brațul.
A duce de mână pe cineva.
A duce (păstra, păzi, purta, ține) cuiva sâmbetele.
A duce pe cineva de nas.
A duce pe urmă (pe cineva).
A duce vergile cuiva.
Adună unde n-a risipit.
A face (a deschide) ochi-n patru (roată).
A face (a intra în) târgul altuia.
A face (a sta pe) cuie.

- A face cuiva chica măciucă (topor).
A face cuiva o ofâștanie.
A face (cuiva) sânge rău.
A face (cuiva) zile amare.
A face (cuiva) zile fripte.
A face de lingură (pe cineva).
A face de petrecanie cuiva.
A face gaură în cer.
A face gât.
A face gura cât toate zilele.
A face haz de necaz.
A face hostropăț cu cineva.
A face leașcă pe cineva.
A face marafeturi.
A face ochi.
A face ochi dulci.
A face o spolocanie (cuiva).
A face pe cineva albie de câine (de porci).
A face pe cineva cu ou și cu oțet.
A face (pe cineva) cu sare și cu piper.
A face (pe cineva) de dârvală.
A face (pe cineva) de nimica.
A face (pe cineva) de rușine.
A face pe cineva de trei parale.
A face pe cineva om.
- A face (pe cineva) să moară de răs.
A face pe cineva să te cunoască.
A face pe dracu' în patru.
A face picioare.
A face piftie pe cineva.
A face saftea.
A face sat cu cineva.
A face sâmbrie cu cineva.
A face scară la cer.
A face stânga-mprejur.
A face zâmbre.
A faptelor rele începătură spre rău sfârșit pleacă.
A făcut el poc! cu măciuca, dar și eu fliș! cu biciușca.
A făgădui câte-n lună și-n soare.
A făgădui ce nu curge pe apă.
A făgădui marea cu sarea.
A făgădui marea cu sarea și Oltul cu totul.
A făgădui munți de aur.
A fi a cincea roată la căruță.
A fi afumat.
A fi (ajunge) la cuțite.
A fi alfa și omega.
A fi arătat cu degetul.
A fi (a se ține) de brâu cu cineva.

- A fi boboc.
A fi brațul drept al cuiva.
A fi bun de aldămaș.
A fi bun de gură.
A fi bun de pus la bubă (rană).
A fi bun de pus la plug.
A fi bun de tăiat măligă.
A fi cal de bătaie.
A fi cal de olac.
A fi cap sec.
A fi carne și unghie cu cineva.
A fi ca un pui de bogdaproste.
A fi câine în două labe.
A fi cheia și lăcata cuiva.
A fi cheia tuturor.
A fi coadă de câine.
A fi coadă de topor.
A fi codița cuiva.
A fi colțiș.
A fi crescut în bumbac.
A fi crescut în buruienile dracului.
A fi cu borșul la foc și cu peștele în iaz.
A fi cu brațele deschise.
A fi cu cuțitul la brâu.
A fi cu două fețe.
A fi cu draci.
- A fi cu gheața-n sân.
A fi cu gura dulce.
A fi cu gura mare.
A fi cu inima deschisă.
A fi cu inima împăcată.
A fi cuiva ca și un tată.
A fi cu mâinile legate.
A fi cu musca pe căciulă.
A fi cu ochii în patru.
A fi cu o falcă-n cer și cu una în pământ.
A fi cu spuza-n buză.
A fi cu stea în frunte.
A fi cu toane.
A fi cu țâfna-n nas.
A fi cu zilele în mână.
A fi dat într-un obraz să crape celălalt.
A fi de (a trăi cu) chiu și vai.
A fi de foc și de criță.
A fi de haram.
A fi de o baie.
A fi de o zeamă.
A fi din opincă.
A fi doctorul cuiva.
A fi dulce la cuvânt.
A fi dus la moară și la rășniță.
A fierbe (pe cineva) fără apă.
A fi fata banului, sora căpitanului.

- A fi făcuți toți pe un calup. A fi mâna dreaptă (a cuiva).
A fi fără propteli la vorbă. A fi negustor de piei de cloșcă.
A fi fără suflet. A fi oltean cu gura plină de măsele.
A fi frate cu cucul. A fi om cu rânza tare.
A fi gata să pui în sân pe cineva. A fi om de mâna a doua.
A fi gros în ceafă. A fi om de treabă.
A fi gura satului. A fi (om) de zahăr.
A fi hurducat. A fi păpușa cuiva.
A fi îmbrăcat domnește și a tremura Doamne-păzește. A fi pâine și caș.
A fi îmbrobodit. A fi pe dric.
A fi înflat cu țava. A fi pe șapte drumuri.
A fi în capul mesei. A fi plin de jintiță.
A fi încă cu cașul la gură. A fi poamă bună.
A fi în duși buni. A fi poamă rea.
A fi în fruntea cozii. A fi poșta satului.
A fi în pielea cuiva. A fi prea din cale-afară.
A fi în rând cu cineva. A fi prieten de toartă (cuiva).
A fi învățat cu greutatea jugului. A fi prieten la cataramă cu cineva.
A fi învelit ca ceapa. A fi prins în capcană.
A fi la cheremul cuiva. A fi propteaua gardului.
A fi la grai cu drăganele. A fi răsul râsurilor.
A fi lins. A fi scăldat în lapte dulce.
A fi lung de mână. A fi scos din minți.
A fi mai breaz decât altul. A fi scos din pârție.
A fi mare cu cei mici și mic cu cei mari. A fi scump la vorbă.
A fi mare și tare. A fi sigur de sine.
A fi mămăligar. A fi slab (tare) în brăcinar.
 A fi slugă la măgar.
 A fi spin în ochi cuiva.

- A fi Stan-Pățitul.
A fi strâns cu ușa.
A fi tare de înger.
A fi tăciune acoperit.
A fi târâie-brâu.
A fi topor de oase.
A fi tot o pănură.
A fi trecut prin ciur și prin dârmoi.
A fi trecut prin foc și apă.
A fi trei de o para.
A fi trup și suflet cu cineva.
A fi un bou și o belea.
A fi un lasă-mă-să-te-las.
A fi un om și jumătate.
A fi un papă-lapte.
A fi vai de steaua cuiva.
A fi vechi în grad.
A forfecă pe cineva.
A fost după ușa, când i-au măsurat pantalonașii.
A fost stâlpul casei și acum a ajuns poprea.
A freca ridichea cuiva.
A fugi ca de ciumă.
A fugit cu coada între picioare.
A găsit sat fără câini (și) se plimbă fără ciomag.
A grăi cu o jumătate de gură.
- A-i arăta (cuiva) lungul nasului.
A-i atârna lingura de gât.
A-i bate (cuiva) un cui înroșit în inimă.
A-i cădea (cuiva) bucuria-n scârbă.
A-i cădea (cuiva) cineva tronc la inimă.
A-i cădea (cuiva) podul în cap de rușine.
A-i căuta cuiva cinstea.
A-i căuta (cuiva) în obraz.
A-i cânta (a-i bate) în strună.
A-i crăpa (cuiva) obrazul de rușine.
A-i curge Oltu' n gură.
A-i da cu ardei pe la nas.
A-i da (cuiva) pinteni.
A-i da (cuiva) un perdaf.
A-i da cu ușa în nas.
A-i da de cheltuială.
A-i da papucii.
A-i da pinteni.
A-i da sufletului de toate.
Ai dat spuza și ai luat cenușa.
Ai dat un cazan mare și ai luat o căldare.
A-i da un cuțit ascuțit în inimă.
Ai de grijă să nu-ți moară mulți înainte!

- A-i desfunda (a-i roade, a-i toca) urechea (pentru ceva).
Aideți să vorbim degeaba, că tot n-avem nici o treabă.
Ai dreptate, numai nu te cauți.
A ierta e ușor, a uita e greu.
A ieși basma curată.
A ieși cu brațul în mână.
A ieși cu vorba înaintea cuiva.
A ieși din horă.
A ieși din răbuș afară.
A ieși la liman.
A-i face capul calendar.
A-i face căței pe inimă.
A-i face cuiva bucata.
A-i face (cuiva) capul obo-roacă.
A-i face (cuiva) o baie bună.
A-i face (cuiva) o nuntă.
A-i face (cuiva) una bună.
A-i face cu ulcica.
A-i face de petrecanie.
A-i face de urât.
A-i face zile fripte.
Ai făcut pozna, nu te da în lături.
A-i fi cuiva bâja de ceva.
A-i fi cuiva prieten de căciulă.
A-i fi drag ca ochii din cap.
A-i fi drag ca câinelui a linge sare.
A-i fi negru înaintea ochilor.
- A-i ieși înainte cu pâine și cu sare.
A-i intra cuiva noaptea-n cap.
A-i intra prietenia în cap.
Ai intrat în horă, trebuie să joci.
A-i întoarce (cuiva) vorba.
A-i juca (a face) festa.
A-i lăcomi (a-i licări, a-i sclipi) ochii (după ceva).
A-i lua (cuiva) apa cânepa.
A-i lua cuiva apa de la moară.
A-i lua (cuiva) boii de dinainte.
A-i lua cuiva lemnul de pe foc.
A-i lua (cuiva) musca de pe nas.
A-i lua cuiva văzduhul de la gură.
A-i lua pâinea de la gură.
A-i lua și cămașa.
A-i lua vorba de la gură.
A-i mânca cuiva câinii din traistă.
A-i merge colbu(l).
A-i merge (cuiva) din plin.
A-i merge drept la inimă.
A-i merge fulgii.
A-i muia oasele.
Ai, n-ai, trebuie să dai.
A intra (a se băga) pe sub pielea cuiva.

- A intra în cârcotă cu cineva. A i se încurca cuiva cărările.
A intra în gura lumii. A i se încurca (cuiva) ițele.
A-i plăti polița. A i se muia cuiva gura.
A-i pune belciug la nas. A i se năluci.
A-i pune capac. A i se năzări (cuiva) ceva.
A-i pune călușul în gură. A i se ridica (cuiva) o piatră de pe inimă.
A-i pune cruce. A i se scurta potecile.
A-i pune (cuiva) o pupăză în obraz. A i se slăbi bălămălile.
A-i pune (cuiva) sârmă în bot. A i se topi scuipatu' în gură.
A-i pune (cuiva) sulița (sula) în coaste. A i se uita (cuiva) răbojul.
A-i pune (cuiva) unghia în gât. A i se umplea cuiva răbdăul.
A-i pune (cuiva) un ghimpe la inimă. A i se umplea sacul.
A-i pune gând rău. Ai spus „da“, nu zi „ba“.
A-i pune juvățul în gât. A-i sta cuiva ca un ghimpe în coaste.
A-i pune picioarele peste cap. A-i sta cuiva ca un gunoi în ochi.
A-i pune ștreangu(l) în gât. A-i sta în drum.
A-i rupe nasul. A-i sta în gât cuiva.
Ai sărit din par în par și-ai dat peste nas cotar. A-i sta pe limbă.
A-i scăpa iepurele din mână. A-i strica cuiva inima.
A-i scăpăra călcâiele (cuiva) după cineva. A-i suci (cuiva) capul.
A-i scoate (cuiva) bucațica din gură. A-i sufla cuiva ceva sub nas.
A-i scutura cojocul. A-i ști voia și nevoia.
A i se aprinde călcâiele (cuiva). A-i tăia coasa cuiva.
A i se face (cuiva) inima cât un purice. A-i tăia (cuiva) nasul.
A-i trage (cuiva) o călcătură. A-i trage un ibrișin pe la nas.
A-i trebui (cuiva) ca mie drâmba. A-i trece (cuiva) de apă rece.
A-i turna leșie pe inimă. A-i turti fesul.

- A iubi (pe cineva) ca pe un înger.
A-i umbla prin gură.
Ai umblat cât ai umblat, dar acum ți s-a-nfundat.
A-i veni (cuiva) acru de cineva.
A-i veni (cuiva) apă la moară.
A-i veni cuiva de hac.
A-i veni să sară în Olt.
A-i zburda cuiva ovăzul.
A îmbăta cu apa rece.
A îmboldi (pe cineva).
A încăleca pe nevoie.
A încălța bine pe cineva.
A închide (cuiva) ușa în nas.
A închina steagul.
A încurca ițele.
A încurca zilele (cuiva).
A înghiți amarul.
A înghiți gălușca.
A înghiți hapul.
A înghiți la noduri seci.
A înghiți și cu ochii.
A înota în miere.
A înota în său.
A întâlni pe cineva cu pâine și sare.
A întinde (pe cineva) ca pe cureaua cea scurtă.
A întoarce cojocul pe dos.
- A întoarce ochii pe dos.
A întoarce placa (foaia) pe cealaltă parte.
A întoarce spatele cuiva.
A întoarce șurubul cuiva.
A înțărcat Bălaia.
A învățat ce au uitat alții.
A juca cărți mari.
A juca (pe cineva) pe degete.
Ajunge de la moară la râșniță.
Ajunge din cal măgar și catâr din armăsar.
Ajutând pe alții, te ajuți pe sine.
A-l aduce (pe cineva) cu halca.
A-l ajunge (pe cineva) călare pe prăjină.
A-l ajunge pe cineva cuțitul la os.
A-l amesteca cu pământul.
A-l avea în buzunar.
A lăsa buza.
A lăsa de la tine.
A lăsa în plata Domnului.
A lăsa la alegerea cuiva.
A lăsa la boală.
A lăsa pasul în jos.
A lăsa pe cineva buzat.
A lăsa (pe cineva) cu inima arsă.
A lăsa (pe cineva) sub masă.
A lăsa toate baltă.

- A-l bate de tocmeală (pe datorie).
A-l băga (pe cineva) în friguri.
Alb la cap și pestriț la mațe.
A-l da din brazdă afară
A-l durea inima după cineva.
A lega capăt de vorbă.
A lega cobză pe cineva.
A lega gura pânzei.
A lega la gard.
A lega negustoria de gard.
A lega tei de curmei.
A le pune pe toate la inimă.
A leșina de răs.
A-l face chisăliță.
A-l face pastramă.
A-l face pe cineva una cu pământul.
A-l face pe dracul în patru.
A-l face să nu aibă ce lua de jos.
A-l face talmeș-balmeș.
A-l face tărățe de porci.
A-l fura pe cineva Aghiuiță.
A lins miere de pe degete până ce și le-a mâncat.
A lipsit de acasă nouă ani și s-a întors cu doi bani.
A-l îneca pe cineva într-o lingură de apă.
A-l lătra și câinii (pe cineva).
A-l lovi unde-l doare.
A-l lua în pinteni.
A-l lua pe cineva ca din oală.
A-l lua (pe cineva) de beregată.
A-l lua pe „nu știu“ în brațe.
A-l mai strânge din căpăstru.
A-l măsura cu scuturătura.
A-l mânca barba pe cineva.
A-l mânca pe cineva tăpile de ducă.
A lovi (pe cineva) unde-l doare.
A-l ponegri pe lângă cineva.
A-l prinde cu mârta-n sac.
A-l prinde cu oca mică.
A-l pune cu botul pe labe.
A-l râde (pe cineva) și câinii.
A-l scoate (pe cineva) apa la mal.
A-l strânge de gât (pe cineva).
A-l tăia (pe cineva) la ramazan.
A-l trage pe cineva câinii pe drumuri.
A-l trage pe sfoară.
Altuia îi dă povață, dar pe sine nu se-nvață.
Altul să te laude, nu gura ta.
A lua apă în gură.
A lua cu bombonica.
A lua cuiva apele.

A lua cuiva pielea de viu.	A lua pe cineva la vale.
A lua cuiva și cenușa din vatră.	A lua (pe cineva) peste picior.
A lua cu japca.	A lua (pe cineva) peste umăr.
A lua cu prăjina din urmă.	A lua (pe cineva) pe sus.
A lua foc cu gura.	A lua (pe cineva) primprejur.
A lua foc cu mâna altuia.	A luat-o de dimineată, să nu-l întrecă alții.
A lua gâtul cuiva.	A lua ușa-n spate.
A lua în unghii pe cineva.	A-l umple de bogdaproste.
A lua la depănat (pe cineva).	Am ajuns ce n-am gândit și mă mir ce n-am găsit.
A lua la ochi (pe cineva).	A măsura vorba cu îmblăciul.
A lua o piatră-n gură.	A măturat casa cu el.
A lua (pe cineva) cu nepus în masă.	A mâna (pe cineva) ca pe vite.
A lua pe cineva cu restetul.	A mâna pe cineva din mâine în mâine.
A lua pe cineva cu vorba dulce.	A mânca (cuiva) zilele.
A lua (pe cineva) cu zăhărelul.	A mânca dintr-un blid cu cineva.
A lua pe cineva cu zburlita.	A mânca dintr-un taler cu cineva.
A lua (pe cineva) în bășcălie.	A mânca drele.
A lua (pe cineva) în căruță.	A mânca foc.
A lua (pe cineva) în coarne.	A mânca fript pe cineva.
A lua (pe cineva) în prăjină.	A mânca pâine și sare cu cineva.
A lua (pe cineva) în răspăr.	A mânca pâine udată cu lacrimi.
A lua (pe cineva) la depănat.	A mânca (pe cineva) de viu.
A lua (pe cineva) la rapanghel.	A mânca pielea pe cineva.
A lua (pe cineva) la trei pale.	A mânca vânt.
A lua (pe cineva) la trei păzește.	

A mângâia cu ghimpi.

A merge din unt în unt.

A merge în fruntea cozii.

A mirosi a pârlit.

A muri cu zile.

A muri de ciudă.

A muri de rușine.

A muri înghesuit la pomană.

A nu avea nas.

A nu avea nas la borș.

A nu avea nici în clin nici în mână.

A nu avea nici un chichirez.

A nu avea ochi să vadă pe cineva.

A nu avea pe cineva la stomac.

A nu căuta cuiva de ce-i e jocul.

A nu curăți de coajă pe cineva.

A nu face brânză (cu cineva).

A nu face nici o para chioară.

A nu fi nici zeama ouălor.

A nu găsi capăt de vorbă.

A nu ieși din cuvântul cuiva.

A nu-i fi (cuiva) boii acasă.

A nu-i fi moale.

A nu-i pune (cuiva) degetul în gură.

A nu-i ști de nume.

A nu umple borș cu cineva.

A nu-l ajunge capul și mintea să facă ceva.

A nu-l ajunge punga pe cineva.

A nu lăsa pe cineva să-ți sufle în borș.

A nu-l curăți pe cineva de coajă.

A nu-l duce de nas ușor pe cineva.

A nu linge unde e scuipat.

A nu-l trage pe cineva inima la ceva.

A nu-l ține cureaua pe cineva.

A nu nimeri ușa.

A nu scăpa bine de una și a da peste alta.

A nu se da bătut.

A nu se da cu una cu două.

A nu se da poftit.

A nu se împuțina la inimă.

A nu se înghiți unul pe altul.

A nu se potrivi la vorbă.

A nu se pune în poară.

A nu se spăla (cineva) nici cu Prutul.

A nu-și călca spusele în picioare.

A nu-și da chica în mâna cuiva.

A nu-și da cu parul în cap de răul cuiva.

A nu-și încăpea în piele.	A pieptăna pe cineva.
A nu-și pune căpăstrul în mâna cuiva.	A pierde drumul și cărarea.
A nu-și vedea capul de...	A pierde (pe cineva) din ochi.
A nu ști nici cu spatele.	A plăti gloaba.
A nu trage la cumpănă.	A plăti la sântu-așteaptă.
A nu trăi cu mintea altuia.	A plăti mămăliga.
A nu trece pe dinaintea cuiva.	A plăti oalele sparte de alții.
A nu vorbi pleavă.	A plecat călare și vine cu șaua-n spinare.
A nu zice nici cârc.	A plecat la biserică și a nimerit la cârciumă.
A nu zice nici câr, nici mâr.	A plecturi (pe cineva).
A nu zice nici păs.	A potcovi bine pe cineva.
A o băga (o lua) pe mânecă.	A prăpădi o copeică și a găsi o carboavă.
A o cârpi bine.	A primi cu brațele deschise.
A o duce de azi pe mâine.	A prinde cineva la cheag.
A o face de oaie.	A prinde cu arcanul.
A o face fiartă.	A prinde cu rața-n traistă.
A o face lată.	A prinde la aripi.
A o face pe chelbosul.	A prinde la minte.
A o face pe grozavul.	A prinde la său.
A o înfunda.	A prinde pe cineva cu oca (ocaua) mică.
A o lăsa moartă în păpușoi.	A prinde rădăcină.
A o lua de-a dreptul prin pă- pușoaie.	A prinde șarpele cu mâna altuia (nebunului).
A o lua la picior.	A privi nu înseamnă a vedea.
A o lua la sănătoasa.	A pune ban la ban.
A opări cu apă rece.	A pune bețe în roate.
A (o) pune de mămăligă.	A pune botul pe labe.
A o sfecli.	
A o ține pe-a lui.	
A pica pe cineva cu lumâna- rea.	

- A pune căciula pe-o sprânceană.
A pune căpăstru(l) în coada calului.
A pune coada pe spinare.
A pune coarne cuiva.
A pune (cuiva) belciug la nas.
A pune (cuiva) capacul.
A pune cuiva flori după urechi.
A pune (cuiva) sare pe coadă.
A pune (cuiva) venin la inimă.
A pune funia-n coarne.
A pune gâtul pentru cineva.
A pune în picioare pe cineva.
A pune la punct (pe cineva).
A pune mâna în foc.
A pune mână de la mână.
A pune-n cofă pe cineva.
A pune obrazul pentru cineva.
A pune (pe cineva) cu botul pe labe.
A pune pe cineva cu picioarele în papuc.
A pune pe cineva în pâine.
A pune (pe cineva) în traistă.
A pune pe cineva la cale.
A pune (pe cineva) la ham.
A pune pe cineva la punct.
- A pune (pe cineva) pe roate.
A pune pe toți într-o ciorbă.
A pune picioru(l) în prag.
A pune sare pe rană.
A pune țara la cale.
A pune ulei pe foc.
A pune umărul la ceva.
A pune unghia în gât cuiva.
A purta căciula pe-o ureche.
A purta cuiva de grijă.
A purta cuiva sâmbetele.
A purta cu vorba.
A purta hatârul.
A purta lumea pe degete.
A purta pe cineva cu vorba.
A rade barba (cuiva).
A rade pe cineva.
A rade și a drege pe cineva.
A răbdat, până s-a săturat.
A rămas din gol cu pielea.
A rămâne cu buza umflată.
A rămâne de căruță.
A rămâne gol-chistol.
A rămâne în drum.
A rămâne la ciuperci.
A rămâne pe jos.
A rămâne tablou.
A răscoli cerul și pământul.
A răsplăti polițele.
A râde (zâmbi) pe sub mustață.

Arde casa, dar arde și a vecinului.	A scăpa ieftin.
Arde-mă, frige-mă, pe cărbune pune-mă.	A scăpa (a i se duce) căciula pe apă.
Are Chira socoteală.	A scăpa un lucru printre degete.
Are o gură cât o șură.	A schimba căciula cu cărpa femeii.
Are patru boi și o sută de nevoi.	A schimba muzica.
Are rânză domnească.	A scoate (afară) din țâțâni.
Are să-mi deie foc la arătură.	A scoate castanele din foc cu mâna altuia.
A ridica capul.	A scoate cărbunele cu mâna altuia.
A ridica pe cineva în slava cerului.	A scoate coarne.
A ridica perdeaua.	A scoate (cuiva) bărzăunii din cap.
A roade capul cuiva.	A scoate (cuiva) peri albi.
A roade (cuiva) urechile.	A scoate din piatră-seacă.
A rupe calul de la poarta cuiva.	A scoate dracii din cineva.
A rupe cuiul.	A scoate la hat.
A rupe cuiva mânecile la haină.	A scoate ochii (cuiva).
A rupe mâța în două.	A scoate panglici pe nas.
Arvuna te leagă și plata te scapă.	A scoate pe cineva de sub pământ.
A sări din piele.	A scoate pe cineva din bălămăli.
A sări peste cal.	A scoate (pe cineva) din brazdă.
A sări peste garduri.	A scoate pe cineva din noroi.
A sărit din lac în puț.	A scoate pe cineva din peni.
A sări țandăra cuiva.	A scoate pe cineva din răbdări.
A scăpa cu obrazul curat.	
A scăpa cu zile.	
A scăpa din gura lupului.	

- A scoate pe cineva din răboj. A se da cu capul de toți pereții.
A scoate (pe cineva) din sărite. A se da de gol.
A scoate (pe cineva) din țâțâni. A se da după cum bate vântul.
A scoate sufletul din om. A se da după vânt.
A scoate vorbe din traistă. A se da în vânt după ceva.
A scurta (cuiva) ghearele. A se deprinde cu hamul.
A scurta (închide, tăia) cărările cuiva. A se duce de râpă.
A scurta pe cineva de bani. A se duce în lumea albă.
A scutura puricii cuiva. A se duce învârtindu-se.
A se amesteca în ciorba cuiva. A se duce unde și-a scăpat dracul opincile.
A se arunca în brațele cuiva. A se face (a se pune) luntre și punte.
A se arunca în foc pentru cineva. A se face de basme.
A se ascunde după deget. A se face de răs.
A se avea de bine cu cineva. A se face Dunăre de mânie.
A se bate ca orbii. A se face ghem.
A se bate cu palma peste gură. A se face în patru.
A se băga sub pielea (cuiva). A se face leu-paraleu.
A se căciuli. A se face mort în păpușoi cu sacul plin.
A se certa cu cineva la cuțite. A se face om neom.
A se crede buricul pământului. A se face prost.
A se crede coborât cu hârzobul din cer. A se face mare și tare.
A se culca o dată cu găinile. A se încărca de bogdaproste.
A se culca pe-o ureche. A se îngloda în datorii.
A se da bătut. A se înjuga cu cineva.
A se da bătut. A se întinde pecingenea.
A se da bătut. A se întoarce cu coada între picioare.
A se da bătut. A se întrece cu șaga.

- A se juca (cu cineva) ca mîța cu șoarecele.
A se juca (cu cineva) de-a ochii legați.
A se lăsa mai moale.
A se lăsa păgubaș de ceva.
A se lăsa pe tânjală.
A se lega de cineva ca orbul de gard.
A se lua de mâini cu cineva.
A se lua în colți cu cineva.
A se lua la hartă cu cineva.
A semăna vînt și a culege furtună.
A se prăpădi cu tot cu piele.
A se prinde în laț.
A se prinde în undiță.
A se pune cruciș și curmeziș.
A se pune cu țara.
A se pune în buza tunului.
A se pune în cap și în picioare.
A se pune în gură cu cineva.
A se pune în lungiș și curmeziș.
A se pune pe capul cuiva.
A se răsufla cuiva.
A se ridica pe umărul cuiva.
A se ridica (renaște) din cenușă.
A se sătura de cineva ca de hrean.
A se scâlda în două ape.
- A se sfădi furcă.
A se sfădi pe pielea lupului din pădure.
A se simți (cineva) cu musca pe căciulă.
A se simți în al șaptelea cer.
A se simți în largul său.
A se sparge oalele în capul cuiva.
A se spăla (cineva) pe bot (de ceva).
A se spăla de cineva.
A se strânge funia la par.
A se tăia cuiva mâinile și picioarele.
A se tăvăli de răs.
A se ține băț.
A se ține ca rîia (de cineva).
A se ține ca scaiul (de cineva).
A se ține de capul cuiva.
A se ține de poalele cuiva.
A se ține din urma (cuiva) ca niște căței.
A se ține gaie (de cineva).
A se ține într-un fir (într-o ață).
A se ține la brâu cu cineva.
A se ține lanț.
A se ține lipcă (de cineva).
A se ține mare.
A se ține plug de cineva.
A se ține scai de...

- A se ține și cu dinții de ceva. A sta smirna.
A se uita cu ochii pe dos. A sta sub căciulă.
A se uita după gura cuiva. A strânge băerile pungii.
A se uita în gura cuiva. A strânge cureaua.
A se uita (la cineva) ca la soare. A strânge frâul (cuiva).
A se vârî în sufletul omului. A strânge la perete (pe cineva).
A simți încotro bate vântul. A strânge pe cineva cu ușa.
A sorbi cu ochii pe cineva. A strânge pe cineva în balamale.
A sorbi dintr-o lingură de apă. A strânge pe cineva în clește.
A spăla funia. A strânge șurubul.
A spânzura cuiva lingurile la brâu. A strica borșul cu cineva.
A spune (cuiva) verde în ochi. A strica brânza (cu cineva).
A spune în târg și la moară. A strica cumătria.
A spune lumii că mortul ți-e dator, nu ai făcut nici un spor. A suci cuiva capul.
A sta ca pe ghimpi (cuie, ace). A sufla (cuiva) în borș.
A sta ciocan pe capul (cuiva). A ședeă cu nasul umflat.
A sta cu dinții la stele. A ședeă în două luntri.
A sta cu mâinile subsuori. A ședeă la berdeag.
A sta cu toporul (barda) la brâu. A-și afla nașul.
A sta de parcă ai fi un musafir. A-și afla omul.
A sta în cumpănă. A-și arăta arama pe față.
Asta nu e de nasul vostru (tău). A-și arăta călcâiele.
A sta pe capul cuiva. A-și arăta colții.
 A-și arăta dinții.
 A-și arăta unghiile.
 A-și astupa gura.
 A-și bate capul cu împărățiile.
 A-și băga capu-n laț.

- A-și călca cuvântul.
A-și călca pe inimă.
A-și căuta cal de mire.
A-și căuta de drum.
A-și cânta singur cântecul.
A-și cunoaște lungul nasului.
A-și da arama pe față.
A-și da barba pe mâna cuiva.
A-și da ifose (aere).
A-și da peste om.
A-și da și cămașa de pe sine.
A-și dezlega limba.
A-și face de cap.
A-și face de urât.
A-și face drum în viață.
A-și face inimă.
A-și face milă și pomană.
A-și face partea leului.
A-și face sânge rău.
A-și face ură capului.
A-și face voie bună.
A-și fi singur sie și opincă și vlădică.
A-și frânge gâtul.
A-și găsi arțagul (cu cineva).
A-și găsi beleaua cu cineva.
A-și găsi cu cineva pârțagul.
A-și găsi nănașul.
A-și găsi stăpânul.
A-și ieși din piele.
A-și ieși din răbdări.
- A-și întoarce cojocul (pe dos).
A-și linge buzele.
A-și lua ale trei fuioare și lumea în cap.
A-și lua catrafuțele.
A-și lua călcâiele de-a umere.
A-și lua inima în dinți.
A-și lua lumea în cap.
A-și lua lumea în traistă.
A-și lua nasul la purtare.
A-și lua papucii.
A-și lua păcatu-n casă.
A-și lua plata.
A-și lua rindeaua.
A-și lua tălpășița.
A-și lua traista și ciubucul.
A-și mânca lefteria.
A-și mânca unghiile.
A-și mușca mâinile.
A-și păstra (găsi, deschide, lăsa) o porțiță (de scăpare).
A-și pierde cumpătul și umbletul.
A-și plăti datoria.
A-și pleca urechea.
A-și pune bășăul.
A-și pune boii în cârd cu cineva.
A-și pune boii în plug cu cineva.
A-și pune căciula pe-o ureche.
A-și pune ceru' n cap.

- A-și pune frâu limbii.
A-și pune gâtul la mijloc.
A-și pune mâinile în cap.
A-și pune mintea cu...
A-și pune obrazul pentru cineva.
A-și pune pofta-n cui.
A-și pune singur cahla.
A-și scârpina limba.
A-și schimba căciula.
A-și schimba cărările.
A-și scoate capu' din mâna cuiva.
A-și scoate ochii pentru cineva.
A-și spăla obrazul.
A-și tăia creanga de sub picioare.
A-și teme jocul.
A-și toarce pe limbă.
A-și vărsa ciuda pe toată lumea.
A-și vărsa veninul asupra (cuiva).
A șoldi ceva.
Aș plânge, dar nu pot de răs.
Aș spune un vis, dar nu pot de răs.
A șterge pasul (cuiva).
A șterge putina.
A ști buba cuiva.
A ști cât cântărește (cineva).
- A ști câte parale face (cineva).
A ști numai de băț.
A ști (pe cineva) ce poamă este.
A ști unde se leagă și unde se dezleagă.
A ști (vedea) în ce apă se scaldă.
Aș veni deseară la voi, dar mi-e rușine de câini.
A tăcea chitic.
A tăia cu biciul în carne vie.
A tăia cu ferăstrăul.
A tăia frunză la câini.
A tăia în carne vie.
A tăia cuiva nasul.
A tămâia pe cineva.
A te lăsa mai mititel.
A toca pe vătrai.
A trage calupul cuiva.
A trage clopotele.
A trage cuiva butucul.
A trage (cuiva) cu ibrișin pe la nas.
A trage (cuiva) de la obraz.
A trage (cuiva) limba din gură.
A trage (cuiva) mâța pe spinare.
A trage (cuiva) o săpuneală.
A trage cu piciorul pe la cineva.

A trage cu urechea.	A ține leul de urechi.
A trage de mânecă pe cineva.	A ține lupul de urechi.
A trage o refenea (cuiva).	A ține (pe cineva) în hățuri.
A trage păcatul cuiva.	A ține pe cineva sub aripa sa.
A trage pe cineva de limbă.	A ține (pe cineva) sub papuc.
A trage (pe cineva) pe sfoară.	A ține piept cuiva.
A trage sforile.	A ține (purta) pe cineva în (pe) brațe.
A trăi ca mâța cu șoarecele.	A ține una și bună.
A trăi din seul său.	A uita de la mână până la gură.
A trăi pe cuptor.	A umbla cu fofârlica.
A trăi pe picior larg.	A umbla cu iscoade.
A trăi pe socoteala altuia.	A umbla cu momele.
A trânti cuvântul.	A umbla cu plosca.
A trânti ușa de perete.	A umbla cu șoalda.
A trece gărla.	A umbla din mână în mână.
A trece prin foc și sabie.	A umbla fără (nici un) câpătâi.
A trecut baba cu colacii.	A umbla (merge) în dorul lelii.
A tremura pentru un ban.	A umbla pe șapte cărări.
A trimite pe cineva după icre verzi.	A umblat după răgaz și a dat peste necaz.
Atunci poți zice că nici un vrăjmaș nu mai ai, când nimic nu mai ai.	A umblat și în căruță și în teleguță.
A turna apă la moara cuiva.	A vârat la Umbrărești și acum iernează la Goleșei.
A turna cu cofa.	A vărsa lacrimi de crocodil.
A ține (bate) tot marginile.	A văzut pe dracul.
A ține din scurt (pe cineva).	A vâri (băga) în boală (boale, toate bolile) pe cineva.
A ține hangul cuiva.	A vedea pe coada măturii.
A ține isonul.	
A ține în palme.	

- A vedea stele verzi.
A veni bob-sositor.
A veni luna lui traistă-n băț.
Averea crâșmarului — în fundul paharului.
A vinde apă la sacagiu.
A vinde gogoși cuiva.
A vinde pielea ursului din pădure.
A vorbi alătura cu drumul.
A vorbi cu gura altuia.
A vorbi cu limba de scoartă.
A vorbi ca din carte.
A vorbi pereților (cu pereții).
A vorbi vrute și nevrute.
Azi mie, mâine ție.
Baba a căzut din pod și tot s-a hodinit la jumătate.
Baba bătrână nu se teme de vorba groasă.
Baba călătoate n-are sărbătoare.
Bacșișul să fie cât de mic, că-l vrea domn și calic.
Bagă-l în casă, te fură,
Dă-l afară, te înjură.
Banii strângătorului intră în mâna cheltuitorului.
Bate fierul cât e cald.
Bate toba la urechea surdu-lui.
Bate toba surdului, dă oglinda orbului.
Bat-o vina de gură că n-o poți înconjura.
Bărbatu' zice-n fluier, muierea plânge de foame.
Bătăuș nu-s, că toți mă bat.
Bătrânețile nu vin singure, ci cu multe nevoi.
Bătrânu-și amintește, tânărul trăiește.
Beleaua lui Costache o trage Iordache.
Bine faci, bine găsești; rău faci, rău găsești.
Bogăția trece dealu(l), și tu (da' eu) rămâi cu amaru(l).
Bolnav de moarte și mâncă de toate.
Bucățica din mâna străină pare mai mare.
Bucurie goală, traistă ușoară.
Bunăitatea stofei nu stă în înfloritură, ci în țesătură.
Care ascultă la ușă, își aude defaima.
Care-i din viță și din sămânță, știe ce-i câinia și omenia.
Care începe bine, sfârșește frumos.
Carele însuși face, face cât trei.
Casa-i goală, ca o oală, de n-are de ce se prinde mâța.

- Ca să scurteze din cale, de cu sară a plecat și în tindă s-a culcat.
- Ca să te poți scărpinga bine, trebuie să ai de cine.
- Caută ce n-a pierdut și găsește ce n-a vrut.
- Caută luleaua, și e cu ea în gură.
- Caută nod în mămăligă.
- Caută unde n-a pierdut.
- Caut una și dau peste alta.
- Că doar nu piere lumea.
- Că-i laie, că-i bălaie, ba una, ba alta.
- Căința din urmă să nu fie mai mare decât cea dintâi.
- Căință târzie-i de prisos.
- Călătorie sprâncenată!
- Călătorului îi șade bine cu drumul, ca și calului cu frâul.
- Călătorului îi șade (stă) bine cu drumul.
- Călugărul și cerșetorul sunt totuna.
- Cămașa-i mai aproape de piele.
- Căpăstru are, îi mai trebuie cal.
- Căscatul dintâi cere căpătâi.
- Cătătura dulce la dragoste aduce.
- Când ai bani, ai și dușmani.
- Când ai nevoie, îndrăznești fără a mai aștepta să fii poftit.
- Când ai zor,
Nu pune mâna pe topor;
Nici pe cuțit,
Când ești amărât.
- Când ajunge prostul la mări-
rire,
Înțeleptul — la pieire.
- Când are toate adunate, atunci la toți este frate.
- Când ar fi numai un cerșetor, toți cu zahar l-ar hrăni.
- Când bați pe coconaș, ori bate-l cum se cade, ori nu te mai încurca.
- Când casa ta are sete, nu vărsa apă pe drumuri.
- Când cei de jos greșesc, este nădejde de tămăduire.
- Când dintr-un rău vrei să treci în alt rău, rămâi mai bine cu cel dintâi, cu care te-ai deprins.
- Când doi se bat (se ceartă), al treilea câștigă.
- Când ești cu el, ca și cum ai fi singur.
- Când ești poftit la o masă, pleacă sătul de acasă.
- Când eu cumpăr, nimeni nu vinde, când eu vând, nimeni nu cumpără.
- Când îi bălăia mai mare, își ia picioarele-n spinare.

Când îi dai, îi fată iapa, când îi ceri, îi moare mânzul.

Când îi vorbi, pune-ți trei lăcăți: la inimă, la gât și la gură.

Când îmi merge bine, toți îs cu mine, când îmi merge rău, rămân numai eu.

Când îngheață balta, se duce și el să prindă pește.

Când malai are, sare n-are, când are sare și malai, n-are legumă.

Când m-am săturat de borș cu sfeclă, îmi aduce purcel fript.

Când mi-i sete să-mi dai apă, iar nu fierea după ce-mi crapă.

Când mi-oi (ți-i) vedea cea-fa.

Când n-ai frumos, pupi și mucos.

Când n-are plugarul, nici nădrăgarul.

Când nenorocirea doarme, ferește-te s-o deștepți.

Când nimeni nu va vorbi de tine, mai bine să te îneci.

Când norodul te urăște, cinstea și puterea ta îndată se sfârșește.

Când nu ajung multe la toate, cum o dai — tot ruptă-n coate.

Când nu este socotință, socoteala merge rău.

Când nu-i prietenie, spor în lucru n-o să fie.

Când nu putem face ce voim, trebuie să voim ce putem.

Când nu te gândești, atunci te trântești.

Când o fi la mijloc banii, nu se mai întrebă anii.

Când pici în mâna calicului, te spânzură.

Când plouă, spală străchinile, și când bate vântul, mătură casa.

Când puterea se sfârșește, inima la ce slujește?

Când se ceartă între ei împărații, mor soldații.

Când șezi între înțelepți, să ascuți mai mult decât să vorbești.

Când te-a înșelat cineva odată, e de vină el; când te-a înșelat a doua, ești de vină singur.

Când te arde cărbunele, îl arunci și în barba lui tat-tău.

Când treci țara orbilor, închide și tu un ochi.

Când ți-e brânza mai proaspătă, n-ai smântână.

Când vede omul nevoia, vorbește ce nu-i e voia.

Cât de strâmb vrei să șezi, dar
vorba dreaptă s-o așezi.

Câte belele,
Câte bube rele,
Toate-n capul babei mele.

Câte capete, atâtea păreri.

Cât e moșul de bătrân, tot
dorește măr din sân.

Cât tai răzorul altuia, atâta
taie altul pe al tău.

Cât ține nunta, slugile sunt
scutite de bătaie.

Câți cu nădrăgi, toți îi sunt
dragi.

Ce-a fost verde s-a uscat, ce-a
fost dulce s-a mâncat.

Ce-ai mâncat?

De ne-ai uitat?

Ce-ai băut

De ne-ai urât?

Ce-am avut și ce-am pierdut?!

Ce dai săracilor, ție-ți dai.

Ceea ce nu voiești ca să afle
dușmanul, să nu spui prietenului.

Cei buni nu sunt buni, dacă
lasă pe cei răi să facă rău.

Cei ce se potrivesc, lesne
se-mprietenesc.

Ce-i frumos la toți le place, dar
nu știi în el ce zace.

Cei mari de cei mici picioa-
rele și le șterg.

Ce-i pasă surdului de ce
vorbește altul.

Cei tineri grăiesc ceea ce fac,
cei bătrâni ceea ce au făcut,
iar cei nebuni ceea ce vor să
facă.

Cel ce are rânduială, cruță
multă osteneală.

Cel ce dă milă, nu sărăcește.

Cel ce doarme, rămâne cu
dinții la stele.

Cel ce începe multe, nu ispră-
vește nimic.

Cel ce prăpădește drumul, îi
bucuros și de cărare.

Cel ce râvnește la milă, moare
flămând.

Cel ce se gândește numai la
sine, rămâne singur.

Cel ce se uită la vânt, nu va
semăna, cel ce caută la nori,
nu va secera.

Cel ce umblă pe drum cu
gândul acasă, își pierde că-
ciula în târg.

Cele mai tari înnodători mai
lesne se rup.

Cele mici le-ai lepădat,
Cele mari ai căutat,
Acum înoată ca un câine,
Ca să poți scăpa mai bine.

Cele rele să le scrii pe apa ce
curge, iar facerea de bine în
piatră să o sapi.

- Cel mai greu lucru din lume e să dai socoteală unui om prost.
- Cel mai mare minte n-are, cel mai mic e mai voinic.
- Cel mai ușor lucru e să dai sfaturi.
- Cel neîndrăzneț pierde multe bunuri.
- Celor ce duc mai mult dorul, le pare mai dulce odorul.
- Cel pe jos cu cel călare, anevoie se învoiesc.
- Cel voinic și pe sub pământ răzbate.
- Ce mi-e drag fugе de mine și urâtul calea-mi ține.
- Ce-oi păți, cu nimeni n-oi împărți.
- Ce strici orzul pe găște, când e iarba la genunchi?
- Cine a aflat un prieten adevărat, acela comoară-n viață a câștigat.
- Cine-ajunge mare, nu te-ntreabă ce te doare.
- Cine aleargă după pomeni, nu se vede sătul niciodată.
- Cine alege prea mult, ia ce e mai rău.
- Cine alege, rău culege.
- Cine a mâncat papara, știe: dulce-i ori amară.
- Cine a pierdut rușinea, s-o găsească el?
- Cine are cozi multe, anevoie se târăște.
- Cine are minte multă, tace și-ascultă.
- Cine are străin, are în casă spin.
- Cine are tovarăș nerod, ajunge în pod.
- Cine arvonește, acela plătește.
- Cine a știut să trăiască cu rău, trăiește și cu bine.
- Cine bate la poarta altuia, o să bată și altul la poarta lui.
- Cine bea apă din pumni străini, nu se satură niciodată.
- Cine bea pe datorie, se îmbată îndoit.
- Cine blastămă pe alții, urgii asupra lui cheamă.
- Cine caută ceartă, găsește bătaie.
- Cine caută, o găsește.
- Cine caută prieteni fără cusur, fără prieteni rămâne.
- Cine cere, nu moare, dar nici cinstire nu are.
- Cine cere, nu piere, dar nici nume bun n-are.
- Cine cerne toată ziua, nu mănâncă mămăligă.

Cine cutează să spună adevărul, poate lesne umbla bătut ca mărul.

Cine dă cu o mână, ia cu amândouă.

Cine dă din mâini, nu se îneacă.

Cine defaimă pe altul în fața ta, are să te defaime și pe tine în fața altuia.

Cine de glumă nu știe, acela nu-i om de omenie.

Cine de oameni nu se rușinează, nici de Dumnezeu nu se înfricoșază.

Cine deschide ochii după ce cumpără, cumpără totdeauna marfă proastă.

Cine doarme pe pământ, n-are frică să cază când se întoarce.

Cine dorește mult, pierde și pe cel puțin.

Cine face,
Lui își face,
Cine dă,
Lui își dă.

Cine face tot la rele, el nu scapă de belele.

Cine fuge de la moară, se întoarce fără mălai.

Cine greșește, pătimește.

Cine ia în răs pe altul, singur se face de răs.

Cine ia pe datorie, plătește de două ori.

Cine împarte, parte-și face.

Cine întreabă, nu greșește.

Cine își pierde vremea numai în jocuri și petreceri, nu are cu ce să se îmbrace.

Cine merge pe alătura cu drumul, cade jos.

Cine minte, și fură.

Cine moștenește, plătește.

Cine mult te-mbrățișază, nu știe să te strângă.

Cine n-a gustat amarul, nu știe ce e zaharul.

Cine n-o îndurat suferințe, nu se îndură de alții.

Cine nu adună pentru sine, adună pentru alții.

Cine nu deschide ochii, deschide punga.

Cine nu poate răbda, nu mănâncă poamă coaptă.

Cine nu se mulțumește de puțin, de mult niciodată.

Cine nu se satură mâncând, nu se satură lingând.

Cine nu știe de vorbă, nu înțelege nici de ciomag.

Cine nu te știe, te vinde, iar cine te știe, te cumpără.

Cine piatră rostogolește, pe el se lovește.

- Cine plânge pentru toată lumea, orbește.
- Cine poate — oase roade, cine nu — nici carne moale.
- Cine râde la urmă, râde mai bine.
- Cine sapă groapă altuia, cade singur într-însa.
- Cine sare peste garduri, cade adesea în pari.
- Cine scarpină râia altuia, răscolește pe a lui.
- Cine seamănă cu lacrimi, culege cu bucurie.
- Cine seamănă vânt, culege furtună.
- Cine se aseamănă, se adună.
- Cine se îndestulează cu puținul, se face vrednic de mult.
- Cine se pornește cu graba, se-ntâlnește cu zăbava.
- Cine se știe cu musca pe căciulă, se apără.
- Cine singur își gătește, cu mare poftă prânzește.
- Cine spală capul măgarului, în zadar pierde osteneala și săpunul.
- Cine șade pe două scaune, cade rău, când cade.
- Cine-și calcă jurământul, nu-l primește nici pământul.
- Cine-și păzește limba, își cruță capul.
- Cine trăiește nădăjduind, moare jinduind.
- Cine ține doi pepeni într-o mână, rămâne fără nici unul.
- Cine ține pâinea în traista altuia, nu mănâncă când i-i foame.
- Cine umblă după doi iepuri, nu prinde nici unul.
- Cine umblă după plăcere, să s-aștepte și la durere.
- Cine umblă pe toate drumurile, nu ajunge nicăieri.
- Cine vine prea târziu la masă, acela roade oasele.
- Cine vorbește, seamănă, cine ascultă, culege.
- Copiii cresc ușor în ograda vecinului.
- Copilul de cu vreme mustrat, ajunge bărbat și dă și altora sfat.
- Copilul până nu plânge, țâță nu sugă.
- Crește de parcă ar avea apă la rădăcină.
- Cu adevărul în gură, nimeni îți dă în gură, d-aceea trebuie și câte-o minciună.
- Cu câinii când stai de vorbă, trebuie ca ei să latră.
- Cu cât mai multe auzi, cu atât mai multe înveți.
- Cu ce măsură dai, cu aceea iei.

- Cu ce-mi închină, cu aceea-i închin.
- Cu chiorii, chiorăști, cu gângavii, gângăvești.
- Cui îi dai pe datorie, nu-l mai vezi ca să vie.
- Cui nu ai să-i dai ajutor, nu-i da nici sfat.
- Cui și-a prăpădit cinstea, dă-i colac și lumânare.
- Cui voi plăcea, să mă ia, cui nu, să mă lase.
- Cu lingura îți dă miere și cu coada îți scoate ochii.
- Cu mânuși pe mână nu torci mătase.
- Cumătre, fă-mi bine cu toporul.
- Ți-aș face da' nu-i acasă.
- Iată-l după ușă.
- Cu mâna străină numai foc să iei.
- Cum e bună ziua, așa e și mulțămăta.
- Cum îi cântă, așa joacă.
- Cum îl dai, tot în picioare pică.
- Cum îl întorci, așa stă.
- Cum îl mai rabdă pământul.
- Cum înnozi, așa deznozi.
- Cum îți vei așterne, așa vei dormi.
- Cum îți vei găti, așa vei prânzi.
- Cum s-a câștigat, așa s-a mâncat.
- Cum ți-i spusul, așa-i și răspunsul.
- Cu nădejdea din sat, tot cu capul spart.
- Cu o mână te mângâie, da' cu alta te zgârie.
- Cu tăcerea îi rupi pielea.
- Cu un ochi la slănină și cu altul la făină.
- Cu un ochi râde și cu altul plânge.
- Cu vasul gol nu pofti oaspeți.
- Cuvântul bun unge, și cel rău împunge.
- Cuvântul întâi să-l cioplești, apoi să-l arăți.
- Cuvântul dulce la-ntristare leac aduce.
- Dacă a luat dracu' vaca, poate lua și vițelul.
- Dacă este, este,
- Nu mai da la toți de veste.
- Dacă faci azi un bine, mâine de la altu-ți vine.
- Dacă fata nu știe a juca, zice că lăutarii nu știu a cânta.
- Dacă îi dai mult nas, ți se urcă în cap.
- Dacă lumea nu-l laudă, se laudă singur.

- Dacă n-ai putere, nu întărâta gălceava. Dă celui ce-ți cere, dar nu făgădui.
- Dacă nu ai dușmani, îm-prumută bani. Dă cu o mână, ca să ieie cu două.
- Dacă nu dai omului apă, nu-i da nici mâncare. Dă, Doamne, tot sărbători și numai o zi de lucru și atunci să fie nuntă.
- Dacă șade el degeaba, gândește că toți n-au treabă. Dă-i să bea, că n-o mâncat.
- Dacă te înțelegi dintâi, nu te certî pe urmă. Dă-i și cămașa și fugi.
- Dacă te lași moale, te bagă în foale. Dă în mine și-l doare pe el.
- Dacă toți ar fi cărturari, cine să mai fie văcari? Dă-mi o lulea de tutun și-ți laud calul de bun.
- Dacă vrei bine, nu face altuia rău. Dă-mi o pace, să-ți dau două.
- Dacă vrei să nu te creadă, spune adevărul. Dă-te, Zgribulea, în dosul meu, că eu crăp de frig mai rău.
- Dacă vrei să păstrezi taina, strig-o surdului. De-ai ști unde ai să pici, ți-ai așterne paie.
- Dai cu mâna și alergi cu picioarele. De ai turme mari de oi, ai și turme de nevoi.
- Dai un deget și-ți ia mâna toată. Deal cu deal se întâlnește, darămite om cu om.
- Darul dat la vreme, e dar îndoit. De-ar ști omul ce-ar păți, dinainte s-ar păzi.
- Datoria e plină de griji. De-atâta fală, stă pe cuptor goală.
- Datoria mănâncă cu omul din blid. De bătrân nu râde, pentru că bătrân ai să fii.
- Datoria veche, comoară nesfârșită. De cap și-a făcut, de cap i-a fost.
- Datoria veche nu putrezește. De căldură îi trec genunchii la gură.
- Dator nu-s, că nu-mi dă ni-meni pe datorie. Decât ai fi vorbit, mai bine te-ai fi gândit.

Decât doi “ți-oi da”, mai bine un “na”.

Decât încercelată, mărgelată și flămândă, mai bine ciulă și sătulă.

Decât în țară străină, cu pită și cu slănină, mai bine în satul tău, cu mălaiu’ cât de rău.

Decât orb și călare, mai bine schiop și pe jos.

Decât să întingi cu urătu-n unt și să te uiți la pământ, mai bine să-ntingi în sare și să te uiți la soare.

Decât să muncești degeaba, mai bine să șezi degeaba.

Decât să plătești pagube, mai bine să nu le faci.

Decât să plâng eu, mai bine să plângă ei.

Decât să-ți dau, să ne sfădim, mai bine prietenii să fim.

De ce ai, de ce ai mai avea.

De cine nu învață, relele s-agață.

De cu vară, pentru iarnă, de cojoc să te-ngrijești.

De deasupra te ninge și de desupt te frige.

De departe calul îți bate, da’ de-aproape ochii îți scoate.

De dorul bogatului, luai fata dracului.

De drag ce-mi e, l-aș băga de păr în sân.

De drag ce-mi ești, te-aș vârfi în sân, dar nu încapi de urechi.

De față te linge, de dos te frige.

De hoții din casă nu te poți feri.

De la cine nu te aștepți, acela te vinde.

De la hoț niciodată să nu furi.

De la mână pâ’n’ la gură, pierde-mbucătura.

De la mine puțin, de la Dumnezeu mai mult.

De la o vreme numai miezul de pâine-i place.

De la un datornic rău nu vei lua nimic decât la poarta raiului.

De la un datornic rău și-un sac de paie este bun.

De la zisă pâ’n’ la faptă, tot mai este o bucată.

De multe în lume am dat și tot nu m-am învățat.

De n-ar fi hoții, n-ar fi nici pușcării.

De nebun și de muierea rea fiecare înțelept fuge.

De necaz mănânci și plăcinte.

De oaspeți se bucură de două ori: când vin și când se duc.

- El de boală pătimește și p-alții
de leac sfătuiește
- El mănâncă un purcel ș-altuia
dă un puricel.
- E mai bine să te culci ne-
mâncat, decât să te scoli
îndatorat.
- E mai ușor a zice “ba”, decât
toată ziua “na”.
- E nevoie
La coada oii;
Dar la a țapului
Și mai a dracului.
- Era vai de mine, acum e vai
de noi.
- Este la largul lui și la strâm-
tul altuia.
- Eu nu-s coada lemnelor, că-s
fruntea surcelelor.
- Eu strălucesc în casă și ale
mele hârburi pe masă.
- E ușor a râde de pe uscat de
cel ce e în vârtej.
- Face hatârul bogatului și
mănâncă pomana săracului.
- Face pomana fără voia lui.
- Face și el umbră pământu-
lui.
- Face voie de nevoie și haz de
necaz.
- Faci omului bine și el se ia cu
măciuca după tine.
- Fă bine și-l aruncă-n baltă, că
nici nu știi cum iese la iveală.
- Fă cum faci, că bine faci.
- Făgăduiala dată e datorie
curată.
- Fă șagă cu cel nebun, că el sare
cu toporul la bătaie.
- Fă-te frate cu dracu’ până treci
puntea.
- Fă-te tu a mă trage și eu oi
merge plângând.
- Fecior la topor, fetiță la
furculiță.
- Femeia vede chiar unde băr-
batul abia zărește.
- Ferească Dumnezeu de fuga
șchiopului și de bătaia orbului.
- Ferește-mă, Doamne, de hoții
din casă, că de cei de-afară mă
feresc singur.
- Ferește-mă, Doamne, de prie-
teni, că de dușmani mă feresc
eu.
- Fiecare mătură întâi înaintea
porții lui.
- Fiecare pentru sine croitor de
pâine.
- Fiecare pune bucuros șaua pe
iapa vecinului.
- Fiecare se ține mai cuminte
decât altul.
- Fiecare trage foc la oala lui.
- Fie cum zici, să nu fie cum știu
eu.
- Flămânzilor nu le trebuie
poftire multă.

- Foamea și sărăcia strică omenia.
- Focul cu apa nu se împrietenesc.
- Frate, frate, dar brânza-i (pita-i) cu bani.
- Frica păzește bostănăria (pădurea, via).
- Frunză verde lobodă, gura lumii-e slobodă.
- Fuga-i (e) rușinoasă, dar îi (e) sănătoasă.
- Fuge de-i scapără călcâiele.
- Fuge de-i sfârâie călcâiele.
- Fuge de scapără pietrele.
- Fuge de-și scoate ochii.
- Fuge de un rău și dă peste altul.
- Fugi de cei răi, ca să nu te faci ca ei.
- Fură bine, ascunde rău — pică vina-n capu' meu; fură rău, ascunde bine — pică vina-n cap la mine.
- Fură ouăle de sub cloșcă.
- Gând în gând cu cel flămând.
- Geaba faci vecinului bine cu ce ai furat de la alții.
- Geaba vii, geaba te duci, geaba mămăliga strici și mai rupi niște papuci.
- Geme nebolind și caută nepierzând.
- Giuvaierul bun își cunoaște diamantul.
- Glumele nevinovate sunt ca sarea în bucate.
- Grăitorul de rău și pe morți îi judecă.
- Gura păcătosului adevăr grăiește.
- Gura satului e ca poarta vântului.
- Hai la deal ca la vale, că-ți ajut eu pe spinare.
- Hai, Lică, ș-om grăi nimică!
- Hai, minte, și te-om vinde, ș-oi lua parale multe.
- Haina străinului nu încălzește.
- Hainele nu-l fac pe om mai de treabă.
- Hoț de hoț se teme.
- Hoția merge mână-n mână cu domnia.
- Hoț pe hoț anevoie înșală.
- Hoț pe hoț cunoaște.
- Hoțul de la hoț învață.
- Hoțul de la hoț nu fură.
- Hoțul e cu un păcat și păgubașul cu zece.
- Hoțul nedovedit e negustor cinstit.
- Hoțul numai cu un păcat, iar păgubașul cu două.
- I-a căzut la inimă tronc, ca cloșca pe ouă clonc.

- I-a dat borșul în foc. Intră în doi ca în doisprezece
I-a dat pădurea toporului și nu-l poate scoate nici
coadă. douăzeci și patru.
- Ia dintr-un buzunar și bagă în I s-a umplut paharul.
altul. I s-a urât cu binele.
- Ia dintr-un sân și bagă în I se prinde vorba ca nuca de
altul. perete.
- I-a ieșit bunătatea pe față. I se vede părul prin căciulă.
- I-a intrat barba în gură. Iubește pe aproapele tău ca pe
Ia-l de pe mine că-l omor. tine însuși.
- Ia (le) de unde nu-i(s). Iubirea peste măsură aduce în
I-a (mi-a) trecut făina prin urmă ură.
traistă. Îi bun de presurat cu sare și
Ia pe unul de picioare și de pus la păstrare.
- lovește pe celălalt în cap. Îi dai cu banița și-ți dă cu
I-a picat răsul în picioare. ciurul.
- I-a pus botnița în nas. Îi dai un ort și-ți ia un cot.
- I-a pus ghimpe la stomac. Îi dai voie în casă și el se suie
I-a pus sare în scaldătoare. pe masă.
- Iarna-i grea, omătul mare, vai Îi dedei bună dimineța și-mi
de omul care n-are. găsii beleaua.
- Iartă-i pe toți, numai pe tine Îi făgăduiește marea cu
nu. sarea și-i dă ce nu curge pe
Ia seama sub nas, nu te uita apă.
- sub picioare. Îi greu până se pornește, că
Ia-te bine cu nerodul până pe urmă și mai greu se
treci podul. oprește.
- I-a venit apa la moară. Îi mănâncă câinii din traistă.
- Iei câte unul și dai cu pum- Îi merge vestea și povestea.
nul. Îi place vorba dulce mai mult
Inima-mi crapă de foc și lui îi decât adevărul amar.
arde de joc. Îi prieten cu tine și cu duș-
manul de mână vine.

- Îi stă-n ochi ca spinul
Și-i iese-nainte cu plinul.
- Îi trage cu oala, ca să-i treacă
boala.
- Îi urlă câinii în casă.
- Îi vedea datoria, când ți-a
crește păr în palmă.
- Îl bagă sub pat și-l pune să
cânte cocoșește.
- Îl trimiți după surcele — el
aduce floricele.
- Îmblă ca vulpea cu coada în
toate părțile.
- Îmbrățișarea fără sărutare nici
un dar nu are.
- Împrăstie brașoave și-adună
potcoave.
- Împrumutul se dă cu vârf și
îndesat.
- Înainte de a porunci, învață a
te supune.
- Înălțarea fără scădere, ca suiș
fără scoborâș, nicicum nu se
găsește.
- În casa lăutarului fiecare
joacă.
- În cel mai bun grâu găsești și
câte un fir de neghină.
- Începi c-o minciună și trebuie
să spui o mie pe lună.
- Închide ochii, ca să nu-l vadă
nimeni.
- În hatârul dumneavoastră,
iaca, m-arunc pe fereastră.
- În loc de dobândă se pome-
nește cu osândă.
- În loc de plată spatele-ți
arată.
- Înnegrind pe altu(l), nu te
albești pe tine.
- În nevoie e scump sfatul bun.
- În ochi cu gura te unge, și-n
dos cu ac te împunge.
- În sacul legat, nu știi ce-i
băgat.
- În tacu' zace dracu'.
- Întâi ascultă și pe urmă
vorbește.
- Întinde-te cât ți-e pielea.
- Întinde-te cât ți-i plapuma.
- Întrebarea vină n-are.
- Între două
Nu te plouă;
Lângă una
Totdeauna.
- Într-o teacă nu încap două
săbii.
- Într-un sat de oameni nu te poți
ascunde.
- Întru zadar sărutările, când
nu-i dai de mâncare.
- În unire stă tăria.
- În urma focului mulți dascăli
se arată.
- În vremea războiului e mai
scump fierul decât aurul.

- Înzadar faci coșarul după ce a mâncat lupul oile. La masa nebunilor s-adună cei cu minte.
- În ziua de azi cât îi apuca cu mâna, atâta e al tău. La mătura din ușă nu se bagă nimeni.
- Își amintește de tine când nu i-i bine. La moară cine se duce, se umple de făină.
- Îți dă cu lingura, și-ți scoate cu furculița. La nevoie se cunoaște prietenul și la boală nevasta.
- Îți dă o măslină și-ți cere un butoi de untdelemn. La noi am mâncat și la voi m-am săturat.
- Îți slujesc ca un câine, dar voi să mănânc ca tine. La o faptă bună mulți voinici s-adună.
- Joacă ursu' la cumătru', vezi să nu vie și la noi. La o mână de învățătură se cere un car de purtare bună.
- Joci cu tichia chelului, ajungi și tu în felul lui. La omul harnic sărăcia se uită pe fereastră, dar nu îndrăznește să intre.
- L-a apucat hachițele. La oraș șed câinii cu colaci (covrigi) în coadă.
- La casa aprinsă și vecinul vrăjmaș aleargă să o stingă. La plăcinte înainte, la război înapoi.
- La chip frumos, la inimă găunos. La război înapoi și la poamă dă năvală.
- La cuptorul cald puține lemne trebuiesc. La război se vede fața voinicului și spatele fricosului.
- L-a făcut de n-avea ce lua de jos. L-ar vinde, dacă l-ar cumpăra cineva.
- L-a făcut de nu nimerea ușa. Lasă așa că-i bine așa; c-a mai fost așa și tot a fost a dracului.
- La intrat lesne păși, dar nu știi cum va ieși. Lasă-l să-și joace calul.
- L-a încântat cu migdale amare. Lasă lumea să vorbească, numai puica să-mi trăiască.
- La începutul stâniei se mănâncă câinii, la spartul stâniei se bat stăpâniei. Lasă-mă, lăsa-te-oi; stai, pită, mânca-te-oi.
- L-a lăudat, de i-a pus coarne.
- L-a luat gura pe dinainte.

Lasă-mă să te las.

L-a spălat cu zahăr la gură.

Las' să zică cumătra, bine că nu-i adevărat.

La stăpânul scump, sluga-i hoață.

La stup de miere, roi de muște.

L-aș lăsa, dar nu mă lasă.

La toți nu le poți intra în voie.

L-a trăsnet ca din senin.

La unii nevoie, iar la alții bunăvoie.

Lângă femeia în cojoc, te-ncălzești ca lângă foc.

Le-a dat toate pe una și nici (măcar) aceea nu e bună.

Leagă paraua cu zece noduri.

Leagă sacul până e plin.

Legând rănilor altora, îți vei alina și ale tale dureri.

Lelea cu șorț de mătasă îi bună de preoteasă, păcat că nu știe a coasă.

Lucrătorul mănâncă de unde lucrează.

Lucrul și cumpătul închid medicului ușa.

Lumea crapă, da' mândra se piaptână.

Lumea piere de belea, lelea pune să se la.

Lumea piere, dușmănia nu.

Lumea să te laude, câinii lasă să te latre.

Lungește, Doamne, boala, pân' s-a coace poama.

Lupta oțelește pe cel slab.

Mai bine astăzi un ou, decât la anul un bou.

Mai bine bătut de un mintios, decât lăudat de un prost.

Mai bine cu înțeleptul a purta povara, decât cu nebunul a bea vin la masă.

Mai bine cu muta decât cu limbuta.

Mai bine cu un înțelept să cari pietre la casă, decât cu un prost să țezi la masă.

Mai bine cu un înțelept să duci o piatră de moară la gât, decât cu un nebun să pleci la drum.

Mai bine cu un om zdravăn la pagubă, decât cu un nebun la câștig.

Mai bine cu vorba decât cu restul.

Mai bine fata cinstită decât zestre grămadită.

Mai bine în bordeiul meu, decât în palatul tău.

Mai bine înțelept între cei morți, decât prost între cei vii.

Mai bine la început să ne tocmim, decât în urmă să ne gâlcevim.

Mai bine o dată: ba! decât în toată ziua: na!

Mai bine o dată: na! decât tot: stai că ți-oi da!

Mai bine pizmaș, decât pătimaș.

Mai bine prigonire la holdă, decât gâlceavă la arie.

Mai bine să fii dușman deschis, decât prieten fățarnic.

Mai bine să-i scoți omului un ochi, decât să-i strici cheful.

Mai bine să întingi în sare și să te uiți în soare, decât să întingi în unt, și să cauți în pământ.

Mai bine să mergi pe jos decât să rămâi pe jos.

Mai bine să-mi fie rău, decât să rămâie în hângău.

Mai bine să mori de foame decât să iei pâinea săracului.

Mai bine sărac și curat, decât negustor încurcat.

Mai bine să te pizmuiască cineva, decât să te plângă.

Mai bine un vrăjmaș înțelept, decât un prieten nerod.

Mai bine: vai de noi! decât: vai de mine!

Mai bine varză acră cu învoială, decât zahăr dulce cu cârteală.

Mai lesne să cioplești pomul decât omul.

Mai mare peste mai mici și starostește pe calici.

Mai răruț, mai drăguț.

Mai stai, plecare-ai, c-acum veniși, duce-te-ai.

Mai ușor a greși, mai greu a ierta.

Mai ușor e să oprești vântul decât gura satului.

M-am învățat cu traiul rău și trăiesc bine.

Manta de vreme rea.

Mare-i puterea bouului, dar și un copil îi pune funia-n coarne.

Mare să fii, dar de frică tot să știi.

M-ar râde și ciorile (și câinii, și curcile) de pe gard.

Mă bucurai de marele tău și fu vai de capul meu.

Mă duc pe lume să-mi caut nume.

Mă duc să mă înec unde-i lacul mai sec.

— **Măi chiorule,** vezi tu acul în vârful șurii?

— **Acu-l văd,** dară șura ba.

Mănâncă de la tine și slujește la mine.

Mănâncă dintr-un blid cu toții și se pândesc ca hoții.

- Mătura** cea nouă în cui se atârnă.
- Mătura** nouă mătură bine.
- Măture** fiecare la ușa lui.
- Mâna** altuia nu te scarpină cum îți place.
- Mâna** risipitorului ca un ciur plin de găuri.
- Mândria** vine înaintea căderii.
- Merge** contra apei.
- Mi-am** bătut capul cum să capăt, bată-și și el capul cum a scoate de la mine.
- Mi-a** veni și mie apa la moară.
- Mic**, dar voinic, nu mare și de nimic.
- Mic** de trup, dar tare de vână.
- Mic** și mare într-un cazan fierbem.
- Mie-mi** arde casa și el își pârlește bâta.
- Mi-i** drag omul cel frumos și călare și pe jos.
- Mi-i** drag omul voinic, dar să aibă și minte.
- Mii** și sute de voinici nu pot dezbrăca pe cel gol și despuiat.
- Milă** de silă și dor de zor nu se poate.
- Milă** mi-e de tine, dar de mine mi se rupe inima.
- Minciuna** ca nourul întunecă adevărul, iar buna înțelegere ca soarele îl descopără.
- Minciuna** măgulitoare place.
- Minciunile** împăratului sunt adevărurile săracului.
- Minte** de bătrân, putere de tânăr și îndrăzneală de nebun la război se cere.
- Moară** stricată.
- Moșiile** mărită urgiile și oile însoară nevoile.
- Muierea** când lipește, casa se risipește.
- Muierea** cu ochi frumoși pe toți îi face voioși.
- Multă** lume-i necăjită, dar mai multă păgubită.
- Multe-am** tras și nu m-am ras, nici de asta nu m-oi tunde.
- Mult** trăiești, multe auzi; mult umbli, multe vezi.
- Mulțămita** sacă nimănu nu-i dragă.
- Mulți** chemați, puțini aleși.
- Mulți** încep, dar puțini sfârșesc.
- Mulțimea** de boale, la dohtor pâine moale.
- Mulți** nu sunt ceea ce par a fi.
- Musafirul** numai până la trei zile se ține, pe urmă se pune la lucru.

N-ai văzut din porc stup și din cioară cuc.	capul omului, nu vine singură, ci mai trage și altele după ea.
N-a lucrat nimic și mai stă un pic.	Nerodul și cu nebunul amândoi sunt frați ca unul.
N-are de ce lega frica.	Nevoiașul cade în nuntă când este lumea mai multă.
N-are de ce să i se prindă ochiul (ochii).	Nevoiașul la toate zice că nu poate.
N-are după ce bea apă.	Nevoia te aduce (și) pe unde nu ți-e voia.
N-are urechi și umblă să-și cumpere cercei.	Nevoie să fie, că bani se găesc.
Na-ți-o bună, că ți-am dres-o.	Nici câine, nici ogar.
Na-ți-o bună, că ți-am frânt-o.	Nici de vodă nu-i pasă.
Năpasta nu cade pe butuci.	Nici în car, nici în căruță.
Nebunii dau mese și înțelepții mănâncă.	Nici în clin, nici în mânecă.
Nebunii tulbură apa și înțelepții pescuiesc.	Nici în ruptul capului.
Nebunul bate balta și tot pe el se stropește.	Nici la lucru, nici la vorbă.
Nebunul n-asudă nici la deal și nici la vale.	Nici n-ai cu cine trăi, nici cu cine muri.
Nedreptatea răstoarnă scaunele puternicilor.	Nici n-am răs când ați venit, nici n-oi plânge când vă-ți duce.
Negustorul are trei mâini: una de dat, două de luat.	Nici nu-i ninge, nici nu-i plouă.
Negustorul fricos nici nu câștigă, nici nu păgubește.	Nici nu-l scoală după (din) boală, nici nu-l lasă ca să moară.
Negustorul vinde cu cotul și hoțul fură cu totul.	Nici nu-mi pasă de Năstase, de Nichita — nici atâta.
Nemuțumitul trăiește nenorocit.	Nici Oltul nu-l satură.
Nemuțumitului i se ia darul.	Nici pădure fără vreascuri, nici om fără cusur.
Nenorocirea, când vine pe	

Nici toate a doftorului, nici toate a duhovnicului.	Nu e învățat cel ce citește cărți, ci cel ce știe ce citește.
Nici vânt rece nu mă ajunge.	Nu e mai grea boală decât punga goală.
Nimeni nu fuge de bine.	Nu e mai orb decât cel ce nu vrea să vadă.
Nimeni nu-ți pune sare în mămăligă.	Nu e meșteșug a găti mâncare, ci e meșteșug a o potrivi de sare.
Nimica nu-i fără osteneală.	Nu e nimic mai scump decât sănătatea.
Noi n-avem pâine și câinii umblă cu colaci în coadă.	Nu e omul niciodată bătrân când e vorba de învățătură.
Noi râdem de unul, de doi, dar patruzeci râd de noi.	Nu e pomană în toate sâmbetele.
Nu alerga după trăsura care nu te așteaptă.	Nu faceți ce fac eu, ci faceți ce zic eu.
Nu cauți și o găsești.	Nu face un ban.
Nu căta ce am fost, vezi ce sunt.	Nu greșește numai acela care nu face nimic.
Nu căta ce vezi cu ochii, cată ce-ți spun eu.	Nu i-a venit rândul la moară.
Nu cerca butea — numai ce-i în bute.	Nu în mult stă bunul, ci în bun stă multul.
Nu da cinstea pe rușine.	Nu-l ajunge nici umbra lui.
Nu da orbului brânci, căci cade el singur.	Nu-l ajunge nici vânt rece.
Nu da povață celui ce nu ți-o cere, căci nu te-ascultă.	Nu-l ajungi nici cu armăsarul, nici cu ogarul.
Nu dorm toți câți au ochii închiși.	Nu-l doare în căciulă.
Nu e bănuială unde e tocmeală.	Nu-l duci nici cu caru(1) cu boi.
Nu e după cum vrea omul, ci după cum poate.	Nu-l nimerești nici cu cald, nici cu rece.
Nu e frumos cine se ține, ci-i frumos cui îi stă bine.	Nu-l poți prinde nici de cap, nici de coadă.
Nu e fum fără foc, nici prost fără noroc.	

- Nu mă plec d-aș ști că m-aș târî cu inima pe pământ.
- Nu mă tem de dânsul, mă tem de limba lui.
- Nu-mi place pentru că-i frumos, ci-i frumos pentru că-mi place.
- Nuntă fără lăutari și ceartă fără bătaie nu au haz.
- Nu pier caii când vor câinii, nici slugile când vor stăpânii.
- Nu pofti ce nu-i al tău, că ți se ia și ce-i al tău.
- Nu se înțelege nici în cer, nici în pământ.
- Nu se prinde carnea pe el.
- Nu știe șapte.
- Nu-ți pară măritișul papură.
- Nu-ți place, ia-ți vlea.
- Oaspetele bun știe când să plece.
- Oaspetele nechemat n-are scaun.
- Oaspetele nepoftit este bun de pălmuit.
- Obraz de scoarță.
- Obrazul gros aduce pântecului folos.
- Obrazul subțire cu mare cheltuială se ține.
- Ochi au și nu văd, urechi au și nu aud.
- Ochii au văzut, ochii să sară.
- Ochii înțeleptului văd mai departe.
- Ochii săracului sunt în mâna bogatului.
- Ochii se înveselesc și inima rabdă-n sec.
- Ochii văd, inima cere, dar e rău când n-ai putere.
- Ochii zavistnicului văd și cele ce nu sunt.
- O dă de coadă când ți-e lumea mai dragă.
- Om mare fără vrăjmași nu este.
- Omul când i-i bine, caută „vai de mine“.
- Omul de nevoie se suie și în patul altuia și mănâncă plăcinte calde.
- Omul în casa lui e slugă.
- Omul necăjit se cunoaște pe pășit.
- Omul nemulțumit fuge de bine și dă peste mărăcine.
- Omul nu face întotdeauna ceea ce vrea.
- Omul rău e ca un cărbune, dacă nu te arde, te înnegrește.
- Omul șugubăț are loc la masă.
- Omului de mult bine îi vine a zburda.
- Omului la scârbă drăgaică îi lipsește.
- Opincile să se rupă, stăpânul să trăiască.

- Orbu' duce pe orb și amândoi cad în pârau.**
- Orbul cu ochi nu-i păcat să-l înșeli.**
- Orbul de noapte nu se grijește și udul de ploaie nu se teme.**
- Orbul își caută acul în aria cu paie și surdul îl povățuiește unde sună.**
- Orbul la vedere râvnește.**
- Orbul pe orb povățuind cad amândoi în mormânt.**
- Orbului degeaba-i spui că s-a făcut ziuă.**
- Ordinul nu se discută, se execută.**
- Oricât de mare ar fi averea, încetul cu încetul se duce.**
- Orice faci e împrumut — și ce-i rău și ce-i plăcut.**
- Orice față nu e și frumoasă și orice om smerit nu e sfânt.**
- Ori Stan, ori căpitan.**
- Ori taci sau zi ceva mai bun decât tăcerea.**
- O să-i iasă toate pe nas.**
- O să-ți car la nuntă apă cu ciurul.**
- O singură vorbă e deajuns celui ce va să te înțeleagă.**
- O vorbă bună stinge focul mai curând decât o bute de apă.**
- O vorbă rea rănește mai mult decât o sabie ascuțită.**
- O vrea și frumoasă și mănoasă, și devreme acasă.**
- O zi treapădul și un ceas praznicul.**
- Palma primită de la un prieten e mai grea decât cea de la dușman.**
- Paraua e mică, dar loc mare prinde.**
- Patru ochi văd mai bine decât doi.**
- Paza bună trece primejdia rea.**
- Păcală judecă pe Tândală.**
- Păcatul vechi aduce osândă nouă.**
- Păgubașul plătește și gloaba.**
- Pământ fără viermi nicăieri nu găsești.**
- Păzește-te de cel ce n-are ce să mai piardă.**
- Păzește-te singur, dacă vrei ca și Dumnezeu să te păzească.**
- Pe arap, cât de mult îl vei spăla, tot negru va rămâne.**
- Pe brumă desculț și pe rouă încălțat.**
- Pe cel care nu-l costă, nu-l doare.**
- Pe cine l-a mușcat câinele, se teme și de lătrătură.**

- Pe cine nu-l lași să moară, acela te omoară.
- Pe cine nu-l lași să moară, nu te lasă să trăiești.
- Pe cine primești în casă, te scoate din casă.
- Pe ciobanu' fără câine lupii-l lasă fără pâine.
- Pe ciocii îl cunoști de pe faptă, pe măgar de pe urechi.
- Pe dinafara horii mulți dascăli se găesc.
- Pe dracul a căutat, pe dracul l-a aflat.
- Pe măgar la nuntă când îl poștește, acolo ori lemne, ori apă lipsește.
- Pe mulți îi îngroapă mânia.
- Pe naiba nu-l căuta cu lumină, că-l afli și la întuneric.
- Pe nevoiaș și leneș cu o funie să-i legi și p-amândoi să-i îneci.
- Pentru găina de mâine oul de astăzi se lasă.
- Pentru o babă surdă, popa nu toacă de două ori.
- Pentru o faptă bună nu aștepta răsplată.
- Pentru o para își pune ștreangul de gât.
- Pentru o vorbă de nimică joacă baba de se strică.
- Pentru stăpân și pe câine mângâi.
- Pentru șoric a pierdut slă-nina.
- Pentru un purice nu pui cer-ga-n foc, nici nu-ți lași casa și fugi.
- Pe om îl leagă cuvântul mai mult decât pământul.
- Pe omul cu ochi verzi nicio-dată să nu-l crezi.
- Pe omul rău nici dracu' nu-l vrea.
- Pe omul rău umbli să-l îm-blânzești și mai rău îl îndră-cești.
- Pe sub mânecă.
- Pe șapte drumuri.
- Pe una o ține de coarne și pe alta o mulge.
- Pe unde nu-l cauți, pe acolo îl găsești.
- Piatra ce-o arunci în capul altora va cădea în capul tău.
- Pietrei rotunde din vârful dealului puțină urnire îi trebuie.
- Pilda cea rea o dau oamenii mari.
- Pildele rele strică năravurile bune.
- Plăcerea dă prin piele.
- Plăcerea scurtă, căință lungă.
- Plânge pământul sub el.
- Plânge plânsul lui Păcală.

- Plecai să mă tocnesc, dare-ar
Dumnezeu să nu gălesc.
- Plete lungi și minte scurtă,
judecată mai mărunță.
- Poftim la masă cu ce ți-ai adus
de-acasă.
- Poveste bună de adormit copiii
de țată.
- Praznicu-i plin de babe și
toate se plâng că-s slabe.
- Prieten adevărat este acela
care te sfătuiește spre bine, iar
nu aceea care îți laudă nebu-
niile.
- Prietenia nu se mărturisește,
se simte.
- Prietenii nu se cumpără.
- Prietenii se țin cu cheltuială.
- Prieteni la cataramă.
- Prieteni noi să-ți faci, dar
d-ai bătrâni să nu te lași.
- Prietenul adevărat întotdea-
una la fapte bune te îndeamnă.
- Prietenul bun e traista cu
pâine și punga cu bani.
- Prietenul la vreme de nevoie
se cunoaște.
- Prietenul vechi îi ca vinul: cu
cât se învechește, cu atât e mai
bun.
- Prieten vechi, câine vechi.
- Prieteșugul fără dragoste, ca
pâinea fără sare.
- Primiți-mă în casă până vă
veți găsi dumneavoastră alta.
- Prinde chelul și ia-i părul.
- Prinde orbul, scoate-i ochii.
- Prin unire cresc lucrurile
mici, și prin vrajbă pier și cele
mici.
- Prostul se cunoaște după vorbă
și șiretul după ochi.
- Pune-ți frâu la gură și lacăt la
inimă.
- Pune-ți pofta în cui.
- Puțini sunt care nu au viermi
la inimă.
- Puțin și des face mult.
- Rabdă cât ești slab.
- Rabdă parcă e de fier și-i
crapă ochii de ger.
- Rana de cuțit se vindecă
lesne, da cea de la inimă
niciodată.
- Rara întâlnire e mai cu iu-
bire.
- Răpănoșii nu se scarpină decât
între dânșii.
- Răspunsul blând înlătură
mânia.
- Rătăcirea din urmă e mai rea
ca cea dintâi.
- Rău cu rău, dar mai rău fără
rău.
- Rău cu rău se vindecă.
- Rău cu rău și bun cu bun se
însoțesc.
- Rău de vei semăna, mai rău
vei secera.

- Rău faci, rău găsești..
- Răzbunarea-i arma toromacului.
- Râde bine cine râde la urmă.
- Râde om de om și dracu' de toți.
- Râde râsul de răs.
- Râde surdul de șchiop, și amândoi nu au noroc.
- Râde și leagă, plânge și dezleagă.
- Râde Tanda de Manda.
- Râsul e frate cu plânsul.
- Râsul râde țara și mascaraua mahalaua.
- Râsul se primblă cu plânsul.
- Ridică-ți nămețul dinaintea ușii tale și nu îngriji de bruma ce cade pe casa vecinului tău.
- Rogojina nu te învelește.
- S-a ales și el primar, a umplut satul de amar.
- S-a băgat pândar la cimitir.
- Sac fără fund.
- Sacul gol nu stă în picioare.
- Sacul plin curând se varsă.
- Sacul spart nu se mai umple.
- S-a dus oaie și s-a întors porc sălbatec.
- S-a dus omul la colac și-a căpătat un ciomag.
- S-a dus și el la stână și a ajuns vinerea.
- S-a face la voi, vom avea și noi.
- S-a găsit Păcală cu Tândală.
- Sai și aleargă dacă-ți vine, numai bagă seama bine.
- S-a însurat Curgolea cu fata Sărăciei și i-a cununat Ucigă-l toaca.
- S-a întâlnit în drum Păcală cu frate-său nea Tândală.
- S-a învățat dezbrăcat și i-e rușine-mbrăcat.
- S-a jurat pe vin să nu mai bea rachiu.
- Sara te culci plângând și dimineața te scoli râzând.
- S-a trecut iarba de coasă și lelița de frumoasă.
- S-au adunat boierii ciotcă.
- Să cumperi vecinii întâi și apoi casa.
- Să facem ce-om face și pe urmă iar om mânca.
- Să fugi de omul însemnat ca de dracu'.
- Să mor cu cheful meu, iar nu cu gustul lor.
- Să muncești și noaptea că nu faci străinul frate.
- Să n-am parte de oale sparte.
- Sănătos tun.
- Săraca pătită, mult e pricepută.
- Sărac tare încă-i rău; gazdă mare încă-i greu.

- Să te duci pân' îi da de berze
pâine făcând.
- Să te ferești de omul căruia
toate-i plac.
- Să-ți pară rău când făptuiești,
nu când te pocăiești.
- Să vorbim, să n-adormim.
- Sânge cu sânge nu se spală.
- Sângele vărsat cărbune arzător
și foc pârjolitor se face.
- Scârbit e calicul când bate
vântul în traistă.
- Scoală tu, să șed eu.
- Se amestecă unde nu-i fierbe
oala.
- Se ceartă pentru umbra mă-
garului.
- Se dă pe (la) brazdă.
- Se duce de râpă.
- Se încălzește la față, iar
spatele îi îngheață.
- Se îneacă cu banii în gură.
- Se întâmplă să cază în cursă
și acela care se păzește de
ea.
- Semănăm în câmp și cum-
părăm din târg.
- Se mănâncă ca câinii printre
gard.
- Se numără de neam mare, dar
cinste de câtâr n-are.
- Se plânge că n-are dinți
ș-apoi roade la cojiți.
- Se plânge și cel de are, se
plânge și cel de n-are.
- Se tot înalță până dă cu capul
de grindă.
- Se ține de cuvânt, ca iarba de
pământ.
- Se vaietă de noroc și n-are
de-atâta bogăție loc.
- Se vede că are vecini răi, de
se laudă singur.
- Se vindecă cu zamă de clo-
pot.
- Sfada grabnică aprinde foc și
vrajba grabnică varsă sânge.
- Sfătuiește-te cu cel mic și cu
cel mare și pe urmă hotă-
răște-te tu însuși.
- Sluga vrednică păcat să fie
stăpân.
- Slugile după stăpân ca umbra
după pom.
- Socoteala deasă e frăție alea-
să.
- Socoteala la târg și vulpea la
crâng.
- Socotelile vechi întrețin duș-
mănia.
- Spală-mi cojocul, dar nu mi-l
uda.
- Spre bine când apuci, așa
trebuie s-o duci.
- Spune-mi cu cine te însoțești,
ca să-ți spun cine ești.
- Spune unde te duci, ca să-ți
spun de unde ai să vii.
- Stă ca ou-n cui.

Stă satu-n gura lui.

Stă supărat parcă toată lumea
îi este datoare.

Străinul totdeauna te lovește
și te chinuiește.

Strâmbii mănâncă țara.

Strâmbii mănâncă țara, că
dreptii nu mai apucă.

Sub pădure vede, da' sub nas
nu vede.

Suflă în ciorba ta, că de a
mea oi avea eu grijă să nu mă
frig.

Surdul caută la buze, prostul
la laudă.

Surdul n-aude, dar le po-
trivește.

Surdul se folosește de urechile
altuia.

Surdului degeaba îi cânti de
jale.

Șade într-o sută de cojoace și
tot nu zice că nu-i este frig.

Șapte pe unul nu-l așteaptă.

Șchiopul și orbul la un loc trec
râpa.

Șede cu nasul umflat.

Șede cu ochii-n podele ș-aș-
teaptă să-i cadă stele.

Șezi, că ți se răcește locul.

Și-a ieșit din brazdă.

Și-a petrecut calendarul.

Și-a pierdut cumpătul ca calul
umpletul.

Și-a pus căciula pe-o ureche
și s-a dus în sat la fete.

Și bătută, și cu vițeaua pier-
dută.

Și cel bun și cel rău dintr-o
mumă amândoi, ca oala și
țucalul dintr-un aluat.

Și cu porcul gras în bătătură
și cu porumbi în pățul.

Și din făină parte, și din tărâțe
merinde.

Și găina oarbă nimereste câte
un grăunte.

Și nespălații se-ncălzesc la
soba albă.

Și-n mămăligă caută spini.

Și răbdarea are margini.

Și sărac și nesupus, umblă cu
nasul pe sus.

Taie mămăliga-n două de
viteaz ce e.

Taie și spânzură.

Tainele voastre în urechile
noastre.

Tanda,
Manda,
trei lei bucata.

Tăcerea nu sparge capul.

Tăgârta a-mprumutat și sac
nou acum cere.

Târgovețul nu știe ce-i pă-
durețul.

Târgul se face cu bani și nunta
cu lăutari.

- Te-am prins ca ciocârlanu' n laț.
Te lasă unul de slab și te ia altul de gras.
Te-mbată cu vinul și te amărăște cu pelinul.
Teme-te mai mult de pizma rudei, decât de a străinului.
Te miri ce mănâncă și te miri ce mai lasă.
Te păzești până te nimerești.
Te poți opri când te sui, dar anevoie când te cobori.
Te pupă-n bot și-ți ia din pungă tot.
Terchea-berchea, trei lei perechea, ciubote roșii.
Te tocmește dușmănește și plătește omenește.
Te vinde fără bani.
Ticăitul, procopsitul, unde se duce nu-i mai ajunge.
Tinerii înaintea bătrânilor să aibă ochi nu gură.
Toată ziua îl porți în brațe și seara tot pe el îl dor picioarele.
Toată ziua țop și trop, sara nu-i ce da la porc.
Toate se fac și se desfac prin gura satului.
Tocmai când s-a repezit, și lumea s-a isprăvit.
Tocmeala n-are supărare.
Tot bogătașul mintios și tânărul frumos.
Tot cel ce se înalță se smerește.
Totdeauna desfătarea are soră întristarea.
Totdeauna te poticnești când mergi înainte și te uiți înapoi.
Tot grasul e frumos și tot slabul ticălos.
Tot obrazul își are necazul.
Tot omul are un dar și un amar și unde prisosește darul, nu se mai bagă în seamă amarul.
Tot păcatu' își caută vinovatu'.
Tot păgubașul plătește oala spartă.
Tot pățitu-i priceput.
Totuna-i, ori cu capul de piatră, ori cu piatra de cap.
Tot unul și unul.
Tot vine și cel ce întârzie.
Toți de la orb și de la sărac și săracul de la nimeni.
Toți la coasă, dar el la masă.
Toți sapă, da el duce câiniș la apă.
Tovarăș numai la câștig, la pagubă pune cârlig.
Tovărășia cu cei răi și vicleni este totdeauna păgubitoare.

- Tovărășia e bună numai la
punga ta.
- Trage mâța de coadă.
- Trage targa pe uscat.
- Traiul cu vătraiul, cina cu
prăjina.
- Tras de păr.
- Trebuie să mănânci un car de
sare cu cineva ca să-l poți
cunoaște.
- Trece-l cu vederea, până-i
crapă fierea.
- Trei lucruri te scot din casă
afară: ploaia, fumul și femeia
rea.
- Trei zile țonțovai, iar de acolo
chiu și vai.
- Tu mare, eu mare, cine-o să
ne tragă cizmele?
- Uită-te la obraz și mă-ntreabă
de necaz; uită-te la față și
mă-ntreabă de viață.
- Ulița lungă te face fără
pungă.
- Umblă ca paraua din mână în
mână.
- Umblă cu capu-n traistă.
- Umblă cu nasul pe la dra-
cul.
- Umblă gură-cască, pierde-
vară.
- Umblă întărâtând câinii prin
mahala.
- Umblă pe drum cu alai și în
casă n-are mălai.
- Umblă cu graba, te întâlnești
cu zăbava.
- Una vorbim și bașca ne în-
țelegem.
- Un bou și o belea.
- Un bun c-un rău, așa a lăsat
Dumnezeu.
- Unde aurul vorbește, toată
lumea amuțește.
- Unde e gust, nu încape ceartă.
- Unde e marfă, trebuie să fie și
pagubă.
- Unde e mult câștig, e și multă
pagubă.
- Unde e sărăcie, e și ceartă.
- Unde este frică, nu încape
dragoste.
- Unde este puterea, acolo-i și
dreptatea.
- Unde e una, se strâng mai
multe.
- Unde e vorbă multă, acolo e
treaba scurtă.
- Unde-i bine
Nu-i de mine;
- Unde-i rău
Hop și eu.
- Unde-i dragoste, e și ceartă.
- Unde-i dragoste puțină, lesne-i
a găsi pricină.
- Unde-i mai bine, acolo se
învârtește lumea cu tine.

- Unde-i unul, nu-i putere, unde-s mulți, puterea crește.
- Unde-i vorbă, nu-i mânie.
- Unde-l bați și unde-l doare (ustură).
- Unde mănâncă doi, mănâncă și al treilea.
- Unde mânia cu puterea se-mpreună, acolo trăsnetul mai tare sună.
- Unde nu-i bărbat în casă, nici mămliga pe masă.
- Unde nu poți prinde, mâna nu-ți întinde.
- Unde nu te mănăcă, nu te scârpina.
- Unde-o doare și unde-o leagă!
- Unde omul a pus mâna, a pus și Dumnezeu mila.
- Unde s-a dus mia, se duce și suta.
- Unde sunt multe pravile, acolo e și multă nedreptate.
- Unde tună, răsună.
- Unii cu ura și alții cu udă-tura.
- Unii duminică și alții mănâncă.
- Unii gustă din lămâie și-alto-ri li se strepezesc dinții.
- Unii sunt fericiți mai devreme, alții mai târziu, iar alții niciodată.
- Unii trec și-mbătrânesc, alții cresc și înfloresc.
- Unii vorbesc ce știu și unii știu ce vorbesc.
- Un necaz abia îl treci, și vin în locul lui zece.
- Un necaz naște pe celălalt.
- Un nume bun e ca o moșie.
- Un prieten face mai mult decât o pungă cu galbeni.
- Un rău niciodată nu vine singur.
- Un singur dușman e destul să dărâme ce au luat o mie de prieteni.
- Uns pe păr și uscat la mațe.
- Unu, ca nici unu, doi, ca douăzeci.
- Unu-i mare, altu-i tare.
- Unui om fără de lege îi trebuie unul fără suflet.
- Unul bea și altul se îmbată.
- Unul cascade gura și altul înghite.
- Unul croiește și altul cârpește.
- Unul duce ponoasele și altul trage foloasele.
- Unul îți dă și zece îți iau.
- Unul nu găsește pod pe apă, altul nu găsește apă de băut.
- Unul plătește nouăsprezece și-ălalt douăzeci fără unu.
- Unul sporește la glumă și-altul te-njură de mumă.
- Unul taie și croiește, altul stă și potrivește.

- Unul te lasă de ostenit, altul te ia de odihnit.
- Unul te tunde și altul te rade.
- Unul ține frânghia și altul mănâncă friptura.
- Unul umblă și străbate și pe altul fericirea-l bate.
- Unu mare, altu tare.
- Unu trece, altu vine, ce folos să n-ai cu cine.
- Urmele răului sunt neșterse.
- Ușor e a da din a altuia.
- Ușor e de câștigat, greu e de păstrat.
- Vai de cel ce se deșteaptă când temnița îl așteaptă.
- Vai de cel ce strigă la urechea celui surd.
- Vai de hoțul care-i sărac și de săracul care-i hoț.
- Vai de oaia ce nu-și poate duce lâna.
- Vai de om când n-are a lui, căci când cată, atunce nu-i.
- Vai de omul cel urât, nici la moară n-are rând.
- Vai de țara ce-o pun copiii la cale.
- Vai de țara fără domn și de casa fără stăpân.
- Varsă foc și pară.
- Vântură-țară.
- Vecin bun ai nimerit, mare bine-ai dobândit.
- Vede că nu-i mai încape și toarnă până să crape.
- Vede totul în negru.
- Veni-ți-ar numele.
- Veniți pe la noi și-ți pupa un lăcătoi.
- Verși cu pumnul și aduni (culegi) câte unul.
- Vezi-mă cu un ochi, ca să te văd cu doi.
- Vina apucă prăjina.
- Vină pe la cinci, că la patru mă duc eu.
- Vino-ncoace, șezi binișor, dar nu-mi da pace.
- Vino cât te roagă, căci pe urmă îți dă cu piciorul.
- Vinovatul mai mare gură face.
- Voinic tânăr și cal bătrân rău se învoiesc la drum.
- Voinicul mișelului îi caută urma, mișelul voinicului îi caută capul.
- Vorba bătrânească mulți bani prețuiește.
- Vorba bună mult adună.
- Vorba bună
Puțin răsună;
Vorba rea
O duce vestea.
- Vorba ce zboară odată nu se mai întoarce.
- Vorba de azi nu se potrivește cu cea de mâine.

- Vorba de rău mai lesne se crede.
- Vorba de rău se duce peste nouă țări și nouă mări.
- Vorba dreaptă laudă n-așteaptă.
- Vorba dulce mult aduce.
- Vorba lungă, sărăcie-n pun-gă.
- Vorba multă, sărăcia omu-lui.
- Vorba nouă merge ca glon-tele.
- Vorba rea merge din gură-n gură ca fulgerul.
- Vorbă din topor.
- Vorbă să fie că târg se face.
- Vorbă să fie și nimica să rămâie.
- Vorbele cele dulci deschid ușa cea de fier.
- Vorbele cele ferite în piață sunt auzite.
- Vorbește satul, nu vorbește capul.
- Vorbește vorba-ngânată, parcă e gura legată.
- Vorbi și nea Ion, că și el e om.
- Vrăjmășia acoperită mai mult rău aduce.
- Vrând să-și facă sprâncenele, și-a scos ochii.
- Vrea să fie și grâul scump, și făina ieftină.
- Vrednicia omului se cunoaște după port.
- Vrei nu vrei, bea Grigore agheasmă.
- Zace de lingoare și nimica nu-l doare.
- Zecile
Mărită secile;
Sutele
Mărită slutele;
Miile
Mărită urgiile.
- Zestrea femeiei nu se pierde nici în apă.
- Zgârcitul nici el nu mănâncă, nici pe altul nu va să vază mănâcând.
- Zică, până i s-a duce gura la ureche.
- Zice alb și face negru.
- Zile fripte.
- Zis și făcut.
- Ziua fuge de bivoli și noaptea apucă pe dracu' de coarne.
- Ziua fuge de bivoli și noaptea-i trece Dunărea.
- Ziua mănâncă colaci și noaptea umblă după draci.

**POSIBILE, IMPOSIBILE,
PROBABLE, IMPROBABLE**

A altoi ceapa.

A auzi câinii-n cer.

A cere stele fripte din cer și smochine rupte din pomii Rusalimului.

A fi călcat de cireadă.

A fi un suflet în două trupuri.

A fost la nunta câinilor.

A întoarce dealurile.

A mânca și din barbă a nu mișca nu se poate.

A scos luna din fântână.

A secat pârăul cu lingura.

Broasca s-a mâniat pe baltă.

Când s-or tunde aricii pe casă.

Ce-i pe inimă, aceea-i și pe limbă.

Decât să mai trăiești, mai bine să nu mori niciodată.

E rău când nu e bine, e bine când nu e rău.

Face gunoi și se plânge de curățenie.

Ferească Dumnezeu să-i crească porcului coarne!

Mal de mămăligă și pârău de lapte nu s-a văzut.

O fi, n-o fi, dar s-o nimeri.

Parcă l-au zmulș rusaliile.

S-a stricat drumul în mijlocul căruții.

Trei lucruri nu se pot pe lumea asta — scară la cer, punte peste mare și măduvă în fier.

POVEȚE, SFATURI, ÎNDEMNURI Ș. A.

Adună cu firu', ca să ai cu grămada.

Adună de unde ai semănat.

Adună (strânge) la tinerețe, ca să ai la bătrânețe.

Ai început să crape lemnul, despică-l.

Apă limpede până nu-i vede, pe cea tulbure n-o lepăda.

Aprinde lumânarea înainte de a se face noapte.

Arătura bună îți dă pâine-n gură.

Aruncă binele tău în dreapta și în stânga și la nevoie ai să-l găsești.

Ascultă cu urechile, vezi cu ochii, dar taci cu gura.

Ascultă pe cei care știu mai multe decât tine.

Ascunde-ți ciomagul de câini, că mai rău te mușcă.

Bate samarul să priceapă măgarul.

Bate șaua să priceapă iapa.

Bate și ți se va deschide, cere și ți se va da.

Calul de dar nu se caută la dinți.

Calul hrănește-l cu sacul și mână-l ca pe dracul.

- Ca să stingi un foc trebuie să te arunci în el.
- Cască ochii la tocmeală, iar nu după ce te-nșală.
- Caută și vei găsi.
- Când a cântat ciocârlia — să fie plugul în brazdă.
- Când arde casa vecinului, ud-o cu apă și pe a ta.
- Când bei apă, gândește-te la izvor.
- Când latră un câine bătrân, să ieși afară.
- Când nu poți face ce vrei, trebuie să faci ce poți.
- Când pleci la drum, ia-o mai cu domolul.
- Când se culege, atunci se alege.
- Când verși borșul, nu vărsa și huștele, că poate-ți mai trebuie.
- Ceea ce nu voiești ca să afle dușmanul, să nu-i spui prietenului.
- Cel mai cuminte bărbat de la altul trebuie să ceară sfat.
- Ce nu poți, nu ridică.
- Ce nu știi, nu vorbi.
- Cheltuiește, dar vezi ce mai rămâne.
- Cine are bătrân, să-l vândă, și cine n-are, să-l cumpere.
- Cine n-are cal, să urce pe jos la deal.
- Cine-ncalecă măgarul, să-i sufere și năravul.
- Cine se teme de brumă, să nu sădească vie.
- Cine se teme de lup, să nu se ducă cioban.
- Cinstește pe alții, dacă vrei să te cinstească pe tine.
- Cinstește pe bătrâni, că și tu ai să fii bătrân.
- Coasa rea trebuie bătută de șase ori pe zi.
- Copilul trebuie păzit și bătrânul respectat.
- Cu cei mai mari decât tine să nu fii îndrăzneț la vorbe și nesocotit la răspunsuri.
- Cu ce știi sfătuieste, cu ce poți ajută.
- Cu funia altuia nu te lăsa în puț.
- Cu funia dușmanului nu-ți da drumul în fântână.
- Cuibul tău să ți-l păzești, dacă nu vrei să răcești.
- Cui îi este frică de vrăbii, să nu semene mălai.
- Culcă-te în pod, că nu umblă vacile.
- Cu mâna dușmanului numai foc să iei.
- Cumpără la timp și vei avea la nevoie.
- Cumpără șa după cal.

Dacă este, este, nu mai da la toți de veste.

Dacă nu știi ce-i apa, nu te sui în luntre.

Dacă nu știi drumul, întreabă de alții.

Dacă nu te doare capul, nu ți-l lega.

Dacă vrei să nu-ți rupi opiniile, umblă desculț.

Dă-i cu cinstea, să piară rușinea.

Dă, țigane, cu ciocanu', dacă vrei să capeți banu'.

De ai venituri mititele, mai oprește din măsele.

De ascultat, ascultă, dar mintea ta s-o ai.

Decât să te căiești pe urmă, mai bine să-ți pară rău la început.

De găsești, nu te bucura, iar de pierzi, nu te întrista.

De-i păți ceva, numai tu să știi unde te strânge ciubota.

De la vârf se-ncepe stogul.

Descurcă îndoiala și vei cunoaște adevărul.

De te vom pofți la masă, nu te trage sub masă.

Din dar ai luat, în dar să dai.

Din două rele alege pe cel mai mic.

Drumul bătut să nu-l lași niciodată.

După carul care nu te așteaptă, nu alerga.

După ce au furat caii, înzadar încui grajdul.

După coajă nu te lua, că de miez amar vei da!

(E) mai bine să întrebi de două ori, decât să greșești o dată.

Fă împrumuturi și te gătește de supărări.

Ferește-te de bătrâna fată mare, ca de-o vacă împungătoare.

Ferește-te de câine mut și de om tăcut.

Ferește-te de fapte de rușine.

Ferește-te de gura lumii.

Ferește-te de lupi îmbrăcați în piele de oaie.

Ferește-te de prietenul gurativ.

Ferește-te de rău și fă bine.

Fii bun, ca să trăiești mult.

Fii cuminte

Ca-nainte;

Nu fi prost

Precum ai fost.

Fii după cum te arată chipul.

Fii, inimă, răbdătoare, ca pământul sub picioare.

Fii înțelept ca șarpele, muncitor ca albina și dornic ca turturica.

- Glumele să-ți fie cumpătate, întocmai ca sarea în bucate.**
- Graba strică treaba.**
- Grăbește-te încet.**
- Încalecă calul, ca să-i afli năravul.**
- Încălzește-te cât arde focul.**
- Încet vei merge, departe vei ajunge.**
- Îndoaie nuiaua până se poate.**
- În fața bătrânilor să ai urechi de auzit, nu gură de vorbit.**
- Înoată cu nădejde, să poți ajunge la mal.**
- Însoară când vrei, mărită când poți.**
- Însoară-te până nu-ți trece vremea.**
- Întâi ascultă și pe urmă vorbește.**
- Întâi gândește, apoi pornește.**
- Întreabă de pățimaș, nu întreba de drumaș.**
- La mâncare să ai cumpătate și la băutură — măsură.**
- Lasă boul în voia lui, dacă vrei să mergi departe.**
- Lasă lumea să cam treacă, să vedem ce-o să s-aleagă.**
- Lasă mânia de seară pe dimineață.**
- La stăpân nu te băga fără tocmeală, că ieși fără socoteală.**
- Leagă punga cu o sută de noduri.**
- Leagă sacul până-i rotund, nu când îi dai de fund.**
- Lucrul de astăzi nu-l lăsa pe mâine.**
- Mai bine fă azi tot și mâine te hodinește.**
- Mai bine lâna s-o dai, decât oaia s-o pierzi.**
- Mai bine mai târziu decât niciodată.**
- Mai bine să ceri, decât să furi.**
- Mai bine să întreacă decât să nu ajungă.**
- Mai bine să-ți petreci vremea singur, decât în adunare rea.**
- Mai bine te întoarce decât să rătăcești.**
- Mai încet cu gura și mai iute din mâini.**
- Mai întâi să vedem și apoi să ne lăudăm.**
- Mai întâi vezi-ți de tine.**
- Măsoară de zece ori și o dată taie.**
- Nici un lucru să nu crezi, cu ochii până nu vezi.**
- Nu amăgi calul cu sacul deșert.**

Nu arunca cu piatra în câinele care te latră.

Nu ascunde mâța în sac, că i se văd unghiile.

Nu aștepta milă și omenie de la dușman.

Nu bate unde nu ți se deschide.

Nu bea până te vei îmbăta, că pe urmă te vei văieta.

Nu călca șarpele pe coadă, dacă nu vrei să te muște.

Nu căta la câine, uită-te la stăpân.

Nu căta pe dracul, că-l găsești pe tat-său.

Nu cerca marea cu degetul, nici apa fiartă cu bățul.

Nu cerca vadul cu nebunul.

Nu cheltui mai mult decât câștigi.

Nu cheltui tot ce ai, mâine nu știi de ce dai.

Nu cumpăra ce nu-ți trebuie, că pe urmă ai să vinzi ce-ți trebuie.

Nu da apă la vadul dușmanului.

Nu da pâine câinilor altuia, că te latră ai tăi.

Nu da povață celui ce nu ți-o cere, căci nu te ascultă.

Nu disprețui pe nici un inamic, fie oricât de mic.

Nu face rău, că te va ajunge.

Nu fi foc de dimineață, că te pârlleşte până la amiază.

Nu-i da binelui cu piciorul, că pe urmă-i duci dorul.

Nu împrumuta pe cel ce voiești să-l aibi prieten.

Nu închide lupul în stână.

Nu încurca urda cu zărul.

Nu întărâta câinii în sat, dacă vrei să ieși nemușcat.

Nu pune leului degetul în gură.

Nu râde de capră, că poate veni vremea s-o mulgi.

Nu rupe floarea, dacă vrei să vezi rodul ei.

Nu săpa groapă altuia, că singur cazî în ea.

Nu scoate gunoiul din casă.

Nu scuipa în fântână, că vei bea apă din ea.

Nu spune tot ce știi, nu crede tot ce auzi.

Nu sta ca un nemernic, dacă te simți vrednic.

Nu te amesteca în tărâțe, că te mănâncă porcii.

Nu te da răpus la nevoie.

Nu te face din bun sănătos bolnav.

Nu te face mort în secară cu picioarele afară.

Nu te hrăni numai cu nădejde și făgăduință.

- Nu te împrieteni cu cei care cârtesc prietenii.
- Nu te încrede celor tăcuți.
- Nu te încrede în tot câinele care dă din coadă.
- Nu te lauda singur, lasă să te laude satul.
- Nu te lua după gura lumii, că îi da în gropi.
- Nu trăi cu mintea altuia.
- Nu trece gârla, dacă nu-i vezi fundul.
- Nu tulbura fântâna care ți-a potolit setea.
- Nu-ți băga capul când doi câini se mănâncă.
- Nu-ți cheltui câștigul înainte de a-l avea în mână.
- Nu uita ziua de mâine, ca să nu duci dorul de pâine.
- Nu umbla cu țâfna în nas.
- Nu umbla din ușă în ușă, că nu te mai pricopsești.
- Nu vinde peștele neprins.
- Nu vinde pielea vulpii din pădure.
- Nu zi: hop! până n-ai sărit.
- O mie să auzi și una numai să crezi.
- Omul cuminte nu se cată după veșminte.
- Omul nu trebuie să se potrivească inimii.
- Patul să fie cald, mâncarea poate să fie rece.
- Paza bună trece primejdia rea.
- Păstrează lucrul cât e nou.
- Până a nu intra, socotește cum ai să ieși.
- Pe măgar să-l încarci după a lui putere, dacă nu vrei să te încarci tu în locul lui.
- Pe orice bătrân să-l cinstești ca pe un părinte.
- Pe toți să-i ascuți, dar din mintea ta să nu ieși.
- Prinde hoțul când îți vine, că te prinde el pe tine.
- Privește sub nas, apoi mai departe.
- Pune la loc de unde iei.
- Pune-ți frâu la gură și lacăt la inimă.
- Rabdă un ceas și-i trăi un an.
- Să bei, dar să nu-ți bei mințile.
- Să fii bun până unde se poate.
- Să fii totdeauna la mijloc de masă și la colț de țară.
- Să n-o întinzi prea mult, că se rupe.
- Să nu fii ușor la limbă și greu la faptă.
- Să nu lași drumul mare pentru cărare.
- Să nu-l întrebi pe cel bătrân, da' pe cel umblat.

Să nu te faci viteaz la apa mare.

Să nu te sperii de noroc, că norocu-i pus pe foc.

Sărută mâna pe care n-o poți mușca.

Să te ferească Dumnezeu de judecata femeiască și de bătaia prostului.

Să te ferești de boierul nou și de cerșetorul vechi.

Să te ferești de omul cu fața de prieten și cu inima de dușman.

Să te întinzi cât poți să cuprinzi.

Scârba de seară s-o lași pe dimineață.

Scoală-te mai dimineață și culcă-te mai târziu.

Scutește sacul cât îi rotund, nu după ce ai dat de fund.

Seamănă păpușoi și ai să culegi slănină.

Sfătuieste-te cu cel mic și cel mare și pe urmă hotărăște-te singur.

Strânge bani albi pentru zile negre.

Târgul de dimineață să-l strângi în brațe.

Teme-te de cel ce se teme de tine.

Tinerii înaintea bătrânilor să aibă ochi iară nu gură.

Tunde oaia, dar nu-i lua și pielea.

Udă întâi grădina ta și, de-ți mai rămâne apă, udă și pe a vecinului.

Urmează celui înțelept și te du după cel drept.

Voiește și vei putea.

Vremea plugului când vine, să nu te găsească în pat.

Ziua caută-ți de lucru, iar noaptea de somn.

CONCLUZII, SENTINȚE

A avea apă la moară.

Acela doarme mai bine, care nu simțește tăria patului.

Acela trăiește mult, care trăiește bine.

Adesea la casa cu șapte femei bărbații umblă cu bernevecii ruți.

Adevărul este urât de vrăjmași.

A fi cu stemă (stea) în frunte.

A fi în pâine.

A fi un cucoș de făcut borș.

A fi un lemn de ars în foc.

A i se trece cuiva iarba de coasă.

A-i veni cuiva berbecii.

- Altă făină se macină la moară. Ca unealtă lucrezi, unealtă rămâi.
- A mărita o fată este a arde o dată. Cauți binele cu sacul și nu-l găsești nici cu acul.
- Amânarea nu-i pierzare. Când de multe te apuci, mai pe toate le încurci.
- Amenințarea fără putere e deșartă. Când ești în luciul mării și tună, anevoie o să scapi de furtună.
- Are făină, n-are slănină, are sare, n-are lumânare. Când îi tânăr, omul tot deșertăciuni pofteste.
- Asemenea cu asemenea se folosește. Când te bați cu cineva în noroi, ori te trânteste, ori îl trântești, tot te murdărești.
- Asta-i altă mâncare de pește. Când vei avea în pungă banul, el îți face planul.
- Averea nu e scrisă nimănui în frunte. Cât avem, nu păstrăm, dar când pierdem, plângem.
- Baba bătrână nu se sperie de furcă. Când e (de când) lumea și pământul, pe cuptor nu bate vântul.
- Baba bătrână nu se teme de pâine moale. Ce-a fost, a trecut.
- Bate vântul, curge untul. Ce-i în mână, nu-i minciună.
- Bătrânețele tac. Ce-i scris cu penița, nu tai cu bărdița.
- Binele de dimineață se uită peste zi. Cel ce are rânduială, cruță multă osteneală.
- Bogăția nu vine la nimeni pe apă. Cel ce nu lucrează ziua, flămânzește noaptea.
- Bogățiile trec, dar faptele bune rămân. Cel ce pierde drumul, e bucurios și de cărare.
- Brezaia cât de mult se va găti, tot brezaie rămâne. Cel cu minciuna se simte totdeauna cu musca pe căciulă.
- Bucățița îngrașă vițița.
- Bună marfă, păcat de parale.
- Bun, bun, dar nu-i chiar bine!
- Care se scoală mai dimineață, își șterge gura.

- Cel cu zile are leac.
Cel sănătos n-are nevoie de doctor.
Celui cu economie suta îi este o mie.
Cerul senin de trăsnet nu se teme.
Cine aleargă mult, mănâncă unt.
Cine are mintea-ntreagă, în sfada altora nu se bagă.
Cine are patru boi, n-are grijă, nici nevoi.
Cine așteaptă mură-n gură, nu ajunge ziuă bună.
Cine a știut să trăiască cu răul, trăiește și cu binele.
Cine ce caută, aia află.
Cine cheltuiește peste ceea ce câștigă, n-are-n casă mă-măligă.
Cine dă cu-amnaru-n cremene, dă câteodată și-n degete.
Cine este vara la ogor, iarna este la obor.
Cine face gustare cu îmbelșugare, prânzește cu sărăcia și cineză cu rușinea.
Cine începe bine, sfârșește frumos.
Cine nădăjduiește fără smin-teală, ajunge om.
Cine nu cruță când are, va răbda la lipsă mare.
- Cine nu deschide ochii, deschide punga.
Cine nu e dator, e destul de bogat.
Cine nu e mulțumit de puțin, nici de mult n-are parte.
Cine nu păstrează, nu are.
Cine nu știe să muncească, nu știe nici să agonisească.
Cine poate face bine și nu face, păcătuiește.
Cine sare multe trepte deodată, i se frânge piciorul.
Cine s-atinge de mă răcini, nevătămat nu scapă.
Cine scoate sabia, de sabie va pieri.
Cine seamănă cu lacrimi, culege cu bucurie.
Cine se încălzește la soare, nu-i pasă de lună.
Cine șede cu mâinile-n sân, înzadar nădăjduiește.
Cine știe a câștiga, știe și a păstra.
Cine tace în mijlocul gălăgiei, acela-i om înțelept.
Cine trăiește numai nădăj-duind, moare jinduind.
Cine umblă cu fier, se umple de rugină.
Cine umblă cu gândul acasă, își pierde căciula în târg.
Cine umblă cu gura căscată, îi intră muștele.

- Cine umblă la Crăciun în cămașă, la Paști umblă cu cojoc.
- Cine vara n-are minte, iarna nu gustă plăcinte.
- Cine vara petrece cântând, iarna rămâne flămând.
- Copilul cu două moașe rămâne cu buricul netăiat.
- Corbul înzadar se spală, că negreața nu și-o pierde.
- Cu bobîța se umple cofița.
- Cu bunătaea mori de foame.
- Cu cât mai adânc intri în pădure, cu atâta de mai multe lemne dai.
- Cu „doar“ și „poate“ nimic nu se poate.
- Cui dai pită și sare, te mănâncă mai tare.
- Cum a fost sădit, așa a răsărit.
- Cu mânuși pe mână nu torci mătase.
- Cu mâinile în buzunar nu se isprăvește treaba.
- Cu nădejdea din sat rămâi cu capul spart.
- Cu nădejdea și viața-i mai ușoară.
- Cu prietenul de nădejde nu te prăpădești.
- Cuvântul omului bătrân are greutate.
- Cu vinul și cu somnul uită grijile omul.
- Cu vorbe dulci mai multă pâine mănânci.
- Dacă umbli cu mâna pe miere, trebuie să-ți lingi degetele.
- Dai cu mâna și alergi cu picioarele.
- Darea trece (umple, vede) marea.
- De apuci să croiești rău, rău va merge tot mereu.
- De atunci e rău în lume, de când a ajuns coada cap.
- De colac te saturi, dar de pâine niciodată.
- De la gând și până la faptă e departe.
- De necaz și de belea nu mai scapă nimenea.
- Deprinderea-i a doua natură.
- Deprinderea ușurează povara.
- De unde n-a răsărit, n-ai ce culege și n-ai ce tăia.
- Dimineața poartă aur în gură.
- Din apă uscat nu ieși.
- Din cenușă albă nu se face turtă.
- Din inimă rea rău gând purcede.
- Din vorbă în vorbă iese adevărul.

Două cuțite tăioase nu pot sta într-o teacă.	Îi bun un cap, dar două îs mai bune.
Două săbii într-o teacă nu încap.	În casa măturată dormi cu plăcere.
Drumul cel mai scurt — pe unde-i de alții rupt.	Începutu-i anevoie; urma vine de la sine.
După poftă, și răbdare.	Încercarea vină n-are.
E lesne a zice plăcintă, dar e mult până se face.	În trup sănătos — minte sănătoasă.
E mult de la mână pân' la gură, dar de azi până mâine.	Întunericul îi cel mai mare vrăjmaș.
E rău când te ajunge sărăcia în haine domnești.	Înțelept e acela ce știe a ține piept nevoilor.
Faci numai bine și tot uneori ți se răsplătește cu rău.	La vreme de lipsă și unealta rea-i bună.
Fapta bună este pentru om cunună.	Lucrul bine început e pe jumătate făcut.
Fapta bună nu cere laudă.	Mai bine cu sapa în mână, decât cu mâna întinsă la milă.
Fapta bună nu moare niciodată.	Mai bine o pace strâmbă, decât o judecată dreaptă.
Fără leac numai moartea la muritori este.	Mai bine un țăran viu, decât un împărat mort.
Felul cum dai face mai mult decât ceea ce dai.	Mărgăritarul stă în fundul mării și mortăciunea plutește pe d-asupra apei.
Fiecare are câte o nevoie, altul câte nouă.	Măsura astupă gura.
Fierul neîntrebuințat ruginește.	Mânia îmbătrânește, râsul întinerește.
Găina bătrână face zama bună.	Moarte fără bănuială și nuntă fără vorbe nu este.
Greșeala unei clipe strică bucuria zilelor de apoi.	Mulți văd, puțini pricep.
Ieftin iei, ieftin porți.	Năpasta cade și pe cei drepți.

- Necazurile sunt pentru oameni și oamenii pentru necazuri.
- Nevoia e mama născocirilor.
- Nevoie de-ar fi, că găsim de toate.
- Nici un lucru nu rămâne nerăsplătit.
- Nimeni nu fuge de bine.
- Nimeni nu poate sluji la doi domni.
- Nu da ciomag cui nu-i ești drag, nici sabia în mâna vrăjmașului.
- Nu-i cu puțință să vâri găina în oul din care a ieșit.
- Nu-i greu să te sui în sus, îi greu să te ții acolo.
- Nu lupul cel împușcat a mâncat toate oile.
- Numai miere zicând, gura nu se îndulcește.
- Numai un pic nu-i bine și iară-i rău.
- Nu toți cu urechile mari sunt din viță de măgar.
- Nu-ți este puterea cât îți este vrerea.
- Oala împrumutată nu o vezi curată niciodată.
- Obiceiurile cele nouă fac risipa țărilor și pieirea domnilor.
- O greșală și de la Bagdad te întoarce înapoi.
- Omul de scârbă nu moare, dar nici multe zile n-are.
- Omul îi mai tare ca fierul, că din fier poți rupe, dar din om ba.
- Omul se deprinde cu locul.
- Orice cu bătaie de cap se agonisește.
- Orice rar se vede, mai dulce ți se pare.
- Paraua para câștigă.
- Pasul păzește nasul.
- Până n-ai văzut greul, nu cunoști binele.
- Până nu faci foc, nu iese fum.
- Până nu iei șaua de pe cal, nu-i vezi rana-n spate.
- Până nu mănânci cu omul o baniță de sare, nu-l cunoști.
- Pe cărarea bătută nu crește iarbă.
- Pe craca uscată nu cântă privighetoarea.
- Pe durerea mare alta mai mare o tămăduiește.
- Pe lângă două surcele arde și-un crâng de nuiete.
- Plouă, ninge, drumul nu șede.
- Prieteșugul între puțini mai multă vreme ține.
- Printr-o crăpătură mică răzbate apa în corabia mare.
- Rana de cuțit se vindecă lesne, dar cea de la inimă — niciodată.

Răul vine iute, binele încet.

Roțile se gonesc una pe alta și
nu se ajung niciodată.

Sabia vrăjmașului e lungă.

Sacul din care tot iei și nu mai
pui, se golește.

Scorpia cu limba dulce te linge
și cu coada te împunge.

Sfatul după faptă e manta
după ploaie.

Sfârșitul laudă începutul.

Și în colibă se nasc oameni
mari.

Și marea are fund.

Și omătul e bun la vremea
lui.

Și piatra prinde mușchi, dacă
șede mult într-un loc.

Și răul câteodată prinde bine
la ceva.

Și stafida e uscată, dar dul-
ceața ei nu și-o pierde

Tot copacul ce va să fie bun
de cârlig de timpuriu începe a
se strâmba.

Una-ți spune firea și alta
gândirea.

Un ceas la vreme face cât un
an.

Unde ți-e gândul, acolo ți-e și
capul.

Unde ți-i inima, acolo ți-e și
gândul.

Unele așteptăm și altele ne
vin.

Vase de lut și copii nicicând
nu-s mulți la casă.

Veșmintele luate cu împrumut
nu țin de cald.

Viteazului îi vezi capul și
leneșului urma.

REFERINȚE ISTORICO-LITERARE

[...] Limba noastră nu e nouă, ci din contra *veche și staționară*.

Ea e pe *deplin formată în toate părțile ei*... Pe de altă parte, *veche fiind*, ea e și bogată pentru cel ce o cunoaște, nu în cuvinte, dar în locuțiuni.

Bogăția unei limbi nu constă în numărul de cuvinte. Adevărata bogăție consistă totdeauna în locuțiuni, în acele tiparuri neschimbate care se formează în curs de mii de ani și dau fiecărei limbi o fizionomie proprie... Căci la urma urmelor e indiferent care sunt apucăturile de care se slujește o limbă, numai să poată deosebi *din fir în păr* gândire de gândire. Un singur cuvânt alăturat cu altul are alt înțeles [...] Această parte netraductibilă a unei limbi (locuțiunea) formează adevărata ei zestre de la moși-strămoși, pe când partea traductibilă este comună gândirii omenești în genere. [...]

Mihai EMINESCU, *Despre limba cărturarilor români din Ardeal*, în M. Eminescu, *Opere*, vol. VI. Ediție îngrijită de Perpessicius, Editura Academiei Române, București, 1963, p. 623—624.

Cum se nasc proverbele?

Zicem că ele sunt create de popor, dar poporul e un nume al mulțimii și mulțimea nu poate crea nici proverbe, nici versuri, nici basme. Pe toate le creează un singur om, din popor, iar poporul le răspândește. Iată cum se nasc proverbele:

a) Din *experiența de toate zilele*. Din experiența că un om, care a pornit repede pe drum și mergând până la un loc, a obosit, pe când altul, care a pornit mai încet, n-a obosit și a ajuns la țintă înaintea celui ce a plecat repede, poporul a scos învățătura:

Mergi încet și ajungi departe.

Experiența e mama proverbului. Fiecare om are ocaziunea să *pată*; pățania lui și-o exprimă într-o formă oarecare, și de aici înainte pățania îi servește ca învățătură, să se ferească de cazurile analoage. Învățătura lui și-o ridică deci la rangul unui adevăr experimentat. Iar dacă vin pățanii analoage ale altora, adevărul acesta se generalizează. Zicem ca exemplu: un țăran s-a încrezut în rudele sale, în afaceri bănești, iar ele l-au tras pe sfoară. El atunci din pățania sa a scos învățătura: *Cu rudele să bei și să mănânci, dar daraveri să n-ai*. El și-a spus pățania sa în lume, deodată cu învățătura ce-a scos-o din ea. Dacă, după aceea, au pățit și alții tot așa, aceștia repetează vorba celui ce-a pățit întâi și zic: Bine a zis X că cu rudele să bei și să mănânci etc. În cazul acesta învățătura devine proverb și e introdus cu vorbele: *În legea celui sau vorba ăluia*, adică a primului care a dat învățăturii o formă mai plastică.

Aceeași învățătură scoasă dintr-o pățanie poate fi redată de mai mulți pățiți, în mai multe feluri. Cea care e mai plastic spusă, mai precis biruiește pe celelalte și, generalizându-se cu totul, pentru toate cazurile analoage, devine proverb. Fără îndoială, la început când se naște proverbul — ele se pot naște zilnic — se pomenește mai totdeauna numele aceluia care a dat învățăturii forma cea mai plastică și mai iubită de mulțime. Așa se zice: *Nu da bani cu împrumut*, căci vorba lui Toader podarul: *dacă dai, n-ai*. Acest Toader a fost acela care l-a exprimat mai întâi, în forma *dai, n-ai*, învățătura scoasă din pățania sa. Cu timpul sau cu locul, dispăre din amintire numele propriu, dispăre și amintirea că unul Toader podarul a zis întâi aceste vorbe, și atunci generațiile viitoare — sau locuitorii satelor vecine care nu cunosc și nu înțeleg ce caută Toader în proverb — îi repetă vorbele, devenite proverbiale, în chipul acesta: *Nu dai bani*, căci vorba ăluia: *Dai, n-ai*. Cu timpul nu mai știe nimeni cine a zis întâi cutare vorbă, dar vorba a rămas, a fost cu încetul primită de întreg poporul, a devenit proverb.

Mai bine se observă acest lucru la nașterea zicătorilor. După cum numirea multor lucruri în viață a rămas proverbială, după numele aceluia ce le-a inventat, d. e: *pălării à la Rembrandt*, fiindcă el în tablouri dă damelor această pălărie, *a purta barba à la Napoleon III* etc., *frizură à la Maria Antoinetta* etc. și după cum un nume propriu devine

apelativ, d. e. o *Panama*, o *Mecca*, un *Ierusalim*, un *Mefisto* etc. tot așa o vorbă cu spirit a unuia, o întorsătură e frază fericită. Unul o fi zis întâi: *d-aia n-are ursul coadă*, și ceilalți au găsit că vorba e plastică, voind să arăți în mod ridicol nepotrivirea între cauză și efect. Zicem: o *minciună cu coarne*, o *minciună cât toate zilele*, unul a venit cu gândul să facă o comparațiune nouă și a zis: *Minciună cât turnul Colții*. Vorba a plăcut, ea a rămas și azi, când turnul Colții nu mai există. Într-o mahala în București era o văduvă a unui boier Manta, și curtea i s-a ruinat; trecătorii, ca să se apere de câini, rupeau din gard. În urmă gardul a dispărut. Atunci unui glumeț i-a venit în gând să parafrazeze zicătoarea *a da de unde nu-i cu a da din gardul Mântulesei* și vorba fiind plastică a rămas.

Foarte multe localități, râuri, munți etc. își au numele după vreun lucru oarecare, devenit proverbial. În București e locul *la Episcopie* și nu înțelegi de ce, căci nu e nici o episcopie acolo. Dar a fost. Episcopia a dispărut, numele a rămas. Un munte numit *Trecătoarea tătarilor*, ori *Vârful cu dor*, ori *Cruce de piatră*, ori *Pietrele arse* sunt numiri proverbiale. Stradele prin orașe tot așa (strada Doamnei, Foișorului, a Zaveriei etc.). Acestea intră în domeniul tradițiilor și al legendelor.

Un exemplu nou: Caragiale într-o comedie are un tip de bețiv care întreabă mereu: *Da noi cu cine votăm?* Vorba a ajuns proverbială, până acum, bineînțeles, numai în literatură. De câte ori unul e zăpăcit și nu știe ce face, se zice despre el:

Vorba lui Caragiale, noi cu cine votăm? Exemplul arată și altceva: numele Caragiale fiind necunoscut ori neînțeles e înlocuit cu alta: *vorba ăluia: noi cu cine votăm?*

b) *Istoria*. Înțelegem fapte istorice, bine știute, vorbe istorice ale unor personaje cunoscute. De la Alexandru Lăpușneanu avem vorba: *Proști, dar mulți*. Zicători care ar fi având origine istorică: *Vodă da și Hâncul ba, a lua lumea în cap ca Vodă-n lobodă* etc. Vestite vorbe proverbiale au neamurile, în comun, ca *Veni, vidi, vici* a lui Cezar, *cunoaște-te pe tine însuți*, a lui Socrate, *Galileene, ai biruit*, a lui Iulian Apostatul, *E pour si muove*, a lui Galilei, *Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuți*, a lui Christos, *Să fie lumină*, a lui Zebaot spuse de Moise, *Statul sunt eu*, a lui Louis XIV. Din geografie: *a se face Dunăre, a făgădui Oltul cu totul și marea cu sarea, cât e Prutul și pământul, cât o fi Ardealul*.

c) *Ridicolul*. Căutarea unei însușiri reale a oamenilor dintr-alte părți ale țării, zeflemisirea obiceiurilor provinciale. De ex.: *gură de Târgoviște, a spune brașoave, oltean cu 24 de măsele, la Dumnezeu și în Țara Românească toate sunt cu puțință*.

Batjocorirea neamurilor vecine: *Cal verde și sârb cuminte, a vorbi sârbește, a fi țigan, drept ca neamțul*. Numele ciorii — *al țiganului, capră — al grecului* etc.

d) *Observațiile naturii*. Așa sunt observațiile asupra obiceiurilor animalelor, aplicate la un om: *a trăi ca câinele cu pisica. Și râma, când o calci, se întoarce să te muște. Găina bea apă și se uită la Dumnezeu. Peștele de la cap se împute. Cioara trage la cioară. A-și spurca casa ca pupăza cuibul. A sta cât cioara-n par. Caprei îi cade coada de râie și tot în sus o ține. Până nu-ncaleci calul nu-i cunoști năravul. Ariciul cu meșteșug se prinde și vrabia cu mei. A umbla ca o curcă beată*.

Dar și alte observații ale lucrurilor din natură: *Ziua bună se cunoaște de dimineață* etc. *Apa trece, pietrele rămân. Câinii latră și luna trece*.

e) *Snoava, fabula, tradiția, legenda*. Aici avem acele proverbe mai ales care au o poveste a vorbei și sunt de cele mai multe ori învățăături scoase dintr-un fapt întâmplat. Așa: *Țiganul ajuns împărat, întâi pe tată-său l-a spânzurat*. Anton Pann în colecția lui a adunat și versificat o mulțime de-acestea. *A tunat când i-a adunat. A venit la spartul târgului*. Aici toate acelea au nume proprii: *A dat ca Eremia cu oiștea în gard. Bea, Grigore, aghiazmă, Dă nas lui Ivan că se suie pe divan. După ce e prost, îl cheamă și Vlad. Tronc Marico!*

E de observat că precum snoavele (adică întâmplările) vesele, care au rămas de pomeneală, pot da naștere la proverb, tot așa se poate întâmpla dimpotrivă, ca un proverb să fie motivul unei snoave alcătuite anume.

f) *Literatura*, mai ales „*Biblia*“. Am dat exemplul *noi cu cine votăm*, a lui Caragiale. Alecsandri a dat literaturii zicătoarea: *Cuiul lui Pepelea* din farsa sa *Arvinte și Pepelea*.

Vorbe din literatură rămase proverbiale: *Viitor de aur România are* a lui Bolintineanu; *Românul are șapte vieți* (Alecsandri), *Deșteaptă-te, române* (Mureșanul), *Unde-s doi puterea crește* (Alecsandri).

Din *Biblie*: *Ca-n sânul lui Avram*. Apelativul *Iudă*. *A vinde ceva pe un blid de linte* (din povestea lui Esau). *Ca înțeleptul*

Solomon. Ca Pilat în „Crez“. S-a lepădat ca Petru de Christos. A purta pe cineva de la Ana la Caiafa. Și-a spălat mâinile ca Pilat. Ce ție nu-ți place altuia nu-i face. Inel de aur în râțul porcului.

g) *Spiritul. Înțelegem toate acele vorbe care au ajuns proverbiale numai pentru spiritul lor și au fost spuse de un om spiritual, ca simple scăpărări intelectuale, fără ca ele să fie bazate pe experiență ori observații ale naturii, ori pe un adevăr. De ex. Bate șeaua să priceapă iapa. Poate că un hazliu a făcut într-adevăr așa, și-o fi pus șeaua jos și a bătut-o, chipul ca să înțeleagă calul că are s-o pață. A trage pe dracul de coadă. Nu-i ajungi cu prăjina la nas. Și-a luat nasul la purtare. Culcă-te pe urechea aia. Până la Dumnezeu te mănâncă sfinții. Mănâncă sfinți și scuipe draci. A prins prepelița de coadă. Îi sfârâie călcâiele. Scump la tărâțe, ieftin la făină.*

Nu atât fondul, cât forma lor e cauza că proverbele sunt ce sunt și că trăiesc. Poporului îi place forma lor, și numai prin formă pot ele să se întipărească în mintea mulțimii. Proverbele au o formă stereotipă, cristalizată. Nimeni n-o poate schimba, tocmai pentru că poporul atâta a sucit și a răsucit la o formă până a redus-o la cea mai simplă și mai plastică expansiune. De aceea proverbele sunt tipuri de sintactică populară. Ca să dea proverbului fel de fel de mijloace artistice.

1. *O scurtime neobicinuită. Urma alege. Dacă dai, n-ai. Ai carte, ai parte. Cine face lui își face. Azi mie, mâine ție. Stai strâmb și judecă drept. Greu la deal și rău la vale. Și-a găsit sacul peticul. Toate merg după neam.*

2. *Rima. Mai bine azi un ou decât mâine un bou. Nu e suiș fără coborâș. Bună țară rea tocmeală. Cu un rac tot sărac. Ori Stan ori căpitan. Sutele mărită slutele. Din țânțar armăsar. Năravul din fire n-are lecuire. Câte bordeie atâtea obicei. Marea cu sarea. Gura duce ura. Capul face, capul trage.*

3. *Spiritul și gluma. Țiganul la mal se-neacă. Prinde orbul, scoate-i ochii. Nu strica orzul pe găște. Ca nuca-n perete. Du-l la nuntă, să-ți zică și la anul. Trage nădejde ca spânul de barbă. Frate ca frate, brânza pe bani. Femeia a îmbătrânit pe dracul. Se uită ca dracul la popă. Brânza bună în burduf de câine. Pe uliță Chiriță și acasă chiseliță.*

4. *Tropi și figuri, fraze eliptice, fraze enigmatice, paradoxale, contrastul. Na-ți-o frântă că ți-am dres-o. Soarele*

să-mi fie bun, luna s-o mănânce vârcolacii. Bun e Dumnezeu, meșter e dracul. Fă bine și așteaptă rău. Bani albi pentru zile negre. La așa cap, așa căciulă. Unde nu-i cap, vai de picioare. Cine dă lui își dă.

Formele gramaticale stereotipe ale proverbelor sunt cam acestea:

a) *Nici-nici*. Nici drac să vezi, nici cruce să nu-ți faci. Nici carne cu oase, nici frigare arsă. Nici în car, nici în teleguță. Nici să-l vezi, nici să-l visezi.

b) *Mai bine*. Mai bine sărac și cinstit. Mai bine azi un ou etc. Mai bine la colț de țară și la mijloc de masă. Mai bine o zi șoim decât o vară cioară. Mai bine cu un voinic la pagubă decât cu un nevoiaș la câștig.

c) *Cum-așa*. Cum e turcul, așa e pistolul. Cum e sfântul, așa e tămâia. Cum e domnul, așa e sluga. Cum îți așterni, așa vei dormi. Cum îți cântă, așa și joci. Cum e țiganul, așa-i ciocanul. Cum ți-e bună ziua, așa ți-e mulțumita.

d) *Cine*. Cine dă, lui își dă. Cine mănecă nu întunecă. Cine-ntreabă nu greșește. Cine are bătrân să-l vândă și cine n-are să-l cumpere. Cine nu-nțelege de vorbă nu-nțelege de ciomag. Cine tace mai multă treabă face...

George COȘBUC, *Nașterea proverbelor*, în vol. George Coșbuc, *Elementele literaturii populare*, Antologie, prefață și note de I. Filipciuc, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1986, p. 267—274.

În folclorul românesc, proverbele au început să fie înregistrate încă într-o epocă veche și anume în cărți populare scrise, în cronici, în manuscrise diverse. Când, de pildă, în *Albinușa* (tradusă în românește la sfârșitul sec. al XVI-lea) întâlnim: „Albina ține în gură mierea și în coadă fierea“, aceasta nu-i decât o formă a unui proverb cu multe variante la diferite popoare. Notat de Pann în *Povestea vorbii*: „În față miere și în dos fiere“, proverbul are și varianta: „În gură (față) miere, în inimă fiere“ pentru a caracteriza pe cei perversi, în franțuzește corespunzând: „Langue de miel et coeur de fiel“, apoi „Volto di mèle, cor di fiele“ (it.) „Boca de mel, maos de fel“ (portugheză); „Honig im Munde, Galle im Herzen“ (germ.); „A honey tongue, a heart of gall“ (eng.). Cum se explică această răspândire a proverbului, vom vedea

mai pe urmă. Deocamdată, constatăm circulația lui largă și înregistrarea într-un text românesc vechi (alături de alte proverbe).

Interesant din punctul acesta de vedere este romanul popular *Archirie și Anadan*, care în original conține un șir întreg de proverbe, ce trebuiau transpuse în traducere, uneori prin corespondente locale. Versiunile românești vechi conțin un număr de proverbe de largă circulație. De exemplu, ms. rom. 1155 din Biblioteca Academiei Române, copiat în anul 1784, consemnează proverbe, cu drum lung ulterior în paremiografia românească: „Să nu sapi groapa altuia că vei cădea într-însa“ (f. 96 r): „Cuvântul (ieșit) nu-l mai poți ajunge nici cu calu', nici cu ogariu“ (f. 96 v)¹; „Minciuna se afundă ca plumbul în fundul apei, iar apoi iese ca frunza în fața apei“ (f. 96 v)²; „Sacul să-l cruți de la gură, dicât de la fund“ (f. 97, v), ceea ce corespunde cu „Leagă sacul până e rotund, nu când îi dai de fund“.

În sec. al XVIII-lea s-au înregistrat proverbe nu numai în contexte, unde se cereau introduse, ci s-au făcut și liste speciale de proverbe și maxime, în diferite manuscrise miscelane. Astfel din ms. rom. 2218 al Bibliotecii Academiei Române, notăm: „Ce poate face oala către căldare: ea va izbi și iar ea se va zdrobi“ (f. 227 r) cu explicația în text a culegătorului că așa e și situația omului sărac față de cel bogat: se revoltă înzadar. Proverbe conțin de asemenea alte manuscrise din sec. al XVIII-lea și de la începutul sec. al XIX-lea³.

În secolul al XIX-lea, interesul pentru proverb a crescut. Un mare merit, ca valorificator al proverbului, îl are Anton Pann și meritul acesta de paremiograf nu a fost îndeajuns de remarcat. A. Pann a folosit din plin tezaurul popular. De pildă, în *Istoria înțeleptului Archir* (1847) el nu s-a rezumat la proverbele originalului, ci a introdus masiv proverbe autentice populare

¹ A. Pann, *Povestea vorbii*, ed. N. Cartoian, Craiova, 1943, p. 132: „Cuvântul e ca vântul: nu-l poți ajunge nici cu armăsarul, nici cu ogarul“.

² *Ibidem*, p. 137. Vezi și A. Pann, *Istoria prea înțeleptului Archir*, în *Pagini alese*, ed. I. Fisher, București, 1953, vol. I, p. 31: „Minciuna ca plumbul în apă se afundă, iar în urmă iese ca frunza pe undă“.

³ Vezi încă manuscrisele din Bibl. Acad. Române, 3698 și 1281: „Copacul găunos arată la ramuri (sănătos)“ etc.

românești. Traducerile din sec. al XVIII-lea ale acestei cărți au un mic număr de proverbe, față de ceea ce a introdus Pann.

Dintre culegeri merită să fie amintită cea a lui Iordache Golescu (1768—1848), rămasă în manuscris: *Pilde, povățuiri și cuvinte adevărate*¹. O culegere a dat I. C. Hințescu: *Proverbele românilor*, Sibiu, 1877, VIII + 210 + V p. Apoi P. Ispirescu a cules un număr de proverbe și le-a publicat sub titlul *Zicători populare* în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie“, I (1882), p. 224—235; 450—460; III (1884), p. 144—163; V (1885), p. 153—165; 377—384. Interesantă este culegerea pe care o publică E. B. Mawr: *Proverbele românilor*, București—Londra, 1882, care pe lângă originalul românesc dă și corespondente în engleză. Notând încă lucrarea lui Filip Lazăr, *Mângâierea săteanului. Proverbe, anecdote și istorii*, Craiova, 1888, care denotă lipsă de metodă și în care autorul a cules din cărți și „a prelucrat“ proverbe pentru săteni, trebuie să precizăm că o culegere de bază a dat numai Iuliu A. Zanne în *Proverbele românilor*, 10 volume, București, 1895—1903. Autorul a trecut în culegere variante române și străine, cu trimiteri științifice, în special la variantele românești. Ulterior s-au publicat noi culegeri de Christea N. Țapu², N. Păsculescu³, I.- A. Candrea⁴, Teodorescu-Kirileanu⁵ etc. Între studiile paremiologice G. Dem. Teodorescu se situează pe primul plan cu lucrarea sa: *Cercetări asupra proverbelor române, cum trebuiesc culese și publicate*, București, 1877, 107 p. G. Dem. Teodorescu pune și discută întâia oară problema culegerii și publicării științifice a proverbelor, combătând atitudinea de „prelucrare“ și „șlefuire“, care domina încă în folclor. Autorul vorbește de necesitatea indicelui alfabetic, a glosarului de expresii rare, a comentariilor etc. Iuliu Zanne mai târziu a ținut seamă de aceste indicații.

¹ Din aceste proverbe a extras mai târziu Iuliu Zanne pentru culegerea sa.

² Chr. N. Țapu, *Proverbe din Oltenia*, în Gr. Tocilescu, *Materialuri folclorice*, T. I., București, 1900, p. 707—726.

³ N. Păsculescu, *Literatură populară românească*, București, 1910, p. 106—112.

⁴ I.- A. Candrea, *Dicționar de proverbe și zicători*. București, 1912.

⁵ S. Teodorescu-Kirileanu, *Proverbe agricole, învățăături pentru plugari*, București, 1923, p. 106.

Cu tot interesul manifestat în vremea aceasta pentru proverbe în țara noastră, totuși studiile în sine paremiologice au rămas la o treaptă joasă, deși materialul oferea posibilități de considerații diverse de conținut, de limbă, valoare artistică etc.

Când zicem stilistică zicem limbă și proverbele sunt, în fond, mijloace stilistice populare de exprimare a gândurilor și judecăților. Ele sunt, am putea spune, „prefabricate“ plastice pe care poporul le are la îndemână și le folosește la momentul și locul potrivit în limbajul său. Nici un proverb și nici o zicătoare nu se aud izolat (ceea ce nu s-a observat), ci numai într-un context, căruia îi dau precizie și mai ales culoare. Chiar când cineva rostește un singur proverb, el se leagă de o convorbire sau de un context tacit. Faptul că proverbele au fost culese izolat nu înseamnă că în practică ele se spun izolat, ci exact ca și cuvintele din dicționare sunt elemente constitutive din graiul popular. Dar pe când cuvintele sunt elemente constitutive de limbă, proverbele sunt elemente constitutive de artă literară. Judecățile și ideile, pe care ele le exprimă, se pot exprima și în limbajul obișnuit. Dacă omul din popor (și în ultimă instanță orice om) folosește proverbul, face lucrul acesta pentru că simte că exprimă mai bine și mai frumos, ceea ce are de gând să comunice celui sau celor care îl ascultă. În felul acesta, spre deosebire, de pildă, de ghicitori care au existență proprie, independentă de un context precis, proverbele sunt instrumente de limbă, formulări experimentate îndelung în legătură cu traiul și limbajul uman. Lucrul acesta nu a fost până acum scos în evidență de cercetători.

Ion Constantin CHIȚIMIA. *Paremiologia*, în: „*Studii și cercetări de istorie literară și folclor*“. An. IX (1960), nr. 3, p. 472—474; 479—480.

Bogăția de conținut a proverbelor și zicătorilor rezultă nu numai din numărul mare de creații de acest gen existente în popor, ci și din bogăția de sensuri pe care o poate avea unul și același proverb. Cu cât ideea exprimată de proverb este mai generală, cu atât semnificațiile lui practice sunt mai numeroase și mai variate, lucru care se întâmplă mai ales cu acele proverbe care pornesc de la observații concrete și le

depășesc, precum: „Buturuga mică răstoarnă carul mare“. Ignorând total sensul lui concret, acest proverb poate fi înțeles și dezvoltat ca un concept filosofic, poate fi aplicat ca un sfat practic în legătură cu o anumită situație etc. Toate aceste sensuri se subordonează însă unei idei generale (raportul între mic și mare), și pot fi aplicate pozitiv (aprobator) sau negativ (reprobator) la cele mai variate domenii de viață.

În unele proverbe accentul cade pe aprecierea filosofică a problemelor fundamentale ale vieții (viață și moarte, dragoste și ură, bine și rău, legi care guvernează lumea, fericire și suferință, soartă, om, muncă etc.), trădând tendința către o cunoaștere a esențelor, efortul de a-l pune pe om de acord cu toate datele existenței și a dezvălui ceea ce e frumos, înălțător, în această existență. Moartea, de exemplu, privită ca o lege a firii: „Câte-n lume nasc, mor toate“, este înțeleasă materialist, fără implicările unei vieți viitoare.

„Ce înghite pământul viață nu mai are“ și acceptată ca o inevitabilitate: „Fiecare-i dator cu o moarte“ de care nu trebuie să se teamă nimeni: „Numai proștii se tem de moarte“, dar în fața căreia durerea e legitimă: „Lacrămile nu s-ar mai usca, dacă morții nu s-ar uita“. Alte proverbe conțin definiții și sfaturi practice în legătură cu omul fizic și psihic, în raport cu el însuși, cu natura și cu societatea. Ele vorbesc despre calități și cultivarea lor: „Decât un car de frumusețe, mai bine un dram de minte“, despre defecte și combaterea lor: „Minciuna e scurtă de picioare“, despre sentimente și măsura lor: „Tânăr lângă tânără, ca patele lângă foc“, despre relațiile etice și sociale dintre oameni: „Tot omul e dator să țină o dată satul de vorbă“, despre familie, despre muncă și, în general, despre ce este în legătură cu viața și activitatea omului în societate. Un număr foarte mare de proverbe, depășind sfatul sau simpla apreciere, exprimă direct atitudinea de revoltă a poporului față de nedreptatea socială. Ele vorbesc despre egalitatea oamenilor: „Din același aluat sunt făcuți toți oamenii“, „Soarele ne încălzește pe toți“, și condamnă absurditatea inegalității, generatoare de mizerie și suferință. În asemenea proverbe poporul înfierează parazitismul: „Unde sunt bucate și pâine, sunt și șoareci“, exploatarea: „Abia scăparăm de coasă și ne puse la seceră“, „Boii ară și caii mănâncă“, viața

de huzur a bogatului în opoziție cu mizeria săracului: „Unii oameni muncesc până mor și alții beau cu capul gol“, dezumanizarea provocată de avere: „Bogăția strică pe om“; „Câinele când e mai sătul, turbă“ și — privind cu ură pe bogați și cârdășia dintre ei: „Lupii nu se mănâncă între dânșii“; „câine pe câine nu mușcă“ — ajunge la îndemnuri fățișe de luptă împotriva lor: „Răbdarea are și ea marginile ei“; „Și scânteia mică poate face pălălaia mare“; „Unde scuipe un sat se face un lac“. Nici fețele bisericesti, în special preoțimea satelor, nu scapă de ascuțita ironie populară: „Popa are mână de luat, nu de dat“; „Fecior de popă, om cinstit nu e“, pentru că, în general, în proverbe s-a încetățenit o atitudine antireligioasă: „Cine crede în cruce, ca crucea se usucă“.

Concepția de viață exprimată în proverbe și zicători nu este unitară, ci bogată în contradicții care reflectă, în speță, evoluția istorică a mentalității populare și străduința de a surprinde realitatea în toată diversitatea manifestărilor ei contradictorii. Dacă soarta este privită uneori ca o fatalitate: „Ce ți-e scris, în frunte ți-e pus“, adeseori este exprimată și ideea că omul își poate conduce singur viața: „Cum îți vei așterne, așa vei dormi“; „Norocul e cum și-l face omul“, bazându-se pe încrederea pe care omul trebuie s-o aibă în propriile lui forțe și determinând astfel o atitudine activă față de viață: „Sârguința e muma norocului“; „Norocul calcă în urma minții“. Atitudinea față de învățatură este în general profundă și plină de înțelegere: „Omului cu învățatură/Li curge miere din gură“, dar poate fi și naivă: „Unde e învățatură multă e și nebulie multă“ sau limitată: „N-am învățat carte și tot am mâncat sărat“.

În general, fenomenele negative sunt mai frecvente în conținutul proverbelor decât cele pozitive, pentru că din rău poți învăța mai mult decât din bine: „Până nu pățești, nu te cumițești“, proverbele reprezentând în esență o atitudine față de aspectele negative ale vieții, față de ideea de rău. Această caracteristică este determinată de însăși funcția educativă a proverbelor, frumusețea morală fiind reliefată și direct, dar mai ales prin combaterea viciului și urâteniei de caracter. Foarte adesea însă fenomenul negativ apare în opoziție cu reversul său pozitiv, antiteza simplificând ideea, precizând-o și asigurându-i o forță de convingere sporită: „Înțeleptul adună

și prostul risipește“. Alteori, la același rezultat se ajunge prin împerecherea și caracterizarea paralelă a două defecte: „Leneșul mai mult aleargă, scumpul mai mult păgubește“.

Valeriu CIOBANU, Pavel RUXĂNDIOIU, Marin BUGA. *Proverbele și zicătorile, în Istoria literaturii române. Vol. I. Folclorul. Literatura română în perioada feudală (1400—1780)*. București, 1964, p. 196—197.

Proverbele și zicătorile sunt specii separate ale folclorului „gnomic“, din care fac parte și astfel de creații poetice cum sunt formulele-urări, imprecategoriile, formulele de binețe, binecuvântările, calambururile, jocurile de cuvinte, formulele meteorologice ș. a.¹ Ele se disting de celelalte formule gnomiche prin caracterul lor aforistic și didactic. Anume după aceste particularități ale proverbelor și zicătorilor unii cercetători din trecut le plasează la „genul aforistic“ al creației populare (B. P. Hasdeu) sau la „folclorul etic“ (B. Istru) ca fiind adevăruri general aprobate de toți vorbitorii limbii noastre de-a lungul secolelor. Proverbele plac și surprind prin gândurile profunde, observațiile subtile asupra naturii și vieții umane sub toate aspectele ei, prin exteriorizarea plastică a ideilor. Spre deosebire de alte creații ale folclorului, ele sunt mai accesibile, le poate lesne relua din uzul cotidian oral oricine. Debitarea nu presupune prezența unor condiții speciale. Pentru a le folosi nu avem nevoie de o dispoziție sufletească propice (ca atunci când se interpretează o doină, o baladă, o strigătură, un bocet), nici de integrarea în cadrul unui ritual sau datini (ca în cazul colindelor, plugușoarelor, conocăriilor), nici de vreo recuzită specială (ca în piesele de teatru popular), nici de un anturaj anumit (ca la practicarea descântecelor, farmecelor, vrăjilor). Ele sunt integrate organic în actul de comunicare verbală sau epistolară între oameni. Principala particularitate a proverbelor și zicătorilor o constituie laconismul formal îmbinat cu un conținut de idei profund. B.

¹ Aceste specii folclorice au atras prea puțin, iar unele chiar deloc, atenția cercetătorilor. Folcloristica noastră se află în prezent la stadiul consemnării lor pe teren și al acumulării de texte. Nu încapem înnoială că valorificarea lor sistematică și integrală va proiecta lumini noi asupra structurii și tematicii folclorului nostru.

P. Hasdeu le numea „filosofie a vieții”¹, „tezaur de filosofie și satiră poporană”². M. Eminescu se referea la marea lor vechime și la specificul lor național. El le privea ca pe niște „tiparuri neschimbate, care se formează în curs de mii de ani și dau fiecărei limbi fizionomia ei proprie”³. Înalte aprecieri ale paremiilor române aflăm la V. Alecsandri, C. Negruzzi, G. Asachi, la B. Istru, G. Meniuc, N. Dabija ș. a.

Termenul specie „gnomică” vizează numai aspectul exterior al proverbelor și zicătorilor. Referitor la fondul de idei, la tematica și nomenclatura tipurilor folosirea lui nu este îndreptățită. Nimeni nu este în stare să stabilească cu precizie numărul total al paremiilor unui popor. Totuși materialele de arhivă și colecțiile publicate până în prezent ne permit să afirmăm că fondul nostru paremic conține circa 7000 de tipuri și că nu toate circulă cu aceeași intensitate. Bagajul individual de proverbe și zicători diferă de la om la om și este în directă dependență de receptivitatea fiecăruia la limbajul aforistic figurat și la creația folclorică în genere.

Proverbele și zicătorile au o serie de particularități comune. Și unele, și altele sunt expresii scurte, uneori figurate, ușor de memorizat, au aproape aceeași funcție în uzul lor. Cu toate acestea există și unele deosebiri esențiale, care ne fac să le privim ca specii de sine stătătoare.

Proverbele (din lat. *proverbium*) sunt creații de dimensiuni reduse, izvorâte din experiența de viață a maselor, recrează în mod concis, sub forma unor expresii finite din punct de vedere gramatical și logic, constatări, aprecieri, povește, sfaturi cu valoare general recunoscută. Ele circulă atât oral, cât și în scris. Din punct de vedere funcțional au menirea să plasticizeze gândul expus. În majoritatea cazurilor sunt creații orale. O parte dintre ele au fost create (de savanți, scriitori, oameni de cultură ș. a.). Cele mai multe proverbe au sens direct și figurat. De exemplu: „Apa trece, pietrele rămân”, „Unde dai și unde crapă!”, „Pasărea pe limba ei piere”, „Limba oase n-are”, „Nu-i pădure fără uscături” ș. a. Sunt, însă, și unele, care au numai sens nominal: „Să nu te apuce iarna

¹ Hasdeu B.P., *Studii de folclor*, Cluj-Napoca, 1979, p. 28.

² Ibidem. p. 36.

³ Eminescu M. *Opere*, vol. VI, Literatura populară. București, 1963, p. 16.

fără pânză și fără brânză“, „Omățul oprit iarna aduce snopi vara“, „Ce ție nu-ți place, altuia nu-i face“ ș. a.

Zicătorile (din „a zice“) sunt expresii figurate, fără sens finit și presupun folosirea lor în anumite contexte, care le limpezesc sensul. Ele au menirea a conferi enunțului oral sau scris un surplus de expresivitate și plasticitate. Una este să spui că cineva n-a izbutit să facă ceva și alta e să zici că „a nimerit cu oiștea în gard“. Iar pentru a sublinia că cineva stăruie într-un lucru fără rost, ce spune cu ironie că „duce lemne în pădure“ sau „cară apă la fântână“.

Atât pentru proverbe, cât și pentru zicători a fost adoptat termenul grecesc *paremie* — „cugetare din scriptură sau din epistolele apostolilor“. În vorbirea curentă nu se face distincție între cele două specii paremice, spunându-li-se: *vorbe din bătrâni, zicale, ziceri, vorbe de duh, vorbe înțelepete, povestea celuia, vorbe vechi, cuvinte adevărate* ș. a. Dintre acești termeni sinonimi numai „cuvinte din bătrâni“, „vorbe bătrânești“ nu sunt totdeauna adecvați, deoarece procesul de creare a proverbelor n-a încetat. Și apoi se știe că printre creatori de proverbe sunt și persoane, cărora deloc nu li se potrivește calificativul „bătrân“ sau „tata-mare“.

Prin caracterul lor oral, prin forma specifică, prin vechimea considerabilă a celor mai multe dintre ele și prin aria întinsă de circulație, proverbele și zicătorile se deosebesc de creațiile aforistice individuale, cunoscute sub denumirile de aforisme, maxime, sentințe, adagii, slogane, apologuri, pilde, velerisme, cuvinte înaripate ș. a.

Proverbele și zicătorile constituie obiectul de cercetare al științei, numite paremiologie. Dar aceasta nu înseamnă că ele nu pot fi aduse și în centrul atenției unor cercetători din alte domenii: filosofi, istorici, lingviști, biologi, meteorologi ș. a. m. d. Mai mult ca atât, unele științe noi, cum ar fi frazeologia, care nu și-au determinat în definitiv obiectul de cercetare, „pretind“ să includă în nomenclatura textelor ce au a le studia și paremiile.

Principalul și cel mai însemnat izvor al proverbelor și zicătorilor este viața, care s-a reflectat în fondul lor prin prisma experienței maselor populare în procesul de cunoaștere a realității. Din cele mai străvechi timpuri, oamenii au fost curioși față de ceea ce se află și se întâmplă în jurul lor. În consecință, au apărut unele formulări lapidare, care

exprimau adevăruri simple, nu aveau și sensuri figurate, metaforice.

Proverbele și zicătorile fac parte din folclorul literar, necântat și nedecamat, nelegat de ceremonii și ritualuri. Ele sunt strâns legate de comunicarea verbală cotidiană, cât și de comunicarea în scris. Toate aceste fapte au determinat constituirea unui sistem poetic specific al lor.

Spre deosebire de zicători, care nu formează propoziții, ci sunt niște expresii, pentru care pot fi găsite sinonime în fondul lexical al limbii (de ex.: „A nimeri cu oiștea în gard“ — „a da greș“; „A-și arăta arama“ — „a se demasca“ etc.), proverbele au din punct de vedere compozițional forma unor propoziții simple („Moartea ocolește pe cel viteaz“), compuse („Nu judeca omul după cuvinte, judecă-l după fapte“), enunțiative („Nimeni nu se naște meșter“), interogative („Ai văzut babă frumoasă și copil cuminte?“) sau exclamative („Unde dai și unde crapă!“). Caracteristică limbii proverbelor este folosirea verbelor la modul imperativ, determinată de tendința de a povățui, învăța pe alții, ferindu-i de pericolul de a greși („Nu zi «hop» până nu-i sări!“; „Nu-ți băga nasul, unde nu-ți fierbe oala!“).

Sunt frecvent folosite antiteza („Ori laie, ori bălaie“, „Tu-i spui una, el ție — alta“, „Vorbă lungă — treabă scurtă“); paralelismul („Când îi dai, îi fată vaca; când îi ceri, îi moare vițelul“), paralelismul în oglindă („Nu trăim ca să mâncăm, ci mâncăm ca să trăim“, „Ori cu capul de piatră, ori cu piatra de cap“). O mare parte dintre proverbele românești sunt bimembre. Această compoziție contribuie la sporirea forței de evocare a lor („Vrăbia mălai visează și calicul praznicul“, „Oricine poate să câștige, dar nu oricine poate să păstreze“). Dar în vorbire și în scris deseori întâlnim proverbe neterminate, neduse până la capăt, în formă eliptică: „Na-ți-o bună!“ în loc de „Na-ți-o bună, că ți-am frânt-o!“ sau „Laudă-mă, gură!“ pentru „Laudă-mă, gură, că ți-oi da friptură“ etc. Procedeu este folosit pentru o exprimare mai laconică și rapidă, sau pentru omiterea unor cuvinte indecente din corpul proverbului. Proverbele și zicătorile se prezintă în unele cazuri și în calitate de depozitare de lexic arhaic, dialectal, argotic și de jargon. Întâlnim numai în canavaua lor cuvinte vechi ca: *aghios*, *bairam*, *colaș*, *dimerlie*, *joimir*, *zapciu*, *caimacan*, *cherem*, sau dialectisme ca: *rada*, *bechi*, *basău*, *dangauă*,

zbrancă, șoaldă ș. a. Deseori în paremii sunt incluse diferite antroponime. Uneori se procedează în așa fel, pentru a obține o înviorare a ritmului expresiei sau de dragul rimei. („Ori Stan, ori căpitan“, „Cum îi Tanda, așa-i și Manda“). Alteori zicala păstrează numele individului, care „s-au făcut de poveste“, pățania căruia a devenit proverbială: („A nimerit ca Ieremia cu oiștea-n gard“, „Lumea moare de tătari, Stanca bea cu lăutari“) sau nume din mitologia populară, din basme și snoave („A venit moș Ene pe la gene“, „L-a furat Aghiută“, „A fi urât ca Muma Pădurii“, „A se înțelege ca Păcală cu Tândală“).

Lexicul proverbelor și zicătorilor este foarte bogat, bazat pe cel al limbii vorbite. Sintaxa lor este determinată de necesitatea exprimării laconice și precise, caracteristică comunicării verbale. Pe lângă sensuri directe ele trezesc diferite asociații, imagini și chipuri metaforice. Efectul acesta se obține prin folosirea unei serii de tropi: personificării („Se mărită casa cu via“, „Îi zboară mințile pe dealuri“), comparației („A iubi ca sarea în ochi“, „Femeia cinstită e soarele casei“), metaforei („A fi un bou și o belea“, „Pasărea pe limba ei pierde“), hiperbolei („A face din țânțar armăsar“). Deseori este folosită ca procedeu de realizare artistică ironia („A fi rugumat de vacă“ — cu hainele boțite; „Îl tragi la masă, și el se bagă sub masă“, „Îi obraznic, nu-i ca porcul“, „A șede ca un țap logodit“, „A căuta ou cu toartă“).

Efim JUNGHIEU. *Proverbele și zicătorile. — Creația populară. Curs teoretic de folclor românesc din Basarabia, Transnistria și Bucovina*. Chișinău, „Știința“, 1991, p. 377—379; 391—392.

Cronicarii moldoveni Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce ș. a. au atracție spre proverbele și zicalele populare, socotindu-le în mod tacit formule înțelepte de apreciere — deseori ironică — a faptelor omenești. D. Cantemir, însă, nu numai că-i întrece pe toți cu numărul proverbelor, dar este aproape primul care se interesează intens de proverbe, cimilituri și alte creații similare populare în scopuri vădit literare. Iată o serie de proverbe și zicale din *Istoria Ieroglifică*, unele din ele extrem de pitorești: „cu mâna altuia șerpele din bortă să scoți ai vrut și pre mine clește împotriva jăratecului

m-ai făcut“ (I, p. 58); „din pricinile mici mari gâlcevee se scornesc și țințariul se face armăsariu“ (I, p. 66); „din limbă-i fericire și din gură-i bună vesteire îi cură“ (I, p. 72); „de multe ori ce nu biruiește omul biruiește pomul“ (I, p. 99); „nici nebunul coarne, nici înțeleptul aripi are, de pre carele de înțelept sau nebun să se cunoască“ (I, p. 101); „gura desfrânată mai tare aleargă decât piatra din deal răsturnată, pre care un nebun cu piciorul poate a o prăvăli și o mie de înțelepți a opri nu o pot“ (I, p. 102); „lucrurile grele pre cât sunt mai tănuite, pre atâta ies mai iușoare (ușoare)“ (I, p. 126); „sula de aur zidurile pătrunde și lăcomia își vinde neamul și moșia“ (I, p. 132); „voi afla ac de cojocul lui“ (II, p. 23); „pre leul mort și șoarecii se cațără“ (II, p. 49); „inima în răutăți îngrășată de gândul căielii să vitionește“ (II, p. 52); „răul rău pate“ (II, p. 68); „precum să dzice dzicătoarea, că de oi grăi, oi muri, de oi tăcea, oi plesni, și din douî răutăți carea de mai bună să aleg mintea nu-mi poate nimeri“ (II, p. 88); „un nebun o pietricea în fundul mării aruncă, pre care o mie de înțelepți să o scoată vrednici (în stare — *n. n.*) nu sint“ (II, p. 89); „tot cuvântul ascultat, tot sfatul de întrebat“ (II, p. 98); „ce pietrii rătunde din vârful dealului puțină urnire îi trebuie“ (II, p. 107); „o, pielea dracului supt părul dracului“ (II, p. 117); „de multe ori noaptea fată și dziua ține în brață“ (II, p. 132); „cum dzice cuvântul, cu o falcă în ceriu și alta în pământ“ (II, p. 140); „cu cuvinte șicuite și voroave căpțușite“ (II, p. 142); „apa doarme, iar neprietenul nu doarme“ (II, p. 151); „de multe ori unde cuvântul a isprăvi nu poate, isprăvește bățul“ (II, p. 162); „socoteala de acasă cu cea din târg netocmindu-i-să“ (II, p. 169); „obrinteala rânii de pre margini să cunoaște“ (II, p. 169); „precum să dzice dzicătoarea, capul în poale luându-și“ (II, p. 188); „unde norocul pizmuiește toată socoteala bună să smintește“ (II, p. 194); „pre cela ce-l mușcă șarpele și de șopârlă să ferește“ (II, p. 207); „glasul cucului din glasul pupădzii nedeosăbind“ (II, p. 208); „precum dzice cuvântul sau fericirea pe cap sau corbul pe stârv să-i puie aștepta“ (II, p. 210); „în groapa carea singur au săpat, într-aceeași singur au cădzut“ (II, p. 220); „cine nu va să frământa toată dziua cerne“ (II, p. 226); „apă în piuă bătută“ (II, p. 234); „Între miere amestecă fiere“ (II, p. 237); „leneșul mai mult aleargă și scumpul mai mult plătește“ (II, p. 243); „norocul nu împarte

cu oborocul, ce unora varsă, iar altora nici pică“ (I, p. 136); „de vreme ce din răsărite ziua și de pre începute fapta să cunoaște“ (I, p. 141) ș. a.

În *Hronic* proverbele sunt mai rare, dar deseori impresionează prin simplitate și iscusința folosirii. Iată câteva: „se leagă ca orbul de gard“ (p. 197); „lup în piele de oaie“ (p. 251); „lupul puțină carte învață și în locul slovelor vede cum întră mieii în pădure“ (p. 251); „toate ispitește dragostea; toate biruiește nevoița“ (p. 298); „precum se dzice cuvântul, și ostenița, și untelemnul înzadar aș fi fost cheltuit“ (p. 298); „cum dară să prinde sula în sac, și măciuca în pungă“ (p. 488) ș. a.

E vorba aici numai de o parte de proverbe, deoarece unele sunt atât de parafrazate în expresii noi, încât e greu de recunoscut în ele prototipul, de la care s-a pornit. În scopuri umoristice, de pildă, se spune că „lupul cu acest meșteșug pe armăsariu îl întoarce în țintariu“ (I, p. 101) sau „cine lutul (la scară: aur — *n. n.*) galbăn pentru ziua neagră scoate“ (I, p. 179), în dosul căruia se cunoaște proverbul „bani albi pentru zile negre“.

Proverbele, ca și sentințele, suferă mari transformări, fiind adaptate împrejurărilor și introducându-se în ele ceva din temperamentul eroului sau al scriitorului. S-a spus că unele proverbe și sentințe nu exprimă gândul vorbitorului, când sunt cuprinse în cuvântarea lui, dar e punctul de vedere obiectiv al cărții, care apreciază viciul sau virtutea, fapta sau gândul personajului. De aceea în prefața romanului cititorul e prevenit că poate trece peste sentințe, dacă acestea devin o dificultate pentru înțelegerea acțiunii. Vorbind, însă, Inorogul le folosește ca ale sale sentințele și proverbele. În sfârșit, aforistica nu poate fi atribuită totdeauna personajelor, cum cred unii cercetători, căci atunci ea s-ar afla în adevărata contradicție cu mentalitatea lor. În cuvântarea Papagaiei sunt inserate, de pildă, sentințe care nu-i aparțin ei. Acestea îi completează numai unele gânduri ale ei: „doftorul bun știința în cap, iar ierbile în câmpie are, și unde chichițele vărute și pilulele sicuite sint, acolo bolnavul să amăjește, iară nu să tămăduiește“ (I, p. 147); „căci pravul casii după măturat de să și ridică și în radzele soarelui jioacă, însă nici radzele soarelui a nu lovi oprește, nici pașii celui ce prin casă îmbăla continește“ (I, p. 147) ș. a.

Îmbinarea de expresie populară și de construcție logică și filosofică e caracteristică pentru imaginile pitorești ale romanului. Elementul de cugetare populară e foarte activ la Cantemir. El cunoștea bine folclorul și speciile lui variate.

Vasile COROBAN. *Dimitrie Cantemir — scriitor umanist*. Chișinău, „Cartea Moldovenească“, 1973, p. 220—222, 227.

Examinând proverbele și zicătorile, maximele și sentințele din *Hronic*¹, constatăm, cât de variate sunt izvoarele din care s-a inspirat D. Cantemir: lucrări de filosofie și istorie, literatură și vorbire orală. Ele refelctă spiritul de erudiție al autorului. Multe sentințe și maxime își au izvorul în cultura greco-latină:

În „Hronicul...“:	Variantele latine:
„peste puțință iaste în céle omenești cineva tăvălindu-să, ceva omenește să nu pată“ 76/r	Homo sum: humani nil a me alienum puto
„luptă-te pentru moșie“ 5/v	Pro patria nostra fortiter pugna
„prietin îmi iaste Platon, prietin îmi iaste și Socrat, iară decât amândoi mai prietină adeverița“ 68/r	Amicus Plato, sed magis amica veritas
“de pre unghé leului” 50/r	Ex ungue leonem

O însemnătate deosebită au proverbele și zicătorile de factură populară: „nici un trandafir fără ghimpi“ 249/r, „să leagă ca orbul de gard“ 122/v, „gura carea singură pre sine să laudă pute“ 62/r, „precum singur cântă, așé singur gioacă“ 66/r.

¹ Dimitrie Cantemir. *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*. Manuscrisul original al lucrării este depozitat la Arhiva centrală de stat a actelor vechi din Moscova, fondul nr. 181, registrul nr. 1420.

Varietatea izvoarelor de unde provin dictioanele și maximele, inserate în narațiune, determină și varietatea conținutului lor, iar varietatea conținutului face posibilă bogăția nuanțelor și a funcțiilor lor stilistice. În funcție de context ele întregesc, confirmă, rezumă, clarifică, totalizează ori concretizează în mod concis și plastic anumite acțiuni, stări, obiecte, însușiri, circumstanțe. Folosirea măiastră a lexicului, a procedeelelor sintactice și a figurilor de stil în proverbe și maxime oprește expresivitatea stilului lucrării în ansamblu. Repetarea cuvintelor de același fel sau cu aceeași rădăcină accentuează calitatea ori subiectul: „*Răul rău au pierit, Semel mendax, semper mendax*“.

Zicătorile și proverbele imprimă narației note de ironie și umor: „oiaia au tulburat apa lupului din josul apei bând“ 266/r, „cum dară să prinde sula în sac și măciuca în pungă“ 283/v. Topica neobișnuită accentuează uneori calitatea: „Fără margine iaste ocheianul a toată știința“ 68/v.

Procedeul introducerii în lucrare a proverbelor, zicătorilor și maximelor apare, de obicei, în legătură strânsă cu alte mijloace de zugrăvire artistică a realității.

Autorul tindea să stabilească, pe lângă o legătură de sens, și o legătură de formă a unităților frazeologice cu contextul, introducându-le, rareori direct, de cele mai multe ori prin anumite formule, care sugerează izvorul de unde au fost luate: „carile dzic bătrânii noștri“ 302/r, „vechiul cuvânt carile dzice“ 62/r, „prost cuvântul turcesc“ 123/r, „Ce după cum să dzice prost cuvântul“ 156/r; izvorul și gradul de circulație al lor: „purtat între ritori cuvântul“ 80/r, „precum să dzice“ 178/v; atitudinea autorului față de conținutul lor, cât și izvorul din care provin: „adevărat cuvânt... de la Seneca dzis“ 11/v, „Bine dzice un cuvânt a prostimii arăpești“ 136/r.

Proverbele și maximele din alte limbi sunt traduse, comentate, completate, uneori perifrazate și apreciate de autor. Sentința de care s-au condus istoricii care au descris viața lui E. Silvius („prieatin îmi iaste Platon, prieatin îmi iaste și Socrat, iară decât amândoi mai prieatină adevărînța“ 68/r), o interpretează astfel: „adecă pentru adevăr nici a prieatinilor, cât de mari, cât de cinstiți și cât de învățați, voia a le căuta nu să cade: nici pentru plăcerea lor adevărul a minți“ 68/r. Apoi o aplică la un caz concret: „Prieatin îmi iaste Eneas Silvius, prieatin îmi iaste papa Pius, dară mai

prietin adevărul, pentru acela pentru adevăr precât vom putea, vom sta“ 69/r. Maxima: „Dictum unius, dictum nullius“ o comentează în felul următor: „dzisa unuia, ca dzisa nemăruia a fi, de necrezut, adecă și ca cum nici ș-ar fi dzis-o cineva“ 231/r.

Același proverb putea să aibă mai multe variante în *Hronic*: „*precum singur cântă, așe singur gioacă, iară pre alții la hora și danțul său nici au tras, nici a trage poate*“ 66/r — „ce noi să lăsăm pe cei înpotrivnici *singuri să-și cânte și singuri să joace*“ 144/v; „ce nici așe adevărul să poate căptuși, precum *nici soarele cu tină să poate lipi*“ 70/r — „Ce nu știm cu ce chip frunte atâta de nesiiată ș-au ivit socotind, precum vor puté, *soarele cu tină să lipască și ceriul cu palma să căptușască*“ 20/v. Mai multe variante ale aceluiași proverb pot fi atestate în diverse lucrări ale lui D. Cantemir. De exemplu:

în „Hronicul...“:

„de pre unghie leului“ 50/r

„nime nu poate ști mai mult pe altul decât singur pe sine“ 302/r

„i s-au făcut și lui ce i-au plăcut altuia să facă“ 129/r

cu măsura caré au măsurat măsurându-i-se 128/r

Ce ție a-ți fi nu învoiești altuia să nu faci 128/v

„gura carea singură pre sine să laudă pute“ 62/r

„precum singur cântă, așa singur joacă“ 66/r

în „Istoria ieroglifică“:

„de pre unghie leul cu toții cunosc“ 294

„nime mai mult pe altul, decât pre sine a se cunoaște poate“ 60

„cine face, face-i-să“ 190

„gura, carea singură pre sine să laudă, pute“ 219

„Că de va fi din tirăniei, adevărat atuncea cântecul țist singur mie să mi-l cânt, singur mie să mi-l joc, să cade“ 147.

O parte dintre proverbele și zicătorile atestate în *Hronic* nu mai sunt azi în circulație. De exemplu: cum să dzice cuvântul

nici o piatră neclătită și nici un unghiu nescociorât n-am lăsat 175/r, (precum să dzice prosteste ca caia mațul) 163/v, precum să dzice cuvântul și ostenința, și undelemnul înzădar aș fi fost cheltuit 186/v, înzădar va cheltui undelemnul și truda 143/v.

Unele proverbe și zicători se întâlnesc în lucrările din sec. XVII—XVIII (de exemplu: „Orb norocul la suiș..., grabnic și de sârg, pornitor la coborâș“ la M. Costin, ori „cine face, face-i-se“ la I. Neculce).

Proverbele și zicătorile: „...Cine face, face-i-se, și nu e nici o faptă fără de plată“, „Nu te lega de mine ca orbul de gard, că nu-i ieși bine la capăt“, „După unghii se cunoaște leul“, „Trebuie să joci, după cum îți cântă vremea“, „Ce ție nu-ți place altuia nu-i face“ apar și în scrierile de mai târziu.

Transmițându-se din generație în generație, aceste formule, mai mult sau mai puțin modificate, s-au menținut până în prezent: După faptă și răsplată, Lauda de sine nu miroase-a bine; Laudă-mă, gură, că ți-oi da friptură, Se leagă ca chiorul de gard, Precum îi cântă, așa joacă; Dacă te-ai băgat în joc, trebuie să joci, sau Dacă ai intrat în horă, trebuie să joci, Adevărul nu se bagă în sac, Nu e trandafir fără spini, Lup (îmbrăcat) în piele de oaie ș. a. În limba din trecut existau în potență elementele necesare pentru apariția unor unități frazeologice, a unor zicători și proverbe, cu timpul acestea au suferit schimbări, s-au cizelat, apărând în prezent într-o formă mai perfectă.

Comp., de exemplu, în *Hronic*: sau în pământ să fie intrat sau în ceriu să fie zburat 217/v și în limba actuală: parcă a intrat în pământ sau precum odânăoară chinicul Dioghenis cu făclia aprinsă amiadzizdi pe ulliță... a-l cerca 8/v și în prezent: a căuta (ceva) cu lumânarea ș. a.

Proverbele și zicătorile din *Hronic*, în special, cele populare, ne permit să observăm unele particularități proprii limbii epocii, limbii lui D. Cantemir, care a fost influențată de graiul poporului.

Tamara URSU. *Limba Hronicului lui Dimitrie Cantemir*. Chișinău, „Știința“, 1973, p. 221—224.

Proverbele constituie *fondul înțelepciunii populare, o filosofie a poporului*, cu preceptele ei, concentrată în cuvinte nu prea multe.

Proverbele au fost cele care au stabilit norme de conduită, principii de viață — ca niște legi nescrise, constituind pe

baza „obiceiului pământului“ un prim cod de comportare și întâiele forme de legislație, mult înaintea aparițiilor de „pravile“ domnești.

Ele alcătuiesc, luate împreună, un manual de etică. Un manual de filosofie. Un manual de poezie. Un manual de înțelepciune.

Un popor se reflectă ca într-o oglindă în proverbele sale. Din acestea putem stabili caracterul unui popor, felul lui de a fi, firea, istoria lui.

Proverbele sunt *aforismele poporului*.

Create de un Creangă anonim, proverbele vin să sublinieze *gândurile sau să le ascundă*.

Proverbul e rostit pentru a abstractiza realul. Sau întru a-l sublinia. El vine ca un comentariu al realității și ca o prelungire a ei în cuvânt.

Trăsăturile de bază ale proverbului și zicătorii sunt concizia și expresivitatea. Există o taină, care ne tulbură mereu, în relația dintre verb și proverb. Unele proverbe aproape că n-au cuvinte. Altele se află mai mult între cuvinte. Sau — în spatele lor. Altele trimit mai întâi câteva cuvinte sau toate cuvintele, ca Zmeul din poveste — buzduganul ce-i anunța sosirea, apoi apar și ele. Căci proverbul e, întâi de toate, Sens. Proverbele și zicătorile se stăruie să spună cât mai multe în cuvinte cât mai puține. În unele dintre ele ai impresia că aceste, cuvintele, aproape nu există („Gura aduce ura“, „Norocu-i orb“ ș. a.). Sensul se află, adesea undeva în afund, luminând din interior proverbul, din străfund, ca lumânarea care arde cu flacăra înăuntru.

Existența proverbelor e milenară, unele s-au născut odată cu poporul.

Transmise pe cale orală, din gură în gură, de la generație la generație, de la om la om, din tată în fiu — ele au străbătut secole. Poate pentru această facultate a lor, întâiul poet al lumii, orbul Homer, le vedea cu aripi, ca pe niște sirene sau harpii, numindu-le „cuvinte înaripate“.

Istoria unui popor e reflectată în proverbele lui.

Unele proverbe circulă prin univers, trecând de la popor la popor, fără a da seama vameșilor de la frontiere. Altele le avem împrumutate în negura vremurilor, când anumite popoare migratoare, trecând în goana mare pe aici către prăzile Europei, au lăsat să le pice din carele lor și câte-un

proverb sau zicătoare, preluate și adaptate de strămoși la împrejurările lor. Cele mai multe sunt rod al realităților istorice concrete naționale.

Autorii maximelor culte au luat drept model proverbul. Fabula însăși se pare că are de cele mai multe ori ca pretext, dacă nu un proverb, cel puțin starea unui proverb.

Unele proverbe par mai degrabă niște morale ale unui Esop român. Proverbele, ca și moralele fabulelor, trag dintr-o întâmplare sau o împrejurare, o concluzie, fiind folosite în contextul unei acțiuni concrete.

Eminescu considera proverbele „adevărate nestemate ale gândirii poporului“.

Proverbului poporul îi mai spune și zicală sau zicătoare, fără a face deosebire. Zicătoarea, totuși, ar însemna o zicere „mai altfel“, poetică, însemnând la primii noștri scriitori și recital de poezie.

Zicătoarea caracterizează o situație, un om, o atitudine, o normă de conduită, o trăsătură de caracter mai mult sugerate decât expuse. Ea e mai mult o podoabă a vorbirii.

Zicătoarea mi se pare starea inițială a unui proverb, un proverb înjumătățit sau care abia se constituie. Dintr-un proverb — într-o epocă de economisire a cuvintelor — se putea face, cu același material de cuvinte, câteva zicători.

Un proverb e o metaforă, o alegorie, o comparație.

Ar trebui, probabil, să lăsăm proverbele însele să vorbească despre ele...

Căci vorba dulce mult aduce, iar vorba bună scapă barba din mână, precum orice vorbă își are și ea vremea ei. Boului coarnele, păsării aripile — povară nu sunt. Urma alege, ce ai semănat vei culege, căci cine vorbește seamănă, iar cine ascultă culege.

Învăță la tinerețe,

Ca să știi la bătrânețe...

Nicolae DABIJA. *La școala proverbelor. Prefață la culegerea Apele mici fac râurile mari. Proverbe și zicători. Selecție și postfață de Efim Junghietu. Chișinău, Literatura Artistică, 1984, p. 5-8.*

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

(în ordine cronologică)

Pann Anton, *Culegere de proverburî sau povestea vorbei*, — București, 1852.

Ispirescu Petre, *Legende sau basmele românilor. Ghicitori și proverbe*, — București, 1872.

Hințescu I. C., *Proverbele românilor*, — Sibiu, 1877.

Lazăr Filip, *Mângâierea săteanului, proverbe și anecdote*, — Craiova, 1890.

Dumitrescu AL. Galici, *Proverbe, maxime, barbarisme*, — București, 1894.

Tocilescu Gr. G., *Materialuri folcloristice*, — București, 1894.

Zanne Iuliu A., *Proverbele românilor*, vol. I—X, — București, 1895—1903.

Păsculescu Nicolae, *Literatura populară românească*, — București, 1910.

Candrea I.- A., *Dicționar de proverbe și zicători*, — București, 1912.

Teodorescu-Kirileanu S., *Proverbe agricole*, — București, 1923.

Mugur Gh. D., Voiculescu V., *Proverbe*, — București, „Cartea vieții nr. 3“, 1928.

Rădulescu-Codin C., *Comorile poporului*, — București, 1930.

Rahmil Monica, *Ghicitori și proverbe*, — București, 1957.

Eminescu Mihai, *Opere*, vol. VI, — București, 1964.

Iordachi Golescu, *Porverbe comentate*. Ediție îngrijită de G. Paraschiva, — Albatros, 1973.

Cartea înțelepciunii populare. Proverbe. Ediție îngrijită, prefață și bibliografie de Ion Dodu Bălan, — București, 1974.

Hințescu I. C., *Proverbele românilor*. Ediție îngrijită de Const. Negreanu și Ion Bratu. Cuvânt înainte de I. C. Chițimia, — Timișoara, 1985.

Vorbe cu tâlc. Proverbe și zicători, — Chișinău: Cartea

moldovenească, 1964.

Folclor moldovenesc. Crestomație, — Chișinău: Cartea moldovenească, 1966.

Folclor din părțile codrilor, — Chișinău: Știința, 1973. *Folclor din Bugeac*, — Chișinău: Știința, 1982.

Proverbe și zicători. Alcătuirea, articolul introductiv și comentariile de E. V. Junghietu, — Chișinău: Știința, 1981. *Folclor din Nordul Moldovei*, — Chișinău: Știința, 1983.

Folclor din stepa Bălților, — Chișinău: Știința, 1986.

Crestomație de folclor moldovenesc, — Chișinău: Lumina, 1989.

Folclor din câmpia Sorociei, — Chișinău: Știința, 1989.

Folclor din Țara Fagilor, — Chișinău: Hyperion, 1993.

Cât îi Maramureșul..., — Chișinău: Știința, 1993. Plăcintă Vasile, Slobozia Mare prin fereastra istoriei, — Galați: EPLA, 1996.

Donțu Nicolae, *Talmază, Ermoclia, Ciobruciu. Tezaur folcloric*. Ediție îngrijită de Vasile Grosu și Gr. Botezatu. — Chișinău, Moldacom, 1999.

Mocanu Maria, *Giurgiulești. Monografie etnofolclorică*, — Chișinău: Cartier, 1999.

Furtună Alexandru, *Noi mărturii despre Hiliuți*, — Chișinău: Civitas, 2000.

De la lume adunate. Proverbe românești, — Chișinău: Hyperion, 1992

Ion Bratu. *Înțelepciunea dâmbovițeană. Dicționar de proverbe, zicători, sfaturi înțelepte și expresii proverbiale din județul Dâmbovița*, — Târgoviște: EB, 1999.

STUDII, ARTICOLE

Baronz G., *Limba română și tradițiile ei*, — Galați: Tipografia Triangul, 1872.

Teodorescu G. Dem., *Cercetări asupra proverbelor române*, — București, 1877.

Chițimia I. C., *Paremiologie*. — *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, — București, 1960.

Florea Petre. — *Pan Halippa și folclorul*. — *Memoriile Comisiei de Folclor. Tomul IV*, București, 1990, p. 31—71.

Papadima Ovidiu, *Literatura populară românească*, — București, EPL, 1968.

Istoria literaturii române, — București: B. A. R., 1964.

Proverbe românești, — București, 1967 (Prefață de G.

Munteanu).

Theodorescu Barbu, Păun Octav, *Folclor literar românesc*, — București: ED, 1967.

Pop Mihai, Ruxăndoiu Pavel, *Folclor literar românesc*, — București, BDE, 1976.

Schițe de folclor moldovenesc, — Chișinău: Cartea moldovenească, 1965.

Creația populară. (Curs teoretic de folclor românesc din Basarabia, Transnistria, Bucovina), — Chișinău: Știința, 1991 (cap. E. Junhgietu).

MANUSCRISE

Halippa Pantelimon, *Proverbe*, — Arhiva de Folclor a Institutului de Etnografie și Folclor „C. Brăiloiu“ al Academiei Române* .

* Într-o notă Pan Halippa indică persoanele care i-au ajutat să adune proverbele și zicătorile populare: „În acest carnet au intrat și ziceri de ale moldovenilor de peste Nistru, pe care în parte mi le-au dobândit alde Filimon, Dumitrașcu, Bulat, Durbailî, Ciobanu ș. a. Au mai ajutat cu scrisul lui fratele Grigoraș, venit de la părințelul Inochentie din Grădina Raiului de la Balta. Încolo material tot din părțile de sus ale ținutului Sorocii, adus de Vasile Secară...”